

Az Európai Unió Hivatalos Lapja

L 317

Magyar nyelvű kiadás

Jogszabályok

60. évfolyam

2017. december 1.

Tartalom

II Nem jogalkotási aktusok

HATÁROZATOK

- ★ A Bizottság (EU) 2017/2111 határozata (2016. július 5.) az Airport Handling S.p.A. Olaszország által végrehajtott megalakításáról és feltőkésítéséről SA.21420 (2014/C) (korábbi 2014/NN) (az értesítés a C(2016) 4103. számú dokumentummal történt) (Csak az olasz nyelvű szöveg hiteles) ⁽¹⁾ 1
- ★ A Bizottság (EU) 2017/2112 határozata (2017. március 6.) az SA.38454 – 2015/C (korábbi 2015/N) számú intézkedésről/támogatási programról/állami támogatásról, amelyet Magyarország a Paks II. atomerőműben két új atomreaktor fejlesztésének támogatása céljából tervez megvalósítani (az értesítés a C(2017) 1486. számú dokumentummal történt) (Csak az angol nyelvű szöveg hiteles) ⁽¹⁾ 45
- ★ A Bizottság (EU) 2017/2113 felhatalmazáson alapuló határozata (2017. szeptember 11.) a 2005/36/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv V. mellékletének az előírt képesítések megszerzését tanúsító okiratok és a képzések megnevezései tekintetében történő módosításáról (az értesítés a C(2017) 6054. számú dokumentummal történt) ⁽¹⁾ 119

⁽¹⁾ EGT-vonatkozású szöveg.

Azok a jogi aktusok, amelyek címe normál szedéssel jelenik meg, a mezőgazdasági ügyek napi intézésére vonatkoznak, és rendszerint csak korlátozott ideig maradnak hatályban.

Valamennyi más jogszabály címét vastagon szedik, és előtte csillag szerepel.

II

(Nem jogalkotási aktusok)

HATÁROZATOK

A BIZOTTSÁG (EU) 2017/2111 HATÁROZATA

(2016. július 5.)

az Airport Handling S.p.A. Olaszország által végrehajtott megalakításáról és feltőkésítéséről
SA.21420 (2014/C) (korábbi 2014/NN)

(az értesítés a C(2016) 4103. számú dokumentummal történt)

(Csak az olasz nyelvű szöveg hiteles)

(EGT-vonatkozású szöveg)

AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG

tekintettel az Európai Unió működéséről szóló szerződésre és különösen annak 108. cikke (2) bekezdésének első albekezdésére,

tekintettel az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásra és különösen annak 62. cikke (1) bekezdésének a) pontjára,

miután felhívta az érdekelt feleket, hogy a fent említett rendelkezés(ek)nek megfelelően ⁽¹⁾ tegyék meg észrevételeiket, és ezen észrevételek figyelembevételével,

mivel:

1. AZ ELJÁRÁS

- (1) 2010. június 23-án, egy panaszt követően, a Bizottság arról értesítette az olaszországi hatóságokat, hogy úgy döntött, hivatalos vizsgálati eljárást kezdeményez az Európai Unió működéséről szóló szerződés („a Szerződés”) 108. cikke (2) bekezdése alapján, a milánói Malpensa és a milánói Linate repülőterek állami tulajdonú üzemeltetője, SEA S.p.A. (a továbbiakban az „SEA”), valamint annak leányvállalata, az említett repülőtereken földi kiszolgáló tevékenységet végző SEA Handling S.p.A. (a továbbiakban az „SEAH”) által 2002. és 2010. között végrehajtott tőkeinjekciókkal összefüggésben.
- (2) Az érintett időszakban a SEA tulajdonosai szinte teljes egészében állami szervezetek, nevezetesen Milánó Önkormányzata (84,56 %) és Milánó tartomány (14,56 %), voltak a kisebb tulajdonosok (0,88 %) mellett. 2011 decemberében az F2i (*Fondi italiani per le infrastrutture*) magánalap megvásárolta a SEA részvényeinek 29,75 %-át. 2012 végén az F2i a SEA-ban lévő tulajdonrészét 44,31 %-ra emelte. A jelen határozattal záruló hivatalos vizsgálati eljárás végén a SEA 54,81 %-os tulajdonosa Milánó Önkormányzata, továbbá az 44,31 %-os és 0,88 %-os részarányban az F2i-hez, illetve más tulajdonokhoz tartozik.
- (3) 2012. december 19-én a Bizottság meghozta C(2012) 9448. sz., utóbb a 2013. március 22-i C(2013)1668. sz. határozattal módosított határozatát (a továbbiakban a „visszafizetettési határozat”) a SEA által 2002. és 2010. között a leányvállalatának, a SEAH-nak nyújtott támogatásról. A Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a SEA által a leányvállalatának biztosított tőkeinjekciók teljes egészében jogellenes állami támogatásnak minősülnek. A Bizottság továbbá arra a következtetésre jutott, hogy bár a SEAH nehéz helyzetben lévő vállalkozásnak minősül, a nehéz helyzetben lévő vállalkozások megmentéséhez és szerkezetátalakításához nyújtott állami támogatásokról szóló uniós iránymutatás értelmében az érintett tőkeinjekciók nem tekinthetők a belső piaccal összeegyeztethetőnek. ⁽²⁾

⁽¹⁾ HL C 44., 2015.2.6., 30. o.

⁽²⁾ HL C 249., 2014.7.31., 1. o.

- (4) Következésképpen Olaszországot arra hívták fel, hogy az alkalmazandó nemzeti jogszabályokkal összhangban haladéktalanul tegyen meg minden szükséges intézkedést ahhoz, hogy a SEAH visszafizesse a mintegy 359,644 millió EUR és a visszafizetés kamatainak megfelelő összegegyeztetetlen állami támogatást.
- (5) 2013. március 4-én, 2013. március 15-én, majd 2013. március 18-án Olaszország, a SEAH, illetve Milánó Önkormányzata keresetet nyújtott be az Európai Unió Törvényszéke előtt a visszafizetési határozat megsemmisítése érdekében (T-125/13., T-152/13. és T-167/13. sz. ügy). A T-125/13., T-152/13. és T-167/13. sz. ügyek folyamatban vannak.
- (6) 2013. március 18-án és 2013. március 21-én a SEAH és Milánó Önkormányzata kérelmezte a visszafizetési határozat végrehajtásának a felfüggesztését (T-152/13 R és T-167/13 R sz. ügyek). 2013. május 21-én Lombardia Közigazgatási Bírósága („TAR Lombardia”) elrendelte a visszafizetési határozat végrehajtásának a felfüggesztését. 2013. szeptember 25-én az Államtanács („CdS”) megsemmisítette a TAR Lombardia végzését. Az Európai Unió Törvényszéke elé terjesztett felfüggesztési kérelmet 2013 júniusában visszavonták. ⁽³⁾
- (7) 2013. november 27-én, nem hivatalos prenotifikációs eljárás keretében Olaszország az alábbi projektekről egyeztetett a Bizottsággal: Elsősorban a SEA-nak a SEAH felszámolására irányuló tervéről; másodsorban a SEA szándékáról, hogy „Airport Handling S.p.A.” néven a milánói repülőtereken földi kiszolgáló tevékenységet végző, új leányvállalatot (a továbbiakban „Airport Handling”) kíván alapítani, és számára kezdőtőkét biztosít. Az említett prenotifikációs eljárás során Olaszország a következők megerősítésére kérte a Bizottságot:
- a) a felszámolás folyamatában a SEAH eszközeinek értékesítése nem tartalmaz olyan tényezőket, amelyek az Airport Handling vonatkozásában a gazdasági folytonosságra utalnának, és amelyek révén a SEA kötelezettségeit átruháznák az újonnan alakult vállalkozásra, különösen ami a SEAH javára nyújtott jogellenes és összegegyeztetetlen állami támogatás visszafizetését illeti;
- b) a SEA-nak az Airport Handling számára biztosított tőkeinjekciója nem minősül állami támogatásnak.
- (8) A Bizottság 2014. július 9-i levelében tájékoztatta Olaszországot határozatáról, mely szerint az Airport Handling SEA általi megalapításával kapcsolatban megindítja a Szerződés 108. cikkének (2) bekezdése szerinti eljárást („2014-es eljárást megindító határozat”). Az eljárással a Bizottság felhívta Olaszországot, hogy az értesítés kézhezvételétől számított egy hónapon belül adjon át minden olyan információt, amely segítheti a SEAH-tól az Airport Handling számára a visszafizetési kötelezettségnek az átruházásával, valamint a SEA által az Airport Handlingnek juttatott tőkeinjekcióban lévő, esetleges támogatási elemmel kapcsolatos kérdés értékelését.
- (9) 2014. szeptember 19-én Olaszország, a SEA és az Airport Handling az Európai Unió Törvényszéke előtt keresetet nyújtott be a 2014-es eljárást megindító határozat megsemmisítése érdekében (T-673/14., T-674/14. és T-688/14. sz. határozat). Az Európai Unió Törvényszéke (Negyedik Tanács) a 2015. december 8-i végzésével elutasította a T-673/14. sz. ügyben a keresetet; a T-674/14. és T-688/14. sz. ügyekben a keresetet 2015. július 14-én, illetve 2015. július 15-én visszavonták.
- (10) 2014. szeptember 23-án és 2014. szeptember 25-én SEA és az Airport Handling *ideiglenes* intézkedéseket kért a Bizottság 2014-es eljárást megindító határozata (T-674/14 R és T-688/14 R sz. ügy) végrehajtásának a felfüggesztése érdekében. 2014. szeptember 29-én az Európai Unió Törvényszékének elnöke elrendelte a 2014-es eljárást megindító határozat közzétételének a felfüggesztését az *Európai Unió Hivatalos Lapjában*. 2014. november 28-án az Európai Unió Törvényszékének elnöke elutasította a SEA és az Airport Handling *ideiglenes* intézkedések iránti kérelmét, továbbá visszavonta az előzetes *ideiglenes* intézkedést, melynek keretében a Bizottság számára elrendelte, hogy ne tegye közzé a 2014-es eljárást megindító határozatot. ⁽⁴⁾
- (11) 2015. február 6-án a 2014-es eljárást megindító határozatot közzétette az *Európai Unió Hivatalos Lapja* ⁽⁵⁾, a Bizottság ezért felhívta az érdekelt feleket, hogy nyújtsák be észrevételeiket a vizsgálat tárgyát képező intézkedésekkel kapcsolatban.
- (12) Olaszország a 2014-es eljárást megindító határozattal kapcsolatos észrevételeit 2014. szeptember 9-én kelt levelében küldte meg.

⁽³⁾ Lásd: 2013. június 20-i végzés, T-152/13 R sz. ügy, ECLI:EU:T:2013:337, valamint 2013. július 1-i végzés, T-167/13 R sz. ügy, ECLI:EU:T:2013:331.

⁽⁴⁾ Lásd a 2014. november 28-i végzést, T-688/14 R sz. ügy; ECLI:EU:T:2014:1010. A 2014. november 27-i végzésében, a T-674/14 R sz. ügyben az Európai Unió Törvényszékének elnöke elutasította a kérelmet; ECLI:EU:T:2014:1009.

⁽⁵⁾ HL C 44., 2015.2.6., 30. o.

- (13) A Bizottsághoz négy érdekelt féltől érkeztek észrevételek. A Bizottság az észrevételeket továbbította Olaszországnak, illetve lehetőséget adott a válaszára. Olaszország a 2015. május 26-i levelében tájékoztatta a Bizottságot az említett észrevételekkel kapcsolatos megjegyzéseiről.
- (14) 2015. május 20-án kelt levelében a Bizottság kiegészítő információkat kért Olaszországtól. Erre Olaszország a 2015. június 19-i és 22-i, illetve 2015. július 2-i levelében válaszolt.
- (15) A Bizottság szervezeti egységei, az olasz hatóságok képviselői és a Milan Airport Handling vagyonkezelő szervezete 2015. január 30-án, 2015. május 7-én és 2015. szeptember 15-én tartottak megbeszéléseket. E megbeszéléseket követően a vagyonkezelő szervezet több adatszolgáltatást juttatott el a Bizottsághoz 2015. február 6-án, 2015. június 8-án, 2015. augusztus 13-án és 2015. szeptember 23-án, amelyek alapvetően azt a cél szolgálták, hogy tájékoztatásul szolgáljanak a Bizottságnak az Airport Handlingben lévő kisebbségi tulajdonrész értékesítésének a folyamatáról. A vagyonkezelő szervezet jellegét és feladatát lentebb a 2.3. rész tárgyalja.
- (16) 2015. október 23-án kelt levelében a Bizottság kiegészítő információkat kért Olaszországtól. Olaszország 2015. november 10-i levelében válaszolt.
- (17) 2015. november 25-én megbeszélésre került sor a Bizottság szervezeti egységei, az olasz hatóságok képviselői, a Milan Airport Handling vagyonkezelő szervezete és D'Nata vállalat között, mely utóbbi arra készült, hogy részesedést szerez az Airport Handling részvénytőkéjében.
- (18) 2015. december 16-i levelében Olaszország arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy az Airport Handling gazdasági tevékenységeinek részleges módosítását tervezi.
- (19) 2015. december 18-i levelében a Olaszország összefoglalta azokat a fő elemeket, melyekről az eljárás során tájékoztatást nyújtott. Erre a Bizottság 2016. január 19-i levelében válaszolt.
- (20) A 2016. január 29-én és február 15-én kelt levelekben Olaszország aktualizált információkat közölt a Bizottság felé az Airport Handling privatizációjának a folyamatáról.

2. AZ INTÉZKEDÉS ISMERTETÉSE

- (21) A vizsgálat két intézkedésre terjed ki: Az első az Airport Handling létrehozása, valamint ezzel összefüggésben a SEAH felszámolása. A Bizottság értékelte, hogy ez az intézkedés gazdasági folytonosságot eredményezett-e a két társaság között, a visszafizetési kötelezettség átszállt-e a SEAH-ról az Airport Handlingre. A másik intézkedés a saját tőkének az állami tulajdonú anyavállalat általi biztosítása az Airport Handling részére. A Bizottság itt azt értékelte, hogy ez az intézkedés piaci feltételek mellett valósult-e meg. Az alábbiakban azok a körülmények kerülnek ismertetésre, melyek között ezen ügyletek lezajlottak.

2.1. Megállapodások a szakszervezetekkel és új munkaszerződések

- (22) A vizsgálat tárgyát képező intézkedések során, miközben zajlott a SEAH végelszámolása, a SEA kezdeményezésére a SEA Csoport (a SEA és a SEAH), a SEAH, illetve az Airport Handling megállapodásokat kötött a SEAH munkavállalóit képviselő szakszervezetekkel. E megállapodások általános célja volt, hogy megóvja a SEAH összes munkavállalójának az állását, továbbá a SEA-csoport keretein belül folytatódó és fenntartható kiszolgáló működést biztosítson. A következő megállapodások jöttek létre:
- (23) Miután a SEA a visszafizetési határozat teljesítése érdekében a SEAH felszámolása mellett döntött, 2013. november 4-én a SEA Csoport szakszervezeti testületekkel megállapodást kötött, hogy megoldást találjon a SEAH dolgozóinak elbocsátásával kapcsolatos kérdésre. A megállapodás a SEAH összes munkavállalója számára, a csoportos elbocsátás körében egy önkéntes szerződésbontásra ösztönző programról, valamint egy új, a SEA kizárólagos tulajdonában lévő, a SEAH dolgozónak egy részét átvevő leányvállalat megalapításáról rendelkezett.
- (24) A megállapodást olyan „rendezéstervezetként” rögzítették, amely előírta, hogy „Végrehajtási megállapodásra” van szükség az új szerződéses feltételek szabályainak, valamint az Airport Handling munkavállalói számára az új munkavégzési struktúrának a meghatározásához, mivel a Bizottság által előírt diszkontinuitási követelmény *ex novo* munkaviszonyok létrehozását tette volna szükségessé. Továbbá, a megállapodás alapján, az említett Végrehajtási megállapodás megkötése kizárólag az „Airport Handling, valamint a Linate és Malpensa repülőtereken működő légitársaságok között, a szabad versenyt szellemében tartott tárgyalások”⁽⁶⁾ lefolytatása után lett volna lehetséges. Összegezve, a Végrehajtási megállapodásnak meg kellett felelnie a következő alapelveknek:

— a SEAH teljes személyzete tekintetében az állások megóvására, mint célkitűzésre való folytatódó törekvés,

⁽⁶⁾ A 2013. november 4-i megállapodás 5. pontja.

- a SEA Csoporton belül a személyzet esetleges áthelyezésére vonatkozó, világos szempontok azonosítása,
 - a kiszolgáló vállalkozás gazdasági életképessége,
 - az iparági kapcsolatok megfelelő, mindenki számára nyitott rendszerének meghatározása,
 - a SEA Csoport vállalati jóléti rendszerének folytatólagos alkalmazása.
- (25) 2014. április 22-én a SEAH kezdeményezte a létszámleépítésben érintett munkavállalók mobilitási programjának (*Collocamento in mobilità*) alkalmazását; ez tulajdonképpen egy, az olasz állam által elérhetővé tett társadalombiztosítási program, amelynek fő célja a nehéz helyzetben lévő vállalkozások munkavállalóinak támogatása a munkanélküliség időszakában⁽⁷⁾. Ekkor a SEAH-nak 2 214 munkavállalója volt, ami 1 980 teljes munkaidős dolgozónak felelt meg.
- (26) 2015. május 31-én az Airport Handling [...] (*) munkavállalóval [...] (*) teljes munkaidő egyenérték, a továbbiakban „FTE”) rendelkezett, és közülük [...] (*) munkavállaló [...] (*) FTE) volt korábban a SEAH dolgozója.
- (27) 2014. június 4-én a SEAH és a szakszervezetek aláírták a Végrehajtási megállapodást azzal a céllal, hogy a végrehajtsák a fenti (24) preambulumbekapcsolásban meghatározott rendezéstervezet rendelkezéseit.
- (28) A megállapodás rögzítette, hogy a SEA először is beleegyezett, hogy az Airport Handling a számára szükséges mértékben és munkaköri leírásoknak megfelelően foglalkoztatja a SEAH személyzetét, továbbá – másodsorban – hogy a szakszervezeti testületekkel tárgyalásokat kezdenek a személyzet kiválasztása terén érvényesítendő szempontok tekintetében. A megállapodás azt is előírja, hogy az Airport Handlinggel kötött bármely új munkaszerződés szükségszerűen eltér a SEAH-nál alkalmazott munkaszerződés formai és tartalmi elemeitől.
- (29) Az akkori megállapodás szerint az SEAH készséget mutatott az olyan dolgozók számára egy pénzügyi ösztönző rendszert biztosítani, akik 2014. június 30-ig vállalják, hogy nem ellenzik a létszám-leépítési intézkedéseket.
- (30) Szintén 2014. június 4-én az Airport Handling megállapodást írt alá a szakszervezeti testületekkel. Ez a szerződés rögzítette az Airport Handlingnél 2014. július 1-én szükséges, határozatlan időtartamú szerződéssel rendelkező munkavállalók létszámát. Azt is rögzítette, hogy az Airport Handling vállalja, hogy a SEAH korábbi munkavállalóinak elsőbbséget biztosít az újrafoglalkoztatás tekintetében.
- (31) A megállapodás FTE-ben kifejezve jelzi az Airport Handling feltételezett munkaerő-szükségletét. E körben a megállapodás hangsúlyozza, hogy a jelzett összlétszám és/vagy a megállapodásban rögzített változók tekintetében a kimutatott értékek módosulhatnak. A személyzetre vonatkozó becslések az alábbiak voltak: [...] (*) FTE állandó személyzet az üzemi tevékenységekhez; [...] (*) FTE adminisztrációs személyzet; [...] (*) FTE határozott idejű szerződéssel rendelkező személyzet a szezonális tevékenységekhez. A megállapodás előírja, hogy a szükségletek kielégítése érdekében az Airport Handling elsődleges stratégiája a SEAH által aktuálisan foglalkoztatott dolgozók megkeresése. A megállapodás a toborzási eljárás, a munkaszerződések jogi és pénzügyi tartalma, a jóléti politika és a munkaszervezet felől is rendelkezik. A megállapodás rendelkezései arra utalnak, hogy a SEAH korábbi személyzetét új szerződések alapján, lényegesen eltérő gazdasági feltételek mellett kívánják foglalkoztatni.
- (32) A megállapodásban a munkavégzéssel összefüggésben rögzített rendelkezések eltérnek attól, amit a SEAH saját munkavállalói tekintetében alkalmazott. Különös tekintettel a következőkre:
- a légi közlekedési személyzet nemzeti kollektív szerződése alapján az Airport Handling a kiszolgáló személyzetre vonatkozó részt alkalmazná, miközben a SEAH által korábban foglalkoztatott dolgozók munkaszerződésére a repülőtér-üzemeltetői rész volt irányadó. Olaszország szerint a kiszolgáló személyzet esetében eltérő feltételek érvényesek a szabadságra (évi 20 nap 22 nap helyett), a munkaidőre (napi 7 óra és 30 perc a 7 óra és 15 perc helyett), valamint a javadalmazásra és juttatásokra (6 napnyi javadalmazás megszűnése),
 - a bérrel és fizetéssel összefüggő jogok eltérő összetétele, pl. az Airport Handling nem alkalmazná a nemzeti kollektív szerződést kiegészítő vállalati szerződés egyes szakaszait, amelyeket a SEAH saját munkavállalói tekintetében alkalmazott,
 - a munkavállalók eltérő szervezése (pl. [...] (*)).

⁽⁷⁾ 223. sz. törvény (1991. július 23.) a létszám-leépítési alap, az elbocsátott munkavállalók mobilitása, a munkanélküli juttatások, az EU irányelvek végrehajtása és az állásban való elhelyezés szabályairól, valamint a munkaerőpiacra kapcsolatos egyéb rendelkezésekről (GURI 175. sz., 1991. július 27.)

(*) Üzleti titkok.

(33) Olaszország szerint ennek eredményeként:

— az Airport Handling teljes munkaerőköltsége 30 %-kal csökken a SEAH teljes munkaerőköltségéhez képest,

— az Airport Handling kiegészítő vállalati szerződésével összefüggő terhek [...] (*) %-kal csökkennek a SEAH hasonló terheivel összevetve, miközben a fizetések átlagos csökkenésének a mértéke éves szinten eléri a havi fizetés [...] szorosát (*).

(34) 2014. június 9-én a SEAH rendkívüli közgyűlése jóváhagyta a vállalat felszámolását végelszámolás útján, és a felszámolás tényleges napját 2014. július 1-ében határozta meg ⁽⁸⁾.

(35) A felszámolót kijelölték, és azzal a feladattal bízták meg, hogy értékesítse a társaság eszközeit, fizesse ki a hitelezőket, továbbá a készítse el a felszámolás keretében a záró mérleget és beszámolót.

(36) A szakszervezetek a 2014. június 4-i megállapodások hatálybalépését ahhoz a feltételhez kötötték, hogy a SEAH munkavállalói körében szervezett szavazás pozitív eredményt hozzon. A szavazást 2014. június 11. és 13. között tartották meg. A 2014. június 4-i megállapodást a szavazás elutasította.

(37) Ezért 2014. július 1-én a SEAH közgyűlése a SEAH tevékenységeinek a beszüntetésére vonatkozó határidő 2014. augusztus 31-ig történő meghosszabbítása mellett döntött, és egyúttal felhatalmazták a felszámolót (aki a tisztséget 2014. július 1-től látta el), hogy addig átmenetileg lássa el a társaság vezetését, majd a határidő lejártával tevékenységét a SEAH eszközeinek az értékesítésével és a tevékenység megszüntetésével folytassa.

(38) A 2014. június 14-i szavazás kedvezőtlen eredményének a megfordítása érdekében a szakszervezetek 2014. július 4-én javasolták a 2014. június 4-i megállapodás egyes rendelkezéseinek a pontosítását, például hogy a kiegészítő munkanapokat az év során egyenlően osszák el, a „munkaidő hatékonyságára” vonatkozó hivatkozás azt jelenti, hogy legalább napi 7,5 órát és munkahetenként 5 napot kell ledolgozni, továbbá hogy a munkavállalóknak két lehetőség közül lehessen választani a tekintetben, hogy hogyan dolgoznak egyes ünnepek alatt, melyek esetében az új megállapodás külön fizetést nem állapít meg. 2014. július 7-én az Airport Handling helyben hagyta ezeket a javaslatokat. 2014. július 15-én az Airport Handling kiegészítő megállapodást írt alá, amelyben megerősítette a 2014. június 4-i megállapodás érvényességét, illetve annak keretében tisztázta a szakszervezetek által jelzett kérdéseket. Mindazonáltal az új megállapodás nem hozott érdemi változásokat a korábban elutasított, 2014. június 4-i megállapodáshoz képest.

(39) 2014. augusztusában a SEAH a teljes munkavállalói körnek felmondott. Ezzel egyidejűleg az Airport Handling megkezdte a toborzást a SEAH korábbi dolgozói körében, tekintettel a tevékenységéhez elengedhetetlennek tekintett munkavállalókra. Az Airport Handling egyúttal szerződést kötött az Adeccóval, egy munkaerő-kölcsönzés terén működő szolgáltatóval munkaerő-kölcsönzés érdekében.

(40) A SEAH 2014. szeptember 1-én beszüntette tevékenységét. Ugyanezen a napon az Airport Handling megkezdte működését a milánói repülőtereken. 2014. szeptember 1-én az Airport Handling [...] (*) munkavállalóval ([...] (*) FTE) rendelkezett, így a SEAH 2014. április 22-i – a SEAH ezen a napon kezdeményezte a hivatalos eljárást munkavállalói csoportos létszám-leépítésére – dolgozói létszámának a [...] (*) %-át foglalkoztatta. Ezen kívül az Airport Handling [...] (*) kölcsönzött munkavállalónak ([...] (*) FTE) [...] (*) is munkát adott.

2.2. A légitársaságokkal kötött szerződés

(41) 2014. április 22-i levelében a SEAH tájékoztatta a légitársaságokat, a szolgáltatókat és minden más érdekelt felet, hogy 2014. július 1-ével beszünteti tevékenységét, következésképpen az adott napon már nem biztosít a milánói repülőtereken földi kiszolgálói tevékenységet.

(*) Üzleti titkok.

(8) A végelszámolás lényegében hasonlít a bíróság által elrendelt felszámoláshoz, eltekintve attól a tényről, hogy a társaság felszámolásáról ekkor a tulajdonosok közgyűlése, és nem a bíróság határoz, továbbá a közgyűlés jelöli ki a felszámolókat, és határozza meg jogköreiket. A társaságnak csak akkor kell bírósághoz fordulnia a felszámolás elindításának az elrendelése ügyében, ha a tulajdonosok többsége nem hívható össze. Ezt követően a bíróság kijelöli a felszámolókat a vállalat társasági szerződésének megfelelően vagy a közgyűlés határozatával összhangban, eltekintve attól az esettől, ha a tulajdonosok egyértelmű véleményeltérése a közgyűlésben akadályozza a határozat meghozatalát, amikor is a bíróság önállóan jelöl ki felszámolót.

- (42) A fenti közlés nyomán 10 légitársaság döntött úgy, hogy a milánói repülőtereken a földi kiszolgáló tevékenységekkel nem a SEAH -t és az Airport Handlinget bízza meg.
- (43) Ugyanakkor a milánói repülőtereken működő 19 légitársaság nyílt pályáztatás útján az Airport Handlinget választotta a földi kiszolgáló tevékenységekre. Más légitársaságok versenypárbeszéd alkalmazásával választották ki az Airport Handlinget. Olaszország szerint a szolgáltató kiválasztásának az alapja rendes esetben bizonyos tényezők értékelése, úgy mint az ár, a szolgáltató pénzügyi helyzete, a hatékony eszközök rendelkezésre állása, a hálózat megléte, a múltbeli teljesítmény, a tapasztalat és a vállalkozás hozzáértése.

2.3. Az Airport Handling létrehozása és a SEA részesedésének az átruházása a Milan Airport Handling vagyonkezelő szervezete felé; az Airport Handling feltőkésítése

- (44) Az Airport Handling 2013. szeptember 9-én került megalapításra 10 000 EUR törzstőkével rendelkező, korlátozott felelősségű társaságként.
- (45) 2014. március 10-én a SEA Igazgatótanácsa úgy döntött, hogy az Airport Handling tőkéjét 2,5 millió euróval megemeli annak érdekében, hogy az Airport Handling teljesíthesse a földi kiszolgáló szervezetek tanúsításával kapcsolatos, az olasz Nemzeti Polgári Légiközlekedési Hatóság (ENAC) által előírt követelményeket. A hatályos nemzeti szabályozással összhangban az ENAC olyan földi kiszolgáló szervezeteknek ad engedélyt, melyek teljesítik az alábbi követelményeket⁽⁹⁾:
- a valószínűsíthető forgalom legalább egynegyedét elérő tőke,
 - a szolgáltatások nyújtásához megfelelő üzemi erőforrások és szervezeti teljesítmény,
 - igazolás, hogy a munkaügyi és munkabiztonsági jogszabályokból eredő összes kötelezettség teljesül.
- (46) 2014. június 30-án a SEA Igazgatótanácsa úgy határozott, hogy létrehozza a Milan Airport Handling vagyonkezelő szervezetét („vagyonkezelő szervezet”), továbbá az Airport Handling tőkéjét legfeljebb 25 millió euróval emeli.
- (47) A vagyonkezelő szervezet megalakítására 2014. június 30-án került sor, a vagyonkezelési meghatalmazását pedig ugyanazon a napon írták alá. A társasági szerződés rendelkezéseinek megfelelően a vagyonkezelő szervezet: i) jár el az Airport Handling kizárólagos tulajdonosaként, amíg a társaságban kisebbségi tulajdonrész értékesítésre nem kerül; és ii) biztosítja az Airport Handling és a SEA Handling működése közötti gazdasági diszkontinuitást.
- (48) A vagyonkezelési meghatalmazás szerint a vagyonkezelő szervezet megalakításának egyedi céljai:
- az Airport Handling, valamint a SEA és SEAH közötti gazdasági folytonosság hiányának a megerősítése és igazolása, amit kifejezetten az Airport Handlingnek a SEA-től független irányítása biztosít,
 - független külső befektetők megjelenésének lehetővé tétele az Airport Handling részvénytőkéjében legalább 30 %-os tulajdonrészt elérő mértékben.
- (49) A vagyonkezelési meghatalmazás rámutat, hogy e küldetés elérése érdekében a vagyonkezelő szervezet jogosultságai kiterjednek:
- az igazgatók, a jogszabály szerint engedélyezett könyvvizsgálók és más társasági területek kinevezésére olyan, arra alkalmas jelöltek közül történő választással, akik a SEA vagy a SEAH tekintetében nem bírnak működési jellegű felelősségekkel, illetve nem rendelkeznek munkaviszonnyal,
 - az igazgatóktól olyan gazdasági diszkontinuitással kapcsolatos eseményekről történő jelentések bekérésére, melyekre a vagyonkezelő szervezet megalapítását megelőzően kerül sor, valamint
 - a megfelelő eljárások működésének biztosítására, hogy elkerülhető legyen, hogy a SEA üzleti információi a versenytársakkal összehasonlítva jogtalan előnyt jelentsenek az Airport Handling számára a légitársaságokkal való szerződések megkötése vagy megtartása terén, a vagyonkezelési meghatalmazás A. mellékletében meghatározott korlátozások betartása mellett.

⁽⁹⁾ Az Airport Handling a Linate és Malpensa repülőtereken földi kiszolgáló tevékenységek végzésére irányuló engedélykérelmét 2014. január 21-én nyújtotta be. Az ENAC engedélyét 2014. április 17-én adta meg az Airport Handlingnek.

- (50) A vagyonkezelési meghatalmazás alapján a vagyonkezelőnek biztosítania kell, hogy nem történtek olyan jogi lépések, melyek eredménye bármely eszköz, ingó vagy ingatlan vagyontárgy, légtársaságokkal és/vagy kiszolgáló tevékenységeket végző szolgáltatóval szerződések, szellemi tulajdonjogok vagy gazdasági hatással bíró, egyoldalú kötelezettségvállalások (pl. dologi vagy személyes garanciák) átruházása a SEAH részéről az Airport Handling felé, eltekintve azoktól, amelyeket a vagyonkezelési meghatalmazás egyébként biztosít.
- (51) Ebben az értelemben a vagyonkezelési meghatalmazás a vagyonkezelő ellenőrzési jogosultságainak köréből kizárja a következőket:
- azt, hogy az Airport Handlinget a SEA alapította és tőkésítette fel,
 - azt, hogy az Airport Handling személyzetet vett át a SEAH-tól,
 - azt, hogy az Airport Handling eszközeit és a kiszolgáló tevékenységhez szükséges berendezéseit a SEAH-tól bérlő egy 2015. február 28-án lejáró bérleti szerződés keretében.
- (52) Emellett a vagyonkezelési meghatalmazás arról is rendelkezik, hogy a vagyonkezelő köteles biztosítani, hogy:
- a vagyonkezelési meghatalmazás alapján a SEA-nak biztosított jogosultságok kivételével az Airport Handling üzemi vezetése váljon el a SEA vezetésétől úgy, hogy azt az Igazgatótanács ellenőrizze és felügyelje, mely utóbbi tagjait autonóm módon a vagyonkezelő nevezze ki,
 - a vagyonkezelő szervezet létrehozása előtt vagy után a SEA és az Airport Handling ne hozzon létre olyan jogi érvényű okiratokat, melyek eredménye a SEA eszközeinek, ingó vagy ingatlan vagyontárgyainak, szerződéseinek, szellemi tulajdonjogainak vagy gazdasági hatással bíró, egyoldalú kötelezettségvállalásainak (pl. dologi vagy személyes garanciák) átruházása, eltekintve azoktól, amelyeket a vagyonkezelési meghatalmazás egyébként biztosít, vagy a SEA a milánói repülőterek koncessziótulajdonosi minőségében kér, valamint
 - az Airport Handling vezessen be arra alkalmas eljárásokat és ellenőrző eszközöket, hogy megakadályozza saját előnyszerzését a SEA olyan védett üzleti információinak köszönhetően, melyek révén az Airport Handling jogtalan előnyhöz jutna a légitársaságokkal való szerződések megkötése vagy megtartása terén; ide tartoznak, például, a SEAH által a múltban megkötött szerződésekkel kapcsolatos információk vagy a légitársaságok által a SEA, mint repülőtér-üzemeltető felé közölt elvárások.
- (53) A vagyonkezelési meghatalmazás szerint azonban a vagyonkezelőnek nem feladata az olyan körülmények ellenőrzése vagy értékelése, mint:
- a SEA képviselői részt vettek-e az Airport Handling által átvenni kívánt munkavállalókkal folytatott tárgyalásokon,
 - az Airport Handling számára előnyt jelentenek-e a SEA kiszervezett munkavállalói, ideértve annak cégvezetőjét, mely állapot fenntartása a vagyonkezelő szervezet működési idejére szól,
 - egyes központosított szolgáltatásokat a SEA továbbra is nyújt-e,
 - a SEA ellenőrzi-e a minőségi szolgáltatási szinteket annak érdekében, hogy megfeleljen a milánói repülőtereken lévő infrastruktúra tekintetében repülőtér-üzemeltetői kötelezettségeinek,
 - az Airport Handling jövőbeli finanszírozásával összefüggő döntéseket teljes mértékben a SEA hozza-e meg, tekintet nélkül az Airport Handling Igazgatótanácsához tartozó, az üzleti terv megvalósítását érintő döntéshozatali jogokra.
- (54) Az Airport Handlingbe külső befektető esetleges belépését illetően a vagyonkezelési meghatalmazás úgy rendelkezik, hogy az Airport Handling tőkéjének „alkalmas tulajdonosok” (nevezetesen természetes vagy jogi személyek, illetve olyan gazdálkodó szervezetek, melyek – amennyiben olaszországi illetőségűek – nem minősülnek állami tulajdonú, az olasz állam által ellenőrzött gazdálkodó szervezeteknek vagy társaságoknak, a felsorolt társaságok kivételével) számára történő megnyitása folyamatában a kezdeti szakaszt az SEA irányítja úgy, hogy az 2015. február 28-ig lezáruljon.
- (55) A vagyonkezelési meghatalmazás előírja, hogy amennyiben a vagyonkezelő 2015. március 1-ig [...] (*) %-ot meghaladó mértékben az Airport Handling tulajdonosa marad, a vagyonkezelő köteles elkezdni a befektetők keresését, akiknek meg kell felelniük a SEA által a vagyonkezelő felé korábban, olyan okirat keretében közölt feltételeknek, amelyet be kell jelenteni a vagyonkezelő megbízottjaként eljáró ügyvédnek, illetve amit a SEA arra alkalmas időben felülvizsgál. Egyéb esetekben a vagyonkezelő a SEA beleegyezése nélkül nem idegenítheti el az Airport Handling tulajdonosi részesedést.

(*) Üzleti titkok.

- (56) A vagyonkezelési meghatalmazás előírja, hogy a SEA-nak az Airport Handlingben lévő, [...] (*) % mértékű részesedés értékesítését követően a SEA köteles olyan magánbefektetőket keresni, akik további részesedést kívánnak szerezni az Airport Handling tőkéjében, mely során figyelembe kell venni egyes társadalmi megfontolásokat, valamint a SEA kötelezettségét, hogy folytatódólagosan biztosítsa a földi kiszolgáló tevékenységek végzését a milánói repülőtereken.
- (57) 2014. augusztus 26-án az Airport Handling Igazgatótanácsa egy kiegészítést fogadott el a vagyonkezelési meghatalmazáshoz. E kiegészítés rögzítette, hogy az olasz Polgári Törvénykönyv 6. bekezdésének 2346. cikke⁽¹⁰⁾ alapján az Airport Handling 20 000, egyenként 1 000 EUR névértékű, részesedést biztosító tőkeinstrumentumot – SFP -t (*strumenti finanziari partecipativi*) – szándékozik kibocsátani, illetve a SEA felé felajánlani. A kiegészítést másnap írták alá.
- (58) 2014. augusztus 27-én az Airport Handling Közgyűlése⁽¹¹⁾ arról határozott, hogy az Airport Handlingben tőkeemlést hajt végre 1,3 millió EUR összegről 5 millió EUR-ra, amit a SEA jegyez le, illetve fizet be.
- (59) Ugyanezen a napon a SEA az Airport Handlingben lévő teljes tulajdonrészét átruházta a vagyonkezelő szervezetre, majd az Airport Handling irányítására egy vagyonkezelőt, nevezetesen a Crowe Horwath Trustee Services -t („Airport Handling”) jelölt ki.
- (60) 2014. augusztus 27-én a vagyonkezelő új Igazgatótanácsot nevezett ki az Airport Handlingnél. SEA: [...] (*) felsővezetők: [...] (*), az ötből, [...] (*). Olaszország szerint mindketten az Airport Handling kizárólagos érdekében, a SEA-tól, mint anyavállalatától való kirendelési szerződés alapján végzik tevékenységeiket.
- (61) Szintén 2014. augusztus 27-én, miután a SEA részesedését a vagyonkezelő szervezetnek átruházta, az Airport Handling Közgyűlése⁽¹²⁾ arról is határozott, hogy az Airport Handling korlátolt felelősségű társasági formáját (S.R.L.) részvénytársasági formává (S.p.A) alakítja át, továbbá kibocsát 20 000 SFP-t, amelyet lejegyzésre, egyenként 1000 EUR áron a SEA-nak kínál fel. A SEA másnap lejegyezte és kifizette az SFP-eket, amivel az Airport Handling tőkéje mindösszesen 25 millió EUR-ra emelkedett (5 millió EUR részvénytőke és 20 millió EUR SFP formájában).

2.4. A SEAH eszközeinek értékesítésére tett kísérlet; bérleti szerződés az Airport Handlinggel

- (62) 2014. november 12-én a felszámoló ajánlattételi felhívást tett közzé a SEAH eszközeinek megvételére; a felhívás az Európai Unió Hivatalos Lapjának Kiegészítő Kiadványában jelent meg.

„Olaszország – Milánó: Berendezések értékesítése, melyek – kizárólag tájékoztatásként – a következőkből állnak: Teherrakodók, szállítójármű, emelőpadok, raklapemelők, mozgatható/szállítószalagok, guruló/BAE rendszerű, guruló utaslépcsők, elektromos/gázolaj-/hibridhajtású vontatójárművek, hengeres utasfolyosó idomok, generátorok, légkondicionáló egységek, kompresszorok, csomag-/áruszállító targoncák 2014/5 218-385934 – Ajánlattételi felhívás”⁽¹³⁾. Az ajánlattételi felhívás céljából az eszközöket kilenc tételcsoportba sorolták.

- (63) A SEAH az Istituto del Marchio di Qualità S.p.A.-t („IMQ”) bízta meg, hogy átfogó értékelést készítsen a SEAH eszközöiről, és arra alapozva határozza meg a SEAH földi kiszolgáló berendezéseinek bérletéért fizetendő díjat, valamint az eszközök értékesítésére vonatkozó árat. Az IMQ két jelentést adott át: 2014. június 25-én a bérleti díjra vonatkozót; 2014. október 16-án az értékesítendő eszközök tételcsoportokba való felosztására vonatkozót. Az IMQ szerint az eszközök becsült értéke úgy értelmezendő, mint a hasonló műszaki jellemzőkkel, teljesítménnyel bíró, hasonló javítási és tárolási állapotban, hasonló használatban és korban lévő eszközök pénzben kifejezett piaci értéke.
- (64) Az értékesítendő kilenc tételcsoport tekintetében az ajánlatok benyújtásának határidejét 2015. január 26-ban állapították meg.
- (65) Az IMQ javaslata szerint a SEAH földi kiszolgáló berendezéseinek a bérleti díját félévente [...] (*) EUR-ban (évente [...] (*) EUR-ban) határozták meg.

(*) Üzleti titkok.

⁽¹⁰⁾ Az SFP részvénytőke-alapú instrumentum, ezért a SEA által hozzájárulásként megfizetett összeg nem tárgya visszafizetési kötelezettségnek. Azzal nem járnak együtt igazgatási jogok, jóllehet a törzstőkéhez kapcsolódó jogok terén a részvényekhez hasonló. Különös tekintettel arra, hogy ezek az instrumentumok a nyereségből való részesedésre jogosítanak, továbbá jogot biztosítanak a tartalékokra és más, a törzstőkéhez kapcsolódó elemekre, ideértve a társaság felszámolásának az esetét is.

⁽¹¹⁾ Az adott napon a SEA továbbra is az Airport Handling kizárólagos tulajdonosának számított.

⁽¹²⁾ Az adott napon a vagyonkezelő szervezet volt az Airport Handling kizárólagos tulajdonosa.

⁽¹³⁾ 2014.11.12.-i, 2014/S218-385934 sz. eljárást megindító hirdetmény a HL kiegészítő kiadványában, az európai közbeszerzési értesítő elektronikus kiadványában (TED): <http://ted.europa.eu/udl?uri=TED:NOTICE:385934-2014:TEXT:EN:HTML&src=0>.

- (66) 2014. szeptember 1-jén a SEAH és az Airport Handling egymással bérleti szerződést kötött, melynek értelmében az Airport Handling [...] (*) EUR bérleti díj, azaz az IMQ által javasolt összeg ellenében bérbe veszi a SEAH földi kiszolgáló berendezéseit. A bérleti szerződés lejáratára 2015. augusztus 31. volt.
- (67) Az IMQ által elvégzett értékelési eljárás helyességének a megerősítése érdekében 2014. szeptember 1-én az Airport Handling és a SEAH egy másik független szakértővel, az Ernst & Young Financial-Business Advisors SpA-val („E&Y”) kötött szerződést, hogy az ismételt értékelje a bérleti díj szintjét. E körben a SEAH és az Airport Handling szerződésben vállalták, hogy amennyiben a második értékelés arra a következtetésre jut, hogy a piaci érték az IMQ által meghatározott szinttől legalább [...] (*) %-kal eltér, a szerződéses díjat annak megfelelően, visszamenőleges hatállyal módosítják.
- (68) 2014. október 15-én az E&Y átadta jelentését, amelyben a SEAH eszközeinek bérletére vonatkozó piaci díjat évi [...] (*) euróban állapította meg. 2014. október 25-én az Airport Handling és a SEAH megállapodott, hogy az E&Y által elvégzett elemzés körét kiszélesíti, és ez utóbbit azzal a feladattal bízta meg, hogy mérje fel az eszközök tényleges üzemi és fizikai állapotát (az E&Y eredetileg értékelését az eszközöknek a mintavétel alapján történő fizikai ellenőrzésére alapozta). Az elemzés feltárta, hogy – figyelembe véve a bérlet rövid időtartamát és sok berendezéselem esetében az azok elavult állapotából következő, szükséges javítások magas költségét – számos gép és berendezés használatra alkalmatlan. A vagyongazdálkodó szervezet szerint abban az időpontban, amikor a vagyongazdálkodó szervezet benyújtotta észrevételeit a 2014-es eljárást megindító határozattal összefüggésben a SEAH és az Airport Handling éppen megoldást keresett a peres eljárás elkerülésére. Végül soron a bérleti díjat visszamenőleges hatállyal évi [...] (*) euróra módosították.
- (69) 2014. november 26-án az Airport Handling Igazgatótanácsa úgy döntött, hogy közbeszerzési eljárást hirdet új berendezéseknek a piacon történő beszerzésére. 2015. február 11-én, a közbeszerzési eljárás eredményeként az Airport Handling a berendezések mintegy [...] (*) %-át kicserélte a piacon vásárolt eszközre, ami körülbelül [...] (*) EUR költséggel járt. Az olasz hatóságok szerint az Airport Handling a beszerzést kizárólag saját forrásból finanszírozta.
- (70) 2015. február 9-én a SEAH eszközeinek értékesítésére meghirdetett közbeszerzési eljárást eredménytelennek nyilvánították, mivel egyetlen ajánlattevő sem mutatott érdeklődést egyik tételcsoport iránt sem.
- (71) 2015. február 26-án a SEAH első felszólítást kapott az Airport Handlingtől, mely szerint ez utóbbi érdeklődését fejezte ki a kilenc ajánlatétre kínált tételcsoportból hat iránt. 2015. június 3-án az Airport Handling e téren érdeklődését megerősítette. 2015. szeptember 18-án a(z) [...] (*) az Airport Handling számára a kezdeti közbeszerzési eljárásban jelzett áron, azaz [...] (*) EUR ellenében értékesítésre került.

2.5. Az Airport Handling kisebbségi tulajdonrészének értékesítése

- (72) A vagyongazdálkodási meghatalmazásban rögzítettek szerint a vagyongazdálkodó kezdeményezte az Airport Handling tőkéjében egy kisebbségi részesedés értékesítését.
- (73) E célból 2015. január 27-én a vagyongazdálkodó a BNP Paribas olaszországi üzletágának pénzügyi tanácsadóját bízta meg az Airport Handling részvénytőkéje „legalább 30 %-ának” értékesítésével külső befektetők felé. Az olasz hatóságok rámutattak, hogy a BNP Paribas pénzügyi tanácsadói minőségében az értékesítés folyamatát teljesen függetlenül szervezte meg. A BNP Paribas az értékesítést az alábbi szakaszokra ütemezte: 1. Előzetes vizsgálat; 2. Az ügylet lebonyolítása; 3. Az ügylet zárása.
- (74) Öt érdeklődő befektető nem kötelező érvényű ajánlatot nyújtott be az Airport Handling [...] (*)–[...] (*) %-os mértékű részesedésének a megvásárlása: [...] (*), [...] (*), [...] (*), [...] (*) és [...] (*).
- (75) Az Olaszország által átadott adásvételi szerződéstervezet szerint annak érdekében, hogy a befektető ellenőrzést gyakorolhasson az Airport Handling működése felett a vagyongazdálkodó a felfüggesztési idő lejártáig tartó teljes időszakra⁽¹⁴⁾ vállalta, hogy a befektető jogosultságot kap az Igazgatótanács többségének – vagyis öt tagból háromnak –, köztük a társaság vezérigazgatójának a kinevezésére, míg az Igazgatótanács elnökét a közgyűlés jelöli ki.

(*) Üzleti titkok.

⁽¹⁴⁾ A „teljesítés legkésőbbi határideje” az összes dokumentum aláírását és átadását, valamint az adásvételi szerződésből eredő összes kötelezettség teljesítését és végrehajtását követő 18 naptári hónap.

- (76) 2015. szeptember 21-én a vagyonkezelő az Airport Handling részvényei [...] (*) %-ának értékesítése tekintetében kötelező érvényű befektetési keretszerződést írt alá a D'Natával. E szerződés alapján az alábbi rendelkezések érvényesek:
- (77) Induló beruházás: Miután az esetleges összefonódásokat ellenőrző hatóságok a felvásárlást engedélyezik, a D'Nata az Airport Handling részvényeinek [...] (*) %-át szerzi meg azzal a joggal együtt, hogy az Igazgatótanács többségét és a vezérigazgatót ő nevezi ki. A megállapodás célja az volt, hogy a D'Nata – jöllehet kisebbségi tulajdonos – az ellenőrzést ténylegesen gyakorló tulajdonosként járhatson el.
- (78) További befektetés: Egy vételi opciós megállapodás alapján a D'Nata jogosult további [...] (*) % mértékű részesedés megszerzésére az Airport Handlingben. Egy egyedi, „állami támogatásból finanszírozott eladási opció” ugyanakkor előírja, hogy a D'Nata jogosulttá válik [...] (*) %-os részesedésének a viszonteladására a kezdeti felvásárlási ár megfelelően módosított összegének ellenében, amennyiben a Bizottság kedvezőtlen döntést hoz, vagy ha a kezdeti beruházás teljesítését követően 18 hónappal az állami támogatást érintő eljárás még mindig folyamatban van.
- (79) 2016. február 8-án az olasz versenyfelügyeleti hatóság, az *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato* engedélyezte az Airport Handling D'Nata általi kizárólagos ellenőrzésének a megszerzését az olaszországi összefonódás-ellenőrzési jogszabályok alapján. A vagyonkezelő arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy az engedély megadását követően a D'Natával 2016. március 8-án lép tovább a befektetés zárására.

2.6. A 2014–2017-es üzleti terv

2.6.1. A 2013. november 14-i üzleti terv

- (80) Az előzetes vizsgálati szakaszban Olaszország benyújtotta az Airport Handling 2014–2017-es időszakra vonatkozó, 2013. november 14-én kelt üzleti tervét („a 2013. novemberi üzleti terv”), hogy bizonyítsa, a SEA-nak az Airport Handling tőkéjébe történő befektetése megfelelt a piacgazdasági befektető elvnek. Az említett terv fő elemei az alábbiak szerint foglalhatók össze:
- (81) Az üzleti terv homlokterében az előtérí kiszolgálás⁽¹⁵⁾ és az utasszolgáltatások⁽¹⁶⁾ álltak, amelyek az Airport Handling üzleti tevékenységének a fő részét képezik. A várakozások szerint a társaság összesített piaci részesedése a Malpensa és Linate repülőtereken [50–70] (*) %, illetve [50–70] (*) % volt 2014 második félévében, ami 2017-re [60–80] (*) %-ra, illetve [60–80] (*) % emelkedhet.
- (82) A tervben kidolgozott előrejelzések emelkedő üzemi bevételekkel számolnak a várakozások szerint növekvő piaci részesedésnek köszönhetően. A teljes árbevétel a feltételezések szerint a 2014. második félévi [...] (*) EUR-ról 2017-re [...] (*) EUR összegre bővül azon feltételezés alapján, hogy a 2014. és 2017. közötti időszakban az utasforgalom növekedése és szinten [...] (*)–[...] (*) % lesz.
- (83) A személyzet átlagos létszáma az előrejelzés szerint a 2014-es [...] (*) FTE-ről 2017-ben [...] (*) FTE-re nő annak okán, hogy emelkedni fog a határozott idejű szerződések száma. A munkaerőköltségek a becslések alapján a teljes üzemi költségek mintegy [...] (*) %-át teszik ki. A SEA termelékenységét a referencia-időszakban 12 %-kal növeli három fő hatótényezőnek köszönhetően:
- az Airport Handling elindításából eredő jobb hatékonyság (a határozott idejű és részmunkaidős szerződések részarányának javítása; jobban meghatározott munkaprogram²; a szervezeti struktúra javítása az erőforrások hatékonyabb felhasználása érdekében, a szezonális dolgozók alkalmazásának korlátozása mellett; a meglévő munkaerő teljesítőképességének maximalizálása),
 - az emelkedő forgalomból eredő méretgazdaságosság,
 - az üzleti folyamatok strukturális kiigazítása (jobb munkatervezés és -szervezés; műszaki megoldásokba való beruházások, ami egyes tevékenységek részleges vagy teljes automatizálását teszi lehetővé; a munkaerővel kapcsolatos ráfordítások összhangba hozása az üzleti teljesítménnyel és eredményekkel).

(*) Üzleti titkok.

⁽¹⁵⁾ Az indulási oldalon nyújtott szolgáltatások, ideértve az utasok beszállását/kiszállását, a poggyászok és csomagok kezelését, a repülőgépek feltöltését és a poggyászok szétosztását.

⁽¹⁶⁾ Az érkezési oldalon nyújtott szolgáltatások.

- (84) A kezdeti indulási költségek a várakozások szerint [...] (*) EUR összegűek voltak az ügyfelekkel és szállítókkal kötött szerződések újratárgyalása, a munkaerővel kapcsolatos szerződések, a munkaerő-toborzás, a szervezeti/adminisztratív/működési eljárások megírása, a jogi költségek, banki díjak, a tanácsadás, valamint kisebb tételeket érintő és egyes beszerzések kapcsán.
- (85) A működés indulási költségeinek, azaz az ahhoz szükséges, új berendezések beszerzését érintő tőkebefektetés becsült összege [...] (*) EUR volt, hogy az Airport Handling működőképessé váljon. Mindazonáltal a 2013. novemberi üzleti terv keretében azt feltételezték, hogy az Airport Handling [...] (*) EUR értékben használt földi kiszolgáló berendezéseket szerez be.
- (86) A teljes becsült indulási költségek nyomán keletkező kiadások fedezésére az üzleti terv [...] (*) EUR összegű tőkeemlést ír elő [...] évben.

2.6.2. A 2014. augusztus 6-i üzleti terv

- (87) A vizsgálat előrehaladtával Olaszország a 2014–2017-es időszakra egy átdolgozott, 2014. augusztus 6-án kelt üzleti tervet („a 2014. augusztusi üzleti terv”) nyújtott be amelyet az Airport Handling Igazgatótanácsa 2014. augusztus 26-án hagyott jóvá. Az Olaszország által nyújtott tájékoztatás szerint a módosítást már 2014 júliusában jóváhagyták. Ez utóbbi terv fő feltételezései az alábbiak szerint foglalhatók össze:
- (88) Piaci részesedés: [...] (*) tekintetében a 2014. augusztusi üzleti terv az előző tervnél enyhén kisebb bővüléssel számol, a piaci részesedést [...] (*) évben [70–80] (*) %-ra teszi [...] (*) aktualizáltan előrejelzett forgalmi szintjei és a (z) [...] (*) alapján.
- (89) Árak: A (repülőüzemenkénti) egységárak magasabbak, mint a 2013. novemberi üzleti tervben, majd nominális értékben állandók maradnak a teljes 2014–2017-es időszakban.
- (90) Személyi jellegű költségek: A 2014. augusztusi üzleti tervben a személyi jellegű költségek becsült értéke enyhén magasabb, mint a 2013. novemberi üzleti tervben feltételezett, így az üzemi költségek arányában [...] (*) és [...] (*) % között mozognak. Ez a növekedés a(z) [...] (*) hatásának köszönhető.
- (91) A további, figyelembe vett költségek közé tartoztak a külső költségek, az értékcsökkenés és a céltartalékok, melyek a teljes üzemi költség körülbelül [...] (*) %-át tették ki, valamint azon szolgáltatások szabályozott költségei (körülbelül [...] (*) %), melyeket a SEA nyújt az Airport Handling számára a közös, megosztott repülőtéri infrastruktúra használatáért (nevezetesen: [...] (*)). A 2014. augusztusi üzleti terv becslése szerint [...] (*) EUR összeget kellene berendezések beszerzésére költeni, amelyből [...] (*) % új berendezések, míg [...] (*) % használt járművek piaci megvásárlására fordítódik. Ezek a számadatok a repülőtér által 2014 márciusában, potenciális szállítóktól kapott ajánlatokon alapulnak.
- (92) A 2013. novemberi üzleti tervhez hasonlóan a 2014. augusztusi üzleti terv a SEAH költségszerkezetéhez képest csökkenést mutat az üzemi költségekben, amit alapvetően a hatékonyság fokozásával és a személyzet csökkentésével érnek el.

2.6.3. Az üzleti terv gazdasági értékelése

2.6.3.1. A BCG-jelentés

- (93) Az Airport Handling a 2014–2017-es üzleti terv előzetes független értékelésével bízta meg a Boston Consulting Groupot („BCG-jelentés”). A BCG jelentését 2014. október 14-én nyújtotta be.
- (94) A BCG-jelentés a 2014. augusztus 26-án jóváhagyott üzleti terv, a 2013 novemberében kidolgozott üzleti terv, a BCG saját iparági tapasztalatai és know-howja, valamint a piaci folyamatokkal és a fő kiszolgáló tevékenységeket működtető szolgáltatókkal kapcsolatos, nyilvánosan elérhető adatok alapján készült.
- (95) Összegzőképpen a BCG a következő, az üzleti tervet megalapozó feltételezéseket értékelte: Árbevételi kilátások (a feltételezett forgalomnövekedés jelentette potenciál, az Airport Handling által kezelt volumen feltételezett bővülése alapján); személyi jellegű költségek (az egy FTE-re eső költségek; a termelékenység terén feltételezett javulás alapján); tervezett befektetések (összesen [...] (*) EUR).

(*) Üzleti titkok.

- (96) A BCG az alábbiak szerint összegezte megállapításait:
- (97) Lényegében a SEA szintjén a forgalmi volumeneket érintő feltételezések fenntarthatónak tűnnek, illetve a főbb szervezetek – így különösen az IATA és a Eurocontrol – adatszolgáltatásaival összhangban vannak. A BCG ugyanakkor jelezte, hogy a légitársaságok tekintetében egy állandó ügyfélszerkezet fenntartásának a szándéka úgy, hogy abba a diszkont légitársaságok („LCC”) és az úgynevezett hagyományos légitársaságok egyaránt beletartoznak, nem áll összhangban a Malpensa terminálon az ügyfélszerkezet vonatkozásában a múltban tapasztalt fejleményekkel, amennyiben az elmúlt négy évben az LCC-k részaránya [...] (*) százalékponttal emelkedett. Ráadásul egy új nemzeti jogszabály (*Decreto Linate*) azt eredményezheti, hogy egyes légitársaságok a Malpensáról áttérnek a Linatéra.
- (98) Az Airport Handling által kezelt volumenek esetleges bővülésére vonatkozó feltételezés általánosságban véve teljesíthető lehet, mert – elsősorban is – a BCG-jelentés megírásakor az új légitársaságokkal aláírt szerződések [60–70] (*) %-os piaci részesedést biztosítottak; míg másodsorban a 2017-re célként kitűzött [70–80] (*) % piaci részesedés fenntartható lehet az ágazat aktuális versenyhelyzeti dinamikája és a SEAH múltbeli, [70–80] (*) %-os piaci részesedése tükrében.
- (99) A BCG szerint a repülőtér fenntartója számára nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatos árbevételek tekintetében a feltételezések úgy tűnnek, mint amelyekre a SEA-val folyamatban lévő tárgyalások során általánosságban véve törekednek. Mindazonáltal a BCG nem mérhette fel a terv utolsó évét (2017.) érintő, várható árbevételt, mivel a szerződés vállalt időtartama 2 év volt.
- (100) Azok a feltételezések, melyek a 2014. és 2017. között az átlagos, egységnyi személyi jellegű költségekben jelentkező, évenkénti [...] (*) %-os növekedésre vonatkoznak, általánosságban véve összhangban állnak a Repülőtér-Üzemeltetők Olaszországi Szövetsége és a szakszervezetek között 2014 októberében aláírt megállapodással.
- (101) Az erőforrások termelékenységének [...] (*) %-os javulása általánosságban véve fenntarthatónak tűnik, először is mivel a jelentés megírásának az idejére már sikerült [...] (*) %-kal fokozni a termelékenységet, illetve másodsorban mert a fennmaradó [...] (*) % észszerűnek tűnt az aktuális szervezeti szintek és a megvalósítás műszaki szakasza fényében.
- (102) A BCG azt is megállapította, hogy a befektetés [...] (*) EUR-s költségvetése általánosságban véve összhangban áll a többségében új járművekből (95 %) álló flotta beszerzésével, amint azt a 2014. márciusi keltezéssel az Airport Handlingtól kapott ajánlatokban a részletes beszerzési összegek mutatják.
- (103) A BCG arra a megállapításra jutott, hogy összességében véve az üzleti tervben 2017-re előre jelzett fedezet ([...] (*) %, [...] (*) EUR) általánosan megfelelő vagy enyhén alatta marad a magán- és állami szektorban működő, más európai vállalatokat tartalmazó szignifikáns minta átlagos nyereségességének (alapul véve a *Portway*, *Acciona*, *Aviapartner*, *Fraport* és *ATA-Handling* társaságokkal való összevetéseket). Egyúttal a BCG rámutatott, hogy a forgalmi szerkezet tényleges alakulása és a Linatéra vonatkozó új jogszabály (*Decreto Linate*) lehetséges hatásai akár a forgalom csökkenését eredményezheti a Malpensán.

2.6.3.2. A Brattle-jelentés

- (104) A SEA megbízta a *Brattle Group*ot, hogy elemezze a SEA-nak az Airport Handlingnek biztosított tőkeinjekcióját, és különösképpen azt, hogy a befektetés összhangban állt-e a piacgazdasági befektető elvével. A Brattle jelentését 2015. március 30-án adta át.
- (105) A Brattle-jelentés szerint az elemzés alapját olyan információk képezték, melyek az Airport Handlingbe való befektetésről hozott döntés időpontjában a SEA előtt ismertek voltak, továbbá a SEA versenypiaci helyzetére vonatkozó, nyilvánosan elérhető adatokra támaszkodott. A Brattle-jelentés azon a véleményen van, hogy a 2013. novemberi üzleti tervben bemutatott feltételezések tekinthetők a legrelevánsabbak a piacgazdasági szereplő teszt tekintetében, mivel ezek képezik azt az alapot, amelynek tükrében a SEA megvalósította a befektetést ⁽¹⁷⁾.
- (106) A Brattle-jelentés szerint a 2014-es eljárást megindító határozatban a Bizottság által felvetett kétség, nevezetesen hogy az Airport Handling üzleti terve túlzottan optimista lett volna, elosztható, hiszen az üzleti terv legfőbb feltételezései a gyakorlatban megvalósultak. Különösképpen kijelenthető, hogy az Airport Handling piaci részesedése 2014-ben meghaladta a 2013. novemberi üzleti terv előrejelzéseit.

(*) Üzleti titkok.

⁽¹⁷⁾ Brattle-jelentés, 1. o., 1. és 7. bek., 34. bek.

- (107) A Brattle-jelentés szerint a 2014. augusztusi üzleti tervben bemutatott egységárak (az Airport Handling által az egyes repülőgépek tekintetében felszámolt árak) a légitársaságokkal már aláírt szerződéseken alapulnak, továbbá átlagos összegük [...] (*) EUR, amely magasabb a 2013. novemberi üzleti tervben feltételezett, a 2014-es [...] (*) EUR és a 2017-es [...] (*) EUR közötti árnál. Ez a szakértőket az alábbi következtetésekre vezette: Először is a 2014. augusztusi üzleti tervben szereplő piaci árak közelebb állnak a ténylegesen bekövetkező folyamatokhoz, mivel azok aláírt szerződéseken alapultak. Másodsorban a 2013. novemberi üzleti terv, amely alapján a SEA a befektetésre vonatkozó döntését meghozta, valójában alábecsülte az Airport Handling által felszámolható piaci árat. Harmadsorban ez azt erősíti, hogy a 2013. novemberi üzleti terv szerinti piaci árak nem pusztán indokoltak, hanem tényszerűen túlságosan alacsonyok voltak.
- (108) Végül a szakértők megjegyezték, hogy az Airport Handling által a légitársaságoknál kialakított árak alacsonyabbak voltak, mint a SEAH által ténylegesen felszámolt díjak.
- (109) A szakértők egyetértenek abban, hogy az Airport Handling kezdeti piaci részesedése – a 2013. novemberi üzleti tervben várakozásként megfogalmazottak szerint – magasnak tűnhet egy, a piacra újonnan belépő társaság számára. Ugyanakkor azt is feltételezik, hogy egy piacgazdasági befektető tudhatta, hogy a SEAH „kimúlása” olyan szokatlan helyzetet fog teremteni a piacon, amelyben a SEA-hoz tartozó repülőterek kiszolgáló tevékenységeire szóló szerződésai nagy számban „csíphetők meg”. A szakértők arra a következtetésre jutottak, hogy az Airport Handling ezért éppen annyira kovácsolt előnyt ebből a helyzetből, mint a milánói repülőterek többi szolgáltatója. Ráadásul – állítja a jelentés – az Airport Handling várakozás szerinti piaci részesedése tipikusnak mondható a nagy olaszországi repülőterek esetében, ahol a legnagyobb kiszolgáló vállalkozások szokványosan a piaci 70 %-át tudhatják maguknak. Továbbá a szakértők megállapították, hogy az Airport Handling az egyetlen kiszolgáló, amely a 24 órás, teljeskörű szolgáltatás biztosításához elegendő eszközzel és berendezéssel rendelkezik, ami pedig kulcsfontosságú előny a versenytársakkal szemben.
- (110) A szakértők azt is rögzítették, hogy az alacsonyabb személyi jellegű költségek jelentik a fő okot arra, hogy az Airport Handling a várakozások szerint nyereséget fog termelni szemben a veszteséges SEAH-val. A szakértők ezt a feltételezést indokoltan ítélték, mivel az Airport Handling olyan új munkaszerződések érdekében folytatott tárgyalásokat, amelyek keretében a dolgozók évente 20 további munkanapot vállaltak a korábbi SEAH-szerződésekkel szemben.
- (111) Ezen kívül, a Brattle-jelentés szerint, noha a 2013. novemberi üzleti terv alábecsülte a munkaerőköltségeket, a 2014. augusztusi üzleti tervben az FTE költségei [...] (*) EUR/óra, [...] (*) összegben jelentek meg.
- (112) A szakértők álláspontja szerint az Airport Handlingbe való befektetéstől a piacgazdasági befektető olyan megtérülést (belső megtérülési ráta – IRR) várna, amely a standard pénzügyi elmélet szerint megfelel vagy meghaladja a súlyozott átlagos tőkeköltséget (WACC). Ez esetben a számítások igazolták, hogy nincs olyan forgatókönyv, amelyben a projekt várható IRR-je ne haladná meg a WACC értékét, és ezért a magánbefektető nyereséget várhatott az Airport Handlinggel kapcsolatos befektetésétől.
- (113) A tanácsadó azt is megjegyezte, hogy amikor a SEA 2013-ban az Airport Handling megalakításáról döntött, az F2i magántőkealap volt a társaság 44,31 %-os tulajdonosa. Az F2i két tagot küldött a SEA Igazgatótanácsába, és a Brattle-jelentés szerint egyik igazgatótanács tag sem szavazott a javaslat ellenében, hogy a SEA befektessen az Airport Handlingbe, ami azt bizonyítja, hogy a befektetéstől nyereséget vártak, és ezért az megfelelt a piacgazdasági befektető elvének.
- (114) Ezen túl a Brattle-jelentés azt is állítja, hogy a piacgazdasági befektető annak valószínűségét, hogy a Bizottság gazdasági folytonosságot állapít meg a SEAH és az Airport Handling között, és ennél fogva ez utóbbitól kéri a visszafizetési határozatban összeegyeztethetetlennek ítélt támogatás visszafizetését, viszonylag alacsonynak találhatta. Ennek oka, hogy a SEA az Airport Handling leválasztása és a gazdasági folytonosság elkerülése érdekében olyan intézkedéseket vállalt fel, mint az vagyonekezelő szervezet felállítása. A 2013. novemberi üzleti terv Brattle általi pénzügyi értékelése alapján mindaddig, amíg a gazdasági folytonosság megállapításának esélye kisebb mint [...] (*) % (figyelemmel a SEA által javasolt, tőkeköltségre vonatkozó becslésre), vagy kisebb mint [...] (*) % (figyelemmel a Brattle által javasolt, tőkeköltségre vonatkozó becslésre), a SEA befektetése az AH-ban összhangban állt a piacgazdasági befektető elvével. A Brattle észszerűnek tartotta azt a feltételezést, hogy az adott keretek között és különös tekintettel a Bizottságnak adott értesítésre, a piacgazdasági befektető az említett valószínűséget [...] (*) %-nál kisebbnek tarthatta, és ezért az Airport Handlingbe tisztán gazdasági szempontok alapján fektethetett be.

(*) Üzleti titkok.

2.7. Az Airport Handling üzleti tevékenységi körének bejelentett szűkítése

- (115) Olaszország azt javasolta, hogy az Airport Handling által jelenleg végzett tevékenységek körét tovább szűkítsék a múltban a SEAH által végzett tevékenységekhez képest. Különösen a következőkkel kapcsolatban: [...] (*).
- (116) Egy új és eltérő, 2018. december 31-én lejáró szerződés alapján a SEA jelenleg a következő szolgáltatásokat végzi: [...] (*).
- (117) A SEA kijelentette, hogy legkésőbb 2016. december 31-ig kész megszüntetni a [...] (*) tárgyú megállapodást, amivel azt elvonja az Airport Handlingtól, és egyúttal az Airport Handlingtól [...] (*) [...] (*) körben dolgozó munkavállalót leszerződött. E változás eredményeként az Airport Handling árbevétele, mely a tevékenység első évében [...] (*) EUR körül alakul, [...] (*) EUR körülre csökken.

3. A HIVATALOS VIZSGÁLATI ELJÁRÁS MEGINDÍTÁSÁNAK INDOKAI

3.1. A gazdasági folytonosságról és visszafizetési kötelezettségről

- (118) A 2014-es eljárást megindító határozatában a Bizottság azzal az előzetes véleménnyel élt, hogy ebben az esetben a bíróság által annak meghatározására azonosított kritériumok, hogy adott, a kezdeti támogatás kedvezményezettjétől eltérő vállalat kötelezhető-e a támogatás visszafizetésére, jórészt teljesültek. Különös tekintettel a következőkre:
- akkor is, ha az Airport Handling a személyzetet újrafoglalkoztatja, a SEA, a SEAH és a szakszervezetek által 2013. november 4-én aláírt megállapodás alapján úgy tűnik, hogy a SEAH korábbi munkavállalói számára biztosították a SEAH-val kötött korábbi szerződésekben foglalt jogokat,
 - a Bizottság számára az adott szakaszban elérhető információk szerint a SEA és az Airport Handling még a légitársaságokkal között fő szerződések lejáráta előtt közös marketingintézkedéseket hozott azzal a céllal, hogy biztosítsa a repülőtérén üzemelő légitársaságokat arról, hogy a SEAH felszámolásának a lezárását követően a SEA új leányvállalatán, az Airport Handlingen keresztül továbbviszi a földi kiszolgálási üzletágat,
 - a földi kiszolgáló tevékenységek végzéséhez szükséges berendezéseket az Airport Handling a SEAH-tól bérelné, miközben folyamatban van az érintett eszközök (lehetséges) értékesítése harmadik felek felé, nyílt pályázat keretében. A Bizottság úgy ítélte meg, hogy Olaszország érvelése, miszerint az Airport Handling az említett eszközöket piaci áron bérelné, elfogadható, legalábbis olyan mértékben, amennyiben a szóban forgó eszközök értékét a SEA, mint anyavállalat által kijelölt szakértő határozza meg, továbbá az érintett eszközök végleges értékesítése nem biztos,
 - az új, földi kiszolgálást végző társaság tulajdonosa ugyanaz, mint a SEAH tulajdonosa, nevezetesen a SEA. A Bizottság úgy ítélte meg, hogy Olaszország javaslata, mely szerint az új földi kiszolgálási szolgáltató tőkéjének 20 %-át nyílt eljárás keretében kínálják fel külső befektetőknek, nem elegendő ahhoz, hogy kizárható legyen a gazdasági folytonosság a SEAH vonatkozásában, mivel egyrészt az említett javaslat csak a kisebbségi részesedésre korlátozódik, másrészt pedig nem biztosítottak garanciák arra, hogy az meg is történik. Ezenfelül a részesedési struktúra megnyitására csak az Airport Handling piacra lépését követően kerülne sor,
 - az új földi kiszolgálási szolgáltató létrehozásának időzítése (a visszafizetési határozat elfogadását követően) és gazdasági logikája arra engedett következtetni, hogy az Olaszország által előzetesen bejelentett terv lehetővé teszi a visszafizetés kijátszását.
- (119) A Bizottság ezért előzetesen arra a következtetésre jutott, hogy az új társaság alapításának célja és hatása a támogatás visszafizetésére vonatkozó kötelezettség kijátszásának tűnik, és az Airport Handling valójában a SEAH utódja. Ennélfogva a Bizottság azon előzetes állásponton volt, hogy az Airport Handling kötelezhető a múltban a SEAH számára nyújtott és a 2012-es visszafizetési határozatban összegegyeztetetlennek ítélt támogatás visszafizetésére.

3.2. A tőkeinjekcióról

- (120) A Bizottság arra az előzetes álláspontra helyezkedett, hogy a SEA-nak az Airport Handling megalakítására és számára tőkeinjekció biztosítására vonatkozó döntése az államnak tulajdonítható: Először is a Bizottság megjegyezte, hogy Milánó önkormányzata a SEA-ban 54,81 %-os többségi tulajdonnal rendelkezett, és ezért az állam úgy tekinthető, mint amely befolyással bírt a SEA döntéshozatali folyamataira, illetve részt vett a társaság által hozott döntésekben. Másodsorban a Bizottság utalt egyes, az olasz hatóságok képviselői által a kérdéssel összefüggésben tett kijelentéseire, amelyek, úgy tűnik, azt jelzik, hogy az Airport Handling létrehozását az olasz hatóságok vezényelték le, elsősorban a milánói repülőtereken a munkahelyek megővése érdekében.

(*) Üzleti titkok.

- (121) Továbbá mivel a SEA -t láthatóan az olasz hatóságok ellenőrzik, a Bizottság arra az előzetes következtetésre jutott, hogy a SEA által finanszírozott tőkeinjekcióban állami források is szerepet kaptak.
- (122) A Bizottság továbbá előzetes álláspontjában azt is megfogalmazta, hogy a SEA nem piacgazdasági befektetőként járt el, amikor tőkeinjekciót biztosított az Airport Handlingnek.
- (123) Először is a Bizottság kétségét fejezte ki azt illetően, hogy egy magánbefektető tőkét nyújtott volna az Airport Handlingnek abban az időpontban, amikor azt a SEA tette, mivel a Bizottság szervezeti egységei ekkora már tájékoztatták az olasz hatóságokat arról, hogy az új földi kiszolgáló vállalat tervezett megalakítása valószínűsíthetően gazdasági folytonosságot eredményez, és ezért az új társaság felelőssége lesz a 2012-es visszafizetési határozatban összegeyzetethetetlennek ítélt támogatás megtérítése. A 2013. novemberi üzleti terv viszont nem vette figyelembe a visszafizetési kötelezettségnek a SEAH-ról az Airport Handlingre való átszállásának a kockázatát.
- (124) Másodsorban a Bizottság kétségét fejezte ki a tekintetben, hogy kellőképpen szilárd feltételezéseken alapul az az üzleti terv, amelyre a SEA az Airport Handlingre irányuló befektetési döntését alapozta.
- (125) A Bizottság ezért úgy ítélte meg, hogy a 25 millió EUR összegű befektetése az Airport Handlingbe látszólag nem olyan gazdasági értékeléseken alapul, mint amelyeket – a vonatkozó körülmények között, hasonló helyzetben – egy racionális magánbefektető elvégezne egy ilyen befektetés előtt annak jövőbeli nyereségességének a meghatározása érdekében. Erre támaszkodva a Bizottság arra az előzetes álláspontjára jutott, hogy a 25 millió EUR összegű tőkeinjekció az Airport Handling javára biztosított állami támogatásnak felel meg.

4. OLASZORSZÁG ÉSZREVÉTELEI

4.1. A gazdasági folytonosságról

- (126) Olaszország emlékeztetett, hogy a bevett ítélkezési gyakorlat szerint a jogellenes és összegeyzetethetetlen állami támogatások visszafizetetésének a célja a versenyhelyzetben a szabálytalan támogatás nyomán keletkező versenyelőny által okozott torzulás megszüntetése. Következésképpen a jogellenes és összegeyzetethetetlen támogatást azon vállalkozásokkal kell visszafizettetni, amelyeknek abból tényleges előnyük származott. A visszafizetési kötelezettség csak akkor terjeszthető ki a támogatás eredeti kedvezményezettjétől eltérő vállalatokra, ha az alábbi feltételek együttesen teljesülnek:
- a vállalatról megállapítják, hogy a támogatásban részesülő vállalkozás tevékenységét folytatja, valamint
 - a vállalat megtartja a támogatás juttatásával kapcsolatos, tényleges versenyelőnyt.
- (127) Olaszország álláspontja szerint ebben az esetben a SEAH számára juttatott támogatással összefüggő versenyelőnyt már a kezdetektől ki lehetett zárni.
- (128) Különösen, Olaszország megjegyzi, hogy a SEAH számára biztosított állítólagos előnyt a Bizottság visszafizetési határozatának 219. és az azt követő preambulumbekzdései határozzák meg a SEAH 2002 és 2010. közötti időszakban felmerülő veszteségei ellensúlyozásának megfelelően. Miként azt a Bizottsági is jelzi, az említett veszteségeket a magas személyi jellegű költségek eredményezték, amelyek bármely földi kiszolgáló tevékenységet végző vállalkozásnál a költségstruktúrából számottevő részt képviselnek. Mivel a Bizottság által állami támogatásnak minősített tőkeinjekciók elsősorban a SEAH rendkívül magas személyi jellegű költségeiből eredő veszteségek fedezését szolgálták, Olaszország álláspontja szerint a SEAH számára biztosított versenyelőny *ipso facto* megszűnt a társaságnak a felszámolásával és a piacról való kilépésével.
- (129) Olaszország ezen kívül megjegyezte, hogy még akkor is, ha a SEAH számára juttatott támogatással kapcsolatos versenyelőny egy része – jóllehet kis része – a társaság eszközeivel, vagyis a SEAH által a milánói repülőtereken a földi kiszolgáló tevékenységek végzése során használt eszközökkel összefüggésbe hozható, ezek az eszközök nem kerültek átruházásra a SEAH részéről az Airport Handlingnek. Ehelyett azokat ez utóbbi átmenetileg, piaci feltételek mellett bérelni kívánta, miközben azok értékesítése a nyílt piacon folyamatban volt.
- (130) Olaszország továbbá rámutatott, hogy még akkor is, ha a SEAH és az Airport Handling között a versenyelőny átadására ténylegesen sor kerülne, ez esetben akkor sem lehetne megállapítani, hogy az Airport Handling *de facto* a SEAH gazdasági tevékenységeit folytatja.
- (131) Először is a SEAH és az Airport Handling között nem került sor a munkaszerződések *de facto* vagy *de jure* átadására. Olaszország szerint az Airport Handling alapvetően új feltételek mellett csak a személyzet azon tagjait foglalkoztatta, akikre szigorúan szüksége volt a földi kiszolgáló tevékenységek végzéséhez. Ezen kívül az új munkaszerződésekre más rendszer volt irányadó (a kiszolgáló személyzetre vonatkozó rész a repülőtér-üzemeltető személyzetre irányadó rész helyett a nemzeti kollektív szerződésben (*Contratto Collettivo Nazionale di Lavoro* (CCNL)), illetve a munkavállalói szövetség (az *Assohandlers* az *Assoaerporti* helyett) tekintetében. Erre hivatkozva Olaszország rámutatott, hogy az Airport Handling a személyi jellegű költségek csökkentését szándékozott elérni a termelékenység számottevő javítása mellett.

- (132) Olaszország azt is hozzátette, hogy a Bizottságnak a 2014-es eljárást megindító határozatában tett állítása, mely szerint a SEAH korábbi munkavállalói számára garantálták a SEAH-val kötött, korábbi szerződéseikben megszerzett jogokat, tényszerű bizonyítékokkal nem támasztható alá. Olaszország szerint a 2013. november 4-i megállapodás a megszerzett jogokkal összefüggésben nem tartalmazott semmiféle garanciát a SEAH korábbi munkavállalói számára, miközben világosan kifejezte azt, hogy új feltételeken alapuló, új munkaszerződésekre van szükség.
- (133) A SEAH és a milánói repülőtereken működő légitársaságok közötti szerződések átadására sem került sor az Airport Handling felé. Olaszország szerint a SEAH és a légitársaságok közötti szerződések megszűnésekor az Airport Handling *ex novo* tárgyalta a szerződésekről a milánói repülőtereken működő légitársaságokkal. Ezen kívül, Olaszország szerint a SEA és az Airport Handling nem vett részt e célból közös marketingintézkedésekben, szemben a Bizottságnak a 2014-es eljárást megindító határozatban kifejtett állításaival, amelyeket – Olaszország szerint – tényszerű bizonyítékok nem támasztanak alá. Ez a körülmény egyébként is irreleváns lenne a SEAH és az Airport Handling közötti gazdasági folytonosság megítélésekor. E tekintetben Olaszország emlékeztetett arra, hogy az Airport Handling aktuális ügyfélportfóliója eltér a SEAH-jétől. Az Airport Handling inkább olyan légitársaságokkal kötött meg bizonyos szerződéseket, melyek már nem voltak a SEAH ügyfelei, miközben egyébként a SEAH egyes korábbi ügyfeleinek a megtartása nem sikerült.
- (134) Olaszország állítása szerint az, hogy az Airport Handling üzleti tervében [...] (*) piaci részesedés szerepel, önmagában nem tekinthető a gazdasági folytonosság bizonyítékának. Az adott piaci részesedést az Airport Handling által elérni kívánt cél, azaz a középtávú életképesség megvalósítás tükrében érdemes értékelni.
- (135) Olaszország arra is kitért, hogy az Airport Handling nem vesz részt a SEAH eszközeinek az értékesítését érintő eljárásban, és ezért a két társaság között nem jön létre eszközátruházás. Továbbá Olaszország szerint önmagában a tény, hogy a támogatás kedvezményezettjének az eszközeit külső vállalkozás bérlő, nem képez elégséges bizonyítékot arra, hogy ez utóbbi élvezné a támogatáshoz kapcsolódó versenyelőnyöket. Olaszország álláspontja szerint ez csak akkor utalna folytonosságra, ha az említett eszközök bérlete piaci ár alatti áron történne. Ez esetben viszont a bérleti díjat egy független társaság (IMQ) állapította meg.
- (136) Olaszország arra is emlékeztetett, hogy a SEA tulajdonosi szerkezete lényegesen eltért attól az időszaktól, amikor a SEAH az állami támogatást kapta. Miközben 2002. és 2010. között a SEA teljes mértékben állami tulajdonban volt, jelenleg egy magánbefektető, az F2i birtokolja a tőke 44,31 %-át.
- (137) Ezen kívül Olaszország álláspontja szerint a vagyonkezelő szervezet megalakítása további garanciát jelent a SEAH és az Airport Handling közötti folytonosság hiányára. Tényszerűen a vagyonkezelési meghatalmazásban meghatározottak szerint a vagyonkezelő tevékenységeinek elő kell segíteniük a következő célok elérését:
- a SEA által az Airport Handlingben birtokolt részesedésnek a független irányítása, a vállalat vonatkozásában kizárólagos ellenőrzés gyakorlása mellett, ami biztosítja az Airport Handling és a SEA Csoport közötti érdekeltségek és/vagy információátadás hiányát, különös tekintettel a SEAH-ra és az általa korábban a milánói repülőtereken végzett kiszolgáló tevékenységekre,
 - a SEA Csoporttal kapcsolatban nem álló, új magánbefektetők tekintetében az Airport Handling tőkéjében való részesedésszerzés lehetővé tétele, elsőként legalább [...] (*) % mértékben.
- (138) A SEA által az Airport Handlingben birtokolt 100 % tulajdonrésznek a vagyonkezelő szervezet felé történő átruházásának eredményeként a vagyonkezelő a cégjegyzékben a társaság kizárólagos tulajdonosaként szerepel. Ebben a minőségében a vagyonkezelő teljeskörű és lényeges mértékű ellenőrzést gyakorolt a SEA-nak az Airport Handlingben lévő részesedése felett.
- (139) Az Airport Handling kizárólagos tulajdonosaként a vagyonkezelő *többek között*:
- függetlenül és a SEA beavatkozása nélkül gyakorolja a szavazati jogokat az Airport Handling vezetői testületeinek a kinevezésekor, mégpedig úgy, hogy biztosítsa, az adott testületeknek ne lehessen működéssel összefüggő feladata, illetve azok korábban sem rendelkezhettek működéssel összefüggő feladatokkal a SEA-ban vagy a SEAH-ban, továbbá azoktól ne függenek. Amikor a SEA részesedése a vagyonkezelő szervezetre átruházásra került, az Airport Handling vezető testületeinek a SEA által kinevezett összes tagja benyújtotta lemondását, és azokat a vagyonkezelő által kinevezett tagok váltották,

(*) Üzleti titkok.

- folyamatosan figyelemmel kíséri a SEAH és az Airport Handling közötti gazdasági folytonosság hiányát, rendszeres jelentéseket kér a társaság irányításáról, az üzleti terv megfelelő végrehajtásáról, a piaci részesedésről és a fejlődési kilátásokról,
- biztosítja olyan eljárások meglétét, melyek megakadályozzák, hogy az Airport Handling jogtalan előnyt szerezzen a SEA birtokában lévő információkról a légitársaságokkal, szállítókkal vagy szolgáltatókkal való szerződések megkötése vagy fenntartása kapcsán,
- biztosítja, hogy a SEAH és az Airport Handling között értékesítési ügyletre ne kerüljön sor.

4.2. A tőkeinjekcióról

4.2.1. Az állami forrásokról és az államnak való betudhatóságról

- (140) Olaszország álláspontja szerint a SEA státusza állami tulajdonú vállalkozásként nem elégséges ahhoz, hogy annak forrásai állami forrásnak minősüljenek a Szerződés 107. cikkének (1) bekezdése alapján. E tekintetben Olaszország emlékeztetett arra, hogy az Airport Handling pénzügyi forrásait nem a SEA birtokolja, illetve azok felett ellenőrzést nem gyakorol, mivel a SEA Airport Handling-beli részesedését egy független szervezet, a vagyongazdálkodó szervezet kezeli a SEA-tól teljesen függetlenül eljárva.
- (141) A SEA-nak ezért nincs lehetősége a többségi tulajdonosokat jellemzően megillető jogokat gyakorolni, nevezetesen – többek között – a leányvállalat vezető testületeiben a tagok kinevezésének jogát, és így nincs lehetősége a társaság irányításában meghatározó módon részt venni.
- (142) Olaszország szerint pusztán azon tény alapján, hogy rendkívül valószínű, hogy a vitatott intézkedéseket bármilyen állami beavatkozás nélkül tették meg, a Bizottság még nem következtethet arra, hogy az intézkedések az államnak tulajdoníthatók. Olaszország szerint a Bizottságnak kötelessége ezt az állítást szilárdan bizonyítani. Az érintett intézkedések annyiban lehetnek betudhatók az államnak, amennyiben a SEA állami tulajdonosa kulcsfontosságú szerepet játszott az Airport Handling számára juttatott tőkeinjekció elfogadásában. Ebben az értelemben Olaszország fontosnak tartja megjegyezni, hogy a SEA szervezeti és működési szabályzatának 15. cikke szerint az olyan döntéseket, mint amilyen – többek között – a leányvállalatokban való tőkeemelés, a hét tag közül legalább hatnak kell szavazatával támogatnia, ami pedig szükségessé teszi az F2i magántulajdonos által kinevezett igazgatók beleegyezését is. Következésképpen, a SEA részvényeinek többségi tulajdonától függetlenül az állami tulajdonos érvényesen nem dönthet tőkeemelés felől, ha nem biztosítja a magántulajdonos által kinevezett igazgatók beleegyezését (vagy még inkább döntő szavazatát).
- (143) Ezen kívül Olaszország kijelentette, hogy az olyan nyilatkozatok, mint például az infrastruktúráért és közlekedésért felelős miniszter által a munkavállalók megnyugtatására tett nyilatkozat – amelyet a Bizottság az eljárást megindító határozatában idézett –, teljes mértékben összhangban vannak az európai és olaszországi gyakorlattal, és ennél fogva nem bizonyítják azt, hogy intézkedés az államnak tudható be. A kérdéses nyilatkozatokat olyan politikai nyilatkozatoknak kell tekinteni, amelyek a munkanélküliség kedvezőtlen hatásait hivatottak mérsékelni.
- (144) Erre tekintettel Olaszország megítélése szerint a SEA-nak az Airport Handlingbe való befektetése tudható be az államnak, továbbá nem érint állami forrásokat, és ezért nem minősül a Szerződés 107. cikkének (1) bekezdése szerint állami támogatásnak.

4.2.2. A gazdasági előny meglétéről

- (145) Olaszország emlékeztetett, hogy a magántulajdonos a SEA-ban lévő tulajdonrészének, azaz 44,31 %-nak megfelelő arányban járul hozzá a tőkeinjekcióhoz. Olaszország szerint az F2i magánbefektető részvételének valós gazdasági hatása és jelentősége van. E tekintetben Olaszország lényegesnek tartja megjegyezni, hogy a Bizottság gyakorlata szerint a teljes befektetés mintegy egyharmadát elérő magánbefektetés lényeges mértékűnek tekinthető. Olaszország álláspontja szerint ez önmagában elegendő annak kizárására, hogy a Szerződés 107. cikkének (1) bekezdése értelmében a tőkeinjekció állami támogatásnak minősülne.
- (146) Másodsorban Olaszország rámutat, hogy az Airport Handling üzleti tervét független szakértő értékelte, aki arra a következtetésre jutott, hogy a SEA befektetése tisztán gazdasági szempontból is indokolt, és ezért az összhangban áll a piacgazdasági befektető elvével.
- (147) Ezen az alapon Olaszország úgy ítéli meg, hogy a SEA-nak az Airport Handlingbe való befektetése olyan körülmények között valósult meg, amelyek szokványos piaci feltételek mellett működő magánbefektető számára is elfogadhatók lennének, és ezért az intézkedés nem minősül a Szerződés 107. cikkének (1) bekezdése szerinti állami támogatásnak.

5. AZ ÉRDEKELT FELEK ÉSZREVÉTELEI

- (148) A Bizottság észrevételeket kapott a SEAH-tól (felszámolás alatt), a Milano Airport Handling Trust vagyonkezelő szervezettől és az Airport Handlingtől, SEA-tól és egy névtelenséget kérő érdekelt féltől.

5.1. A Milan Airport Handling Trust és az Airport Handling (a továbbiakban a „vagyonkezelő szervezet”) észrevételei

5.1.1. A munkaerő átadásáról

- (149) A vagyonkezelő szervezet szerint az Airport Handling a tevékenységének kezdetétől a SEAH-étól eltérő gazdasági logika alapján alakította ki üzleti modelljét azzal a céllal, hogy önállóan működjön a piacon, továbbá az életképes működést a tulajdonosok tőke biztosítására irányuló beavatkozása nélkül érje el.
- (150) Elsősorban is az Airport Handling mindig úgy ítélte meg, hogy az üzleti modelljének meg kell céloznia a szervezett munkaerő rugalmas mozgását a hatékonyság és helyállóság szempontjai szerint. A vagyonkezelő szervezet szerint a kiszolgáló tevékenység jellemzője az év egyes időpontjaiban (pl. nyáron) kialakuló csúcs a munkaerő iránti igény terén. A szükséglet gyors változásainak kezelése érdekében a szolgáltatónak rugalmasan kell reagálnia, amihez az olyan időszakokra, amikor a toborzást a szükséges munkaerő volumene indokolja, időszakosan kell személyzetet felvenni.
- (151) Miközben a SEAH a tekintetben főleg [...] (*) -t ([...] (*)) alkalmazott, az Airport Handling által bevezetett megközelítés alapja a(z) [...] (*) (pl. [...] (*)) volt. Habár ehhez összetettebb képzési, irányítási és koordinációs tevékenységekre van szükség, cserébe nagyobb rugalmasságot eredményez, illetve következképpen csökkennek az üzemi költségek. A vagyonkezelő szervezet szerint ez lehetővé tette a(z) [...] (*) -t (2014. december 31-én, az Airport Handling [...] (*)-val rendelkezett).
- (152) A vagyonkezelő szervezet rámutatott, hogy a SEAH és az Airport Handling között nem került sor munkaszerződések átadására, amit az alábbi körülmények bizonyítanak:
- az Airport Handling személyzetét teljesen autonóm módon meghatározott terv alapján, a várható forgalmi volumenek és konkrét munkaszervezés szerint toborozta, és ezzel, a SEAH-val összevetve, számottevően csökkentette a munkaerőt,
 - A SEAH korábbi munkavállalóit az Airport Handling formai és tartalmi értelemben eltérő feltételek mellett, a SEAH-étól különböző üzleti modell alapján foglalkoztatta.
- (153) Továbbá a vagyonkezelő szervezet emlékeztetett arra, hogy 2014 júniusában a szakszervezeti testület részéről erős ellenállás nyilvánult meg, és rendkívül nehezen kezelhető viszonyok alakultak ki. A vagyonkezelő szervezet álláspontja szerint nyilvánvaló, hogy ha az Airport Handling azonos feltételekkel vette volna fel a SEAH korábbi munkavállalóit, az érintett munkavállalóknak nem lett volna oka a panaszra. Ezzel szemben a szakszervezeteknek a 2014. júniusi megállapodással kapcsolatos éles szembenállása bizonyítja, hogy a dolgozók tökéletesen tisztában voltak azzal, hogy a foglalkoztatási feltételeik romlottak.

5.1.2. A légitársaságokkal kötött szerződésekről

- (154) Először is a vagyonkezelő szervezet rámutatott, hogy a légitársaságokkal kötött szerződések jellegükből adódóan nem átruházhatók harmadik felekre. A földi kiszolgálási tevékenységről szóló általános szerződés 3.2. cikke kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a földi kiszolgálási tevékenységet végző társaságokkal egyeztetendő, kivételesek eseteiktől eltekintve a légitársaság a szerződés alapján nem adhat át feladatokat harmadik feleknek:
- „A légitársaság nem bízhat meg más személyt, vállalatot vagy szervezetet olyan szolgáltatások végzésére, amelyeket a kiszolgáló tevékenységet végző vállalat jelen Szerződés alapján biztosít, kivéve egyes egyedi eseteket, melyek tekintetében a Felek kötelesek egymással kölcsönösen megállapodni”.*
- (155) A vagyonkezelő szervezet több olyan légitársaság nyilatkozatát is bemutatta, melyek nem folytattak le a közbeszerzési eljárások szabályainak megfelelő közbeszerzési eljárást az Airport Handling földi kiszolgáló szervezetként való kiválasztásakor. Az érintett légitársaságok ugyanakkor azt jelezték, hogy az Airport Handling kiválasztása versenyeljárás keretében történt más földi kiszolgáló tevékenységet végző vállalkozások összehasonlító adatainak a felhasználásával.
- (156) Együttal a vagyonkezelő szervezet emlékeztetett arra, hogy a kiszolgáló tevékenységre szóló szerződés időtartamát a légitársaság határozza meg, és gyakran meghagyja a lehetőséget a légitársaság számára a szerződéstől való rendes elállásra. Például a IATA általános szerződése úgy rendelkezik, hogy a szerződést bármelyik fél megszüntetheti 60 napos felmondási idő mellett. Ezért a légitársasággal való szerződés nem szükségszerűen olyan hosszú távú szerződés, amely alapján a kiszolgáló tevékenységet végző védelmet élvezne a versenytársakkal szemben. A légitársaságok ténylegesen elállhatnak a szerződéstől, amennyiben más szolgáltatótól jobb feltételeket kapnak.

(*) Üzleti titkok.

- (157) A vagyonkezelő szervezet szerint, amikor a SEAH kilépett a piacról, és az Airport Handling az új szerződésekről tárgyalta a légitársaságokkal, ez utóbbiak az Airport Handlingnek, valamint a többi megkeresett szolgáltatónak eltérő – számukra kedvezőbb – feltételeket kínáltak az SEAH által biztosítottaknál. A vagyonkezelő szervezet szerint meglehetősen általános, hogy valamely légitársaság a szerződés megszüntetése mellett dönt, ha kedvezőbb feltételekhez jut más, versenytárs kiszolgáló vállalkozástól; vagy felveti a szerződés megszüntetésének a lehetőségét, amennyiben az aktuális kiszolgáló vállalkozás a más szolgáltatók ajánlatának tükrében nem javít saját ajánlatán.
- (158) Az Airport Handling a milánói repülőtereken tevékenységét 2014. szeptember 1-én kezdte, miután a SEA tulajdonrésze átruházásra került a vagyonkezelő szervezetre. Noha az Airport Handling eredetileg arról értesítette az ENAC-ot és a légitársaságokat, hogy tevékenységét 2014. július 1-én kezdi meg, a vagyonkezelő szervezet felé a részvények átruházásból eredő késedelmek, valamint a szakszervezetekkel kapcsolatos nehézségek további csúszást okoztak, és a működés csak 2014. szeptember 1-én indult el.
- (159) 2015. február 28-án az Airport Handling megkötötte a földi kiszolgáló tevékenységekre vonatkozó szerződéseket a [...] (*) légitársaságokkal, melyek közül [...] (*) a Linatén, míg a [...] (*) Malpensán üzemelt. A vagyonkezelő szervezet továbbá rámutatott, hogy az Airport Handling nem kötött szerződést az összes, korábban a SEAH-val szerződéses viszonyban álló légitársasággal. Ennél közelebből [...] (*).
- (160) A vagyonkezelő szerint az Airport Handling által a légitársaságokkal megkötött szerződések az alábbiak miatt eltértek a SEAH szerződéseitől:
- *Jogi szempontból:* az Airport Handling új szerződéses kapcsolatra lépett, és nem vált a korábbi szerződés jogutódjává. Ezért az Airport Handling nem felelős a légitársaságok oldalán a SEAH tekintetében felmerülő kötelezettségeikért, követeléseikért vagy tartozásokért,
 - *Tartalmi szempontból:*
 - Az Airport Handling a légitársaságoktól szinte minden esetben kapott (közvetlenül vagy eljárást indító hirdetmény formájában) felhívást a [...] (*) tekintetében,
 - egyes légitársaságok [...] (*),
 - más légitársaságok [...] (*) -t kértek.
- (161) A vagyonkezelő szervezet szerint elsősorban is a [...] (*) légitársaságok szereztek be az Airport Handlingtől – az új földi kiszolgáló tevékenységekről szóló szerződés tárgyalásainak keretében – [...] (*)-t. Ezzel egyidejűleg a [...] (*) légitársaságok a [...] (*) tekintetében a SEAH-val szerződtek.
- (162) A vagyonkezelő szervezet azt is előadta, hogy a légitársaságokkal [...] (*) kötött legfontosabb szerződések közül néhány a következő lejárat dátummal rendelkezett:
- szerződés [...] (*) légitársasággal a következő időpontban: [...] (*),
 - szerződés [...] (*) légitársasággal a következő időpontban: [...] (*),
 - szerződés [...] (*) légitársasággal a következő időpontban: [...] (*).

5.1.3. A feltételezett közös marketingintézkedésekről

- (163) Olaszországhoz hasonlóan a vagyonkezelő szervezet is úgy véli, hogy a SEA/SEAH és a Airport Handling által felvállalt esetleges közös marketingintézkedések – amennyiben az érintett intézkedések egyébként bizonyíthatók – nem relevánsak a gazdasági folytonosság értékelése terén.
- (164) Ezen kívül a vagyonkezelő szervezet úgy véli, hogy az a tény, hogy a SEA esetlegesen nyilvánosan jelezhetette és/vagy a légitársaságokkal közölhetette, hogy a cégcsoportnak szándékában áll a földi kiszolgáló tevékenységek folytatása, annyiban nem releváns a vizsgálat céljai tekintetében, amennyiben a Bizottság előtt 2013 óta ismert volt az Airport Handling létrehozása és feltőkésítése.

5.1.4. Az Airport Handling elvárt piaci részesedéséről

- (165) A vagyonkezelő szervezet szerint az, hogy az Airport Handling a milánói repülőtereken a földi kiszolgáló tevékenységekben számottevő piaci jelenlét érhet el nem abból következik, hogy a SEAH bármilyen eszközt átadta az Airport Handlingnek, hanem a milánói repülőterekre jellemző konkrét körülmények, valamint az egyes kiszolgáló vállalkozások által követett, eltérő üzleti modellek eredménye.

(*) Üzleti titkok.

- (166) A vagyonkezelő szervezet álláspontja szerint az, hogy az egyik vállalkozás kilép egy piacról, míg egy másik (legyen az új piaci szereplő vagy már korábban is működő vállalkozás) az előzőjéhez hasonló piaci részesedést szerez, olyan jelenség, amely a piacokon rendszeresen megfigyelhető, és az egymással versenyző vállalkozások közötti keresztrugalmasság eredménye. Egy olyan hipotetikus piacon, ahol mindössze két vállalkozás, A és B van jelen, az valószínűsíthető, hogy ha A vállalat kudarcot vall, az ügyfelek és a piaci részesedés átszáll B vállalkozásra, mégpedig anélkül, hogy a két vállalkozás között bármilyen jogi vagy tényszerű kapcsolat lenne. A milánói repülőterekre az igaz, hogy kettőnél több kiszolgáló tevékenységet folytató vállalkozás működik, viszont a vagyonkezelő szervezet szerint mind a mai napig közülük mindössze kettő koncentrált üzleti modelljét a milánói repülőterekre. A vagyonkezelő szervezet véleménye szerint a hasonló piaci részesedéseket indokolhatja az, hogy az Airport Handling az egyetlen olyan szolgáltató, amely működését a milánói repülőtereken csomóponti szolgáltatóként szervezte meg annak érdekében, hogy a légitársaságok igényeit kielégítse, és magas színvonalú szolgáltatásokat nyújtson.
- (167) A vagyonkezelő szervezet szerint a Bizottság érvelése körkörös: vagy az a helyzet, hogy az Airport Handling által a milánói repülőtereken elérni remélt – és az üzleti tervben becsült – piaci részesedés nem reális, és ezért az Airport Handlingnak juttatott tőkeinjekció összegében megfelel az állami támogatásnak, vagy a piaci részesedés tényszerűen reális, viszont ez esetben az, hogy az Airport Handling képes volt elérni ezt a piaci részesedést igenis releváns a gazdasági folytonosság megítélésének kérdésében.

5.1.5. Az SEAH eszközeinek Airport Handling általi használatáról

- (168) A vagyonkezelő szervezet hangsúlyozza, hogy a SEAH eszközeinek értékesítésére meghirdetett ajánlattételi felhívást eredménytelennek nyilvánították, mivel egyetlen ajánlattevő sem mutatott érdeklődést az értékesíteni kívánt tételcsoportok iránt.
- (169) Az Airport Handling szerint ennek fő oka, hogy a SEAH eszközei elavultak, és ezért nem elég vonzóak a piac számára. A vagyonkezelő szervezet rámutat, hogy [...] (*) legértékesebb eleméből (azaz [...] (*)), mindössze körülbelül [...] (*) eszköz volt olyan, amit a SEAH 2006. december 31-ét követően szerzett be. Az eszközök többségének kora meghaladja a 15 évet, ami számottevő nehézséget okoz a pótalkatrészek beszerzése terén, és következésképpen az elvárt teljesítményszintek biztosításában.
- (170) A vagyonkezelő szervezet azt is felidézte, hogy az Airport Handling nem tett ajánlatot a SEAH eszközeinek értékesítésére meghirdetett ajánlattételen. Mindazonáltal úgy véli, hogy az eszközök megszerzése nem bizonyítaná a SEAH-val való gazdasági folytonosságot.
- (171) A vagyonkezelő szervezet továbbá előadta, hogy az Airport Handling aktuálisan a SEAH eszközeit használta a 2014. szeptember 1-jén aláírt kétoldalú szerződés alapján. A vagyonkezelő szervezet szerint a szerződés megtárgyalásakor – a vagyonkezelő szervezet felállítása (2014. június 30.) és az Airport Handlingben lévő SEA-részesedésnek a vagyonkezelő szervezet számára való átruházás időpontja (2014. augusztus 27.) között – a SEAH és a vagyonkezelő a szokásos piaci feltételeknek megfelelően járt el.
- (172) A vagyonkezelő a szerződésben lényeges változásokat kezdeményezett, úgy mint:
- az Airport Handling és SEAH által közösen megbízott, független szakértő bevonása a bérleti díj piaci értékének az igazolására annak biztosítására, hogy az Airport Handling a piaci viszonyokkal összhangban álló díjat fizessen a SEAH eszközeinek a használatáért,
 - a független szakértő által jelzett bérleti díjhoz viszonyítva 10 %-ot meghaladó eltérés esetén az érintett bérleti díj módosítása,
 - a szerződés időtartamának meghosszabbítása 2015. augusztus 31-ig, hogy az a szokványos üzleti gyakorlattal összhangba kerüljön,
 - a berendezéseknek harmadik felek felé, bérlet keretében való továbbadásának lehetősége,
 - az a feltétel, hogy a rendszeres és károkozás esetében végzett karbantartások költségeit az Airport Handling viseli, míg a rendkívüli karbantartás a SEAH feladata marad.
- (173) A vagyonkezelő szervezet emlékeztetett, hogy a bérleti díj meghatározásának az alapján különböző szakértők által végzett, független értékelések adták, és azért az a piaci árat tükrözte.
- (174) A vagyonkezelő szervezet azt is előadta, hogy az Airport Handling ekkorra már eljárásokat kezdeményezett annak érdekében, hogy a vállalkozási tevékenység működtetéséhez, valamint a bérleti szerződés lejáratakor a SEAH-tól bérelt eszközök kiváltásához szükséges eszközök számottevő részét ([...] (*) %) harmadik felektől szerezze be. Mindezt figyelembe véve:
- 2014. november 26-án az Airport Handling Igazgatótanácsa arról határozott, hogy közbeszerzési eljárást kezdeményez a SEAH-tól bérelt eszközök megújítására körülbelül [...] (*) EUR becsült összértékben,

(*) Üzleti titkok.

- ezeket a pályázatokat (egy kivételével, mely utóbbi még az indulási szakaszban volt akkor, amikor a vagyonkezelő szervezet benyújtotta észrevételeit a 2014-es eljárást megindító határozattal kapcsolatban) 2015. január elejére lezárták, sőt az Airport Handling 2015. február 11-én jóváhagyta az első megrendelését az eszközök mintegy [...] (*) %-a tekintetében (ideértve a [...] (*) -t is). A vagyonkezelő szervezet szerint hamarosan sor kerülhet a második megrendelésre is, amelynek feltétele, hogy alternatív finanszírozási vagy szállítási forrásokat találjanak, mivel a kiválasztási eljárás eredményei azt mutatták, hogy az új berendezések költségeiben jelentős emelkedés állt be.

5.1.6. A működés időzítéséről és logikájáról

- (175) A vagyonkezelő szervezet szerint az a következtetés, hogy az új földi kiszolgáló leányvállalat SEA általi létrehozásának célja a visszafizetési végzés kijátszása, semmiben nem különbözik attól, mintha azt állítanánk, hogy az állami támogatás tekintetében egy kedvezőtlen döntés megakadályozná a feltételezett támogatás kedvezményezettjét a vállalkozás folytatásában új feltételek mellett.

5.1.7. A vagyonkezelőnek a gazdasági diszkontinuitás biztosítására tett intézkedéseiről

- (176) A vagyonkezelő szervezet rámutat, hogy 2014. augusztus 1-jén a vagyonkezelő és a SEA olyan jegyzőkönyvet írt alá, amely a vagyonkezelő számára lehetővé teszi 2014. júliusa és augusztusa folyamán az Airport Handling működésének irányításával és ellenőrzésével kapcsolatos egyes funkciók ellátásának megkezdését.
- (177) Ebben a szakaszban – miközben a SEAH-val egyeztetve intézkedésekre kerül sor a SEAH eszközeinek a bérletével és a szakértői jelentésekkel összefüggésben – a vagyonkezelő a SEA-tól kérte és megszerezte azokat a pénzügyi forrásokat, melyek a későbbiekben a munkájának a teljesen független elvégzéséhez voltak szükségesek. Ezen kívül a vagyonkezelő sürgette a SEA-t, hogy dolgozza át az Airport Handlinggel kötött szolgáltatási szerződéseit, továbbá az Airport Handling számára új jogtanácsost talált, és kérte az Airport Handling szervezeti és működési szabályzatának a módosítását a társaság teljeskörű autonómiájának a biztosítása érdekében.
- (178) 2014. augusztus 27-én, miután a SEA részesedése a vagyonkezelő szervezetre átruházásra került, a vagyonkezelő új igazgatótanácsot nevezett ki.
- (179) A vagyonkezelő arról is gondoskodott, hogy az új igazgatótanács:
- felkérje az Airport Handling igazgatótanácsának tagjait, hogy azok készítsék el és adják át a vállalkozási tevékenység teljeskörű értékelését annak érdekében, hogy ne kerülhessen sor olyan intézkedés elfogadására, amely összeegyeztethetetlen lenne a gazdasági diszkontinuitás követelményével,
 - kérje egyes eljárások bevezetését annak érdekében, hogy:
 - biztosítsa, hogy többek között a SEAH és az Airport Handling között az áruk, ingóságok és/vagy ingatlanok biztosítása, valamint a légitársaságokkal és/vagy a kiszolgáló tevékenységekhez kapcsolódó szállítókkal vagy szolgáltatókkal kötött szerződések tekintetében ne legyen folyamatban jogi eljárás,
 - ellenőrizze, hogy az Airport Handling rendelkezik a szükséges eljárásokkal és ellenőrző elemekkel annak elkerülése érdekében, hogy az Airport Handling a SEA birtokában lévő üzleti információkból helytelen előnyre tegyen szert a versenytársakkal szemben a légitársaságokkal kötendő karbantartási szerződések kapcsán, esetleg ha azok az Airport Handlingnek a földi kiszolgáló tevékenységek piacán való pozicionálása tekintetében relevánsak,
 - rögzítse a meglévő beosztásokat olyan vezetői funkciók integrálásával, amelyek esetében elégtelen feladatellátás volt tapasztalható (elsősorban a Jogi és Erőforrás Igazgatóságon),
 - módosítsa az Airport Handling irányítását, melynek keretében a vagyonkezelő tagjaként eljáró vezérigazgatóhoz széles körben delegált döntéshozatali jogköröket,
 - értékelje és ideiglenesen megerősítse beosztásában a vezérigazgatót,
 - döntsön arról, hogy az Airport Handling saját honlappal rendelkezzen,
 - intenzív tárgyalásokat folytasson a SEA-val az Airport Handling és a SEA között meglévő szolgáltatási szerződések alapos felülvizsgálata érdekében, azzal a céllal, hogy biztosítsa, minden szolgáltatás a lehető legjobb feltételekkel áll rendelkezésre, továbbá lehetőséget biztosítson arra, hogy a szolgáltatások kötbér nélkül megszüntethetők legyenek, ha és amikor az Airport Handling úgy dönt, hogy kihasználja a belső struktúráit, vagy más és alkalmasabb szállítókkal veszi fel a kapcsolatot,

(*) Üzleti titkok.

— kommunikálja az ügyfelek, szállítók és a szakhatóság (ENAC) felé a társaság ellenőrzésében beállt változást.

- (180) Továbbá a vagyonkezelő intézkedéseket tett a gazdasági diszkontinuitás biztosítása érdekében. Összefoglalva az említett eljárások a következőkre terjednek ki:

— a gazdasági diszkontinuitás biztosításával összefüggőnek ítélt tevékenységek számbavétele,

— az ilyen tevékenységek értékelése és jóváhagyása,

— az információszolgáltatás biztosítása az igazgatótanács felé,

— az információk kezelésével, elkülönítésével és tárolásával kapcsolatos eljárások, melyek a gazdasági diszkontinuitás tekintetében is relevánsak lehetnek.

- (181) A vagyonkezelő szervezet szerint az érintett belső eljárásokat két képzés keretében ismertették az Airport Handling felső- illetve középvezetői előtt.

5.1.8. Az intézkedések államnak való betudhatóságáról

- (182) A vagyonkezelő szerint a 2014. júniusa és augusztusa között eltelt időszakban az olasz hatóságok nem gyakoroltak közvetlen befolyást a SEA-ra, valamint annak az Airport Handlingbe történő befektetéssel kapcsolatos döntésébe. Soha nem merült fel olyan közvetlen vagy közvetett jel, amely alapot adna akár a leghalványabb kétségnek is, hogy az Airport Handling megalakításával és/vagy feltőkésítésével kapcsolatos döntés az olasz hatóságoktól függött volna.

5.1.9. Az Airport Handling üzleti tervéről, valamint a piaczgazdasági befektető elvének való megfelelésről

- (183) A vagyonkezelő szervezet szerint nincs folytonosság a SEAH és az Airport Handling között, ezért bármely magánbefektető megítélhette a Bizottságnak a 2014-es eljárást megindító határozatában ismertetett értékelésének törekvését, így az értékelés nem is befolyásolhatta döntésében, hogy befektessen-e az Airport Handlingbe.

- (184) A vagyonkezelő szervezet világossá tette, hogy az eredetileg a Bizottságnak bemutatott, 2013. novemberi üzleti terv időközben pontosításon ment keresztül. Így az Airport Handling feltőkésítésére vonatkozó döntést megalapozó üzleti terv az Airport Handling Igazgatótanácsa által 2014. augusztus 26-án elfogadott, 2014. augusztusi üzleti terv volt.

- (185) A SEA részesedésének a vagyonkezelő szervezet felé történő átruházását követően a vagyonkezelő tevékenységét az Airport Handling üzleti terve hitelességének az ellenőrzésével folytatta. A vagyonkezelő szervezet szerint az Airport Handling frissen kinevezett igazgatótanácsa először megvizsgálta a 2014. augusztus 6-i üzleti terv megbízhatóságát, és a vonatkozó feladattal a Boston Consulting Groupot („BCG”) bízta meg.

- (186) A BCG 2014. október 14-én jelentést készített megállapításairól az Airport Handling számára. A BCG arra a következtetésre jutott, hogy az üzleti tervben megfogalmazott cél, azaz 2017-ben a [...] (*) EUR EBIT-érték [...] (*) %-os fedezet mellett, észszerű, továbbá hogy általánosságban véve az eltérés szintje megfelelt vagy enyhén alatta volt a földi kiszolgálási ágazatban működő, állami és magántulajdonú európai vállalatokból álló, szignifikáns minta átlagos nyereségességének. A BCG a 2013. novemberi üzleti terv érvényességét is megerősítette.

5.1.9.1. A munkaerő tervezett szűkítéséről és a hatékonyságbeli javulásokról

- (187) A vagyonkezelő szervezet szerint az Airport Handling határozott az irányban, hogy maximális hatékonyságot és rugalmasságot biztosítson a [...] (*) révén. A 2014. augusztus 6-i üzleti terv alapján az Airport Handling a várakozások szerint [...] (*) munkavállalót fog foglalkoztatni. Ez a koordinációs struktúrák észszerűsítésével, valamint a személyzet irányítása terén új, kiválóan teljesítő berendezések és számítógépes rendszerek bevezetésével – ami lehetővé teszi az Airport Handling számára, hogy ne pótolja a távozó személyzetet – érhető el.

(*) Üzleti titkok.

5.1.9.2. A munkaszervezéssel összefüggő tényezőkhöz kapcsolódó, teljesítménybeli javulások

(188) A vagyonkezelő szervezet szerint a még magasabb fokú hatékonyság az alábbi intézkedéssorozatból fog eredni:

- *A határozott idejű szerződések és részmunkaidős szerződések részarányának optimalizálása:* a becslések szerint a hatékonyság már 2015-ben [...] (*) %-kal emelkedett; és a [...] (*)-val együtt a növekedés mértéke további [...] (*) % lehet 2017-ig,
- *Jobban meghatározott munkaprogram:* az Airport Handling által alkalmazott munkaszerződés alapján [...] (*) várható, szemben a SEAH által saját munkavállalói tekintetében alkalmazott szerződésével. Ez [...] (*) % mértékű megtakarítást tesz lehetővé a munkát végző dolgozók létszámában. Ráadásul a teljes munkaidőben foglalkoztatott személyzet napi munkaideje [...] (*) volt, aminek a személyzet iránti igényre gyakorolt hatása [...] (*) %. A kollektív szerződésnek a várhatóan 2015-ben sorra kerülő megújításával további [...] (*) %. Ezen kívül az Airport Handling szándéka, hogy olyan eszközök bevezetésével optimalizálja az erőforrások felhasználását, mint a műszakos munkavégzés, az országos szintű kollektív szerződés által kínált új lehetőségekkel összhangban a napi és heti munkarend rugalmas mozgását magukban foglaló szerződések. Ezek a mechanizmusok lehetővé teszik az Airport Handling számára, hogy hatékonyságát legalább további [...] (*) %-kal fokozza,
- *szervezeti struktúra bevezetése a hatékony erőforrás-felhasználás érdekében* [...] (*) évig: már 2015-től a hatékonyság fokozódása lesz tapasztalható annak eredményeként, hogy a forgalomnövekedés függvényében a mátrixok szezonális bővítésére kerül sor, továbbá kilenc időszak figyelembevételével újraosztják a szabadságokat, ami maga után vonja a [...] (*) -t. A megtakarítások becsült mértéke [...] (*) %,
- *A meglévő személyzet kapacitásának optimalizálása:* a [...] (*) progresszív kihasználása pozitív irányú elmozduláshoz vezet a 0,5 %-os termelési hatékonyság terén. A beosztások szűkítése a [...] (*) esetében – amit már elvégeztek ([...] (*)), vagy 2015. folyamán részben megvalósítás alatt van ([...] (*)) – szintén hozzá fog járulni a hatékonyság javításához,
- *A nagyobb forgalomból eredő méretgazdaságosság:* a meglévő ügyfelek oldalán a forgalom növekedése és az új légitársaságokkal – akkor is ha azok, nem a csúcsidőszakokban üzemelnek – kötött szerződések lehetővé fogják tenni a személyzet telítettségi tényezőjének a javítását, ami termelékenységi hatékonyságban kifejezve 2017-ben eléri a + [...] (*) %-ot,
- *Az iparági folyamatok strukturális kiigazítása:* a vagyonkezelő szervezet az alábbi módszereket irányozta elő a hatékonyság elősegítése érdekében: a jobb munkatervezés és -szervezés, valamint a műszaki megoldásokba való befektetések, amelyek lehetővé teszik egyes tevékenységek részleges vagy teljes automatizálását, a munkaerővel kapcsolatos ráfordítások összekapcsolása az üzleti teljesítménnyel és eredményekkel. A munkatervezés terén a vagyonkezelő szervezet jelezte, hogy az Airport Handling a személyzet kezelése és műszakokba való beosztása érdekében új informatikai rendszerekbe való befektetéseket tervezett, ami az erőforrások racionálisabb kihasználásához vezet [...] (*) %-os hatékonyság mellett. Ezen kívül az Airport Handling megkezdte a modern geolokációs rendszerekkel ellátott, új berendezések beszerzésének folyamatát. A személyzet tekintetében a hatékonyság a becslések szerint [...] (*) %.

(189) A vagyonkezelő szervezet szerint a működés első hónapjaiban az Airport Handling által elért eredmények lehetővé teszik a Bizottság ex-post ellenőrzését, hogy az üzleti tervben foglalt feltételezések mennyiben voltak megbízhatók. A vagyonkezelő szervezet kiemelte az első négyhavi tevékenységet, ahol [...] (*) EBIT-érték jelentkezett [...] (*) EUR összegben, illetve [...] (*) [...] (*) EUR összegben, a 2014. augusztus 6-i üzleti terv előrejelzéseivel összevetve. Ez a kedvező trend [...] (*) árbevétel ([...] (*) EUR) és [...] (*) költség ([...] (*) EUR) eredményeként adódott.

5.2. A SEAH (felszámolás alatt) észrevételei

5.2.1. A SEAH eszközeiről

(190) A SEAH szerint a földi kiszolgáló tevékenységekhez használt berendezések könyv szerinti értéke [...] (*) EUR volt azt megelőzően, hogy a SEAH felszámolás alá került volna. Az érintett eszközök átlagos kora [...] (*) volt. A körülbelül [...] (*) darab magasabb értékű [...] (*) berendezésből (kivéve [...] (*)), csupán [...] (*) beszerzése történt 2006. december 31-ét követően.

(*) Üzleti titkok.

- (191) A SEAH felszámolásának kezdetekor a társaság egyéb eszközei közé kizárólag az üzleti tevékenység 2014. szeptember 1-i megszüntetésével kapcsolatos működő tőke tartozott. Továbbá bizonyos [...] (*) volt még fellelhető. Ezek a pozíciók időközben zárásra kerültek. Ezért, a SEAH szerint, a felszámoló kizárólag a földi kiszolgáló berendezések értékesítésére számíthat a felszámolási költségek és más, még fennmaradó tartozások finanszírozásánál.

5.2.2. A SEAH eszközeinek értékesítésére meghirdetett közbeszerzési eljárásról

- (192) A felszámoló egyik fő feladata a nyílt, nyilvános és megkülönböztetésmentes közbeszerzési eljárás lebonyolítása volt a SEAH eszközeinek értékesítése érdekében, amely egyébként már azt megelőzően megkezdődött, hogy a társaság felszámolási eljárás tárgyává vált volna.
- (193) A SEAH szerint az eszközöket kilenc csoportba sorolták, amelyek különböző értékű, egymást kiegészítő, valamint önálló funkcióval rendelkező eszközöket tartalmaztak. A cél az volt, hogy a közbeszerzési eljárásban garantálják a széles körű részvételt. Az eszközöknek a csoportokba való felosztása azzal a céllal történt, hogy az olaszországi repülőtereken működő, nagyobb kiszolgáló vállalkozások tevékenységén alapján megcélazzák az azonosítható piaci szükségleteket. Az elérhető információk azt mutatják, hogy az értékesítési folyamat a kiszolgáló tevékenységeket folytatókra, a repülőterek üzemeltetőire, a légitársaságokra, az értékesített berendezéstípusokat előállító gyártókra, viszonteladókra és lízingscégekre korlátozódott. Ezen kívül bizonyos minimális fizetőképességi követelményeket is meghatároztak, amelyek közül kiemelhető (i) a benyújtani kívánt ajánlattal érintett, minden egyes eszközcsoport vonatkozásában legalább 1 millió EUR összegű árbevétel; (ii) legalább 1 millió EUR értékű nettó eszközállomány, vagy amennyiben a potenciális vevő egyenél több csoportra kívánt ajánlatot adni, legalább 2 millió EUR-s eszközérték; (iii) legfeljebb 3-as értékű mutató a teljes eszközértékre vetített eladósodottság tekintetében. A fentiekben meghatározott kötelező előírásokon túl az ajánlati felhívás nem rögzített más kiválasztási szempontot.
- (194) A SEAH jelzi, hogy az érintett eszközök megszerzése kapcsán egyetlen ajánlattevő sem fejezte ki érdeklődését. A kizárólagosan tájékoztatásra vonatkozó kérések az eljárás keretein kívül érkeztek olyan felektől, akik csupán egyes eszközök megszerzése iránt érdeklődtek, viszont számottevően alacsonyabb áron, mint amelyet a független szakértők megállapítottak. Az SEAH továbbá rámutatott, hogy az Airport Handling, bár az eszközök megszerzése kapcsán érdeklődését fejezte ki, ajánlatot nem nyújtott be. A Bizottság megjegyzi, hogy az olasz hatóságok már 2013. november 27-én – amikor a Bizottsággal a SEA-nak a SEAH felszámolására, valamint az Airport Handling megalapítására és tőkével való ellátására irányuló tervéről egyeztettek – bejelentették, hogy az Airport Handling nem fog részt venni az értékesítési folyamatban, és ennek okán ajánlatot sem nyújt be az eljárás során.

- (195) A SEAH eszközeinek kiadására tett, sikertelen próbálkozást követően a felszámoló felvette a kapcsolatot az ágazat fő vállalkozásaival, hogy megvitassa velük az érintett eszközök értékesítésének a lehetőségét, valamint az ilyen értékesítésre esetlegesen alkalmazható feltételeket.

5.2.3. Az eszközök értékeléséről

- (196) A SEAH emlékeztetett arra, hogy a SEAH felszámolásának megindulása előtt a társaság Igazgatótanácsa az IMQ-t, mint független szakértőt megbízta az eszközök értékelésével. Az értékelés átadására 2014. június 25-én került sor, éves szinten a bérleti díjra [...] (*) EUR összegű javaslat született, mely értéket a piaci viszonyokkal összhangban állónak ítélték. 2014. szeptember 1-jén a SEAH az E&Y-nak adott megbízást az eszközök egy második értékelésének az elvégzésére. A vagyonkezelő kérésére a SEAH és a vagyonkezelő közösen bízta meg az E&Y-t a második értékelés jelentette feladattal. Az E&Y ezt követően 1,4 millió EUR összegű éves bérleti díjra tett javaslatot.
- (197) A SEAH hozzátette, hogy az Airport Handling jelenleg bérleti szerződés alapján használja a SEAH eszközeit, és felelős azok karbantartásáért (az éves karbantartási költségek becsült összege [...] (*) EUR).

5.2.4. A bérleti szerződésről

- (198) A SEAH szerint a bérleti szerződés megkötését a felek között intenzív tárgyalások előzték meg, amelyekbe a SEA nem avatkozott be. A SEAH előadta, hogy az eszközök üzemén kívül való helyezésére tekintettel a bérleti szerződés megkötése az eszközérték fenntartásának szükséges feltétele. Az Airport Handlinggel kötött bérleti szerződés hiányában a SEAH-nak el kellett volna távolítani a berendezéseket a repülőtér épületeiből, amivel számottevő szállítási és karbantartási költségek jártak volna együtt.
- (199) A SEAH egyúttal előadta, hogy mivel a bérleti szerződés lejáratára 2015. augusztus 31. volt, a felszámoló mérlegelte az eszközök üzemén kívül való helyezésének lehetőségét. A SEAH rámutat, hogy az eszközöknek az Airport Handling számára való értékesítése – miután a Bizottságnak a gazdasági folytonossággal kapcsolatos kétségei mérséklődnek – lehetővé tenné a SEAH számára az érintett eszközök értékének maximalizálását a felszámolási eljárásban.

(*) Üzleti titkok.

5.3. A SEA észrevételei

5.3.1. A gazdasági folytonosságról

- (200) A SEA álláspontja szerint a 2014-es eljárást megindító határozatban hivatkozott ítélkezési gyakorlat meglehetősen lényeges mértékben eltér a tárgybeli esettől.
- (201) Először is az említett ítélkezési gyakorlat kizárólag olyan helyzetekre vonatkozik, amelyek jellemzője a támogatás kedvezményezettje oldaláról eszközök átruházása a frissen létrehozott társaság felé. Az ítélkezési gyakorlat alapvetően olyan ügyekre vonatkozik, ahol az összeegyeztethetetlen állami támogatásban részesülő vállalkozás, amely nincs abban a helyzetben, hogy a juttatást visszafizesse, új vállalkozást alapít, amelybe tevékenységeinek egy részét áthelyezi. Másodsorban a Bizottság által hivatkozott minden esetben a kedvezményezett és az új vállalkozás közötti átruházás tárgyát számottevő értékkel bíró eszközök (tevékenységek, létesítmények, áruk, ingatlanok, védjegyek, iparjogvédelmi jogok) képezik.
- (202) A SEA szerint jelen ügy jellemzői arra a következtetésre vezetnek, hogy az Airport Handling a jövőben nem élvezhette volna a SEAH által, feltételezetten támogatásként kapott összeggel kapcsolatos versenyelőnyt, mivel nem vett át eszközt a SEAH-tól. Ehelyett a SEAH számára biztosított, állítólagos versenyelőny megszűnt volna a társaság felszámolásával, és így nem is lehetett volna átadni.
- (203) A SEA emlékeztet arra, hogy a 2012-es visszafizetési határozatban a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a SEAH számára biztosított, állítólagos versenyelőny megfelelt a társaság által elszenvedett veszteségek finanszírozásához szükséges összegnek, amit elsősorban a magas személyi jellegű költségek idéztek elő. Jóllehet a személyi jellegű költségek ekként való kiegyenlítése számottevő hatást gyakorol a földi kiszolgáló tevékenységet végző vállalkozások költségszerkezetére – a személyi jellegű költségek az összes költség 65–80 %-át teszik ki –, a SEA rámutat, hogy a Bizottság által hivatkozott ügyektől eltérően jelen eset nem áll kapcsolatban olyan tulajdonrész vagy eszközök átruházásával, amelyek a SEAH tevékenységének a végzéséhez (vagy még inkább folytatásához) szükségesek, és nem függ össze olyan művelettel, amelynek célja a kedvezményezett eszközeinek a megóvása, és így a visszafizetési végzés kijátszása.
- (204) A SEA szerint megjegyzendő, hogy mivel a SEAH által kapott állítólagos állami támogatásból eredő előnyt a túlzott mértékű munkaerőköltségekből származó veszteségek fedezésére használták fel, ez az előny egyértelműen megszűnt a társaság felszámolásával és a munkavállalók elbocsátásával. A SEA álláspontja szerint az, hogy a SEAH korábbi dolgozóit később, eltérő formai és tartalmi feltételekkel az Airport Handling felvette, ezt a következtetés lényeges mértékben nem módosítja.
- (205) A SEA hozzátette, hogy még akkor is, ha elfogadható lenne, hogy a SEAH részéről az Airport Handling felé az eszközök átruházásának a hiánya nem elegendő annak megállapításához, hogy nem merül fel gazdasági folytonosság, az Airport Handling létrehozásának alapját képező ügyletek körülményei – azokat összességükben vizsgálva –, nem tekinthetők úgy, mint amelyek hatása a visszafizetési végzés kijátszása volt.
- (206) A SEA szerint a döntés, melynek értelmében új földi kiszolgáló vállalkozást alakítanak arra, hogy piaci viszonyok között, más szolgáltatókkal versenyezve működjön, gazdasági logikán alapul, és azt egy olyan irányítási modell indokolja, amely lényeges mértékben eltér a korábbi vállalkozás, a SEAH által alkalmazottól ([...](^(*))); az ezzel elérendő cél közép- és hosszú távon fenntartható nyereségségesség elérése.
- (207) A SEA állítja, hogy SEAH bejelentése, amely szerint a társaság megszünteti tevékenységeit a milánói repülőtereken, valamint a SEAH felszámolási eljárás alá kerülése a piacon lendületet adott a tényleges versenynek, és ennek során a milánói repülőtereken működő légitársaságok a különböző szolgáltatók által bemutatott ajánlatok összehasonlító értékelés alapján választhattak földi kiszolgáló tevékenységekre szolgáltatót.
- (208) A SEA szerint ez a versenypiaci folyamat megelőzte azt, hogy az Airport Handling eredményesen kötött szerződéseket a légitársaságokkal, mégpedig a SEA-tól teljesen függetlenül. A valóságban egyes légitársaságok, a SEAH korábbi ügyfelei úgy döntöttek, hogy nem veszik igénybe az Airport Handling szolgáltatásait, míg a másik oldalról az Airport Handling olyan légitársaságokkal is kötött szerződést, amelyeket korábban nem a SEAH szolgáltat ki.
- (209) Továbbá, a SEA szerint, az összevont (konszolidált) éves beszámolókat szabályozó 78/660/EGK(⁽¹⁸⁾) és 83/349/EGK(⁽¹⁹⁾) tanácsi irányelvek – ezeket az olasz jogba az 1991. április 9-i, 127. sz. törvényerejű rendelet ülteti át – értelmében, mivel a SEA a részesedésének a vagyonkezelő szervezetre való átruházást követően nem rendelkezett ellenőrzési és irányítási joggal az Airport Handling kapcsán, az Airport Handling a továbbiakban, számviteli szempontból nem tartozik a SEA csoporthoz, és ezért a költségvetése sem konszolidálható a SEA költségvetésével.

(*) Üzleti titkok.

(⁽¹⁸⁾) A Tanács 78/660/EK negyedik irányelve (1978. július 25.) a Szerződés 54. cikke (3) bekezdésének g) pontja alapján meghatározott jogi formájú társaságok éves beszámolójáról (HL L 222., 1978.8.14., 11. o.).

(⁽¹⁹⁾) A Tanács 83/349/EK hetedik irányelve (1983. június 13.) a Szerződés 54. cikke (3) bekezdésének g) pontja alapján az összevont (konszolidált) éves beszámolóról (HL L 193., 1983.7.18., 1. o.).

- (210) Továbbá harmadik feleknek az Airport Handling tőkéjéből való részesedésszerzése felgyorsítása érdekében 2015. január 26-án a SEA és a vagyonkezelő szervezet egy, „a vagyonkezelési meghatalmazás 20. cikke szerinti végrehajtási rendelkezést” írt alá azzal a céllal, hogy a vagyonkezelőre ruhazza a külső befektető keresésével járó felelősséget. A vagyonkezelő és a SEA úgy határozott, hogy a feladattal a BNP Paribas -t bízta meg.
- (211) A BNP Paribas segítette az Airport Handlinget a részvények értékesítésére vonatkozó ajánlat elkészítésében, felvette a kapcsolatot több olyan befektetővel, akik potenciálisan érdeklődhetnek az Airport Handling tőkéjében való részesedésszerzés iránt, továbbá megbeszéléseket is folytatott lehetséges befektetőkkel.
- (212) A SEA hozzátette, hogy amint valamely magánbefektető megszerzi az Airport Handling legalább 30 %-os tulajdonát, a SEA mérlegelni fogja annak a lehetőségét, hogy befektetőket keressen a társaságban lévő többségi tulajdon átvételére is.

5.3.2. Állami forrásokról és az államnak való betudhatóságról

- (213) A SEA álláspontja az, hogy szerint a tény, hogy az Airport Handling állami tulajdonú vállalkozás, nem elégséges azon következtetés levonásához, hogy forrásai állami forrásnak minősülnek a Szerződés 107. cikkének (1) bekezdése alapján. Továbbá a vagyonkezelő szervezet felállítását követően az Airport Handling pénzügyi erőforrásait a SEA nem ellenőrzi, ezért nem jelenthető ki, hogy azok a Szerződés 107. cikkének (1) bekezdése szerinti állami források lennének.
- (214) E tekintetben a SEA hozzáteszi, hogy:
- az első, 3,7 millió EUR összegű tőkeemelés az Airport Handling közgyűlése 2014. augusztus 27-én hagyta jóvá. Ugyanezen a napon a vagyonkezelő szervezetre átruházták a SEA teljes részesedését a SEAH-ban. Az említett napon a vagyonkezelő vált az Airport Handling kizárólag tulajdonosává minden törvényes szempontból,
 - ugyanezen a naponta vagyonkezelő, mint az Airport Handling kizárólagos tulajdonosa 20 000 SFP -t bocsátott ki 20 millió EUR összértékben. Az SFP-eket a SEA 2014. augusztus 28-án teljes mértékben bejegyezte és kifizette.
- (215) Az SEA hangsúlyozza az átruházás időpontja óta az Airport Handling pénzügyi erőforrásai mindenkor a vagyonkezelő, az Airport Handling kizárólagos tulajdonosa ellenőrzése alatt állnak.
- (216) A SEA álláspontja szerint a fentiek azt mutatják, hogy a SEA állami tulajdonosa (Milánó Önkormányzata) sem közvetlenül, sem közvetetten nem gyakorol befolyást az Airport Handling tekintetében a pénzügyi instrumentumok felhasználására, továbbá hogy a vagyonkezelő szervezet fennállása alatt az említett források végig a vagyonkezelő ellenőrzése alatt maradnak. Mindezekről függetlenül, a vagyonkezelő szervezet megalapításának eredményeként a SEA elvesztette jogosultságát az Airport Handling igazgatótanácsi tagjainak a kinevezésére.

5.4. Egy érdekelt harmadik fél észrevételei

- (217) A Bizottság észrevételt kapott egy érdekelt féltől, aki azt kérte, hogy kilétét és észrevételeit se közöljék harmadik felekkel.

6. OLASZORSZÁG ÉSZREVÉTELEI AZ ÉRDEKELT FELEK ÉSZREVÉTELEIVEL KAPCSOLATBAN

- (218) Olaszország azokkal a véleményekkel kapcsolatban tett észrevételeket, melyeket a vagyonkezelő szervezet és a SEA adott elő a vizsgálat keretében.
- (219) Olaszország teljes mértékben támogatta a fent említett érdekelt felek által előadott véleményeket, és azt hangsúlyozta, hogy azok egyrészt bizonyítják, hogy az olasz hatóságok egyáltalán nem avatkoztak be a SEA tevékenységébe, valamint annak az Airport Handlingbe való befektetéssel összefüggő döntésébe, míg másrészt igazolják, hogy az Airport Handling nem folytatja a SEAH gazdasági tevékenységét.

7. ÉRTÉKELÉS

- (220) Ebben az ügyben a Bizottságnak két, egymástól különálló szempontot kellett értékelnie: az első a visszafizetési határozatból eredő visszafizetési kötelezettség esetleges átszállása az SEA Handlingtől az Airport Handlingre; a második az Airport Handlingnek a SEA által 25 millió euro összegben juttatott tőkeinjekciójában esetlegesen jelen lévő támogatás.

7.1. Gazdasági folytonosság és a visszafizetési kötelezettség átszállása

- (221) Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint jogellenes és összeegyeztethetetlen támogatást azon vállalkozásokkal kell visszafizettetni, amelyeknek abból tényleges előnyük származott ⁽²⁰⁾.
- (222) Ha az állami támogatás kedvezményezettje fizetéseképtelen, a visszafizetési kötelezettség úgy teljesíthető, hogy a támogatás visszafizetésével kapcsolatos követelést fel kell venni hitelezői követelések jegyzékébe, feltéve, hogy a támogatás kedvezményezettje még működik a piacon ⁽²¹⁾. A bíróság álláspontja szerint „mikor a jogellenes támogatásban részesült vállalkozás csődbe kerül, és e csődben lévő vállalkozás tevékenységei egy részének folytatására társaságot alapítanak, e tevékenység folytatása, mindaddig, amíg az érintett támogatásokat teljes egészében vissza nem térítik, továbbra is fenntartja az azon versenylőny által okozott versenytorzulást, amelyet e vállalkozás a piacon a versenytársaival szemben élvezett. Így az ilyen, újonnan alapított társaság, amennyiben ezen előny az ő javára továbbra is fennáll, a szóban forgó támogatások visszatérítésére kötelezhető. Ez az eset áll fenn olyankor, ha megállapításra kerül, hogy e társaság továbbra is élvezzi az e támogatások kedvezményéhez kötődő versenylőnyt, különösen amikor az a felszámolás alatt álló társaság aktíváit anélkül szerzi meg, hogy ennek ellenértékéért piaci értéknek megfelelő árat fizetne, vagy ha megállapításra kerül, hogy e társaság alapításának az volt a célja, hogy megkerülje az említett támogatások visszatérítésére vonatkozó kötelezettséget” ⁽²²⁾.
- (223) Tekintettel az eszközök átruházására a támogatás kedvezményezettjétől egy másik, ez előbbi tevékenységeit folytató vállalatra a Bíróság megerősítette, hogy a következő körülmények vehetők figyelembe a két társaság közötti gazdasági folytonosság értékelésekor ⁽²³⁾: az átruházás célja (aktívák és passzívák, a munkaerő folytonossága, a vagyoni eszközök egyben tartása stb.); az átruházási ár; az eredeti és az átvevő cég részvényeseinek vagy tulajdonosainak személyazonossága; az átruházás időpontja (a vizsgálat megkezdése, az eljárás megindítása vagy a végleges határozathozatal után); és végül az ügylet gazdasági logikája.
- (224) Az ítélkezési gyakorlat szerint a fentiekben említett körülményeket eltérő mértékben, az adott ügy konkrét jellemzőinek megfelelően lehet figyelembe venni ⁽²⁴⁾. Ebből következik, hogy a Bizottság nem köteles az összes ilyen körülményt figyelembe venni, amit a „vehetők figyelembe” kifejezés is alátámaszt ⁽²⁵⁾.
- (225) Annak eldöntése érdekében, hogy fennáll-e gazdasági folytonosság a SEAH és az Airport Handling között, továbbá, hogy ez utóbbi kötelezhető-e az előbbi számára nyújtott, összeegyeztethetetlen támogatás megtérítésére, a Bizottság a fentiekben említett mutatókat a kérdéses eset konkrét körülményeire alkalmazta.

7.1.1. Az átruházás célja

7.1.1.1. A munkaerő és a munkaszerződések átruházása

- (226) A SEAH felszámolásának a megindítását követően a társaságok számos korábbi munkavállalóját az Airport Handling foglalkoztatta tovább, így ők kezdetben ez utóbbi vállalat munkaerőjének a többségét adták. Ezért releváns annak elemzése, hogy ez a helyzet nem utal-e a visszafizetési határozat kijátszására. Ennek érdekében azt érdemes értékelni, hogy az adott eredményre vezető folyamat nem azt eredményezte-e, hogy miközben a SEAH munkavállalóit átvették az Airport Handlinghez, ez utóbbi a főbb jellemzőket megőrizte. Ez annál is inkább helyénvaló kérdés, mivel a földi kiszolgáló tevékenységet végző vállalatoknál a munkaerő a működéshez szükséges, elsődleges erőforrás ⁽²⁶⁾.
- (227) Olaszország szerint a SEAH és az Airport Handling viszonylatában nem merül fel a munkaerő folytonossága, mivel a munkaszerződéseket a SEAH megszüntette, míg a személyzetet az Airport Handling új szerződésekkel, lényegesen eltérő feltételek mellett foglalkoztatta. Ezt az álláspontot az Airport Handling és a SEA egyaránt támogatta.

⁽²⁰⁾ Az Olaszország kontra Bizottság C-303/88. sz. ügyben hozott ítélet (ECLI:EU:C 1991., 367. o.) 57. pontja. A Németország kontra Bizottság („SMI”) C-277/00. sz. ügyben hozott ítélet (ECLI:EU:C 2004. 238. o.) 75. pontja. A támogatás visszafizetésével a támogatásban részesülőnek el kell veszítenie a piacon korábban élvezett előnyt, és a támogatás előtti helyzet áll vissza.

⁽²¹⁾ A Bizottság kontra Olaszország („A New Interline SpA számára juttatott támogatás”) C-454/09. sz. ügyben hozott ítélet (ECLI:EU:C 2011., 650. o.) 36. pontja.

⁽²²⁾ A Bizottság kontra Spanyolország C-610/10. sz. ügyben hozott ítélet (ECLI:EU:C 2012., 781. o.) 106. pontja.

⁽²³⁾ Az Olaszország és SIM 2 Multimedia kontra Bizottság („Seleco-Multimedia”) C-328/99. és C-399/00. sz. egyesített ügyekben hozott ítélet (ECLI:EU:C 2003., 252. o.) 69., 77–78. pontja. A mutatók e csoportját később a Ryanair kontra Bizottság T-123/09. sz. ügy (ECLI:EU:T 2012., 164. o.) 155. pontjában erősítették meg.

⁽²⁴⁾ A Görögország és társai kontra Bizottság T-415/05., T-416/05. és T-423/05. sz. egyesített ügyekben hozott ítélet (ECLI:EU:T 2010., 386. o.) 135. pontja.

⁽²⁵⁾ A Ryanair kontra Bizottság T-123/09. sz. ügyben hozott ítélet (ECLI:EU:T 2012. 164. o.) 156. pontja.

⁽²⁶⁾ Lásd az 40. lábjegyzetet.

- (228) Olaszország álláspontja szerint a SEA, a SEAH és a szakszervezetek által 2013. november 4-én aláírt megállapodás nem értelmezhető úgy, mint amely garantálta a SEAH korábbi munkavállalói számára a SEAH-val kötött korábbi szerződésekben foglalt jogokat. Az említett megállapodás lényegét tekintve programadó dokumentum, amelyet utóbb a 2014. június 4-én aláírt megállapodás váltott fel. Az érintett szerződések szövege alapján nyilvánvaló, hogy a SEAH korábbi munkavállalói számára nem garantálták a korábban szerzett jogokat, hanem őket az Airport Handling új feltételek mellett foglalkoztatta újra.
- (229) A hivatalos vizsgálati eljárásban megszerzett információk alapján a Bizottság értékelte i. a folyamatot, mely során a SEAH munkavállalóinak jelentős részét az Airport Handling újra foglalkoztatta, ii. és a szakszervezetekkel a SEAH munkavállalói újra foglalkoztatása tárgyában kötött megállapodásokat.
- (230) Először is, ami a folyamatot illeti, megjegyzendő, hogy kezdetben nem került sor a munkaszerződések *de jure* átruházásra a SEAH oldaláról az Airport Handling felé. A SEAH-val kötött szerződéseket jogszerűen megszüntették, és az Airport Handlinggel új szerződéseket kötöttek. Sőt, a munkaszerződések sem automatikusan, sem globálisan nem szálltak át a SEAH-ról az Airport Handlingre. Tényszerűen a munkaszerződések semmiféle átruházására nem került sor. Ehelyett az előbbi vállalat megszüntette a munkaszerződéseket, mielőtt az utóbbi vállalat a dolgozók egy részét eltérő feltételek mellett újra foglalkoztatta.
- (231) Másodsorban, ami az átruházás célját illeti, az alábbiakat érdemes megjegyezni: 2014. április 22-én, amikor a SEAH kezdeményezte a létszámleépítésben érintett munkavállalók mobilitási programjának az alkalmazását; a dolgozói létszám [...] (*) volt, amit [...] (*) FTE-nek felelt meg. A rendelkezésre álló adatok azt mutatják, hogy 2015. május 31-én, kilenc hónapnyi működést követően az Airport Handling [...] (*) munkavállalóval rendelkezett, és közülük [...] (*) dolgozót foglalkoztatott korábban a SEAH. Ennélfogva az Airport Handling addig az időpontig a SEAH munkavállalói közül körülbelül [...] (*) %-ot vett át. Ezért az átruházás vagy átadás nem volt teljes, sőt gyakorlatilag teljesnek sem nevezhető. Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy az Airport Handling munkaereje, legalábbis a kezdeti időszakban, a működés megkezdését követően, szinte kizárólag a SEAH korábbi személyzetéből állt.
- (232) Harmadsorban, tekintettel az újra foglalkoztatás lényegi feltételeire, a Bizottság megjegyzi, hogy az Airport Handling által a korábbi SEAH-dolgozókkal aláírt szerződések formai és tartalmi tekintetben is eltértek a korábban a SEAH-val kötött szerződésektől, különös tekintettel arra, hogy eltérő feltételek vonatkoztak az alábbiakra:
- [...] (*) vonatkozik az Airport Handling munkavállalóira,
 - az Airport Handling nem alkalmazza a [...] (*) -t, ami a nemzeti kollektív szerződést egészíti ki,
 - A foglalkoztatási feltételek lényegi változásai a következőkre terjednek ki:
 - [...] (*),
 - [...] (*), amit a SEAH korábban alkalmazott a munkavállalói tekintetében,
 - munkaszervezés, pl. [...] (*),
 - A fentiekben felsorolt változások mérhető eredménye a munkaerőköltségek körülbelül [...] (*) % mértékű csökkenése a SEAH munkaerőköltségével összevetve, ami egyszerre vezethető vissza a vonatkozó nemzeti kollektív szerződéses rendszer változására és a kiegészítő vállalati szerződésre; az ez utóbbi feltételeinek súlya munkaerőköltségekben 50 %-kal mérséklődött.
- (233) Végül azok a körülmények, melyek között az érintett felek a foglalkoztatási feltételeket megtárgyalták és végül elfogadták, az adott esetben azt jelzi, hogy a foglalkoztatási feltételek lényegesen változtak: A SEA, SEAH és az Airport Handling külön-külön tárgyaltak a szakszervezetekkel, illetve azokkal külön megállapodásokat kötöttek. Az Airport Handling és a szakszervezetek viszonylatában a felvétel feltételeiről, a munkaszerződések jogi és pénzügyi tartalmáról, a jóléti politikáról és a munkaszervezésről szóló megállapodás elérése nyolc hónapot vett igénybe. A vagyonkezelő szervezet szerint a SEAH munkavállalói kezdetben elleneztek a változásokat, amelyekbe egyébként a dolgozókat képviselő szakszervezetek beleegyeztek a 2014. júniusi megállapodásban. A dolgozók a változásokat szavazáson elutasították. A vagyonkezelő szervezet által átadott dokumentáció szerint a szakszervezetek csak azt követően egyeztek bele az új foglalkoztatási feltételekbe, miután az Airport Handling vállalta, hogy bizonyos

(*) Üzleti titkok.

pontosításokat végez a fentiekben említett megállapodásban. A Bizottság megjegyzi, hogy az Airport Handling külön tárgyalta a szakszervezetekkel, és a kezdeti véleményeltérések ellenére sikerült a fentiekben leírt változásokat megvalósítani. A fenti (38) preambulumbekkezdésben leírtak szerint az Airport Handling és a szakszervezetek közötti 2014. június 4-i megállapodás nem módosult lényeges mértékben azt követően, hogy azt a szakszervezetek elutasították a szavazáson, ahol a megállapodásban számos pontosítást kértek.

- (234) A fenti megfontolások alapján a munkaerő tényleges átadása nem volt teljes, és arra sem utal, hogy tartalmilag átvették volna a SEAH-szerződésekre irányadó foglalkoztatási feltételeket.
- (235) Ezt a megállapítást nem befolyásolják a SEA, a SEAH és az Airport Handling által a szakszervezeti testületekkel külön-külön, a munkaerő tárgyában kötött megállapodások. A megállapodások célja ugyanis nem utal arra, hogy a munkaerőt teljes mértékben átadnák a SEAH-tól az Airport Handling számára, sem arra, hogy a SEAH-féle munkaszerződésekre irányadó feltételeket fenntartsák. A Bizottság megjegyzi, hogy különösen az első, 2013. november 4-i, a SEA és a szakszervezetek között létrejött rendezéstervezet szerint a jövőbeli végrehajtási megállapodás minden bizonnyal azzal a céllal jött létre, hogy az összes SEAH-dolgozó állását megóvják⁽²⁷⁾. Az említett megállapodás számos, e cél elérésére megfogalmazott intézkedést vesz számba: lényegében véve a foglalkoztatást és a kollektív szerződéseket szabályozó, vonatkozó jogszabályok által elérhetővé tett összes mechanizmust, mint amilyenek a szociális biztonsági hálók és önkéntes szerződésmegszüntetések, melyeket a SEA csoporton belül is alkalmaztak, valamint a cégcsoporton belüli áthelyezésre irányuló megoldások. Ennélfogva a megállapodás valójában arra utal, hogy az álláshelyek összességét igyekeztek átcsoportosítani a SEA csoporton belül⁽²⁸⁾, de nem kizárólag az Airport Handlingnél, illetve úgy, hogy az csupán a több intézkedés egyikének számít. Ráadásul ezeket a megállapodásokat nem az Airport Handlinggel kötötték meg, mert az a dolgozókkal külön megállapodásokra lépett. Ezért az Airport Handlinghez hozzárendelt állások számát a felek előre nem határozták meg, hanem csak azt követően került megállapításra, hogy a légitársaságokkal kötött szerződések létrejöttét követően a vállalat személyzet iránti szükséglete láthatóvá vált.
- (236) A Bizottság ezen túl megjegyzi, hogy semmi nem utal arra, hogy az Airport Handling oldalán kötelezettség állt volna fenn, számára bármely állami hatóság vagy az anyavállalata, a SEA előírta volna, hogy a SEAH korábbi személyzetét foglalkoztassa.
- (237) Következtetésként a munkaerő átadásának a hatóköre kapcsán elmondható, hogy a Bizottság úgy ítéli meg, a körülmények *prima facie* a gazdasági folytonosság erősebb elemének mutatják a SEAH dolgozói jelentős része esetében az Airport Handling általi újra foglalkoztatást. Mindazonáltal figyelembe kell venni az újra foglalkoztatással összefüggő tényeket, különösen az összes szerződés megszüntetését és új szerződéses feltételek mellett új szerződések megkötését. Ezért a Bizottság arra a következtetésre jut, hogy a munkaerő átadása nem értelmezhető határozott jelzésnek a SEAH és az Airport Handling közötti gazdasági folytonosság tekintetében.

7.1.1.2. Szerződések légitársaságokkal

- (238) A 2014-es eljárást megindító határozatban a Bizottság azon az előzetes állásponton volt, hogy az Airport Handlingnél a működés első felében várt piaci részesedés csak a korábban a SEA által végzett üzleti tevékenység visszaszervezésének köszönhetően tűnhet reálisnak.
- (239) A vizsgálat során Olaszország, a SEA és az Airport Handling azt nyilatkozta, hogy az említett várakozások az Airport Handling 2014. augusztusi üzleti tervén alapultak. Azokat az üzemi költségek számottevő mértékű csökkentésének az előírása tette lehetővé, amelynek eszköze a munkaerő hatékonysága és a személyzet csökkentése volt.
- (240) Továbbá a milánói repülőtereken működő légitársaságokkal a szerződéseket az Airport Handling újonnan tárgyalta. Olaszország szerint ezeket a szerződéseket a SEAH törvényesen nem ruházhatta át az Airport Handlingre. Azokat újonnan kellett tárgyalni a milánói repülőtereken tevékenykedő, versenytárs szolgáltatók ellenében.
- (241) A valóságban, mint az a fenti (133) és (208) preambulumbekkezdésben ismertetésre került, az Airport Handling ügyfélpórtfóliója eltér a SEAH-jétól. Amikor a SEAH kilépett a piacról, számos ügyfele úgy döntött, hogy a földi kiszolgáló tevékenységekkel nem az Airport Handlinget, mint szolgáltatót bízta meg. Ezzel szemben az Airport Handlingnek sikerült olyan ügyfeleket is meggyőznie, amelyeket korábban nem a SEAH szolgált ki.

⁽²⁷⁾ „a SEAH teljes személyzete tekintetében az állások megóvására, mint célkitűzésre való folytatólagos törekvés.” Lásd a 2013. november 4-i megállapodás 6. bekezdésének 1. albekezdésében.

⁽²⁸⁾ „A foglalkoztatást és a kollektív szerződéseket szabályozó, vonatkozó jogszabályok által elérhetővé tett összes mechanizmus alkalmazása (elsősorban szociális biztonsági hálók és önkéntes szerződésmegszüntetések, melyeket a SEA csoporton belül is alkalmaztak, a közelgő 2013. december 31-i határidőre tekintettel zökkenőmentesen), valamint a cégcsoporton belüli áthelyezésre irányuló megoldások (mind az új üzleti lehetőségekkel összhangban, mind a csomóponti szolgáltatások megszűnése utáni időszakokra vonatkozó, vállalati szerződések szerint megvalósított visszaszervezési folyamatoknak megfelelően, továbbá úgy, hogy a belső mobilitás kialakítása a SEA SpA szervezeti szükségleteit szolgálja)”; Ugyanott.

- (242) Annak további bizonyítására, hogy az Airport Handling által a légitársaságokkal kötött új szerződések nem csupán újonnan tárgyalásra kerültek, hanem alapvetően eltérő szerződéses feltételekről is rendelkeznek, Olaszország arra vonatkozóan nyújtott be tájékoztatást, hogy egyes, korábban a SEAH által kiszolgált légitársaságok (például a [...] (*)) képesek voltak számottevően kedvezőbb feltételeket elérni az Airport Handlingnél, mint a SEAH-nál. Nevezetesen, az Airport Handlinggel való tárgyalások során a [...] (*) azt kérte, hogy [...] (*). Ennek eredményeként [...] (*) [...] (*) -t szerzett⁽²⁹⁾.
- (243) A vizsgálat során Olaszország ismertette, hogy a SEA a milánói repülőtereken működő légitársaságok számára a repülőtéri díjakból kedvezmények biztosítását nem kötötte ahhoz a feltételhez, hogy az utóbbiak a földi kiszolgálásra vonatkozó szerződést kössenek az Airport Handlinggel. A vizsgálat során kapott észrevételek alapján nincs azt igazoló dokumentum, hogy a SEA ténylegesen ilyen magatartást tanúsított volna annak érdekében, hogy a milánói repülőtereken működő légitársaságokat rávegye arra, hogy a földi kiszolgáló tev (*)ékenységekre új szerződéseket kössenek az Airport Handlinggel.
- (244) A 2014-es eljárást megindító határozatban a Bizottság kétségét fejezte ki, hogy a légitársaságokkal való szerződéseket egyáltalán újratárgyalták-e. Ebben a körben a Bizottság arra utaló információkat mutatott be, hogy a SEA és az Airport Handling még az említett szerződések lejártá előtt közös marketingintézkedéseket hozott azzal a céllal, hogy biztosítsa a repülőtéren üzemelő légitársaságokat arról, hogy a SEA továbbviszi a földi kiszolgálási üzletágat. A hivatalos vizsgálati eljárás ugyanakkor nem eredményezett tényszerű bizonyítékot arra nézve, hogy a SEA és az Airport Handling – közös marketingintézkedéseken keresztül – úgy szervezte volna meg a vállalkozó egyszerű cseréjét, hogy közben a megbízó légitársaságoknak ne hagyott volna teret a szerződéses feltételek újratárgyalására. Nevezetesen a Bizottság nem tett szert olyan bizonyítékra, mely szerint a SEA vagy az Airport Handling abban a helyzetben lett volna, hogy ténylegesen meggyőztse a SEAH korábbi ügyfeleinek erőfeszítéseit, hogy azok más földi kiszolgáló tevékenységet végző vállalkozásoktól kedvezőbb feltételeket szerezzenek.
- (245) A Bizottság értékelte, hogy az Airport Handling az üzleti tevékenység megkezdésének előkészítésekor *de facto* az új piaci szereplő helyzetében volt-e, vagy ehelyett előnyt élvezett a SEAH piaci helyzetéből és ügyfélszerződéseiből adódóan a működés folytonosságának biztosítása érdekében. A szóban forgó ügy konkrét körülményei között, amennyiben a SEAH piacról való kilépése nem adott lehetőséget az ügyfeleinek az Airport Handlingtől eltérő földi kiszolgáló vállalkozásokkal új szerződések megtárgyalására, az utalhat a visszafizetettési határozat kijátszására, amennyiben az az ügyfelek átadását jelentené a SEAH oldaláról az Airport Handling felé.
- (246) Ebben a tekintetben a következők tekinthetők különösen relevánsnak: Az Airport Handling üzleti terve nem mérlegelt alternatív, alacsonyabb piaci részesedést jelző forgatókönyveket. Ez azt jelezheti, hogy az Airport Handling biztos volt és viszonylag nagy fokú valószínűséggel kezelte a SEAH ügyfélbázisának az átvételét, és így esetlegesen azt várta, hogy előnyre tesz szert a SEAH korábbi piaci helyzetéből és ügyfélszerződéseiből adódóan, vagyis úgy nyeri el az ügyfeleket és a vonatkozó szerződéseket, hogy a szerződések megkötése tekintetében nem kell számítani a többi földi kiszolgáló vállalkozás által támasztott versenyre.
- (247) Mindazonáltal bizonyos formális és lényegi tényezők azt mutatják, hogy nem ez volt a helyzet.
- (248) Először is, az átadás formáját illetően, szolgáltatási szerződések törvényes átruházásra nem került sor a SEAH oldaláról az Airport Handling felé. Ennek megfelelően a légitársaságok szabadon választhattak az Airport Handlingtől eltérő szolgáltatót, mielőtt a SEAH-val kötött szerződéseik megszűntek, miként azt jelen határozat (43) preambulumbekzdése rögzíti.
- (249) Másodsorban az elérhető információk arra utalnak, hogy az ügyfelek olyan helyzetben voltak, hogy megkereshettek más szolgáltatókat, amikor a SEAH tájékoztatta őket, hogy tevékenységét meg fogja szüntetni. Valójában az a tény, hogy több ügyfél is áttért más szolgáltatóra, bizonyítja, hogy ilyen lehetőség létezett. A legfontosabb szempont, hogy a SEAH nem rendelkezett joggal a szerződések harmadik felekre történő egyoldalú átruházására, eltekintve a kivételes helyzetektől. Az olasz hatóságok által nyújtott tájékoztatás szerint a kivételes helyzetekről szóló rendelkezést azonban nem alkalmazták. Az olasz hatóságok áttekintést adtak az Airport Handling 2014. február 14-én érvényes ügyfélbázisáról, ami azt mutatja, hogy a SEAH 68 korábbi ügyfele közül [...] (*) átpártolt más földi kiszolgáló vállalkozáshoz, továbbá hogy ugyanakkor az Airport Handling [...] (*) ügyfele közül 1 érkezett versenytársától, 3 a repülőtérré is frissen lépett be, míg [...] (*) számított a SEAH korábbi ügyfelének. A SEAH korábbi [...] (*) ügyfele közül [...] (*) olyan új, az ügyfelek számára kedvezőbb szerződéses feltételeket alkudott ki, melyek vagy alacsonyabb árakat rögzítettek (13 ügyfél), vagy a szolgáltatási csomagot módosították [...] (*) ügyfél), esetleg e kettőt együttesen alkalmazták [...] (*) ügyfél). Ennélfogva mindössze 20 ügyfél kötött olyan szolgáltatási szerződést, amely alapvetően a korábbi, SEAH-féle szerződésekkel azonos feltételeket ír elő. A SEAH-val korábban megállapodott árakhoz képest az árcsökkentések mértéke [...] (*) % és [...] (*) % közötti.

(*) Üzleti titkok.

(29) [...] (*).

- (250) A fentiek alapján, mindent összevetve, a Bizottság nem látja jelét a visszafizetési határozat kijátszásának (és így a gazdasági folytonosságnak) abban a folyamatban, amely során az Airport Handling szerződést kötött a SEAH több korábbi ügyfelével. Tényszerűen az Airport Handling, úgy tűnik, valódi versenyhelyzetben volt akkor, amikor a milánói repülőtérén működő légitársaságokkal tárgyalt, és arra mutató jelek is vannak, hogy a milánói repülőtereken a szolgáltatók közötti verseny ténylegesen megnyílt akkor, amikor a SEAH távozni készült a piacról.

7.1.1.3. A SEAH eszközei

- (251) Az átruházás tárgyával kapcsolatos elemzés harmadik elemeként a Bizottság értékelte az eszközök átruházásának a hatókörét.
- (252) A Bizottság megjegyzi, hogy amikor az Airport Handling megkezdte tevékenységét, a földi kiszolgáló tevékenységekhez szükséges berendezések 100 %-át a SEAH-tól szerezte be bérlet formájában. Öt hónappal később a társaság fokozatosan megkezdte e berendezések cseréjét a piacon beszerzett eszközökre, és végül, 2015 szeptemberében a SEAH-tól [...] (*) tételcsoportnyi eszközt vásárolt meg a mindösszesen [...] (*) tételcsoportból.
- (253) Konkrétan az Airport Handling a földi kiszolgáló tevékenységek végzését úgy kezdte meg, hogy ahhoz a SEAH eszközeit használta bérleti szerződés alapján. Az említett szerződés lejáratát 2015. augusztus 31. volt. A bérleti szerződés lezárulta előtt az Airport Handling érdeklődését fejezte ki a [...] (*) pályázati tétel közül [...] (*) tétel, nevezetesen a [...] (*) sz. tétel megszerzése iránt. Az Airport Handling szerint noha a valóságban a SEAH tulajdonában lévő és az Airport Handling felé bérbe adott földi kiszolgáló berendezések mintegy egyharmada idős volt, az Airport Handling készséget mutatott az ezen berendezések körülbelül [...] (*) %-ának (ami elegendő lett volna ahhoz, hogy az Airport Handling üzleti tevékenységét folytassa) a megszerzésére, tekintettel arra, hogy időközben az Airport Handling a piacon számottevő készletet szerzett be pótalkatrészekből, amikor a legidősebb SEAH-berendezések egyes elemeinek a kicserélésére tudott felhasználni.
- (254) A rendelkezésre álló dokumentáció arra utal, hogy az Airport Handling és a SEAH között az adásvétellel kapcsolatos tárgyalások azzal kezdődtek, hogy az Airport Handling 2015. június 3-án kelt levelében az alábbi ajánlatot tette:
- [...] (*) % mértékű engedmény a [...] (*) tekintetében figyelembe véve egyrészt a géppark korát és állapotát, míg másrészt a SEA által kezdeményezett értékesítési eljárás kimenetelét,
 - fizetés [...] (*) 2015. július 31-től 2015. december 31-ig,
 - az eredeti bérleti szerződés közös beleegyezéssel szűnjön meg 2015. június 30-án, továbbá a SEAH körülbelül [...] (*) kiválasztott tételre [...] (*) legkésőbb 2015. december 31-ig biztosítson ideiglenes és korlátozott, ingyenes bérletet (*comodato*) úgy, hogy az összes biztosítási és karbantartási költséget az Airport Handling visel.
- (255) Ugyanezen a napon a felek megbeszélést tartottak. 2015. június 10-i levelében a SEAH felszámolója az Airport Handling javaslataira az alábbiakban összegzett értelmű választ adta:
- Habár a SEAH kész elfogadni az ajánlatot, nincs abban a helyzetben, hogy engedményt adjon, hiszen minden árat szakértői becslés állapított meg. A felszámoló rámutatott, hogy az Airport Handlingnek így szállítási költségeket sem kell viselnie,
 - A SEAH nem fogad el részletfizetést, csak ha az Airport Handling megfelelő biztosítékokat nyújt,
 - Az engedmények nélkül a SEAH kész a berendezéspark 2015. június 30-i átruházására, továbbá vállalja a meghatározott tételek kölcsönadását, de csak legkésőbb 2015. november 30-ig.
- (256) Az olasz hatóságok szerint a tárgyalások még 2015 szeptemberében is folytak, amikor is a SEAH elfogadta [...] (*) összegű vételár megfizetését [...] (*) tétel, [...] (*) értékesítésének ellenében. A vételár [...] (*) EUR volt, ami megfelel a sikertelen közbeszerzési eljárásban eredetileg jelzett áraknak. Az eredeti bérleti időszakot kivételesen meghosszabbították [...] (*) időpontig a berendezéspark [...] (*) tétele tekintetében, illetve [...] (*) EUR értékű összesített bérleti díj megfizetése ellenében, amely díj alapját az érintett tételek tekintetében végzett, fent említett független értékelések szerinti értékek képezték. Az Airport Handling ezt a [...] (*) tételt a SEAH [...] (*) napon szolgáltatva vissza.

(*) Üzleti titkok.

(257) Az Airport Handling szerint az adásvétel ugyanakkor gazdaságilag észszerű volt, különös tekintettel az alábbi okokra:

- Az Airport Handling üzleti modellje lényegében egyetlen helyre, nevezetesen a milánói repülőtereken való működési csomópont meglétére terjedt ki, és ezért egy olyan szervezeti modellre támaszkodott, amely egyetlen helyen biztosítja a szolgáltatási igények kielégítéséhez szükséges emberi erőforrásokat és műszaki eszközöket (csomóponti szolgáltató üzleti modell). Az Airport Handling álláspontja szerint ez a modell nagyobb hatékonyságot biztosít, továbbá fokozott nyereséget hozó fedezeteket kínál. Ennélfogva a berendezések életkora és hatékonysága kisebb aggodalomra ad okot az Airport Handling esetében, mint az olyan vállalkozásoknál, amelyek több repülőtéren is működnek, és azért kénytelenek a berendezéseik vonatkozásában lean típusú kezelést végezni.
- Habár a berendezések egy része öreg volt, több tétel viszonylag újnak számított, és hatékonyan lehetett üzemeltetni.
- A tételek már a területen voltak, és azért nem merültek fel szállítási költségek.
- Az Airport Handling remélte, csökkenteni tudja a karbantartási költségeket, mivel a tételek nagy része ugyanattól a gyártótól érkezett, illetve azonos típusú volt.
- Amikor az Airport Handling megpróbált használt berendezéseket az unió legkülönbözőbb pontjain a piacról beszerezni, azt állapította meg, hogy a piacon nincs elégséges kínálat használt berendezésekből ahhoz, hogy az Airport Handling szükségleteit elfogadható áron ki lehessen elégíteni.
- Az indulási szakaszban a használt és új berendezések kiegyensúlyozott elegyét kell alkalmazni, elsősorban azért, mert a berendezések szállítói láthatóan képtelenek egy körben szállítani az új berendezéseket, továbbá az Airport Handling okkal vélte úgy, hogy a hirtelen jelentkező, lényeges nagyságú kereslet az árak megugrását válthatja ki. Éppen ezért az Airport Handling inkább azzal a szándékkal volt, hogy fokozatosan helyezi üzemem kívül a használt tételeket, és cseréli le azokat újra.
- Végül a szabályos üzem mellett nehézségekbe ütközhet az új berendezéspark tesztelése és az azt kezelő személyzet megfelelő képzése, ami különösen igaz az indulási szakaszra.

(258) Időközben az Airport Handling közbeszerzési eljárást is meghirdetett 2014 novemberétől 2015 januárjáig a piacról új berendezések beszerzése érdekében. Az olasz hatóságok szerint az első közbeszerzési eljárás során megvásárolt berendezések értéke körülbelül [...] (*) EUR.

(259) A Bizottság értékelte, hogy ha összehasonlítja az Airport Handling piacon beszerzett eszközeinek az értékét és számát a SEAH-tól elébb bérelt, majd megvásárolt elemek számával, az megbízhatóan jelzi-e a gazdasági folytonosságot. Az eszközök mindkét típusának az összehasonlíthatóságát illetően a Bizottság az alábbi megállapításokat tette:

- A SEAH felszámolója úgy alakította ki a tételeket, hogy minden egyes tételcsoportban üzemképes állapotban lévő, valamint kevésbé működőképes eszközök és elemek kerüljenek össze.
- Általánosságban véve a SEAH berendezései öregek voltak.
- Az olasz hatóságok szerint a SEAH-tól megvásárolt [...] (*) elem közül mintegy [...] (*) elem volt jó vagy elfogadható működési állapotban. Körülbelül 1/3-uk a legjobb esetben is pótalkatrész kinyerése céljából volt felhasználható. A megvásárolt elemek közül 700-ról derült ki később, hogy értéke/felhasználhatóság minimális vagy nincs; Ezért 270 elemet eltároltak vagy selejtként kivontak az üzemből.
- A repülőtéri kiszolgáló berendezések közé széles körben tartoznak különféle elemek, úgy mint lépcsők, tehergépjárművek, emelővillás targoncák, teherrakodók és görgős targoncák.

(*) Üzleti titkok.

- Az sem kizárható, hogy akár egyetlen új, a modern technológiát képviselő, teljes időben üzemeltetett jármű jóval hatékonyabban működtethető, mint több öreg jármű, melyek rendszeres esetben több állásidőt igényelnek a karbantartás érdekében.
- (260) Erre alapozva a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy az új berendezések értékének és számának az összevetése a bérelt, majd megvásárolt berendezések értékével ebben az esetben nem alkalmazható a gazdasági folytonosság indikátoraként.
- (261) Ilyen háttérrel a Bizottság az eszközök (üzemi eszközök), mint az Airport Handlingnél számba vehető termelési tényezők fontosságát értékelte egy másik termelési tényező, a munkaerő arányában, valamint a SEAH és az Airport Handling esetében egyaránt az árbevétel arányában.
- (262) Az eszközöknek a munkaerőhöz viszonyított fontosságára tekintettel, a SEAH utolsó, felszámolás előtti mérlegében az üzemi eszközök értéke mintegy [...] (*) euróként szerepelt. Az Airport Handling pedig 2015-ben [...] (*) EUR értékben rendelkezett állóeszkővel⁽³⁰⁾. Ezzel szemben az Airport Handling munkaerőköltsége a 2014. szeptember és 2015. augusztus közötti évben [...] (*) EUR volt az Airport Handling adott időszakra vonatkozó eredménykimutatása szerint⁽³¹⁾.
- (263) Az eszközérték ugyanakkor kisebb jelentőséggel bír, mint az árbevétel: Az Airport Handlingnek a 2014. szeptember és 2015. augusztus közötti időszakra vonatkozó eredménykimutatásában az árbevétel [...] (*) EUR összeggel szerepel. Ezért a kérdéses eszközök a munkaerővel összehasonlítva kisebb jelentőségű termelési tényezőknek tekinthetők. Az értékük is rendkívül szerény a munkaerő és az eszközök által generált árbevétellel összevetve. A hivatalos vizsgálati eljárás során megszerzett információk inkább azt mutatják, hogy a SEAH és az Airport Handling egyaránt hangsúlyosan munkaerő-igényes, és nem eszköz-igényes üzleti modellt követnek.
- (264) A Bizottság ezért arra a következtetésre jutott, hogy bár kezdetben az Airport Handling minden eszközét a SEAH-tól szerezte be, ez nem értelmezhető *per se* utalásnak a gazdasági folytonosságra vonatkozóan, mivel az eszközök a földi kiszolgáló üzleti tevékenységben csupán kisebb jelentőségű termelési tényezőknek számítanak.

7.1.1.4. Az átruházás tárgyával kapcsolatos értékelés összegzése

- (265) Annak a kérdésnek az értékelése, hogy az átruházás tárgya, hatóköre mennyiben jelezheti a gazdasági folytonosság meglétét a SEAH és az Airport Handling között, az alábbiakat jelezte:
- (266) Először is a SEAH oldaláról az Airport Handling felé az ügyfélportfólió nem került átadásra. Ehelyett a SEAH felszámolásával az összes szerződés megszűnt, majd az Airport Handlingnek a szerződéseket újra meg kellett szereznie, mely során sikeresen győzte meg a SEAH néhány korábbi ügyfelét, valamint új ügyfeleket is, miközben egyes ügyfeleket a versenytársakkal szemben elvesztett. A szerződéses feltételek megtárgyalása független volt a SEAH-val kötött szerződések szerinti, korábbi feltételektől. E tekintetben az Airport Handling helyzete azonos volt bármely más versenytársával, illetve azzal, amit egy, a piacra frissen belépő vállalkozás magáénak tudhatott volna. A Bizottság azt, hogy az ügyfélportfólió nem került átadásra, erős jelzésnek ítéli a gazdasági folytonossággal szemben.
- (267) Másodsorban az Airport Handling kezdeti személyzetét teljes mértékben a SEAH-tól toborozta, viszont új szerződések, illetve új szerződési feltételek alapján. A munkaszerződéseket tömegesen nem ruházták át, a szerződések automatikus átadására nem került sor, továbbá a foglalkoztatási feltételeket változtatlan formában nem vették át.
- (268) Harmadsorban, noha az igaz, hogy az Airport Handling kezdetben bérbe vette a SEAH összes földi kiszolgáló eszközét, végül – a bérlet lejáratát követően – a SEAH eszközeinek csak egy részét vette át, mivel időközben harmadik felektől kezdte meg a berendezések beszerzését. A rendelkezésre álló információk ezen kívül arra utalnak, hogy az eszközök csupán kis részét adják a termelési eszközöknek a földi kiszolgáló üzletágban, és nem játszanak döntő szerepet az Airport Handling költség szerkezetében és hatékonyságában.
- (269) Összességében véve, az átruházás tárgyából, hatóköréből ítélve, a Bizottság úgy véli, hogy a SEAH felszámolásának kezdetén az Airport Handling megalakításához kapcsolódó összes körülmény együttes figyelembevétele nem jelzi elég meggyőzően, hogy gazdasági folytonosság állt volna fenn a két társaság között a visszafizetettési határozat kijátszására tekintettel.

(*) Üzleti titkok.

⁽³⁰⁾ A Bizottság megjegyzi, hogy az Airport Handling által átadott kimutatások és teljes készletjegyzékek alapján a SEAH eszközeinek nagyobb része volt előregedett, gyakori javítást igénylő és teljesen leírt.

⁽³¹⁾ A fentiekben említett, az Airport Handling üzleti terve kapcsán készített Brattle-jelentés szerint a vállalat munkaerőköltsége [...] (*) volt.

7.1.2. A piaci ár megfizetése

- (270) Az ítélkezési gyakorlat szerint a piaci ár alatti ár alkalmazásával átruházott eszközök ugyancsak jeleznek a felszámolt és állami támogatással tartozó társaság és az újonnan létrehozott vállalat közötti gazdasági folytonosságot.

7.1.2.1. A SEAH eszközei – általános megjegyzések

- (271) Csődeljárás keretében az állami támogatásról szóló kedvezőtlen határozat kijátszása eszközök átruházása révén különösen akkor fordul elő, ha:

- az eszközöket piaci ár alatt értékesítik vagy adják bérbe (például nem elégséges mértékben nyílt, átlátható vagy diszkriminációmentes értékesítési eljárást követően), vagy
- a csődgondnok a hitelezőket megkárosító intézkedéseket tesz, amelyek esetlegesen csökkentik a fizetéseképtelen társaság eszközeit, vagy az állami tulajdonú hitelezők kárára megsérti a hitelezők egyenlő besorolásának az elvét ⁽³²⁾.

- (272) Ezzel ellentétesen a Bizottság úgy véli, hogy az összegegyeztetetlen támogatást kapó, fizetéseképtelen vállalat részéről az eszközök átruházása – bérbe adása – valamely új vállalat felé nem jelzi a visszafizetetteti határozat kijátszását, amennyiben:

- az új vállalat javára, illetve a hitelezők kárára nem történt intézkedés a fizetéseképtelen társaság eszközei értékének a csökkentése érdekében (mivel a felszámolás célja éppen az, hogy maximalizálja az eszközök értékesítéséből származó bevételeket, és így a lehető legteljesebb mértékben megtérülést biztosítson a hitelezők számára),
- az állami tulajdonú hitelezők (amelyek az összegegyeztetetlen támogatáshoz kapcsolódó követeléssel élnek) a többi hitelezővel (ideértve az új társaságot vagy annak alapítóit) szemben nincsenek tisztességtelenül hátrányos helyzetben a fizetéseképtelenségi eljárás keretén belül.

- (273) Ebben az esetben:

- A bérleti díj megállapítása két külső értékelésen alapult. A bérelt berendezések átfogó ellenőrzésén alapuló, második értékelésnek megfelelően a díjat felfelé módosították. Ennélfogva nincs arra mutató jel, hogy a SEAH eszközeinek az Airport Handling általi bérlése tekintetében alkalmazott ár eltérne a rendes piaci feltételektől.
- Nincs arra mutató jel sem, hogy a felszámoló kezdeményezése nyomán megvalósított ügyletek megkárosították volna a hitelezőket, és csökkentethették a SEAH eszközeinek az értékét. Nevezetesen, mint azt az alábbiak részletesen ismertetik, minden elérhető információ azt mutatja, hogy a SEAH eszközeinek értékesítésére megfelelő közbeszerzési eljárásokat bonyolítottak le, ahol minden potenciálisan érdeklődő vevőnek lehetősége volt ajánlattal élni. Az, hogy a bérleti díjat külső szakértők állapították meg, azt a második értékelést követően felfelé módosították, továbbá hogy a SEAH felszámolója nem volt hajlandó az Airport Handling számára engedményt biztosítani a berendezések vételárából, azt mutatja, hogy a felszámoló által lebonyolított értékesítési folyamat a kérdéses eszközök tekintetében a bevételek maximalizálására irányult a SEAH hitelezőinek az előnyére, és így nem eredményezte egyedi gazdasági előny nyújtását az Airport Handling számára.
- A Bizottság azt is megjegyzi, hogy az érdekelt felek egyike sem élt olyan állítással, hogy a felszámolási eljárás sértette volna a hitelezők jogait, csökkentette volna a SEAH tulajdonában lévő eszközök értékét, esetleg az érintett eszközöket az Airport Handlingnek piaci ár alatt adták volna bérbe. A SEAH földi kiszolgáló berendezései körülbelül 4 000 eszközből álltak. Az Olaszország által előzetesen bejelentett terv szerint az érintett eszközöket a SEAH piaci áron kívánta bérbe adni, miközben a nyílt piaci értékesítés folyamatban volt a felszámolási eljárás keretében.

7.1.2.2. A SEAH eszközeinek bérbe adása az Airport Handlingnek – a bérleti díj megállapítása

- (274) A versenypályázati eljárás eredménytelenségét követően a földi kiszolgáló berendezéseket bérbe adták az Airport Handlingnek egy olyan bérleti díj keretében, melynek eredeti lejáratát 2015. augusztus 31. volt.

⁽³²⁾ A Németország kontra Bizottság („SMI”) C-277/00. sz. ügyben hozott ítélet (ECLI:EU:C 2004. 238. o.) 93. pontja.

- (275) Az ítélezési gyakorlat szerint a pusztán tény, hogy valamely vállalat bizonyos időre, részben vagy egészben bérbe veszi egy fizetésektelen társaság eszközeit, nem szükségszerűen jelenti azt, hogy az új vállalat élvezze a bérbeadónak korábban nyújtott támogatáshoz kapcsolódó versenyelőnyt⁽³³⁾. Amennyiben a bérleti díj a piaci árat tükrözi, nem utal gazdasági folytonosságra, ha a támogatásban részesülő eszközeit valamely hasonló tevékenységet végző vállalat bérbe veszi. Viszont ha az új vállalat által a támogatás kedvezményezettjének fizetett bérleti díj a piaci ár alatt van, az gazdasági folytonosságot jelenthet abban az értelemben, hogy a jogellenes és összeegyeztethetetlen támogatással a kedvezményezett által élvezett előnyről kijelenthető, hogy részben vagy teljes egészében átadásra kerül az új vállalatnak a piaci ár alatti díjon keresztül.
- (276) A rendelkezésre álló információk arra utalnak, hogy a SEAH és a vagyonkezelő a bérleti szerződésben a szokásos piaci feltételek mellett állapodtak meg. Ráadásul a bérleti díjat két, egymást követő, külső értékelés állapította meg. A bérleti díj éves összegét [...] (*) EUR-ban megállapító, első értékelés helyességének a megerősítése érdekében a SEAH és az Airport Handling együttesen az E&Y-t bízták meg azzal a feladattal, hogy értékelje újra a bérleti díjat. Ez a második értékelés eredetileg [...] (*) bérleti díjat javasolt, amelynek összege [...] (*) EUR. Miután a SEAH és az Airport Handling megállapodott egymással, hogy bővítik a második értékelés körét annak érdekében, hogy a berendezések átadási jegyzőkönyveiben összegyűjtött, új információkat is bevonják az értékelésbe, a szakértők megállapították, hogy több gép és berendezés nem alkalmas a használatra, ezért eredeti becslésüket [...] (*) [...] (*) EUR-ra módosították. A második értékelési jelentés alapján a SEAH és az Airport Handling megállapodtak a bérleti díjnak évi [...] (*) EUR összegre való csökkentésében.
- (277) Végül soron a rendelkezésre álló információk arra utalnak, hogy a SEAH és az Airport Handling tárgyalásaikat a szokásos piaci feltételek mellett folytatták, valamint támaszkodtak a kérdéses eszközök értékéről szóló szakértői jelentésekre. Az, hogy a második értékelést a két fél közös kérésére vizsgálták felül, azt jelzi, hogy mindkét fél arra törekedett, hogy a bérleti díj a lehető leginkább összhangba kerüljön a piaci feltételekkel, és eleve elkerüljék az összejátszásukkal kapcsolatos esetleges kétségeket. A Bizottság ezért úgy ítéli meg, hogy a megállapodott bérleti díj legalább a piaci áraknak megfelel.

7.1.2.3. A SEAH eszközei egy részének megvétele az Airport Handling által – a vételár

- (278) Az Airport Handling az eszközöket az ajánlattételi folyamat sikertelenségét és a bérleti szerződés lejáratát követően vette meg. A Bizottság értékelte, hogy az ügylet révén az Airport Handling jutott-e bármilyen előnyhöz, amely a korábban a SEAH számára jogellenesen biztosított támogatásból ered. Az értékelés abból az előfeltevésekből indul ki, hogy az előny kizárható, amennyiben a [...] (*) EUR összegű vételár legalább a piaci áraknak megfelel.
- (279) A SEAH eszközeire vonatkozó ajánlattételi felhívást 2014. november 12-én tették közzé az Európai Unió Hivatalos Lapjának Kiegészítő Kiadványában. Az elemek nagy számára tekintettel a felszámoló – az IMQ független tanácsadó cég segítségével – úgy döntött, hogy az elemeket kilenc tételecsoportba sorolja be. A SEAH szerint ennek oka az volt, hogy elkívánták kerülni a túlzott széttagozódás miatti eredménytelenséget. Tekintettel a lehető legnagyobb számú ajánlattevő figyelmének a felhívására, minden egyes tételecsoportot az eszközök önálló kombinációjaként határozták meg, ideértve a kiegészítő jellegű és eltérő értékkel bíró elemeket is. Az egyes tételecsoportok esetében egy külső szakértő állapította meg a minimális árat.
- (280) Az értékesítési folyamat a bizonyos minimális fizetőképességi szempontoknak megfelelő kiszolgáló tevékenységeket folytatókra, a repülőterek üzemeltetőire, a légitársaságokra, az értékesített berendezéstípusokat előállító gyártókra, viszonteladókra és lízingcégekre korlátozódott.
- (281) Olaszország szerint a közbeszerzési eljárásban érdeklődés formális kifejezésére nem került sor. A SEAH csupán informális közléseket kapott harmadik felektől azzal a céllal, hogy megtudják, van-e lehetőség csak bizonyos eszközök megszerzésére, egyúttal a közbeszerzési eljárásban jelzett áraknál alacsonyabb árak mellett. Ezeket a közléseket a vizsgálat során a Bizottság megkapta.
- (282) Olaszország előadta, hogy a közbeszerzési eljárás kedvezőtlen kimenetelét követően a SEAH felszámolója igyekezett potenciális vevők érdeklődését felkelteni a SEAH eszközei iránt azzal, hogy felvette a kapcsolatot egyes, a kiszolgáló tevékenységekben működő vállalkozásokkal, valamint olyan vállalkozásokkal is, melyek a közbeszerzési eljárás során informálisan jelezték érdeklődésüket, továbbá hozzáférést biztosított az adatszobához és az eszközökhöz, hogy az érdekelt vállalkozások a helyszínen tekinthessék meg az eszközöket.

⁽³³⁾ A Németország kontra Bizottság („SMI”) C-277/00. sz. ügyben hozott ítélet (ECLI:EU:C:2004.238. o.) 88. pontja.

(*) Üzleti titkok.

- (283) Ennek eredményeként egyesek jelezték érdeklődésüket a SEAH berendezéseinek a megvétele iránt, azonban az árak alacsonyabban alakultak a közbeszerzési eljárásban jelzetteknel. Végül az egyetlen hiteles, a SEAH berendezéseinek a megvétele iránt érdeklődő vevő az Airport Handling volt.
- (284) A Bizottság értékelte, hogy a kérdéses versenypályázati eljárás hatékonyan célozta-e meg a piacot, vagyis hogy annak eredménytelenségét lehet-e jelzésnek látni arra nézve, hogy a piaci nem érdeklődött a SEAH eszközeinek a megvétele iránt. A Bizottság akkor feltételezi, hogy valamely közbeszerzési eljárás megfelelően nyitott a piac felé, továbbá a bevétel maximalizálására törekszik, ha az eljárás nyílt, átlátható, diszkriminációmentes és feltételekhez nem kötődik.
- (285) A kérdéses eljárás nyitottságát illetően a Bizottság megjegyzi, hogy az értékesítést az Európai Unió Hivatalos Lapjának Kiegészítő Kiadványában tették közzé, és így megfelelően széles nyilvánosságot kapott.
- (286) Ugyanakkor az eljárás a vevők bizonyos típusaira, nevezetesen olyan kiszolgáló tevékenységet végzőkre, repülőtér-üzemeltetőkre, légitársaságokra, termelőkre, viszonteladókra és lízingcégekre korlátozódott, melyek megfeleltek egyes, minimális fizetőképességi kritériumoknak (fenti (193) preambulumbekkezdés).
- (287) Továbbá az olasz hatóságok nem hoztak fel érvényes indokot arra, hogy *a priori* miért korlátozták a potenciális vevők körét. Ezért a versenypályázati eljárás nem volt teljesen nyílt, mivel az alkalmassági kritériumok olyan irányban korlátozhatták a versenypályázati eljárást, hogy az állami tulajdonos nem lehetett biztos benne, hogy a gazdaságilag legelőnyösebb ajánlatot kapja.
- (288) A gyakorlatban viszont a Bizottság azon az állásponton van, hogy nincs arra utaló jel, hogy amennyiben az ajánlattétel nem korlátozódott volna a földi kiszolgáló tevékenységet végzőkre vagy kapcsolódó vállalkozásokra, akkor a versenypályázati eljárás sikeres lett volna. Ezt erősíti az is, hogy azok a próbálkozások sem eredményeztek a kért árakat elérő ajánlatokat, amelyeket az ajánlattevőknek a versenypályázati eljárás körén kívüli, informális bevonására tettek.
- (289) A SEAH felszámolója felé többen is kifejezték érdeklődésüket a SEAH berendezéseinek a megvételét illetően, azonban csak a közbeszerzési eljárásban jelzett árak alatt. Ez elégséges jelzés arra, hogy az eredetileg alkalmasnak ítélt ajánlattevők korlátozott körén kívüli piaci szereplők sem voltak készek megfizetni a SEAH által kért árat.
- (290) A két értékesítési eljárás, valamint a SEAH, mint eladó és az Airport Handling, mint vevő közötti tárgyalások fentiekben leírt kimenetele azt jelzi, hogy az eredeti ajánlati ár meghaladta azt az árat, amelyet a piaci szereplők hajlandók lettek volna fizetni. Közelebbről a SEAH felszámolója, mint eladó szokásos piaci feltételek mellett folytatott tárgyalásokat annak érdekében hogy az érintett eszközök értékesítéséből a maximális gazdasági hasznot realizálja. Az olasz hatóságok által benyújtott dokumentumok azt mutatják, hogy az Airport Handling által tett ajánlat a SEAH által kapott ajánlatok közül ténylegesen a gazdaságilag legelőnyösebb ajánlat volt. Az Airport Handling pedig gazdasági indokkal bírt az eszközök megszerzésére annak ellenére, hogy a SEAH elutasította az engedmény nyújtását vagy a kedvezőbb fizetési feltételek biztosítását. A vételár úgy tekinthető, mint amelyik eléri legalább a piaci ár mértékét. Ennélfogva nincs arra utaló jel, hogy a SEAH eszközeinek részbeni megvételével az Airport Handling bármilyen, a SEAH számára korábban biztosított, jogellenes támogatásból eredő előnyt szerzett volna.

7.1.2.4. A piaci árra, mint a gazdasági folytonosság lehetséges indikátorára vonatkozó következtetés

- (291) A fentiek fényében a Bizottság azt a következtetést vonta le, hogy a bérlet, majd az azt követő adásvétel körülményei ténylegesen kizárják annak a lehetőségét, hogy a SEAH-tól az Airport Handling felé gazdasági előny átadására sor került volna. Ennélfogva a bérleti díj és a vételár ez esetben nem tekinthető a gazdasági folytonosság indikátorának.

7.1.3. A részvényesek vagy tulajdonosok kiléte

- (292) A 2014-es eljárást megindító határozatban a Bizottság megjegyezte, hogy Olaszország vállalta, az Airport Handling irányítására, három éves időtartamra független megbízottat jelöl ki ⁽³⁴⁾. Ezen kívül Olaszország azzal a javaslattal élt, hogy az Airport Handling részvénytőkéjének 20 %-át elérhetővé teszi befektetők számára. A Bizottság ezt követően megállapította, hogy egyrészt a földi kiszolgáló vállalkozásnak azonos tulajdonosa lenne az SEA személyében, és másrészt Olaszország javaslata, hogy az új földi kiszolgálási szolgáltató tőkéjének 20 %-át nyílt eljárás keretében kínálja fel külső befektetőknek, nem elegendő ahhoz, hogy kizárható legyen a gazdasági folytonosság a SEAH vonatkozásában, mivel egyrészt az említett javaslat csak a kisebbségi részesedésre korlátozódik, másrészt pedig nem biztosítottak garanciákat e tekintetben. Ezenfelül a részesedési struktúra megnyitására csak az Airport Handling piacra lépését követően kerülne sor.

⁽³⁴⁾ Az eljárást megindító határozat (16) preambulumbekkezdése.

- (293) A vizsgálat során Olaszország arra hivatkozott, hogy a vagyonkezelő szervezet felállítása garantálni fogja a SEAH és az Airport Handling között a folytonosság hiányát. A vagyonkezelő fogja biztosítani a SEA által az Airport Handlingben birtokolt részesedésnek a független irányítását, a vállalat vonatkozásában kizárólagos ellenőrzés gyakorlása mellett, ami biztosítja az Airport Handling és a SEA Csoport közötti érdekeltségek és/vagy információátadás hiányát.
- (294) A kérdéses ügyben a Bizottság értékelte a tulajdonosok kilétét időbeliség és lényeges jellemzők tekintetében.
- (295) Először is, az időbeliséget illetően, a Bizottság megjegyzi, hogy a SEA az Airport Handlinget 2013. szeptember 9-én alapította. A vagyonkezelő szervezet 2014. június 30-án jött létre; a vagyonkezelési meghatalmazást még ugyanazon a napon aláírták. A Bizottság megjegyzi, hogy a vagyonkezelő szervezet az Airport Handling tényleges irányítását csak később, 2014. augusztus 27-én vette át, amikor a SEA az Airport Handlingben lévő teljes tulajdonrészét átruházta a vagyonkezelő szervezetre, illetve vagyonkezelőt nevezett ki. Ez utóbbi ezt követően új Igazgatótanácsot nevezett ki az Airport Handlingnél. Az Airport Handling tevékenységét néhány nappal később, 2014. szeptember 1-jén kezdte meg. A Bizottság mindazonáltal megjegyzi, hogy az elérhető információk szerint a társaság ekkor már végzett gazdasági tevékenységeket, mivel az említett nap előtt is – nyilvánvalóan már 2014 áprilisában – szolgáltatásokat kínált a piacon, mivel több szolgáltatási szerződést is [...] (*) megkötött ⁽³⁵⁾. Ezt követően viszont az Airport Handling a SEA kizárólagos tulajdonában és ellenőrzése alatt állt.
- (296) Másodsorban, a tulajdonjognak és az ellenőrzésnek a vagyonkezelő szervezet felé való átadásának lényeges jellemzőit illetően, a Bizottság értékelte, hogy az a tény, hogy röviddel a működés megkezdése előtt az Airport Handlinget átmenetileg egy vagyonkezelő irányította, elegendő volt-e annak kizárásához, hogy a SEA jogokat gyakorolhasson az Airport Handling irányítása tekintetében, illetve annak, hogy egyoldalúan hozzon üzleti döntéseket. Erre vonatkozóan a Bizottság észrevétele a következő:
- (297) A vagyonkezelési meghatalmazás szerint a vagyonkezelő tevékenységére bizonyos lényeges megkötések vonatkoznak, nevezetesen, hogy a vagyonkezelő nem köteles kivizsgálni, hogy:
- a SEA képviselői részt vettek-e az Airport Handling által újra foglalkoztatni kívánt munkavállalókkal folytatott tárgyalásokon,
 - a SEA személyzetet szervez ki az Airport Handling felé, ideértve a főigazgatót is,
 - bizonyos központi tevékenységeket, ideértve a befektetői kapcsolatok kezelését és az ügyfélszolgálatot is, továbbra is a SEA végez el,
 - a finanszírozási döntéseket a SEA nem teljes kizárólagossággal hozza meg.
- (298) Ezen kívül, noha a vagyonkezelési meghatalmazás alapján az Airport Handling vezetésének el kell különülnie az SEAH vezetésétől, az Airport Handling irányítását jelenleg a SEA korábbi, légiforgalmi üzleti fejlesztésért felelős vezetője látja el.
- (299) A Bizottság ténylegesen észrevételt tesz, hogy a SEA két felsővezetőt rendelt ki az AH-hoz. Jelenleg mindketten felsővezetői beosztással rendelkeznek az Airport Handlingnél. Olaszország szerint nincs hierarchikus kapcsolat a SEA és az említett vezetők között, továbbá ez utóbbiak nem végezhetnek tevékenységet a SEA javára. A javadalmazásukat is az Airport Handling állapítja meg független módon.
- (300) Olaszország szerint a SEA az érintett vezetőknek az Airport Handlinghez való kirendelésével kapcsolatos döntését arra tekintettel hozta meg, hogy Olaszország javasolta az Airport Handling tőkéjének megnyitását külső felek előtt. E célból szükséges lenne egyrészt annak biztosítása, hogy az Airport Handling vezetése megfelelő képzéssel bírjon, illetve másrészt, hogy a vezetőket rugalmas feltételek mellett foglalkoztassák. Olaszország pontosította, hogy az Airport Handling kirendelési szerződéseket írt alá a SEA-val [...] (*) munkavállalók tekintetében.
- (301) Következésképpen a Bizottság megállapítja, hogy a megbízás időbelisége és lényeges rendelkezései igazolják, hogy az Airport Handling teljes indulási szakaszában és gazdasági tevékenységeinek kezdetekor a SEA olyan mértékben gyakorolt ellenőrzést az említett társaság felett, ami – bár mértékében változott – folyamatosan biztosította a számottevő befolyást a mindennapi irányítás tekintetében.
- (302) A Bizottság észrevételt tett a fentiekben leírt, 2015. szeptember 21-i, a vagyonkezelő és D'Nata magánbefektető között létrejött befektetési keretszerződés kapcsán, melynek tárgya az Airport Handling [...] (*) % részesedésének az eladása az igazgatótanács többségének és egyúttal az Airport Handling vezérigazgatójának a kinevezésére vonatkozó joggal együtt, valamint az Airport Handlingben további [...] (*) % részesedés megszerzésének lehetősége.

(*) Üzleti titkok.

⁽³⁵⁾ A szerződés aláírásának dátumai az Olaszország által benyújtott lista alapján: pl. [...] (*).

- (303) A D'Nata tényleges ellenőrzést fog gyakorolni az Airport Handling felett, amikor kinevezi az Airport Handling Igazgatótanácsa többségét és a vezérigazgatót is. Ezen kívül az egy magántulajdonú bank által, a SEA-től és a vagyongazdálkodástól függetlenül szervezett ajánlattételi folyamatról rendelkezésre álló információk megerősítik, hogy a D'Nata piaci áron jutott hozzá az Airport Handlingben részesedéshez. Végül a rendelkezésre álló információk megerősítik, hogy a D'Nata nem azonos, és másképpen sem kapcsolódik a SEA-hoz.
- (304) Mindazonáltal az Airport Handling feletti ellenőrzés átadása a SEA részéről a vagyongazdálkodó felé, majd a vagyongazdálkodó a D'Nata számára több mint két évvel azt követően történt, hogy a SEA megalapította az Airport Handlinget, illetve több mint egy évvel az után, hogy a vállalat megkezdte működését.
- (305) Ezért a Bizottság nem vonhatja le azt a következtetést kizárólag a tulajdonosok vagy részvényesek kitérére vonatkozó kritérium alapján, hogy nem áll fenn gazdasági folytonosság. Ugyanakkor a Bizottság ezt a szempontot más, releváns kritériumokkal együtt értékelte annak érdekében, hogy eldöntse, a gazdasági folytonosság hiánya megállapítható-e.

7.1.4. Az ügylet időzítése

- (306) A SEAH 2014 július 1-i felszámolására és az Airport Handling 2013. szeptember 9-i megalapítására azt követően került sor, hogy a Bizottság 2012 december 12-én meghozta a visszafizetési határozatát. A felszámolás alatt álló vállalat biztosította a földi kiszolgáló tevékenységeket mindaddig, amíg az 2014. szeptember 1-jén meg nem kezdte tevékenységét.
- (307) Ezért az események időzítése *prima facie* arra utalnak, hogy az Airport Handling létrehozásában kicsúcsosodó folyamat annak a visszafizetési határozatnak a kijátszását eredményezi, melyet az adott folyamat végbemenetele előtt fogadtak el. A Bizottság ugyanakkor emlékeztet arra, hogy az ítélezési gyakorlat nem kívánja meg a Bizottságtól, hogy megvizsgálja – különösen és a többi kritériumon felül – azt az időpontot, amikor az eszközök átruházása megtörtént, és amely a két jogalany közötti gazdasági folytonosság kizárása érdekében figyelembe „vehető” körülmények között szerepel ⁽³⁶⁾.

7.1.5. Az ügylet gazdasági logikája

- (308) A rendelkezésre álló információk megerősítik, hogy az Airport Handling lényegében a SEAH üzleti tevékenységével azonos típusú tevékenységeket folytat, nevezetesen repülőtéri kiszolgáló tevékenységeket kínál a Linate és Malpensa repülőtereken.
- (309) E tekintetben a Bizottság az ítélezési gyakorlatra hivatkozik, melynek értelmében a pusztán tény, hogy a részesedést megszerző ténylegesen a támogatás megtérítésére kötelezett vállalkozás üzleti tevékenységét folytatja, nem jelenti szükségyszerűen azt, hogy az első vállalkozás az utóbbinak juttatott támogatással összefüggő versenyelőnyöket élvez. Az itt hivatkozott konkrét ügyben a korábbi vállalkozás piaci áron üzemeltetést bérlet egy olyan vállalkozástól, amely az első vállalkozás létrejötte előtt közel három évvel támogatást kapott ⁽³⁷⁾. A Bizottság emlékeztet arra, hogy a tárgyi ügyben az Airport Handling bérletet, majd megvette a SEAH eszközeit legalább piaci áraknak tekinthető áron, miközben a SEAH által visszafizetendő, jogellenes támogatás juttatására 2002. és 2010. között, vagyis három évvel az Airport Handling megalakítása, valamint négy évvel az Airport Handling gazdasági tevékenységének megkezdése előtt került sor.
- (310) Az ügylet gazdasági logikáját illetően a Bizottság közelebbről a következő észrevételt teszi:
- (311) A fenti 2.6.1. és 2.6.2. pontban leírtaknak megfelelően az Airport Handling üzleti terve számos tekintetben eltér a SEAH-jétől, különös tekintettel a következőkre:

— [...] (*),

— [...] (*),

— [...] (*),

— [...] (*),

— [...] (*),

— [...] (*).

⁽³⁶⁾ A Ryanair kontra Bizottság T-123/09. sz. ügyben hozott ítélet (ECLI:EU:T 2012. 164. o.) 156. pontja

⁽³⁷⁾ A Németország kontra Bizottság („SMI”) C-277/00. sz. ügyben hozott ítélet (ECLI:EU:C 2004. 238. o.) 86–89. pontja.

(*) Üzleti titkok.

- (312) Ennélfogva az Airport Handling tevékenységét a SEAH-jétől eltérő üzemi feltételek mellett, saját üzleti terve szerint irányította. Ráadásul az olasz hatóságok nem írják elő az Airport Handling számára valamely konkrét üzleti modell követését vagy meghatározott tevékenységi kör fenntartását, sem azt, hogy bármely meghatározott eszközt vagy munkavállalót átvegyen.

7.1.6. Általános következtetés az SEAH és az Airport Handling közötti gazdasági folytonosságról

- (313) A Bizottság álláspontja szerint a tárgybeli esetre egyszerre jellemzők az olyan elemek, melyek a gazdasági folytonosság mellett állnak, illetve amelyek a gazdasági folytonossággal szemben állnak.
- (314) A gazdasági folytonosság megállapítását támogató elemek oldalán a Bizottság azt a tény azonosította, hogy tulajdonképpen a SEAH korábbi tulajdonosa hozta létre az Airport Handlinget, egy olyan vállalatot, amely a SEAH azonos üzleti tevékenységet végez, az Airport Handling induló munkavállalóit szinte kizárólagosan a korábbi SEAH-dolgozók közül toborozta, és átvette az eszközök nagyobb részét – mindezt a Bizottság visszafizetési határozatát követően.
- (315) Mindazonáltal egy sor más tényező azt jelzi, hogy az Airport Handlinget nem a kötelezettség kijátszására hozták létre, hanem valóban új társaságként. E tekintetben a legerősebb elem, hogy az ügyfélportfóliót újból létre kellett hozni, amihez a légitársaságokat a korábbi SEAH-féle szerződésektől független ajánlattal keresték meg, illetve új feltételek előírásával új szerződéseket kötöttek. Így az Airport Handlingnek újonnan kellett ügyfeleket szereznie, és piaci részesedésre szert tennie, mint az bármely más versenytárs vagy piacra frissen belép vállalkozás esetében történne. Tekintettel arra, hogy az ügyfélportfólió tekinthető a földi kiszolgáló vállalkozási tevékenységek alapjának, a Bizottság ennek az elemnek komoly súlyt tulajdonít.
- (316) A SEAH-tól átvett eszközöket illetően az Airport Handling legalább a piaci árat fizette meg az eszközök bérletéért, majd később, amikor az eszközöket megvette, olyan árat fizetett, ami legalább elérte azt az árat, amit a piaczgazdasági szereplők készek lettek volna kifizetni.
- (317) Ezen kívül a munkavállalók tömeges átadására nem került sor. Az Airport Handling új feltételekkel kötött új szerződéseket. Bármely versenytársnak vagy piacra frissen belépő vállalkozásnak ugyanilyen lehetősége lett volna a korábbi SEAH-dolgozók felvételére, és a SEAH korábbi munkavállalói a legalkalmasabb alanyok tünnek a toborzáshoz. Az eszközöknek csak egy része került átruházásra; ráadásul azok a földi kiszolgáló vállalkozási tevékenységben az általános termelési tényező kisebb részét képviselik.
- (318) Az üzemelés gazdasági logikájára tekintettel az Airport Handling tevékenységeit más működési feltételek mellett végzi, mint a SEAH, és saját üzleti terve van. Ráadásul az olasz hatóságok nem írják elő az Airport Handling számára valamely konkrét üzleti modell követését vagy meghatározott tevékenységi kör fenntartását, sem azt, hogy bármely meghatározott eszközt vagy munkavállalót átvegyen.
- (319) Ezzel a háttérrel a Bizottság összességében véve úgy ítéli meg, hogy nem áll fenn gazdasági folytonosság a SEAH és az Airport Handling között, továbbá ez utóbbi létrehozása nem tekinthető a visszafizetési határozat kijátszásának. Következésképpen az Airport Handling nem kötelezhető a visszafizetési határozatban összeférhetetlennek minősített támogatás visszafizetésére.

7.2. A SEA befektetése az Airport Handlingbe – az állami támogatás megléte

- (320) Az EUMSZ 107. cikkének (1) bekezdése szerint „a belső piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzítja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet”.
- (321) A Szerződés 107. cikkének (1) bekezdésében megállapított kritériumok kumulatív jellegűek. Ennélfogva az alábbi feltételek mindegyikének teljesülnie kell ahhoz, hogy az intézkedések a Szerződés 107. cikkének (1) bekezdése értelmében vett állami támogatásnak minősüljenek. Alapvetően a pénzügyi támogatásnak:

a) a támogatást valamely tagállam nyújtja vagy állami forrásból nyújtják;

b) meghatározott vállalkozásokat vagy gazdasági ágazatokat részesít előnyben,

- c) torzítja a versenyt vagy azzal fenyeget, és
- d) érintenie kell a tagállamok közötti kereskedelmet.

7.2.1. Szelektív gazdasági előny – a piacgazdasági befektető elve

- (322) Olaszország azon a véleményen van, hogy a SEA által az Airport Handlingnek juttatott tőkeinjekció megfelel a piacgazdasági befektető elvének, vagyis az Airport Handling nem jutott előnyhöz, és ezért az intézkedés nem minősül állami támogatásnak. Jóllehet a SEAH 2000 óta folyamatosan veszteségekről számol be, helyénvaló lehet annak feltételezése, hogy az Airport Handling tevékenysége ezzel szemben elegendő megtérüléssel jár ahhoz, hogy a tőkeinjekció nyereségessé váljon, közelebbről is tekintettel az 2014–2017-es üzleti tervében rögzített intézkedésekre tekintettel. Az Airport Handling tőkéjébe való befektetéssel kapcsolatos döntés meghozatalakor az SEA így körülmények között piaci befektetőként járt el.
- (323) A piacgazdasági befektető elvének értékelése céljából meg kell határozni, hogy az értékelés tárgyát képező intézkedés elfogadásakor jellemzőkhöz hasonló körülmények között egy feltételezett, a nyereségbeli kilátások által vezetett – vagyis nem állami politikai célokat követő – piacgazdasági befektető hasonló magatartást mutatott-e volna. Annak a kérdésnek a vizsgálatánál, hogy az állam körülmények között, piacgazdaságnak megfelelően eljáró befektetői magatartást tanúsított-e, vissza kell menni időben addig a pontig, amikor a pénzügyi támogatási intézkedéseket meghozták annak megítélése érdekében, hogy az állam magatartása gazdasági szempontból észszerű-e és hogy tartózkodni kell-e bármely ítéletalkotástól a később kialakult helyzet alapján⁽³⁸⁾.
- (324) Következésképpen egy állami befektetés piacgazdasági indokoltságát kell értékelni tekintettel a rendelkezésre álló információkra, valamint a befektetés időpontjában előre látható fejleményekre⁽³⁹⁾.
- (325) A vizsgálat során Olaszország ismerte, hogy az Airport Handlingbe való befektetéssel kapcsolatos döntés a 2014. augusztus 6-i üzleti terven alapult. Ugyanakkor a Bizottság észrevételezi, hogy ennek az üzleti tervnek a kelte későbbi, mint a társaság tőkéjének 25 millió EUR-ra való emelésével összefüggő végleges döntés, amelyet 2014. június 30-án hoztak meg. A Bizottság úgy véli, hogy az Airport Handling megalakításával és a 25 millió euro befektetésével kapcsolatos első döntést legkésőbb a társaság 2013. szeptember 9-i megalapítása előtt meg kellett hozni. Az ehhez a naphoz a legközelebb álló és a Bizottság számára elérhető üzleti terv a 2013. november 14-i üzleti terv. A Bizottság azt is észrevételezi, hogy ez az üzleti terv már 25 millió EUR befektetését feltételezi. Ezért a Bizottság úgy véli, hogy a 2013. novemberi üzleti terv a releváns a piacgazdasági befektető elvének a vizsgálatához.
- (326) A 2014-es eljárást megindító határozatban a Bizottság a felőli kétségének adott hangot, hogy a SEA piacgazdasági befektetőként járt-e el. Először is a SEA nem mérlegelte azt a kockázatot, hogy amennyiben a Bizottság gazdasági folytonosságot állapít meg, az Airport Handling kötelessé válhat a korábban az SEAH-nak biztosított, összegegyeztetetlen támogatás visszafizetésére. Másodsorban a Bizottságnak kétsége volt a tekintetben, hogy kellőképpen szilárd feltételezéseken alapul az az üzleti terv, amelyre a SEA az Airport Handlingre irányuló befektetési döntését alapozta. Végül a Bizottságnak értékelnie kell, hogy az Airport Handlingbe való befektetéssel kapcsolatos döntést piaci alapon hozták-e meg. Más szavakkal a Bizottságnak értékelnie kell, hogy a befektető várható-e észszerű megtérülést, ha figyelembe veszi a befektetéssel összefüggő, előre látható kockázatokat.

7.2.2. A SEA kockázatmérséklő intézkedései

- (327) Ami az első kétséget illeti, a Bizottság megállapítja, hogy a SEA tudatában volt a gazdasági folytonosság megállapításával kapcsolatos kockázatnak, és kockázatmérséklő intézkedéseket tett:
- (328) A SEA tudatában volt az említett kockázatnak, amint azt a Bizottságnak a 2013. novemberi prenotifikáció keretében benyújtott tanúsítják. A kockázat, hogy a gazdasági folytonosság okán a kötelezettség az SEAH-ról átszállhat az Airport Handlingre, jogi kockázat. A kockázat észlelése és mérlegelése, valamint az arra alkalmas kockázatmérséklő intézkedések a befektetés időpontjában fennálló jogi feltételezésektől függenek.

⁽³⁸⁾ A Franciaország kontra Bizottság C-482/99. sz. ügyben hozott idézett ítélet 71. pontja.

⁽³⁹⁾ A Cityflyer Express kontra Bizottság T-16/96. sz. ügyben hozott ítélet ([1998] ECR II-757) 76. pontja.

- (329) A rendelkezésre álló információk azt mutatják, hogy a SEA a következő, munkaerővel kapcsolatos kockázatokra vonatkozó kockázatmérséklő intézkedéseket mérlegelte: A SEA és a szakszervezetek közötti, 2013. november 4-i megállapodásban a SEA kijelentette, hogy „*alapvető fontosságot tulajdonítottunk a »diszkontinuitás« követelményének, amely a készpénz kifizetése helyett valamely alternatív megoldás részét kell, hogy képezze, mintegy biztosítékként arra, hogy a támogatás visszafizetésére vonatkozó kötelezettséget ne lehessen harmadik félre kiterjeszteni.*” A SEAH oldaláról az Airport Handlingnek részben átadandó munkaerőről szóló tárgyalások során a munkastruktúrát és bizonyos foglalkoztatási feltételeket lényegesen módosítottak, mint azt részletesen a fenti (232)–(234) preambulumbekkezdés ismerteti. A vonatkozó alapelveket a szakszervezetekkel 2014. június 4-én megkötött, és a fentiekben leírt végrehajtási megállapodások a szakszervezetekkel rögzíti, és azokat a szakszervezetekkel kötött, 2013. november 13-i megállapodás keretében nem is jelentették, ami így megelőzte a két fő, 2014. március 10-i és június 30-i tőkeinjekció végrehajtását (a fenti (45)–(46) preambulumbekkezdés).
- (330) A SEA a következő kockázatmérséklő intézkedéseket vezette be, hogy biztosítsa a SEAH eszközátruházásának kapcsán a folytonosság hiányát: Először is a vagyonkezelő az Airport Handlinget kizárta az eszközök értékesítését érintő közbeszerzési eljárásból. Másodsorban az Airport Handling az eszközöket a SEAH-tól olyan piaci bérleti díj ellenében bérelte, amelyet két független szakértői jelentésben határoztak meg.
- (331) A SEA az ügyfélbázissal kapcsolatban is tett intézkedéseket a SEAH és az Airport Handling közötti diszkontinuitás biztosítására. A SEAH ügyfeleit előre tájékoztatták a társaság felszámolásáról. Új pénzügyi feltételekkel új szolgáltatási szerződéseket írtak alá azokkal a légitársaságokkal, melyek szolgáltatóként az Airport Handlinget választották.
- (332) További kockázatmérséklő intézkedésként a SEA felállított egy vagyonkezelő szervezetet. A fenti 2.3. bekezdésben ismertetettek szerint a vagyonkezelő szervezet fő célja az volt, hogy az Airport Handling kizárólagos tulajdonosaként járjon el, továbbá biztosítsa az Airport Handlingnek a SEAH viszonylatában a gazdasági diszkontinuitás szerinti működését.
- (333) A Bizottság megállapítja, hogy a támogatás visszafizetésére vonatkozó esetleges jövőbeli kötelezettség nyomán felmerülő kockázatot az Airport Handling 2013. novemberi üzleti terve nem említi. E tekintetben a Bizottság megállapítja, hogy a SEA az üzleti tervet saját céljaira készítette. Mivel a SEA egy, a földi kiszolgáló tevékenységek terén már működő piaci szereplő anyavállalata, és ekként nyilvánvalóan tudatában van a folytonosság különféle tényezőiből eredő kockázatoknak, a SEA abban a helyzetben volt, hogy információkon alapuló befektetési döntést hozzon anélkül, hogy az említett kockázatot kifejezetten említene a kérdéses üzleti tervben. Továbbá a tőke összegének a 25 millió EUR-ra emelésével kapcsolatos végleges döntést csak azt követően hozták meg, hogy ahhoz a kockázatmérséklő intézkedéseket biztosították. Ráadásul a 2013. novemberi üzleti terv fentiekben leírt értékelése (fenti (114) preambulumbekkezdés) megerősíti, hogy egy racionális befektető a gazdasági folytonosság és így a támogatás visszafizetésére vonatkozó kötelezettség valószínűségét [...] (*) %-nál kevesebbnek ítélte volna, és így arra a megállapításra jut, hogy az AH-ba való befektetés gazdaságilag racionális döntés.

7.2.3. Az Airport Handling üzleti terve

- (334) A második kétséget illetően, nevezetesen, hogy kellőképpen szilárd feltételezéseken alapul-e az az üzleti terv, amelyre a SEA az Airport Handlingre irányuló befektetési döntését alapozta, a Bizottság az alábbi észrevételeket teszi:

7.2.3.1. A forgalom növekedésével kapcsolatos feltételezések

- (335) A milánói repülőterek légi forgalmára vonatkozó előrejelzések az Airport Handling piaci részesedésével összefüggésben meghatározó tényezőt jelentenek az említett vállalat üzleti tervében. Mint ahogy azt az Airport Handling üzleti terveit értékelő külső szakértők (BCG) megerősítették, a társaság forgalmi előrejelzései összhangban állnak az IATA és az Eurocontrol által kiadott előrejelzésekkel. A Bizottság ezeket a szerveket megbízható adatforrásoknak tekinti a légi közlekedési ágazatban. Az említett előrejelzéseknek a Malpensa repülőtérre való alkalmazását illetően a Bizottság megjegyzi, hogy a BCG-jelentés szerint az Airport Handling szándéka, hogy az említett repülőtérre egy állandó ügyfélszerkezetet tartson fenn a légitársaságok közül, nincs összhangban a múltbeli fejleményekkel, továbbá egy új szabályozás egyes légitársaságoknak a Linatéra való átköltözéséhez vezethet.

7.2.3.2. A személyi jellegű költségekre vonatkozó feltételezések

- (336) A 2013. novemberi üzleti terv alapján a személyi jellegű költségek átlagosan az üzemi költségek [...] (*) %-át teszik ki a 2014–2017-es időszakban.
- (337) A Bizottság értékelte a fontosabb költségtételek mögötti feltételezések elfogadhatóságát.

(*) Üzleti titkok.

- (338) Először is a Bizottság megállapítja, hogy a Brattle-jelentés tükrében az Airport Handling által előrejelzett teljes üzemi költségen belül a személyi jellegű költségek százalékos mértéke általánosságban véve összhangban áll az európai földi kiszolgáló iparág költségszerkezetével, ami azt mutatja, hogy a teljes üzemi költségen belül a személyi jellegű költségek 65 % és 80 % között alakulnak. E tekintetben a jelentés a Bizottságnak a földi kiszolgáló tevékenységek új rendeletére vonatkozó javaslatát kísérő hatásvizsgálatban említett számadatokra hivatkozik⁽⁴⁰⁾.
- (339) Másodsorban az Olaszország által bemutatott információk alapján a Bizottság azt az észrevételt teszi, hogy úgy tűnik, az Airport Handling átlagos személyi ráfordítása óránként és FTE-nként [...] (*) . A 2013. novemberi üzleti tervben az átlagos óránkénti személyi ráfordítás mértéke [...] (*) EUR, míg a 2014. augusztusi üzleti tervben [...] (*) EUR, ami külön-külön [...] (*) , mint a SEAH által 2013-ban átlagosan, óránként megfizetett, körülbelül [...] (*) EUR összegű költség⁽⁴¹⁾. A Brattle-jelentés megerősíti, hogy az Airport Handling a valóságban is elérte ezt a munkaerőköltséget, és ezért azt a következtetést vonja le, hogy az üzleti terv nem túlzottan optimista.
- (340) A Bizottság megállapítja, hogy a munkaerőköltségek feltételezett csökkenése nem tűnik irreálisnak az iparágban jellemző költségszerkezet fényében.

7.2.3.3. A piaci részesedésre vonatkozó feltételezések

- (341) A Bizottság aggodalmának adott hangot az Airport Handling 2013. novemberi üzleti tervében feltételezett, viszonylag magas piaci részesedést illetően. Az előtéri kiszolgálás esetében [60–70] (*) %-os piaci részesedést várnak 2014-ben, amely 2017-ben [70–80] (*) %-ra emelkedik. Az utasszolgáltatások esetében [60–70] (*) %-os piaci részesedést várnak 2014-ben, amely 2017-ben [60–70] (*) %-ra emelkedik.
- (342) 2013-ban a SEAH összesített piaci részesedése [70–80] (*) % volt⁽⁴²⁾. A Bizottság megállapítja, hogy az Airport Handling várakozások szerinti piaci részesedése a SEAH piaci részesedése alatt van. Következésképpen nem szerepelt az elvárások között, hogy az Airport Handling az összes SEAH-szerződést megkapja. Ténylegesen az új vállalat piaci részesedése tekintetében bizonyos veszteségeket figyelembe vesznek.
- (343) Az Airport Handling stratégiája, hogy más kiszolgálókkal összevetve magasabb szintű rendelkezésre állást biztosít a Linatén és Malpensán. 24 órás kiszolgálást garantál, így a földi kiszolgáló tevékenységek a repülőgépek késése esetén is biztosítottak. Ez versenyelőnyt jelent, ami különösen értékes lehet az olyan légitársaságok számára, melyek a milánói repülőtereken széles körben működnek, és gyakoriak a járataik, mint például a Alitalia és az EasyJet. Ezek a légitársaságok hajlamosak annál a szolgáltatónál maradni, amely képes őket kiszolgálni. Ez ésszerű magyarázatot adhat arra, hogy az Airport Handling miért várja, hogy a működés kezdetétől viszonylag nagy piaci részesedéssel fog rendelkezni.
- (344) A Bizottság azt is észrevételezi, hogy mint azt a Brattle-jelentés is megjegyzi – 2013-as adatok alapján – az Airport Handling előre jelzett piaci részesedése kisebb volt, mint a más olasz repülőtereken a nagyobb földi kiszolgáló vállalkozások becsült piaci részesedése: i) Bergamo (78,23 %), ii) Cagliari (75,61 %), iii) Catania (77,18 %), iv) Palermo (75,85 %), v) Torino (68,8 %).
- (345) Ezen kívül a Bizottság azt az észrevételt teszi, hogy az Airport Handling által 2014-ben elért piaci részesedés ténszerűen nagyobb, mint amit a 2013. novemberi üzleti terv jósol. Ez a magas piaci részesedés elsősorban annak tudható be, hogy az Airport Handling sikeresen kötött szerződést a [...] (*) -val. Együttesen a két repülőterén zajló forgalomból számottevő részesedést tudhatnak a magukénak; nevezetesen a [...] (*) %-ot a Linate, illetve [...] (*) %-ot a Malpensa légi forgalmából.

⁽⁴⁰⁾ A hatásvizsgálat melléklete, kísérő dokumentum – „Az Európai Parlament és Európai Tanács rendeletjavaslata az uniós repülőtereken végzett földi kiszolgáló tevékenységekről, valamint a 96/67/EK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről”, 2012.1.16., SEC(2011) 1439 final. Az említett dokumentum 95. oldalán a Bizottság megjegyzi, hogy „A földi kiszolgáló tevékenységek liberalizációja, valamint a repülőterei monopóliumok vagy (repülőter/csomóponti légitársaság) duopóliumok megszüntetése azt jelentette, hogy a földi kiszolgáló tevékenységet végzőknek alkalmazkodniuk kellett annak érdekében, hogy versenyképesebbé váljanak, továbbá élesebb versennyel kellett megbirkózniuk. A földi kiszolgálást végző munkavállalók esetében a leginkább látható következmény a munka termelékenységének és rugalmasságának a fokozódása volt. A földi kiszolgáló tevékenységet végző vállalkozások a munka termelékenységének a növekedését gyakorta kényszerítő erőként mutatják be, mivel a személyzet költségei a teljes költségeik 65–80 %-ára rúgnak, miközben a dolgozók szervezetei rendszerint azt állítják, hogy a földi kiszolgáló tevékenységet végző vállalatok túlságosan sok figyelmet fordítanak a munkavégzési tényezőre a költségek csökkentése terén.”

(*) Üzleti titkok.

⁽⁴¹⁾ A Brattle-jelentés szerint, 48. bekezdés, 11. o.

⁽⁴²⁾ Brattle-jelentés, 40. bekezdés, 9. o.

- (346) Következésképp a Bizottság nem fogalmaz meg kétséget az Airport Handling piaci részesedésre vonatkozó feltételezéseinek elfogadhatóságával kapcsolatban: Először is ezek az Airport Handling által kínált versenyelőnyökön alapulnak. Másodsorban ezek a feltételezések láthatóan konzervatívak, ha a repülőtereken kiszolgáló tevékenységet végző, hasonló vállalkozások piaci részesedéseivel kerülnek összevetésre az üzleti terv készítésének időpontjában. A Bizottság továbbá megjegyzi, hogy ezek a feltételezések a gyakorlatban megvalósultak.

7.2.3.4. A nyereségességgel kapcsolatos feltételezések

- (347) A 2013. novemberi üzleti terv [...] (*) EBIT-szintet és [...] (*) összegű adózás előtti nyereséget jelez előre a működés második évétől. EBIT és adózott nyereség [...] (*). A 2013. novemberi üzleti tervben nem láthatók a nyereségesség szokványos mérőszáma, mint amilyen a belső megtérülési ráta (IRR) vagy a nettó jelenérték (NPV). Mindazonáltal a Brattle-jelentés a vonatkozó számításokat az üzleti terv számadatai alapján bemutatja.
- (348) Az Airport Handlingbe való befektetésekor egy racionális magánbefektetőnek egyenlő vagy nagyobb nyereséget kell várnia, mint a tőke alternatív költsége, amire jó megközelítés a súlyozott átlagos tőkeköltség (WACC) értéke.
- (349) A Brattle-jelentés kiszámítja az Airport Handlingbe való befektetés saját tőkére számolt IRR-értékét, majd ellenőrzi, hogy az eléri-e legalább a WACC szintjét. A jelentés két alternatív WACC-értéket alkalmaz. Az első értéke [...] (*) % ami a jelentés szerint az üzleti tervben alkalmazott, tisztán saját tőke alapú, adózott WACC ⁽⁴³⁾. A másik értéke [...] (*) %, és a jelentés a az alternatív tőke költségének az alsó határértéke. A befektetés végső értékétől függően a Brattle-jelentés úgy becsüli, hogy a befektetésnek a várható sajáttőke-megtérülése az Airport Handling esetében [...] (*) % és [...] (*) % között mozog. A számítások minden forgatókönyv esetében azt mutatják, hogy a várható IRR-érték meghaladja az alternatív tőke költségét, és ezért a befektetés nyereséges.
- (350) A Bizottság észrevételezi, hogy az üzleti terv időtávja (2014–2017) viszonylag rövid. Ezen okból az üzleti terv érzékeny lehet a mögöttes feltételezések változásaira. Mindazonáltal az időegyenest a következő tények tükrében kell vizsgálni. Először is az üzleti terv a SEA repülőtér-üzemeltetőnek készült, amely sok éve egy repülőtér kiszolgáló tevékenységet végző leányvállalat tulajdonosa. Másodsorban az átszervezés már folyamatban volt, a termelékenység pedig számottevően javult a SEAH-nál. Ezért nem tűnik észszerűtlennek az üzleti terv használatának korlátozása olyan minimális mértékre, amely a SEA-hoz hasonló tapasztalt befektetők számára még szükséges.
- (351) A Bizottság megállapítja, hogy a 2013. novemberi üzleti terv főbb feltételezései közül már több is általánosságban véve teljesült, különösen a nyereségességet és piaci részesedéseket illetően. Az Airport Handling már működésének első évében nyereséges volt: A 2014. szeptember és 2015. augusztus közötti időszakra vonatkozó eredménykimutatás alapján a vállalat által elért EBIT összege [...] (*) EUR volt.
- (352) Következésképp a Bizottság úgy ítéli meg, hogy a munkaerőköltségek és a piaci részesedés alakulását érintő, indokolatlannak nem tűnő feltételezések alkalmazása mellett az üzleti terv elég magas tőkearányos megtérülést jelez az SEA számára a 25 millió EUR-s tőkeinjekcióra tekintettel.

7.2.4. A szelektív gazdasági előnnyel kapcsolatos következtetés

- (353) A Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a SEA elegendő intézkedést tett annak érdekében, hogy a gazdasági folytonosság megállapításával összefüggő kockázatot korlátozza. Az üzleti terv olyan feltételezéseken alapult, amelyeket a repülőtéri kiszolgáló iparágban számottevő tapasztalattal rendelkező, és a társaság átszervezésére törekvő, racionális magánbefektető elfogadhatónak és elégségesnek találta az Airport Handling jövőbeli nyereségességének a megalapozásához. Ezért a SEA-nak az Airport Handlingbe való befektetése nem jelent olyan előnyt, amelyet az Airport Handling rendes piaci feltételek mellett nem szerezhetett volna meg.

7.2.5. A SEA-nak az Airport Handlingbe való befektetésében az állami támogatás jelenlétével kapcsolatos következtetés

- (354) A befektetése nem jelent olyan előnyt, amelyet az Airport Handling rendes piaci feltételek mellett nem szerezhetett volna meg. Ennélfogva az EUMSZ 107. cikkének (1) bekezdése szerinti kumulatív kritériumok egyike nem teljesül. Következésképp a befektetés nem minősül állami támogatásnak az EUMSZ 107. cikkének (1) bekezdése értelmében,

(*) Üzleti titkok.

⁽⁴³⁾ Ez a WACC-érték a Brattle-jelentés alapján magasabb, mert az a saját tőke bétájának emelkedésén keresztül figyelembe veszi a projekt egyedi kockázatait is.

ELFOGADTA A KÖVETKEZŐ HATÁROZATOT:

1. cikk

(1) A SEA Handling S.p.A. felszámolásához és az Airport Handling S.p.A. létrehozásához vezető folyamat során nem jelentkezett gazdasági folytonosság az előbbi és utóbbi vállalkozás között.

(2) Az Airport Handling nem köteles visszafizetni a 2012. december 19-i C(2012) 9448. sz., a SEA által leányvállalatának, a SEA Handling S.p.A-nak 2002. és 2010. között nyújtott támogatásról szóló, utóbb a 2013. március 22-i C(2013)1668. sz. bizottsági határozattal helyesbített bizottsági határozatban a belső piaccal összeférhetetlennek ítélt állami támogatást.

2. cikk

Az Airport Handling S.p.A-nak az Olaszország által végrehajtott megalakítása és 25 millió EUR összegben való feltőkésítése nem minősül támogatásnak az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. cikkének (1) bekezdése alapján.

3. cikk

Ennek a határozatnak az Olasz Köztársaság a címzettje.

Kelt Brüsszelben, 2016. július 5-én.

a Bizottság részéről

Margrethe VESTAGER

a Bizottság tagja

A BIZOTTSÁG (EU) 2017/2112 HATÁROZATA**(2017. március 6.)**

az SA.38454 – 2015/C (korábbi 2015/N) számú intézkedésről/támogatási programról/állami támogatásról, amelyet Magyarország a Paks II. atomerőműben két új atomreaktor fejlesztésének támogatása céljából tervez megvalósítani

(az értesítés a C(2017) 1486. számú dokumentummal történt)

(Csak az angol nyelvű szöveg hiteles)

(EGT-vonatkozású szöveg)

AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG,

tekintettel az Európai Unió működéséről szóló szerződésre és különösen annak 108. cikke (2) bekezdésének első albekezdésére,

tekintettel az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásra és különösen annak 62. cikke (1) bekezdésének a) pontjára, azt követően, hogy az érintett feleket felkérte észrevételeik megtételére⁽¹⁾, valamint az észrevételek figyelembevételével, mivel:

1. AZ ELJÁRÁS

- (1) A Bizottság sajtócikkek alapján és a magyar hatóságokkal való nem hivatalos kapcsolatfelvételt követően 2014. március 13-án előzetes vizsgálatot indított SA.38454 (2014/CP) ügyszám alatt a Paks II. Atomerőmű (a továbbiakban: Paks II.) megépítéséhez nyújtott lehetséges állami támogatással kapcsolatban.
- (2) Több információcserét és hivatalos találkozót követően a magyar hatóságok a jogbiztonság érdekében 2015. május 22-én bejelentették az intézkedést. A bejelentés szerint a projekt nem tartalmaz az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 107. cikke értelmében vett állami támogatást.
- (3) 2015. május 22-i levelében Magyarország egy olyan intézkedést jelentett be a Bizottság felé, amelynek célja a paksi üzemben két új atomreaktor fejlesztéséhez nyújtott pénzügyi hozzájárulás.
- (4) 2015. november 23-i levelében a Bizottság tájékoztatta Magyarországot határozatáról, amely szerint a támogatás tekintetében megindítja az EUMSZ 108. cikkének (2) bekezdése szerinti eljárást („az eljárás megindításáról szóló határozat”). Ezt a bizottsági határozatot az *Európai Unió Hivatalos Lapjában* ⁽²⁾ tették közzé. A Bizottság felkérte az érdekelt feleket, hogy nyújtsák be észrevételeiket.
- (5) Magyarország 2016. január 29-én nyújtotta be az eljárás megindításáról szóló határozatra vonatkozó észrevételeit.
- (6) A Bizottság megkapta az érintett felek észrevételeit. A Bizottság továbbította azokat Magyarországnak, amelynek lehetősége nyílt reagálni. Magyarország a 2016. április 7-i levelében nyújtotta be észrevételeit.
- (7) Magyarország 2016. április 21-én, május 27-én, június 9-én, június 16-án, július 28-án, 2017. január 16-án és 2017. február 20-án további tájékoztatást nyújtott.
- (8) 2016. szeptember 12-én a magyar hatóságok nyelvi mentességet biztosítottak, és beleegyeztek abba, hogy a határozat hiteles nyelvi változata az angol legyen.

2. AZ INTÉZKEDÉS RÉSZLETES LEÍRÁSA**2.1. A PROJEKT LEÍRÁSA**

- (9) Az intézkedés két új atomreaktor (5. és 6. blokk) fejlesztésére irányul Magyarországon, amelyek kivitelezését teljes mértékben a magyar állam finanszírozza a Paks II. (MVM Paks II. Atomerőmű Fejlesztő Zrt.) entitás javára, amely az új reaktorok tulajdonosa és üzemeltetője lesz.

⁽¹⁾ HL C 8., 2016.1.12., 2. o.

⁽²⁾ Lásd az 1. lábjegyzetet.

- (10) Az Oroszországi Föderáció és Magyarország 2014. január 14-én kormányközi egyezményt kötött egy nukleáris programról⁽³⁾. A kormányközi egyezmény alapján a két ország együttműködik a jelenlegi Paksi Atomerőmű teljesítményének fenntartásában és fejlesztésében. Ebbe beletartozik két új 5–6. atomerőművi blokk tervezése, megépítése, üzembe helyezése és üzemben kívül helyezése, VVER (vízhűtéses vízmoderátoros) típusú reaktorral, mindkét blokkra vonatkozóan legalább 1 000 MW beépített kapacitással⁽⁴⁾, a meglévő 1–4. blokkok mellett. Az 5–6. blokk üzemeltetésének célja a jelenleg üzemelő 1–4. blokk leállításakor kialakuló (összességében 2 000 MW-os) teljesítményvesztés ellensúlyozása. Magyarország szerint az 1–4. blokk 2032, 2034, 2036, illetve 2037 végéig marad üzemben, élettartamuk meghosszabbítását nem tervezik.
- (11) A kormányközi egyezmény⁽⁵⁾ szerint mind Oroszország, mind Magyarország kijelöl egy, szükséges tapasztalatokkal rendelkező, állami tulajdonban lévő és állami irányítás alatt álló szervezetet, amely pénzügyi és technikai szempontból is felel azért, hogy vállalkozóként/tulajdonosként végrehajtsa a projekttel kapcsolatos kötelezettségeit.
- (12) Oroszország a *Nizhny Novgorod Engineering Company Atomenergoproekt* (a továbbiakban: JSC NIAEP) részvénytársaságot jelölte ki az új reaktorok (5. és 6. blokk) megépítésére, Magyarország az *MVM Paks II. Atomerőmű Fejlesztő Zrt-t*⁽⁶⁾ (a továbbiakban: Paks II) jelölte ki a két reaktor tulajdonosának és üzemeltetőjének.
- (13) Míg a kormányközi egyezmény a két ország közötti nukleáris együttműködéssel kapcsolatos általános jogokat és kötelezettségeket határozza meg, addig a kormányközi egyezmény részletes megvalósítását külön megállapodások, az ún. „megvalósítási megállapodások”⁽⁷⁾ az alábbiak szerint határozzák meg:
- a) a két új (5. és 6.) VVER 1200 (V491) blokk tervezéséről, beszerzéséről és a paksi telephelyen történő kivitelezéséről szóló szerződés címe „az EPC-szerződés”;
 - b) az új reaktorok üzemeltetésével és karbantartásával kapcsolatos együttműködés feltételeit meghatározó szerződés címe „az O&M szerződés”;
 - c) az üzemanyag-ellátásról és a kiegészítő fűtőelemek kezeléséről szóló megállapodás.
- (14) A JSC NIAEP és a Paks II 2014. december 9-én kötötte meg az EPC-szerződést, mely előírja, hogy a két új 5. és 6. blokk 2025-ben illetve 2026-ban kezd meg működését.
- (15) Oroszország ezenkívül vállalta, hogy Magyarországnak állami hitelt biztosít a Paks II fejlesztéséhez. A hitel feltételeit külön államközi hitelmegállapodás⁽⁸⁾ rögzíti és 10 milliárd EUR rulírozó hitelkeretet biztosít, melyet kizárólag az 5–6. atomerőművi blokk tervezésére, megépítésére és üzembe helyezésére lehet fordítani. Magyarország ezzel a rulírozó hitelkerettel Paks II összes olyan beruházását közvetlenül fogja finanszírozni, amelyek az új 5–6. atomerőművi blokk tervezéséhez, megépítéséhez és üzembe helyezéséhez szükségesek, az államközi hitelmegállapodásban meghatározottak szerint. Az államközi hitelmegállapodáson túl Magyarország saját költségvetéséből további legfeljebb 2,5 milliárd EUR-t biztosít a Paks II-vel kapcsolatos beruházás finanszírozására.
- (16) A beruházáshoz nyújtott, a (15) preambulumbekkezdésben vázolt beruházási támogatáson túl Magyarország nem tervez semmilyen egyéb pénzügyi támogatást nyújtani a Paks II számára az 5–6. blokk megépítését követően. Az új blokkok piaci feltételek mellett fognak üzemelni, fix bevételek vagy garantált ár nélkül. Magyarország szerint ebben a szakaszban nem szükséges, hogy közvetlenül a Paks II hitelt vegyen fel.

⁽³⁾ A 2014. január 14-én megkötött és az Országgyűlés által megerősített 2014. évi II. törvény a Magyarország Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya közötti nukleáris energia békés célú felhasználása terén folytatandó együttműködésről szóló Egyezmény kihirdetéséről.

⁽⁴⁾ A magyar hatóságok szerint a reaktorok nettó kapacitása blokkonként 1 180 MW.

⁽⁵⁾ A kormányközi egyezmény 3. cikke.

⁽⁶⁾ A Kormány 1429/2014. (VII. 31.) Korm. határozata a Magyarország Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya közötti nukleáris energia békés célú felhasználása terén folytatandó együttműködésről szóló Egyezmény kihirdetéséről szóló 2014. évi II. törvény szerinti Magyar Kijelölt Szervezet kijelölése érdekében szükséges intézkedésről.

⁽⁷⁾ A kormányközi egyezmény 8. cikke.

⁽⁸⁾ A Magyarország Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya között a Magyarország Kormányának a magyarországi atomerőmű építésének finanszírozásához nyújtandó állami hitel folyósításáról szóló, 2014. március 28-i megállapodás.

2.2. AZ INTÉZKEDÉS CÉLJA

- (17) Az eljárás megindításáról szóló határozatban említetteknek megfelelően a Paksi Atomerőmű a Magyarországon működő egyetlen atomerőmű. A 100 %-ban állami tulajdonban lévő villamosenergia-kereskedő és -termelő Magyar Villamos Művek Zártkörűen Működő Részvénytársaság (a továbbiakban: az MVM Csoport) ⁽⁹⁾ részét képezi. A négy blokk teljes beépített kapacitása 2 000 MW; jelenleg mindegyik blokk orosz technológiával (VVER-440/V213) van felszerelve. A blokkokat 2037-ig fokozatosan leállítják [lásd a (10) preambulumbekendést].
- (18) A nukleáris villamosenergia-termelés stratégiai szerepet tölt be Magyarország villamosenergia-szerkezetében, hiszen a teljes hazai villamosenergia-termelés kb. 50 %-át a Paksi Atomerőmű jelenleg működő 4 reaktora adja ⁽¹⁰⁾.
- (19) A következő célkitűzések alapján:
- a nemzeti erőforrások észszerű mértékű részesedésének fenntartása, és
 - a magyar importfüggőség csökkentése a nemzeti éghajlatpolitikai célok betartása mellett

a kormány megbízta az MVM Csoportot, hogy vizsgálja meg az atomerőművi villamosenergia-termelés kibővítésének alternatíváit. Az MVM Csoport megvalósítási tanulmányt készített, melyben egy olyan új atomerőmű létesítését és finanszírozását vizsgálta, amely integrálható lenne a villamosenergia-rendszerbe és amelyet gazdaságos, biztonságos és környezetbarát módon lehetne üzemeltetni. Az MVM Csoport által 2008-ban bemutatott megvalósíthatósági tanulmány alapján a kormány előterjesztést nyújtott be az Országgyűlésnek, amely hozzájárult a paksi atomerőmű telephelyén új atomerőművi blokkok létesítésének előkészítését szolgáló tevékenység megkezdéséhez ⁽¹¹⁾. Ezt alátámasztották azok a számítások, amelyek szerint a 8–9 000 MW bruttó beépített kapacitásból 6 000 MW teljesítmény fog kiesni 2025-ig az elavult erőművek bezárása miatt. A kieső kapacitást részben a Paksi Atomerőmű bővítésével tervezik pótolni.

- (20) 2011-ben elkészült a 2030-ig szóló Nemzeti Energiastratégia ⁽¹²⁾. Ez a stratégia Magyarország számára „atom-szén-zöld” forgatókönyvet irányoz elő. A Magyar Villamosenergia-ipari Átviteli Rendszerirányító (Mavir) előrejelzése szerint Magyarországon 2026-ig 5,3 GW és 2031-ig valamivel több mint 7 GW új termelési kapacításra lesz szükség a jövőbeli kereslet és a magyarországi termelési kapacitás leépítése miatt ⁽¹³⁾. A Mavir azt is előrejelzi, hogy 2025 és 2030 között a jelenlegi szénalapú erőműpark majdnem egésze megszűnik és Magyarország földgázbázisú erőműparkjának beépített kapacitása körülbelül 1 GW-al csökkenni fog (lásd a Magyarország által 2017. január 16-án benyújtott 1. táblázatot). Magyarország kifejtette, hogy a Mavir tanulmánya a 7 GW-os szükséges új kapacitás előrejelzésekor nem veszi figyelembe az esetleges importot, sem pedig az új beépített kapacitásokat.

1. táblázat

A hazai telepített kapacitás 2031-ig várható fokozatos leállása

	Existing	Phase-out
Nuclear	2 000	
Coal	1 292	1 222
Natural gas	3 084	960

(MW)

⁽⁹⁾ Az MVM Csoporttal kapcsolatos további információért lásd az eljárás megindításáról szóló határozat (18) preambulumbekendését.
⁽¹⁰⁾ A magyar villamosenergia-rendszer adatai (Mavir, 2014) – https://www.mavir.hu/documents/10262/160379/VER_2014.pdf/a0d9fe66-e8a0-4d17-abc2-3506612f83df, letöltve 2015. október 26-án.

⁽¹¹⁾ 25/2009. (IV.4.) OGY Határozat a paksi bővítés előkészítéséről.

⁽¹²⁾ Nemzeti Energiastratégia (Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, Magyarország, 2011.): <http://2010-2014.kormany.hu/download/7/d7/70000/Hungarian%20Energy%20Strategy%202030.pdf>

⁽¹³⁾ A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése: https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr%C3%A1slemez%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6-f84a (Mavir, 2016)

	(MW)	
	Existing	Phase-out
Oil	410	
Intermittent renewables/weather-dependent	455	100
Other renewables	259	123
Other non-renewables	844	836
Sum	8 344	3 241

Forrás: Magyar hatóságok (Mavir)

- (21) A Magyarország és Oroszország által aláírt kormányközi egyezmény célja, hogy a paksi erőmű telephelyén új kapacitásokat fejlesszenek ki. Magyarország kifejtette, hogy ha megtartja energiaszerkezetében a nukleáris energia-termelést, azzal megoldhatja a fokozatosan megszüntetett kapacitás pótlását, új kapacitásokat fejleszthet, és teljesíteni tudja Magyarországnak az uniós éghajlat-politikai célkitűzésekkel (különösen a szén-dioxid-kibocsátás előrejelzett csökkentésével) kapcsolatos céljait.

2.3. AZ ÚJ BLOKKOK LEÍRÁSA – A TELEPÍTENI KÍVÁNT TECHNOLÓGIA

- (22) A Paks II. Atomerőmű új, 5. és 6. blokkja VVER 1200 (V491) technológiával lesz felszerelve, és III+ generációs, modernebb reaktorokat foglal magában. Magyarország kifejtette, hogy a Paks II-nél beüzemelésre kerülő blokkok műszaki leírása a Paksi Atomerőmű jelenlegi blokkjaihoz képest jelentős előnyöket is tartalmaz, mint például a fokozott hatékonyság, gazdaságosabb működés, valamint a továbbfejlesztett biztonsági elemek.
- (23) A VVER 1200 (V491) jelentősen nagyobb beépített kapacitása mellett jelentős a különbség a tervezett üzemidő tekintetében (a VVER 1200-as blokkok esetében ez 60 év, szemben a Paksi Atomerőmű meglévő blokkjainak 30 éves élettartamával), és rugalmassága lehetővé teszi, hogy az egyes blokkok kapacitását – bizonyos tartományon belül – a hálózaton belül keletkező kereslethez igazítsák.
- (24) Az új blokkok csökkentett üzemanyag-igénye szintén az elmúlt években bekövetkezett technológiai fejlődést tükrözi. A meglévő 12 hónapos üzemanyag-ciklus helyett az új blokkok 18 hónapos ciklus mellett működnek. Ez azt jelenti, hogy az új blokkokat kevesebb alkalommal kell leállítani a üzemanyag betöltése céljából, így az üzem minden évben átlagosan hosszabb ideig tud működni, és nem veszít a termelési időből.
- (25) A műszaki leírás azt is jelzi, hogy az új üzemanyag-kazetták által biztosított teljesítménysűrűség jelentősen nagyobb lesz a jelenlegi üzemanyag-kazetták által biztosítotttnál. Ez viszont azt jelenti, hogy egységnyi tömegű üzemanyaggal nagyobb teljesítményt lehet elérni, ami javíthatja az üzem gazdaságosságát.

2.4. A KEDVEZMÉNYEZETT

- (26) Az eljárás megindításáról szóló határozat 2.3. szakaszának megfelelően az intézkedés kedvezményezettje a jelenleg a magyar állam tulajdonban lévő Paks II. A tulajdonosi jogok gyakorlója a Miniszterelnökség. A Paks II lesz a magyar állam által finanszírozott 5-6. reaktorblokkok tulajdonosa és üzemeltetője.
- (27) Az eljárás megindításáról szóló határozat (19) preambulumbekkezdése kifejti, hogy hogyan ruházták át a Paks II eredetileg az MVM Csoport tulajdonában lévő részvényeit a magyar államra⁽¹⁴⁾. A Magyarország által 2016. január 30-án benyújtott információk alapján az átruházás vételára 10,156 milliárd HUF, mintegy 33 millió EUR volt.

⁽¹⁴⁾ A 45/2014. XI.14.) NFM rendelet az MVM Paks II. Atomerőmű Fejlesztő Zártkörűen Működő Részvénytársaság felett az államot megillető tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét gyakorló szervezet kijelöléséről.

2.5. A PROJEKT FINANSZÍROZÁSI STRUKTÚRÁJA ÉS AZ EPC-SZERZŐDÉS SZERINTI JOGOK ÉS KÖTELEZETTSÉGEK

2.5.1. AZ ÁLLAMKÖZI HITELMEGÁLLAPODÁS

- (28) Az államközi hitelmegállapodás keretében ⁽¹⁵⁾ Oroszország rulírozó hitelkeret formájában 10 milliárd EUR állami hitelt biztosít Magyarországnak a Paksi Atomerőmű 5-6. blokkja fejlesztésének finanszírozásához. A hitel kamatlába 3,95 % és 4,95 % között mozog ⁽¹⁶⁾. A hitel kizárólag az említett új erőműblokkok tervezésére, megépítésére és üzembe helyezésére fordítható.
- (29) Az államközi hitelmegállapodás szerint Magyarország a hitelt a munkák, szolgáltatások és eszközbeszerzések teljesítésére kötött szerződés (EPC-szerződés) értéke 80 %-ának finanszírozására használja fel, míg az EPC-szerződés végösszegének 20 %-át Magyarország fedezi [lásd a (15) preambulumbekazdést]. A hitelt Magyarország 2025-ig használja fel.
- (30) Magyarország a hitelt a paksi atomerőmű 5. és 6. erőműblokkja üzembe helyezését követő március 15-től vagy szeptember 15-től számított 21 éven belül, de legkésőbb 2026. március 15-én fizeti vissza ⁽¹⁷⁾.
- (31) Az államközi hitelmegállapodás keretében csak akkor teljesíthetők kifizetések, ha azt Magyarország Nemzetgazdasági Minisztériuma kérelmezte és Oroszország Pénzügyminisztériuma jóváhagyta.

2.5.2. AZ EPC-SZERZŐDÉS

- (32) Az EPC-szerződés szerint a JSC NIAEP-nek a két reaktort a részletes műszaki leírásban meghatározottak szerint kell leszállítania a meghatározott időpontokra és a szerződés szerinti átalányáron ([...] ^(*) milliárd EUR). Mindegyik korábban nem meghatározott költség úgy tekintendő, mint amely szerepel ebben az árban [...] ⁽¹⁸⁾.
- (33) A szerződés előírja, hogy bizonyos körülmények között kötbér ⁽¹⁹⁾ fizetendő, [...].
- (34) [...]
- (35) [...]

2.5.3. AZ ÁLLAM ÉS A KEDVEZMÉNYEZETT KÖZÖTTI KAPCSOLAT

- (36) Magyarország eredetileg azt tervezte, hogy a Paks II a magyar állami és önkormányzati tulajdonban lévő MVM Magyar Villamos Művek Zrt. 100 %-os leányvállalata marad. 2014 novembere óta a Paks II már nem az MVM Magyar Villamos Művek Zrt. leányvállalata vagy az MVM Csoport része, hanem közvetlenül 100 %-os állami tulajdonban lévő vállalat, mely jelenleg nem áll jogi kapcsolatban az MVM Csoporttal.
- (37) A Paks II tevékenységét – különösen a villamosenergia-értékesítést – illetően Magyarország kijelentette, hogy nem kötött külön villamosenergia-adásvételi megállapodást külön szolgáltatóval, illetve egyelőre nem áll rendelkezésre konkrét terv ezt illetően. A magyar hatóságok úgy tervezik, hogy a Paks II-ben termelt villamos energiát a piacon értékesítik a villamosenergia-fogyasztóknak a piacon szokásos zsinóráram eladási szerződéseknak megfelelően. A magyar hatóságok szerint a Paks II – várhatóan hosszú üzemelési időszakban működő, alapterhelést biztosító termelőként – árkövető lenne, hasonlóan a meglévő európai nukleáris erőművekhez.
- (38) A Paks II lesz a Paks II. Atomerőmű tulajdonosa, és a két reaktor kivitelezési fázisában a tőkefinanszírozást teljes mértékben a magyar állam nyújtja. A magyar hatóságok szerint ebben a szakaszban nem szükséges, hogy közvetlenül a Paks II hitelt vegyen fel.
- (39) Magyarország a Paks II. Atomerőmű vételárának kifizetéséhez szükséges forrásokat nem a Paks II számlájára utalják. E források legnagyobb részét Oroszország Fejlesztési és Külgazdasági Bankja (Vnesheconombank) fogja kezelni. Minden egyes, teljesítettnek tekintett mérőföldkő esetében a Paks II kérelmet nyújt be a Vnesheconombanknak, hogy fizesse ki az esedékes összeg 80 %-át közvetlenül a JSC NIAEP-nek, továbbá kérelmet nyújt be a magyar Államadósság Kezelő Központnak, hogy fizesse ki a fennmaradó 20 %-ot.

⁽¹⁵⁾ A kormányközi egyezmény 9. cikke.

⁽¹⁶⁾ 3,95 % a visszafizetés első napjáig, majd 4,50 % – 4,95 % a következő 21 évben.

⁽¹⁷⁾ A visszafizetés első 7 évében a hitel ténylegesen felhasznált összegének 25 %-a, második 7 évében 35 %-a és utolsó 7 évében 40 %-a.

^(*) Minősített adat/üzleti titok.

⁽¹⁸⁾ [...]

⁽¹⁹⁾ A kötbér a szerződés felei által meghatározott, rögzített kártérítési összeg, melyet valamely szerződés szerinti konkrét kötelezettség nem teljesítése esetén kell fizetni.

- (40) A kivitelezési fázis alatt a Paks II finanszírozási igényeinek fennmaradó részét a magyar állam költségvetése biztosítja tőkefinanszírozással. A kivitelezési fázisra eredetileg elkülönített összeg legfeljebb[...] milliárd EUR lesz (a kormányközi egyezményben a nukleáris projektre meghatározott 12,5 milliárd EUR és a Paks II. Atomerőmű [...] milliárd EUR-nyi tényleges vételára közötti különbség). Magyarország szerint ez – legalábbis további értékelés nélkül – a Paks II. Atomerőmű építéséhez lehívható állami források felső határát jelenti. Amennyiben a tőkeigények meghaladják ezt az összeget, Magyarország kijelenti, hogy további pénzt fog befektetni, amennyiben a majdan elkészített értékelése alapján ez a lépés számára gazdaságilag észszerűnek tűnik.
- (41) Magyarország szerint a Paks II-nél a kivitelezési fázisban felmerült esetleges többletköltségekre vonatkozóan elvégzett érzékenység-vizsgálat rámutatott arra, hogy a költségeit 10-zel kellene megszorozni ahhoz, hogy az elvárt belső megtérülési rátája (IRR) 1 %-kal csökkenjen. Ezért Magyarország szerint a költségek növekedésének hatása várhatóan csekély lesz.

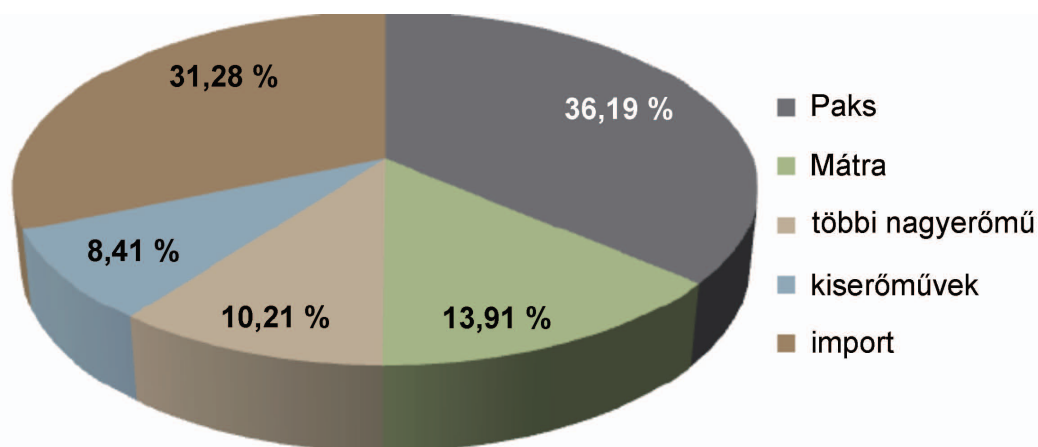
2.6. A MAGYARORSZÁGI VILLAMOSENERGIA-PIAC

2.6.1. A MAGYARORSZÁGI VILLAMOSENERGIA-PIAC LEÍRÁSA

- (42) A magyarországi villamosenergia-piac jelenlegi struktúrája 1995 körül alakult ki, amikor privatizálták a nagy teljesítményű erőművek, a közüzemi szolgáltatók, valamint a villamosenergia-elosztást végző vállalatok többségét. Az állam megőrizte erőfölényét az ágazatban, az állami tulajdonú, vertikálisan integrált energetikai vállalatcsoport, az MVM Csoport révén.
- (43) A Mavir (20) preambulumbekzdésben említett tanulmányában kifejti, hogy 2014 óta a teljes hazai fogyasztás 2,7 %-kal bővült, így 2015-ben a teljes hazai fogyasztás elérte a 43,75 TWh-t. E fogyasztásból a hazai termelés 30,06 TWh-t tett ki, ami a teljes villamosenergia-fogyasztás 68,72 %-ának felel meg (lásd az 1. ábrát). Az import 13,69 TWh-t tett ki, ami a teljes fogyasztás 31,28 %-ának felel meg. Villamosenergia-termelőként az állami tulajdonban lévő MVM Csoport piaci jelenléte jelentős, ami a fő villamosenergia-termelő vállalatának, a 2015-ben a hazai villamosenergia-termelés 52,67 %-át biztosító Paksi Atomerőműnek köszönhető (lásd az 1. ábra). A Mátrai Erőmű lignitüzemű erőmű, amelynek fő tulajdonosa az RWE Power (50,92 %), ugyanakkor a részvények 26,15 %-a az MVM Csoport tulajdonában van. A többi nagyerőmű és kiserőmű szerényebb szerepet játszik a magyar piac energiatermelési struktúrájában. Ezen túlmenően az MVM Csoport vertikálisan integrált nagykereskedelmi ágazata, az MVM Partner a villamos energia nagykereskedelmi piacon erőfölénnyel rendelkezik. ⁽²⁰⁾

1. ábra

Magyarország teljes villamosenergia-fogyasztásának összetétele 2015-ben

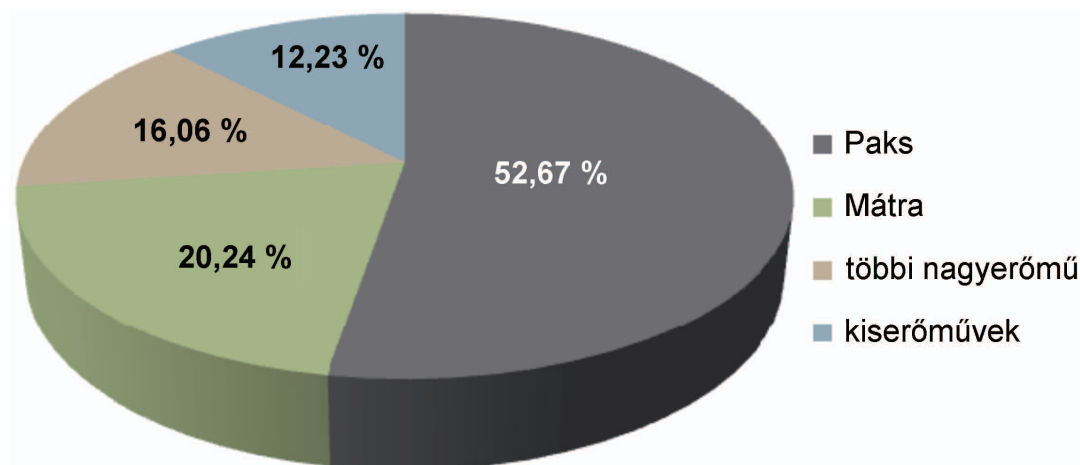

Forrás: A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése (Mavir, 2016)

⁽²⁰⁾ Lásd a Magyar Energetikai Hivatal 2011. október 14-i 747/2011. sz. határozatát.

2. ábra

Magyarország bruttó hazai villamosenergia-termelése 2015-ben

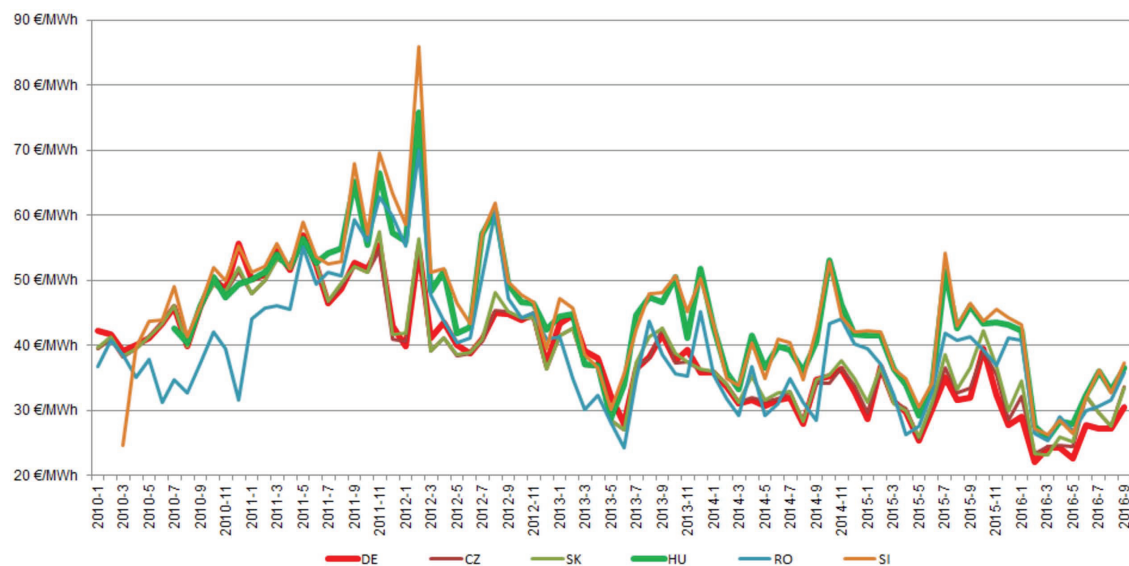

Forrás: A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése (Mavir, 2016)

- (44) Magyarországon a leggyakoribb nagykereskedelmi ügyleteket kétoldalú villamosenergia-adásvételi megállapodások révén kötik, ahol a termelők megállapodnak abban, hogy egy előre meghatározott minimális mennyiséget értékesítenek a nagykereskedők részére, és ahol a kereskedők kötelesek a minimális mennyiséget megvásárolni. A villamosenergia-adásvételi megállapodásokat többnyire az Európai Áramkereskedők Szövetsége által megállapított szabályok alapján kötik meg.
- (45) A Magyar Szervezett Villamosenergia-piac Zrt. (HUPX) 2010 júliusában, a Mavir átvitelrendszer-irányító leányvállalataként kezdte meg működését. Másnapi aukcióval, valamint fizikai futures (folyamatos villamosenergia-) kereskedéssel egyaránt foglalkozik. A másnapi aukció minden nap 11:00 órakor kezdődik, az ajánlatokat órás intervallumokban lehet megtenni, másnapi szállítással. Az aukció legkésőbb 11:40-kor zárul. A folyamatos villamosenergia-kereskedés négy front hétre, három front hónapra, négy front negyedévre és három front évre vonatkozhat. Ilyen ügyletek kijelölt kereskedési napokon köthetők, ahol az ajánlatokat adott időintervallumon belül kell megtenni. 2016 márciusa óta a HUPX napon belüli piacán (Intra-day Market) 15 perces termékekkel és egy órás blokkokkal egyaránt lehet kereskedni. A szervezett másnapi és napon belüli piacokon túl a HUPX együttműködési megállapodásokat kötött két brókertársasággal, amelynek keretében a közös ügyfelek számára tőzsdén kívüli megállapodások (OTC) benyújtására nyújtanak lehetőséget.
- (46) A nem a HUPX által szervezett másnapi aukciók mellett a villamosenergia-kereskedés az EU-ban bejegyzett tőzsdéken vagy OTC platformokon, valamint közvetlen kétoldalú megállapodások révén is zajlik [lásd a (44) preambulumbekendést].
- (47) A (43) preambulumbekendésben található 1. ábrából kiderül, hogy Magyarország nettó villamosenergia-importőr, a behozatal a magyar villamosenergia-felhasználás kb. 30 %-át teszi ki. Ahogy a 3. ábrán látható, a villamos energia nagykereskedelmi ára a legmagasabb az országgal szomszédos összekapcsolt régióban (azaz Lengyelországot vagy Szlovéniát kivéve).

3. ábra

Havi átlagos másnapi alapterhelési árak a közép-kelet európai régióban (Magyarországot is beleértve) és Németországban (2010–2016)

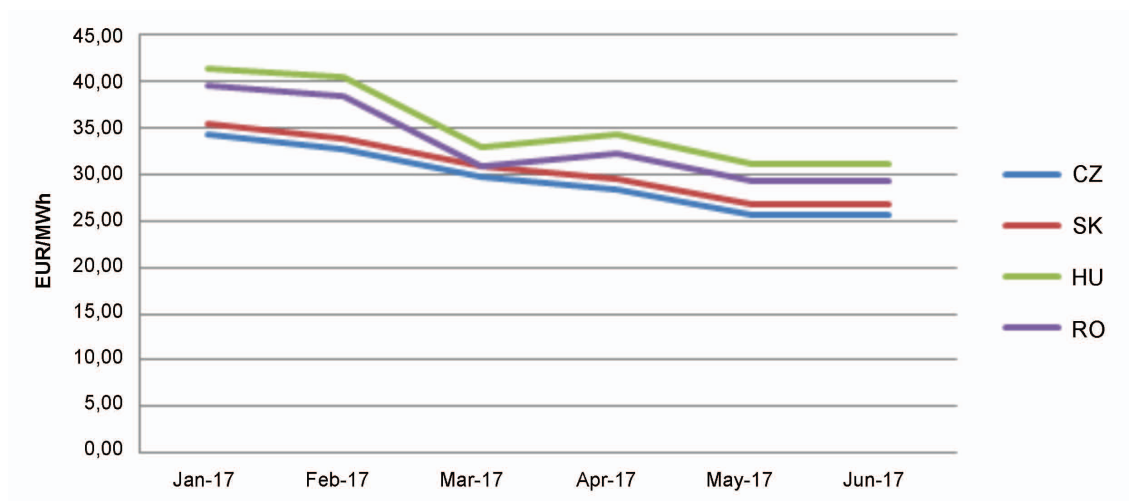

Forrás: Európai Bizottság

- (48) Az alapterhelési árak régióban történő rövid távú előrejelzése ugyanezt a tendenciát mutatja, azaz azt, hogy a magyar alapterhelési árak lesznek a legmagasabbak az egész régióban (lásd a 4. ábrát).

4. ábra

Regionális alapterhelési határidős árak 2017 januárja és júniusa között

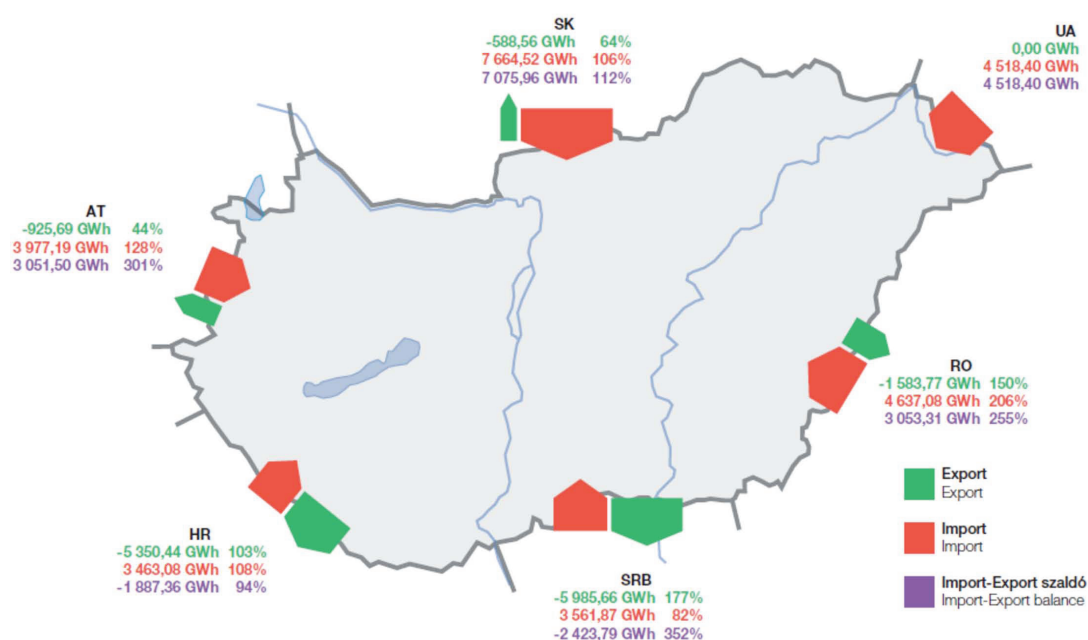

Forrás: Európai Bizottság (a Közép-európai Áramtőzsde által közzétett adatok alapján)

- (49) Az ország szomszédos országokkal való összeköttetése jó – a villamos energia tekintetében az összeköttetések kapacitása 2014-ben 30 % volt, ami nagyobb a 2020-ra meghatározott célnál⁽²¹⁾. 2014-ben operatív szakaszba lépett a cseh-szlovák-magyar-román piac összekapcsolása, aminek eredményeként nőtt a HUPX likviditása és csökkent az árvolatilitás. Az 5. ábra összefoglalja a Magyarország szomszédos országokkal lebonyolított villamosenergia-forgalmának 2014-es adatait.

5. ábra

Magyarország villamosenergia-forgalma a szomszédos országokkal

Forrás: A magyar villamosenergia-rendszer adatai (Mavir, 2014)

2.6.2. A MAGYARORSZÁGI VILLAMOSENERGIA-PIAC TERVEZETT FEJLŐDÉSÉNEK LEÍRÁSA

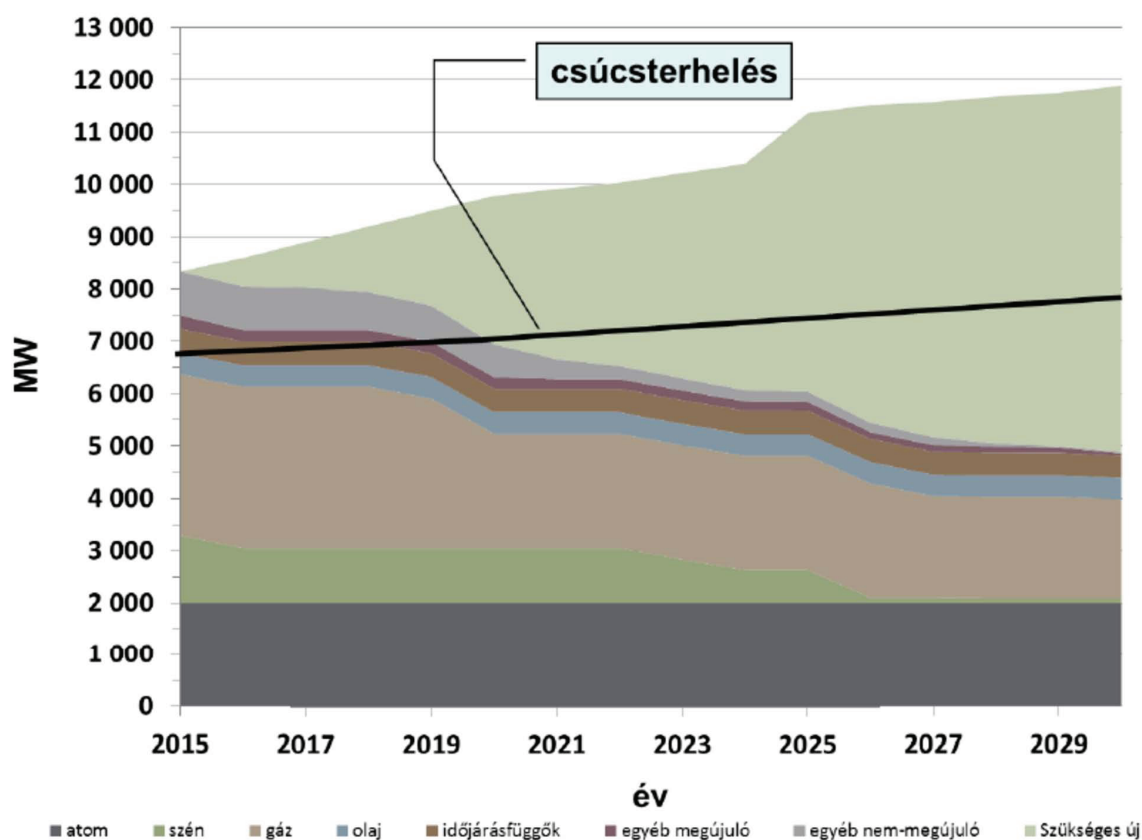
- (50) A Mavir által kiadott, a (20) preambulumbekkezdésben említett tanulmány⁽²²⁾ alapján 2025 és 2030 között a jelenlegi szénbázisú erőműpark majdnem egésze megszűnik és Magyarország földgáztüzelésű erőműparkjának beépített kapacitása 1 GW-tal csökkenni fog. Összevetve ezt a csúcsgény növekedésére vonatkozó előrejelzésekkel, a hazai villamosenergia-termelők rendelkezésre álló termelési kapacitása 2021-re várhatóan a csúcsterhelés alá esik. Következésképpen az átvitelrendszer-irányító becslése szerint a magyar piacon 2026-ig legalább 5,3 GW és az előrejelzési időszak végéig, vagyis 2031-ig 7 GW további új villamosenergia-termelési kapacításra lesz szükség. Ez az alábbi 6. ábráról is kiderül, amely azt mutatja, hogy az egyre növekvő csúcsterhelésen felül is jelentős beépített kapacításra lesz szükség. Magyarország a 2017. január 16-i beadványában kifejtette, hogy erre azért van szükség, hogy az ENTSO-E átvitelrendszer-irányítói iparági gyakorlatainak megfelelő szintű fennmaradó kapacitást biztosítani tudják. A fennmaradó kapacitás a megbízhatóan rendelkezésre álló hazai kapacitás plusz a nemzeti termelőkapacitás plusz a csúcsterhelés, valamint a rendszerszolgáltatási tartalék közötti különbséget jelenti. A fennmaradó kapacitás a nemzeti termelőkapacitás rendszerben maradt része, amely tervezett export, váratlan terhelésváltozások, rendszerszolgáltatási tartalék, valamint valamely referenciaponton bekövetkező, nem tervezett üzemszünetek fedezésére szolgál.

⁽²¹⁾ Magyar energiaügyi országjelentés (Európai Bizottság – 2014): https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_countryreports_hungary.pdf, letöltve 2015. október 26-án.

⁽²²⁾ A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése: https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr%C3%A1slemez%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6f84a (Mavir, 2016).

6. ábra

További kapacitásigény a magyarországi villamosenergia-ágazatban

5. ábra A forráslétesítés szükségessége

Forrás: A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése (Mavir, 2016)

- (51) Magyarország kijelenti, hogy annak ellenére, hogy állítólag viszonylag nagy új termelési kapacitásokra van szükség, a Platts Powervision adatai azt sugallják, hogy ténylegesen csak viszonylag kevés új kapacitás létesül, ahogy azt a 2. táblázat mutatja. Magyarország azt is ismerteti, hogy a Platts-adatok szerint a hulladékból energiát előállító 44 MW-os erőmű az egyetlen, amely jelenleg építés alatt áll Magyarországon. Magyarország kifejti továbbá, hogy bár vannak befektetői tervek nagyobb (gáztüzelésű) erőművek építésére, azonban e projektek egyike sem tekinthető megerősítettnek, mivel a befektetőknél még nem merültek fel jelentős, vissza nem téríthető költségek, mint például az építési költségek. Ez jelezne az amelletti elkötelezettséget, hogy a befektető valóban megvalósítja a projektet.

2. táblázat

A magyarországi villamosenergia-ágazatban építendő új kapacitások

Plant	Plant Type	Primary Fuel	Nameplate MW	Online Year	Status
Dunaujvaros Chp	Waste	Biomass	44	2016	Under Constr
Szeged Ccgt	CC/Cogen	Natural Gas	460	2017	Advan Develop
Szeged Ccgt	CC/Cogen	Natural Gas	460	2017	Advan Develop

Plant	Plant Type	Primary Fuel	Nameplate MW	Online Year	Status
Csepel III	CC/Cogen	Natural Gas	430	2018	Advan Develop
Tolna	Wind	Wind	260	2018	Early Develop
Gyor Region	Wind	Wind	300	2019	Early Develop
Szazhalombatta—Dunai Refinery	CC	Natural Gas	860	2020	Advan Develop
Almasfuzito	Coal	Coal Generic	435	2020	Proposed

Source: Platts Powervision, data accurate as of September 2015.

2.7. AZ ELJÁRÁS ELINDÍTÁSA MELLETT SZÓLÓ OKOK

- (52) 2015 májusában Magyarország a jogbiztonság érdekében értesítette a Bizottságot arról, hogy a paksi üzem területén két új atomreaktor megépítésébe tervez beruházni, és azt állította, hogy az intézkedés nem tekinthető állami támogatásnak, mivel az állam észszerű haszonra törekvő piaci befektetőként jár el. Az eljárás megindításáról szóló határozatban a Bizottság aggályait fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a rendelkezésre álló információk alapján az intézkedés az EUMSZ 107. cikke értelmében vett állami támogatást tartalmaz. A Bizottság különösen azzal kapcsolatban adott hangot súlyos kétségeinek, hogy az intézkedés a Paks II-t szelektív előnyben részesítheti, mivel Magyarország az értesítési szakaszban az állami támogatás egyéb elemeinek meglétével kapcsolatban nem emelt kifogást.
- (53) A Bizottság kétségei a piacgazdasági szereplő teszt eredményeiből fakadnak, amely azt vizsgálja, hogy egy piaci befektető a projektbe ugyanazon feltételek mellett fektetett-e volna be, mint az állami befektető az állami beruházási döntés meghozatala idején⁽²³⁾. A piacgazdasági szereplő tesztet az ítélezési gyakorlat is elismeri⁽²⁴⁾.
- (54) Hivatalosan a piacgazdasági szereplő tesztet azt hivatott indokolni, hogy a beruházás elvárt belső megtérülési rátája (IRR) nagyobb-e a beruházás tárgyát képező vállalkozás súlyozott átlagos tőke költségének (WACC) tisztán piaci alapú referenciaértékénél⁽²⁵⁾. Bár Magyarország becslései szerint a projekt belső megtérülési rátája a WACC tisztán piaci alapú referenciaértékénél nagyobb, a Bizottság kétségbe vonja, hogy a WACC nagyobbnak tekinthető.
- (55) Az állami támogatás fennállásával kapcsolatos kételyek ismeretében a Bizottság tovább vizsgálta annak kérdését, hogy az esetleges állami támogatási intézkedéseket a belső piaccal összeegyeztethetőnek lehet-e tekinteni. Tekintettel azonban arra, hogy a magyar hatóságok szerint az intézkedés mentes az állami támogatástól, a magyar hatóságok az előzetes szakaszban nem indokolták meg, hogy az intézkedés miért kellene a belső piaccal összeegyeztethetőnek tekinteni. A Bizottság azzal kapcsolatban is kételyeinek adott hangot, hogy az intézkedés nem esik a Bizottság közleménye – Iránymutatás a 2014–2020 közötti időszakban nyújtott környezetvédelmi és energetikai állami támogatásokról című dokumentum⁽²⁶⁾ hatálya alá, mivel az iránymutatás nem terjed ki a nukleáris energia és a radioaktív hulladék területén hozott intézkedésekre. Bár a Bizottság megállapította, hogy a bejelentett intézkedés értékelésére egyéb iránymutatás nem vonatkozik, a Bizottság azt is megállapította, hogy közvetlenül az EUMSZ 107. cikke (3) bekezdésének c) pontja alapján is összeegyeztethetőnek nyilváníthat valamely intézkedést, ha az intézkedés célja közös érdeket szolgáló célkitűzés elérése, az intézkedés szükséges és arányos, valamint a közös célkitűzés megvalósítása tekintetében kifejtett pozitív hatások ellensúlyozzák a versenyre és a kereskedelemre gyakorolt negatív hatásokat.

⁽²³⁾ A piacgazdasági szereplő teszt a támogatás meglétének szokásos vizsgálatát jelenti, amelyet Magyarország is alkalmazott az állami támogatási ügy bejelentése előtt és után benyújtott gazdasági elemzéseiben. A Bizottság körültekintően mérlegelte, majd kiegészítette a Magyarország által benyújtott piacgazdasági szereplő elemzést, hogy a támogatás meglétével kapcsolatos saját értékelését elvégezze.

⁽²⁴⁾ T-319/12. sz. és T-321/12. sz., Spanyolország és Ciudad de la Luz kontra Bizottság ügy, ECLI:EU:T:2014:604, 40. pont, T-233/99. sz. és T-228/99. sz., Land Nordrhein-Westfalen kontra Bizottság ügy, ECLI:EU:T:2003:57, 245. pont.

⁽²⁵⁾ Szokásosan két általános tőkeforrásról lehet beszélni: a saját tőkéről és a kölcsöntőkéről. Az összes tőke költség a súlyozott átlagos tőke költség (WACC), amely figyelembe veszi a saját tőke és a kölcsöntőke arányát.

⁽²⁶⁾ HL C 200., 2014.6.28., 1. o.

- (56) A Bizottság kételyeinek adott hangot azzal kapcsolatban, hogy az intézkedés arányosnak tekinthető-e, azaz hogy az intézkedés a közös célkitűzés elérése érdekében a további villamosenergia-termelő egységek sikeres kivitelezését lehetővé tevő szükséges, minimális szintű beruházási támogatásra korlátozódott-e. A kedvezményezett termelési eszközökhöz jut hozzá anélkül, hogy ki lenne téve a költségek refinanszírozásához kapcsolódó bármilyen különösebb kockázatnak, szemben más piaci szereplőkkel. A Bizottság nem kapott bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy Magyarország hogyan kívánja megakadályozni ezt a túlkompenzációt.
- (57) A Bizottság hangsúlyozta, hogy Magyarország villamosenergia-termelési piacát viszonylag magas piaci koncentráció jellemzi, a hazai termelés kb. 50 %-át adó, jelenleg működő Paksi Atomerőművel. Új kapacitás hiányában a Paksi Atomerőmű és a Paks II által termelt villamos energia valószínűleg a kínálati piac még nagyobb részét tenné ki, ami torzító hatással lehet a magyar villamosenergia-piacra. Magyarország nem szolgált a Bizottság részére részletes bizonyítékokkal arra vonatkozóan, hogy hogyan kívánja biztosítani a meglévő és az új termelési eszközök folyamatos, független üzemeltetését.
- (58) Végezetül a Bizottság azt is megjegyezte, hogy a magyarországi villamosenergia-piac sajátosságai következtében a Paks II működése bizonyos likviditási kockázatot is okozhat a nagykereskedelmi piacon azáltal, hogy korlátozza a piacon a villamosenergia-ellátási ajánlatok számát. Az új reaktorok által termelt villamos energia piacon történő értékesítésének módja jelentősen érintheti a likviditást, belépési akadályok keletkezhetnek, és csökkenhet a verseny a piac különböző szintjein. Magyarország nem adott részletes magyarázatot arra, hogy a Paks II hogyan fogja értékesíteni a villamos energiát, és hogy hogyan fogják biztosítani a piac likviditását.
- (59) A Bizottság ezért kétségeinek adott hangot azzal kapcsolatban, hogy az intézkedés az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése értelmében vett állami támogatásnak minősül-e.
- (60) Elegendő bizonyíték hiányában a Bizottság azzal kapcsolatban sem tudott következtetéseket levonni, hogy ezek az intézkedések a 107. cikk (3) bekezdésének c) pontja értelmében összeegyeztethetők-e a belső piaccal. Továbbá az eljárás megindításáról szóló határozatban megfogalmazott kételyek alapján, és mivel Magyarország akkor még nem nyújtott be az összeegyeztethetőséget alátámasztó érveket, a Bizottság a verseny torzulásával kapcsolatos aggályokat fogalmazott meg, és rámutatott arra, hogy a Paks II esetleges túlkompenzációban részesült.
- (61) Az (56) preambulumbekkezdésben az arányossággal kapcsolatban megfogalmazott kétségeket illetően a Bizottság megvizsgálta, hogy a Paks II a támogatás eredményeként az állam részére osztalék formájában ki nem fizetett nyereséget be tudja-e fektetni annak érdekében, hogy további termelési eszközöket fejlesszen vagy vásároljon, és így erősítse piaci helyzetét.
- (62) Az (56) preambulumbekkezdésben az arányossággal kapcsolatban megfogalmazott kétségeket illetően a Bizottság Magyarország osztalékokkal kapcsolatos tervezett politikáját is vizsgálta, különösen azt, hogy Magyarország igényt tart-e az osztalékokra (saját belátása szerint, a Paks II által elért nyereség függvényében), vagy inkább hagyja, hogy a nyereséggel a Paks II rendelkezzen. A Bizottság attól tartott, hogy a Paks II a nyereségét arra használhatja fel, hogy további termelési eszközöket fejlesszen vagy vásároljon, és így tovább torzítsa a versenyt.
- (63) Az (57) preambulumbekkezdésben foglaltak szerint a magyar villamosenergia-termelési piac viszonylag magas koncentrációja miatt, és mivel a jelenlegi Paksi Atomerőmű (MVM Csoport) biztosítja a hazai termelés mintegy 50 %-át, a Bizottság aggályokat fogalmazott meg azzal kapcsolatban, hogy a Paksi Atomerőmű és a Paks II külön-külön fog-e működni, és így függetlennek és össze nem kapcsoltnak tekinthetők-e. Nem volt elegendő a Bizottság számára az a tény, hogy a Paks II jelenleg jogilag az MVM Csoporttól függetlenül működik, mivel a Bizottság a bejelentési szakaszban semmilyen információt nem kapott azzal kapcsolatban, hogy a Paksi Atomerőmű és a Paks II jogi és szerkezeti értelemben a továbbiakban is teljesen elkülönülve fog-e működni. Ilyen pontosításra azért is szükség van, hogy minimálisra csökkenjen a piaci koncentráció további növekedésének kockázata.
- (64) A 2.6. szakaszban kifejtettek szerint továbbá a magyarországi nagykereskedelmi villamosenergia-ágazatban a legáltalánosabb ügyleteket kétoldalú villamosenergia-adásvételi megállapodások útján kötik, és a Magyar Szervezett Villamosenergia-piac Zrt. (HUPX) még nem váltott ki megfelelő szintű likviditást. Mivel a magyar bejelentés nem utalt a Paks II-ből származó villamos energia várható értékesítési módjaira, a Bizottság megvizsgálta a Paks II által a nagykereskedelmi villamosenergia-ágazatban jelenleg érvényes likviditási szintekre gyakorolt hatást.

- (65) A piaci likviditással kapcsolatos, az (58) preambulumbekzdésben ismertetett kétségeket illetően a Bizottság azt kívánta biztosítani, hogy a piacon villamosenergia-ellátási ajánlatok széles köre álljon rendelkezésre, különös tekintettel arra, hogy az MVM Partner a villamosenergia nagykereskedelmi piacon erőfölénnyel rendelkezik⁽²⁷⁾. A Bizottságot aggasztotta, hogy a likviditási szintet jelentősen befolyásolhatják, és hogy az értékesítési versenytársak költségei emelkedni fognak, ha korlátozzák valamely jelentős inputhoz való versenyképes hozzáférésüket (inputkizárás). Ez akkor fordulhat elő, ha a Paks II által termelt villamos energiát elsősorban hosszú távú szerződések útján, csak bizonyos szolgáltatók részére értékesítik, így a Paks II villamosenergia-termelési piacon érvényes piaci ereje a kiskereskedelmi piacon is megmutatkozik.
- (66) A Bizottság ezért további információt kért a Paks II villamosenergia-kereskedési stratégiájával kapcsolatban, különös tekintettel arra, hogy azt a szokásos piaci ár elve jellemzi-e, azaz hogy a villamos energiát tőzsdén vagy bármely egyéb átlátható kereskedési platformon kínálja-e.

3. A MAGYAR KORMÁNY ÁLLÁSPONTJA

3.1. MAGYARORSZÁG ÁLLÁSPONTJA A TÁMOGATÁS MEGLÉTÉVEL KAPCSOLATBAN

3.1.1. GAZDASÁGI ELŐNY

- (67) Magyarország azt állítja a bejelentésben, hogy a beruházás nem képez az EUMSZ 107. cikke értelmében vett állami támogatást, mivel nem nyújt gazdasági előnyt a Paks II-nek. Magyarország ezt az állítását arra alapozza, hogy a Paks II-vel kapcsolatos beruházás megfelel a piaczgazdasági szereplő tesztjének [lásd az (53) és az (54) preambulumbekzdést].
- (68) Magyarország különösen azzal érvelt, hogy a piaczgazdasági szereplő tesztje két módon is teljesül⁽²⁸⁾. Először is a projekt súlyozott átlagos tőkekölsége (WACC) a belső megtérülési rátánál alacsonyabb. A második érv az volt, hogy az energiatermelés teljes kölsége (LCOE) kellően alacsony ahhoz, hogy az atomenergia az egyéb villamosenergia-termelési technológiákkal szemben versenyképes legyen, és hogy az érvényes villamosenergia-árak mellett észszerű megtérülést biztosítson⁽²⁹⁾.
- (69) Magyarország álláspontjának alátámasztására a következő tanulmányokat és alátámasztó dokumentumokat nyújtotta be:
- a) A piaczgazdasági befektető elvét alátámasztó elemzés („MEIP-tanulmány”, 2015. február 18.);
 - b) A Paks II. Atomerőmű projekt gazdasági elemzése („Gazdasági tanulmány”, 2015. október 8.)⁽³⁰⁾;
 - c) A Bizottság előzetes elemzésére vonatkozó, az állami támogatásokért felelős főigazgató-helyettesnek küldött levelek (pontosító levelek)
 - Első levél („Első pontosító levél”, 2015. október 16.),
 - Második levél („Második pontosító levél”, 2015. október 29.);
 - d) Az eljárás megindításáról szóló határozattal kapcsolatos beadványok (Válasz az eljárás megindításáról szóló határozatra)
 - Az állami támogatásokért felelős főigazgató-helyettesnek az eljárás megindításáról szóló bizottsági határozat 2015. december 3-i közzétételét követően küldött levél („Az eljárás megindításáról szóló határozat tudomásul vételéről szóló levél”),
 - Magyarország beadványa a Bizottság részére, 2016. január 29. („Az eljárás megindításáról szóló határozattal kapcsolatos beadvány”);

⁽²⁷⁾ Lásd a 9. lábjegyzetet.

⁽²⁸⁾ Az első módszer a piaczgazdasági befektetői elv minden gazdasági ágazatra érvényes szokásos ellenőrzési módja, a második módszer pedig kifejezetten a villamosenergia-iparra érvényes.

⁽²⁹⁾ Az LCOE egy villamosenergia-termelési projekt létesítésének és üzemeltetésének teljes kölségét jelenti, egységes villamosenergia-árban kifejezve a projekt teljes élettartamán át. A képlet:

$$LCOE = \frac{[Teljes\ összeg \times (1+r)^t] - [Teljes\ összeg \times (1+r)^t]}{[Teljes\ összeg \times (1+r)^t]}$$
 ahol az r a leszámítolási kamatlábat, a t pedig a t évet jelöli. Ennek eredményeként az érték az alkalmazott leszámítolási kamatlábra érzékeny. Általános gyakorlat, hogy leszámítolási kamatlábként a projekt súlyozott átlagos tőkekölségét (WACC) alkalmazzák.

⁽³⁰⁾ Ez a dokumentum nyilvánosan is elérhető itt: http://www.kormany.hu/download/6/74/90000/2015_Economic_analysis_20of_20Paks_20II_20-20for_20publication.pdf

- e) A magyar kormány válasza harmadik feleknek az állami támogatási eljárás megindításáról szóló határozattal kapcsolatos észrevételeire, 2016. április 7. („A harmadik felek észrevételeire adott válasz”);
- f) A 2016. március 18-i információkérésre adott válasz, 2016. április 21. („További pontosítás”).
- (70) A magyar kormány továbbá a projekt belső megtérülési rátáinak kiszámításához használt pénzügyi modellt is benyújtotta. A modell két változatát nyújtották be a Bizottsághoz:
- a) Eredeti változat, 2015. március 16. („Előzetes pénzügyi modell”);
- b) Végleges változat, 2015. október 16. („Pénzügyi modell”).
- (71) A „További pontosítás” kivételével a (69) preambulumbekzdésben felsorolt dokumentumok – eltérő részletességgel ugyan, de – a WACC és az IRR kiszámítására vonatkoznak. A projekt belső megtérülési rátáját a pénzügyi modell⁽³¹⁾ segítségével számították ki. Az LCOE megközelítést a Gazdasági tanulmány és a „További pontosítás” dokumentum tárgyalja [lásd a (69) preambulumbekzdést].
- (72) A Magyarország által végzett elemzéseket illetően a (69)(c)–(69)(f) preambulumbekzdésben felsorolt dokumentumok a MEIP-tanulmány és később a gazdasági tanulmány keretében megadott számadatok frissítését tartalmazzák. Kiemelendő, hogy egyes frissítések az EPC-szerződés 2014. december 9-i aláírása, azaz az eredeti beruházási döntés után keletkeztek.
- (73) Az eljárás megindításáról szóló határozat részletesen értékeli Magyarországnak minden egyes kulcsfontosságú kérdéssel kapcsolatos álláspontját, amelyet az eljárás megindításáról szóló határozat keltéig a beadványaiban megfogalmazott⁽³²⁾. Az e szakasz fennmaradó része áttekintést ad Magyarországnak az eljárás megindításáról szóló határozat közzétételét követően felmerült kulcsfontosságú kérdésekkel kapcsolatos álláspontjáról. A WACC és az IRR alkalmazásával, illetve az LCOE-vel külön részek foglalkoznak.

3.1.1.1. Magyarország álláspontja a súlyozott átlagos tőke költséggel (WACC) kapcsolatban

- (74) Az eljárás megindításáról szóló határozatra adott válaszában Magyarország megismételte a korábbi beadványaiban szereplő, 6,2–7,7 % közötti becsült WACC-tartományt. Magyarország továbbá elismételte a pontosító levelekben ismertetett korábbi érveit, és megjegyezte, hogy az eljárás megindításáról szóló határozatban a Bizottság nem foglalkozott ezekkel az érvekkel.

3.1.1.2. Magyarország álláspontja a belső megtérülési rátával (IRR) kapcsolatban

- (75) Ez a szakasz Magyarországnak az IRR kiszámításával kapcsolatos álláspontját vizsgálja, amelynek során a pénzügyi modellt alkalmazta a projekt jövőbeli szabad pénzforgalmának kiszámítására, és belső megtérülési rátájának meghatározására. A pénzügyi modell fő elemei a következők:

1. a villamosenergia-árak hosszú távú előrejelzései, valamint
2. az atomerőműre vonatkozó működési feltételezések.

A. A villamosenergia-árak előrejelzései

- (76) A magyar kormány által alkalmazott ár-előrejelzéseket az eljárás megindításáról szóló határozat vizsgálta. Az eljárás megindításáról szóló határozatra adott válaszában Magyarország bírálta a Bizottságot, amiért csak egy ár-előrejelzési görbét alkalmazott (a Nemzetközi Energiaügynökség 2014-es „A világ energetikai kilátásai” (IEA WEO 2014) című kiadványa alapján) a projekt belső megtérülési rátájának kiszámításához⁽³³⁾. Különösen arra mutatott rá, hogy a gazdasági tanulmány keretében benyújtott összes ár-előrejelzést fel kell használni a belső megtérülési ráta értékeléséhez.

⁽³¹⁾ A „Pénzügyi modell” az előzetes pénzügyi modell frissített változata. A frissítések tartalmazzák a Paks II és a JSC NIAEP – az atomerőmű kivételével – közötti szerződéses megállapodásokat.

⁽³²⁾ Lásd az eljárás megindításáról szóló határozat (52)–(81) preambulumbekzdését.

⁽³³⁾ Lásd itt: <http://www.worldenergyoutlook.org/weo2014/>

B. Működési feltételezések

- (77) A pénzügyi modellel kapcsolatos működési feltételezéseket és a belső megtérülési ráta számításait a Paks II szakmai csapata szolgáltatta. Bár eredetileg a működési feltételezések alátámasztására nem nyújtottak be semmiféle adatot, Magyarország később, a Bizottság információkérésére adott válaszul háttérinformációkat nyújtott ezekhez a feltételezésekhez. E tekintetben kiemelt fontosságú beadvány az eljárás megindításáról szóló határozatot követő információkérésre és a harmadik felek észrevételeire adott válaszul benyújtott „További pontosítás”.

C. A projekt belső megtérülési rátája

- (78) Az eljárás megindításáról szóló határozatra adott válaszában Magyarország megismételte a projekt belső megtérülési rátájára vonatkozó korábbi számításainak 8,6–12,0 % közötti eredményeit.
- (79) Magyarország az eljárás megindításáról szóló határozatra adott válaszában bírálta a Bizottságnak az esetleges késedelemnek a projekt belső megtérülési rátájára gyakorolt hatásával kapcsolatos értékelését (5 éves késedelem esetében 0,9 %-os csökkenés). Az adat kiszámítása a működési időszak során bekövetkező késések feltételezésével történt. Magyarország azonban azt állította, hogy a kivitelezési időszakban bekövetkező késedelem növeli a projekt belső megtérülési rátáját, ugyanis a költségek keletkezésében is késedelem következne be.

3.1.1.3. *Magyarország álláspontja az energiatermelés teljes költségével (LCOE) kapcsolatban*

- (80) Ez a szakasz azt vizsgálja, hogy mi Magyarország álláspontja a Paks II teljes energiatermelési költségével kapcsolatban ⁽³⁴⁾.

A. A gazdasági tanulmány

- (81) Magyarország a gazdasági tanulmányban azt állította, hogy a Paks II teljes energiatermelési költsége (LCOE) kellően alacsony ahhoz, hogy az egyéb termelési technológiákkal versenyezhesen. A tanulmány az LCOE-re három becslést nyújtott be egy magyarországi nukleáris projektre vonatkozóan. Az első becslés (70 EUR/MWh) 7 %-os leszámítolási kamatlábon alapult (ami az ugyanebben a gazdasági tanulmányban becsült WACC felső határának felel meg), és egy 2015-ös OECD/IEA/NEA kiadványból származik, amelynek címe „Projected Costs of Generating Electricity” (A villamos energia termelésének tervezett költségei, a továbbiakban: a 2015-ös OECD/IEA/NEA tanulmány ⁽³⁵⁾). A második LCOE-becslés 50–63 EUR/MWh volt, és Aszódi et al. (2014) tanulmányán alapult, amely az orosz hitel 4–5 %-os tartományba eső kamatlábon alapult leszámítolási kamatlábat alkalmaz ⁽³⁶⁾. A harmadik, 58–120 EUR/MWh (2013-as reálárakon) becsült LCOE-t különböző nemzetközi ügynökségek által közzétett adatokon alapuló referenciaérték-elemzés útján számították ki, ami az LCOE lehetséges tartományát adja meg ⁽³⁷⁾. A tanulmány megállapította, hogy egy magyar atomerőmű esetében az LCOE az 50,5–57,4 EUR/MWh tartományba esik (2013-as reálárakon), 1 ahol az ugyanabban a gazdasági tanulmányban ismertetett WACC-tartomány két végpontjával egyenlő kamatláb (6,2 %, illetve 7,0 %) alapján két végeredményt számítottak ki ⁽³⁸⁾. Az ugyanabból a gazdasági tanulmányból származó jövőbeli villamosenergia-árakkal összevetve lehet azzal érvelni, hogy a magyar atomerőmű-projekt nyereséges, és mint olyan, Magyarország azt állítja, hogy egy magánbefektető a projekt megvalósítását észszerűnek tartaná.

B. További pontosítások

- (82) A Bizottság azon kérdésére válaszolva, hogy a gazdasági tanulmány végkövetkeztetésében foglalt, 50,5–57,4 EUR/MWh közötti LCOE-tartományt hogyan lehet összeegyeztetni az OECD/IEA/NEA tanulmányban foglalt 89–94 USD/MWh tartománnyal, Magyarország a „További pontosítások” című dokumentumban kifejtette, hogy az eltérés a gazdasági tanulmányban és az OECD/IEA/NEA tanulmányban alkalmazott igen eltérő feltételezések, pl. az atomerőművekre vonatkozó feltételezett kapacitástényezőnél (85 % kontra 92 %) és az üzembe helyezés időpontjainál (2020 kontra 2025) tapasztalható különbségből következik.

⁽³⁴⁾ Az elégtelen tájékoztatás és az egyértelműség hiányában az eljárás megindításáról szóló határozat nem vizsgálta az ezen a módszertanon alapuló becsléseket. Ezért az alábbi áttekintés az eljárás megindításáról szóló határozat előtt keletkezett dokumentumokat tartalmaz.

⁽³⁵⁾ Az OECD/IEA/NEA tanulmányban az LCOE 89,94 USD/MWh (lásd a 4.7. táblázatot), hogy ebből a korábbi értékből hogyan képezték a 70 EUR/MWh értéket a gazdasági tanulmány 3. ábráján, valamint az 50,5–57,4 EUR/MWh értéket. A 2015-ös OECD/IEA/NEA tanulmány itt érhető el: <https://www.oecd-nea.org/ndd/egc/2015/>.

⁽³⁶⁾ Lásd: Aszódi, A., Boros I. és Kovács, A., (2014): A paksi atomerőmű bővítésének energiapolitikai, műszaki és gazdasági kérdései”, Magyar Energetika, 2014. május. 2016 februárjában nyújtották be a Bizottsághoz a szöveg angol fordítását, „Extension of the Paks II NPP- energy political, technical and economical evaluations” címmel. Ez a tanulmány HUF-ban végzi el a számításokat, és a projekt élettartama során átlagosan 16,01–16,38 HUF/kWh LCOE-t állapít meg. Nem áll rendelkezésre részletes információ arra vonatkozóan, hogy ezeket a forint alapú összegeket hogyan váltották át a (81) preambulumbekelésben idézett EUR/MWh LCOE-tartományra.

⁽³⁷⁾ Lásd a gazdasági tanulmány 15. ábráját.

⁽³⁸⁾ Lásd a gazdasági tanulmány 77. o.

3.2. MAGYARORSZÁG ÁLLÁSPONTJA AZ INTÉZKEDÉSNEK A BELSŐ PIACCAL VALÓ ESETLEGES ÖSSZEEGYEZTETHETŐSÉGÉVEL KAPCSOLATBAN

- (83) Bár az eljárás megindításáról szóló határozatra adott válaszában Magyarország hangsúlyozta, hogy az intézkedés állami támogatást nem tartalmaz, nyújtott be a Bizottság által az eljárás megindításáról szóló határozatban megfogalmazott, az intézkedés belső piaccal való esetleges összeegyeztethetőségével kapcsolatos aggályaira vonatkozó észrevételeket arra az esetre, ha a Bizottság arra a következtetésre jutna, hogy fennáll állami támogatás.

3.2.1. A KÖZÖS ÉRDEKET SZOLGÁLÓ CÉLKITŰZÉssel KAPCSOLATOS ÁLLÁSPONT

- (84) Az eljárás megindításáról szóló határozatra adott válaszában Magyarország számos szakpolitikai megfontolást vázolt fel, amelyeket a közös érdeket szolgáló célkitűzés meghatározásához szükségesnek tartott a következők alapján:
- a) Magyarország energiapolitikája;
 - b) Az Euratom-Szerződés ⁽³⁹⁾ célkitűzései;
 - c) A jövőbeni beépített kapacitás hiányosságai;
 - d) Az energiaforrások diverzifikációja;
 - e) Dekarbonizáció;
 - f) Munkahelyteremtés;
 - g) Megfizethetőség.
- (85) Magyarország hangsúlyozta, hogy az EUMSZ 194. cikkének (2) bekezdése alapján minden tagállam szuverén joga, hogy döntsön saját energiaszerkezetéről, majd hivatkozik saját, 2030-ig érvényes Nemzeti Energiastratégiájára [lásd a (20) preambulumbekendést], amely az ország középtávú energiastratégiájaként az atomenergia-szén-megújuló energia útvonalat határozza meg.
- (86) Magyarország hivatkozott továbbá az Euratom-Szerződés 2. cikkének c) pontjára, amely kimondja, hogy az Euratom Közösség elősegíti a beruházásokat, és biztosítja az Euratom Közösségben az atomenergia alkalmazásának fejlesztéséhez szükséges alapvető létesítmények megteremtését. Magyarország hangsúlyozza, hogy az Euratom-Szerződés valamennyi aláíró tagállam számára kötelező érvényű rendelkezéseit az Unió közös célkitűzéseként kell értelmezni.
- (87) Magyarország ezen kívül azt is kifejti, hogy az átvitelrendszer-irányító a villamosenergia-kereslet terén 2030-ig mintegy 4 %-os várható növekedést jelzett előre, amelynek oka elsősorban a magyar közlekedés, ipar és fűtési rendszerek javasolt villamosítása. Az átvitelrendszer-irányító ugyanezen tanulmánya azt is megállapítja, hogy Magyarország meglévő régebbi szén- és földgáz-erőművei közül sok egyre inkább elavult, és 2030-ig várhatóan le is áll. A tanulmány azt is megállapította, hogy az újonnan beépített kapacitásokból ugyanezen határidőn belül nagyon keveset tudnak majd üzembe helyezni. Ennek következtében előreláthatóan 32 %-kal csökken a meglévő kapacitás, és Magyarország azt állítja, hogy a Paks II megépítése célirányos választ jelent a jövőbeli termelési kapacitásban beálló, előrejelzett hiányra.
- (88) Magyarország azt is hangsúlyozza, hogy a 28 uniós tagállami átlagnál nagyobb mértékben függ az import gáztól. A Magyarországon felhasznált gáz 95 %-a importált, főként Oroszországból érkezik. Magyarország azt állítja, hogy ha energiaszerkezetében nem szerepelne az atomenergia, jelentősen növekedne az olajtól vagy gáztól való függése. Ez különösen a Paksi Atomerőmű jelenleg működő blokkjainak leállítását követően lenne érvényes, ahol a további villamosenergia-termelő blokkoknak kellene felhasználniuk ezeket az üzemanyagokat arra, hogy áthidalják az (50) preambulumbekendésben ismertetett teljes nemzeti beépített kapacitásban a jövőben mutatkozó hiányt. Következésképpen Magyarország úgy véli, hogy az intézkedés hozzájárul az energiaszerkezetében található üzemanyagforrások diverzítéséhez és az ország energiaellátásának biztonságához.
- (89) Magyarország azt állítja, hogy a projekt hozzájárul az Uniónak az üvegházhatást okozó gázok csökkentésére irányuló 2020-as célkitűzéseéhez, mivel az atommaghasadás alacsony széntartalmú energiaforrásnak minősül. A magyar hatóságok azzal érvelnek, hogy az ország topográfiaja és földrajzi elhelyezkedése nem teszi lehetővé a tengeri szél-erőművek vagy vízerőművek létesítését. A fennmaradó megújuló villamosenergia-termelési lehetőségek közé tartozik a szárazföldi szélenergia, napenergia és a biomassza, e technológiák bevetése azonban nem elegendő a jövőbeli termelési kapacitásban várhatóan beálló, az (50) preambulumbekendésben említett hiány fedezésére, ha nincs előirányozva a további villamosenergia-termelés atomenergiából történő fedezése. Következésképpen Magyarország azt állítja, hogy a projekt a dekarbonizációs célkitűzés elérésére törekszik.

⁽³⁹⁾ Szerződés az Európai Atomenergia-közösség (Euratom) létrehozásáról.

- (90) A magyar hatóságok szerint a projekt (a kivitelezés alatt és után) jelentős munkahelyteremtő hatással fog járni. Ez különösen a Paks II Atomerőmű földrajzi elhelyezkedése miatt lenne fontos, amely egy NUTS II. régióban található, ahol az egy főre jutó GDP az EU-átlag 45 %-ánál is kevesebb. Magyarország ezért úgy ítéli meg, hogy a projekt megvalósítása több ágazatban is a növekedés és a jelentős munkahelyteremtés célkitűzésének eléréséhez járul hozzá.
- (91) Végezetül Magyarország azt állítja, hogy az új, nukleáris termelőkapacitásba történő beruházás közvetlenül alacsonyabb ipari és fogyasztói villamosenergia-árakhoz vezet, ami összhangban áll a szolgáltatások megfizethetőségére irányuló uniós célkitűzéssel. Magyarország azt is állítja, hogy szintén a megfizethetőségre vonatkozó érvet támasztja alá az a tény, hogy a Paks II az üzemeltetése során nem részesülhet támogatásban.

3.2.2. AZ INTÉZKEDÉS SZÜKSÉGESSÉGÉVEL KAPCSOLATOS ÁLLÁSPONT

- (92) A Magyarországot érintő, egyre növekvő villamosenergia-termelési hiány ismeretében Magyarország kifejtette, hogy a villamosenergia-termelési kapacitásba történő jelentős összegű beruházás szükséges, és a beruházás összegének nagyobbnak kell lennie a jelenleg kivitelezés vagy fejlesztés alatt álló projekteknel.
- (93) Ezen okokból Magyarország megbízta a Nera Economic Consultingot, hogy elemezze Magyarország és a szomszédos országok villamosenergia-piacát, valamint a Paks II projekt piacának meghatározását, amint az megkezdte működését („a NERA-tanulmány”). A tanulmány szerint a magyarországi piaci feltételek alapján a Paks II új, 5. és 6. blokkjának megépítése kereskedelmi szempontból előnyösebb lehet más energiatermelési beruházásoknál, mint például a nyílt ciklusú gázturbinák (OCGT) és a kombinált ciklusú gázturbinák (CCGT) által nyújtott hasonló kapacitás. Magyarország megállapítja, hogy nincs olyan lehetséges alternatíva, amely megfelelné a szakpolitikai célkitűzéseknek.

3.2.3. AZ INTÉZKEDÉS ARÁNYOSSÁGÁVAL KAPCSOLATOS ÁLLÁSPONT

- (94) Magyarország megismétli, hogy a Paks II. atomerőműben történő beruházásból teljes megtérülésre számít, tőkefelértékelődésből és osztalékokból egyaránt.
- (95) Magyarország továbbá 2016. július 28-i beadványában – bár továbbra is fenntartja, hogy a projekt nem jár állami támogatással, és összhangban áll a piacgazdasági befektető elvével – további tájékoztatást nyújtott az eljárás megindításáról szóló határozat 3.3.6. szakaszában az arányossággal kapcsolatban megfogalmazott aggályokra, arra az esetre, ha a Bizottság megállapítaná, hogy a bejelentett projekt állami támogatást tartalmaz.
- (96) Magyarország a beadványában azt állítja, hogy a Paks II az erőmű 5. és 6. blokkjának tevékenységből származó nyereséget kizárólag az alábbi célokra használja fel:
- a) A Paks II projekt, amelynek meghatározása: két új, VVER típusú atomerőművi blokk fejlesztése, megépítése, üzembe helyezése, üzemeltetése és karbantartása, felújítása, hulladékgazdálkodása és üzemem kívül helyezése (5. és 6. reaktor, Paks, Magyarország). A nyereség nem használható fel olyan tevékenységekkel kapcsolatos beruházások finanszírozására, amelyek nem tartoznak az előbbieken meghatározott projekt alkalmazási körébe.
 - b) A nyereség magyar állam részére történő kifizetése (például osztalék útján).
- (97) Magyarország azt is megerősítette, hogy a Paks II tartózkodik attól, hogy a Paks II saját kapacitásának vagy élettartamának bővítésébe, valamint további villamosenergia-termelési kapacitás beépítésébe ruházzon be, kivéve a Paks II 5. és 6. reaktorának kapacitását. Ilyen jellegű új beruházás esetén Magyarország bejelenti azt a Bizottságnak külön állami támogatási jóváhagyás céljából.

3.2.4. AZ INTÉZKEDÉS BELSŐ PIACRA GYAKOROLT HATÁSÁVAL KAPCSOLATOS ÁLLÁSPONT

- (98) A magyar hatóságok előterjesztették, hogy még ha elő is fordul versenytorzító hatás, az arra az időszakra korlátozódik, amelynek során átfedésbe kerül a Paks Atomerőmű meglévő reaktorainak fokozatos leállítása és a Paks II két új reaktorának üzembe helyezése. Magyarország észszerűtlennek tartja azt a feltételezést, hogy a Paks Atomerőmű élettartama meghaladhatja az 50 évet, ezért az átfedés időtartama igen rövid lenne.

- (99) Magyarország véleménye szerint továbbá az átfedési időszak szükséges és észszerű, figyelembe véve annak fontosságát, hogy a Paks II már üzemképes legyen akkor, amikor a Paksi Atomerőmű kibővített élettartamának végéhez közelít, a Paks II fejlesztése és üzembe helyezése ráadásul késedelmet szenvedhet az új atomerőmű üzembe helyezésével járó műszaki összetettség, valamint a felek hibáján kívüli külső tényezők (pl. jogszabályok, biztonsági előírások, szabályozási környezet változása) miatt. Magyarország azt is állította, hogy a Paks II tervezett építési idejéhez képest egyes, III. és III+. generációs VVER-technológiával felszerelt blokkok késedelmet szenvedtek vagy várhatóan késedelmet fognak szenvedni; lásd az alábbi 3. táblázatot.

3. táblázat

VVER III. és III+ generációs blokkok felhalmozott építési késedelve

Üzem (ország)	Késedelmek (év)	Státus
Kudankulam – 1 (India)	+ 5,8	befejezve
Kudankulam – 2 (India)	+ 7,0	folyamatban
Novovoronyezs II.-1 (Oroszország)	+ 1,5	befejezve
Novovoronyezs II.-2 (Oroszország)	+ 2,5	folyamatban
Leningrád II.-1 (Oroszország)	+ 2,0	folyamatban
Leningrád II.-2 (Oroszország)	+ 2,5	folyamatban

Forrás: Magyar hatóságok

- (100) Magyarország azt is kiemeli, hogy a Paksi Atomerőműnek és a Paks II két új reaktorának más-más entitás a tulajdonosa és üzemeltetője, és hogy az MVM Csoport semmilyen kapcsolatban nem áll a Paks II projekttel vagy a Paks II-vel. Magyarország azt állítja továbbá, hogy még ha készülnének is a Paks II és az MVM Csoport közötti összefonódásra, arra összefonódás-ellenőrzési szabályok vonatkoznának.
- (101) Magyarország szerint az, hogy mindkét társaság állami tulajdonban van, első látásra nem kérdőjelezi meg kereskedelmi függetlenségüket. Sőt, bizonyított a két társaság egymástól való függetlensége, mivel mindkét társaság önálló döntéshozatali jogkörrel rendelkezik.
- (102) Magyarország az alábbiak alapján fenntartja, hogy az MVM Csoport és a Paks II önálló és független társaságok:
- A társaságokat eltérő kormányzati szervek irányítják (az MVM Csoportot a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodási Zrt-n keresztül a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, míg a Paks II-t a Miniszterelnökség irányítja);
 - Az egyes társaságok irányító testületében nincs megosztott vagy közös vezetőség;
 - Léteznek olyan garanciák, amelyek azt biztosítják, hogy az üzleti szempontból érzékeny és bizalmas információkat a társaságok egymással ne osszák meg;
 - Az egyes társaságok külön-külön döntéshozatali jogkörrel rendelkeznek, amelyek egymástól elkülönültek.
- (103) Magyarország kifogásolja a Bizottságnak az eljárás megindításáról szóló határozatban foglalt, az MVM Csoport magyar villamosenergia-piaci részesedésének kiszámítására vonatkozó megállapításait. Magyarország azt állítja, hogy a piaci részesedést nem a magyar piacon jelen lévő egyéb termelőkkel való összehasonlítás alapján vizsgálták, és hogy az MVM Csoport piaci részesedését kizárólag a hazai termelésű villamos energia szempontjából számították ki, az exportot nem vették figyelembe.
- (104) A NERA-tanulmány alapján Magyarország azt állítja, hogy a verseny esetleges torzulását a magyar államnál nagyobb piaci kontextusban kell értelmezni. A NERA-tanulmány piaci értékelésében az alábbi inputokat veszi figyelembe:
- Meglévő termelési kapacitások és műszaki képességek (pl. hatékonyság, induló költségek);

- b) A termelési kapacitás vállalt bővítései (pl. épülő üzem és új megújuló energiaforrások);
 - c) A meglévő blokkok vállalt üzemén kívül helyezése (pl. a nagy tüzelőberendezésekről szóló irányelv miatt);
 - d) Rendszerösszekötő kapacitások;
 - e) Generátor-üzemanyag, CO₂, valamint változó működési és karbantartási költségek;
 - f) Állandó működési és karbantartási költségek, amelyek valamely blokk leállása esetén megszűnnének;
 - g) Az új piacra lépés költségei.
- (105) Az arra vonatkozó érv, hogy a piacot miért kell Magyarországnál nagyobbban tekinteni, azon a tényen alapul, hogy a szomszédos országokból importált villamos energia 2014-ben a magyar villamosenergia-fogyasztás 31,4 %-át tette ki. Magyarország azzal is érvel, hogy a szomszédos országokkal való fokozott összeköttetés tovább fog erősödni olyan új rendszerösszekötők eredményeként, amelyek 2016 és 2021 között kezdenek el üzemelni Szlovákia (2 × 400 kV és 1 × 400 kV) és Szlovénia (1 × 400 kV) között. 2017. január 16-i beadványában Magyarország részletesebb tájékoztatást nyújtott a határokon átnyúló vezetékekkel kapcsolatos jövőbeli projektekről, amely szerint 2029-ig Szlovákiával egy újabb, 2 × 400 kV-os rendszerösszekötő, 2030-ig pedig Romániával egy 1 × 400 kV-os rendszerösszekötő épül meg. Az import és export tekintetében várható teljes rendszerösszekötő kapacitás a 4. és az 5. táblázatban található.

4. táblázat

Az ENTSO-E előrejelzései a magyarországi importtal kapcsolatos beépített rendszerösszekötő kapacitás tekintetében

	Austria	Slovakia	Romania	Croatia	Serbia	Ukraine (*)	Slovenia (**)	Total
2015	600	800	1 000	1 200	1 000	450	0	5 050
2016	720	1 040	1 080	1 360	920	450	400	5 970
2017	840	1 280	1 160	1 520	840	450	800	6 890
2018	960	1 520	1 240	1 680	760	450	1 200	7 810
2019	1 080	1 760	1 320	1 840	680	450	1 600	8 730
2020	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650
2021	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650
...								
2030	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650

(*) No data provided in forecast

(**) Assumption: Slovenia starting from zero.

Forrás: NERA-tanulmány

5. táblázat

Az ENTSO-E előrejelzései a magyarországi exporttal kapcsolatos beépített rendszerösszekötő kapacitás tekintetében

	Austria	Slovakia	Romania	Croatia	Serbia	Ukraine (*)	Slovenia (**)	Total
2015	600	800	1 000	1 200	1 000	450	0	5 050
2016	640	1 040	1 060	1 360	920	450	340	5 810
2017	680	1 280	1 120	1 520	840	450	680	6 570
2018	720	1 520	1 180	1 680	760	450	1 020	7 330
2019	760	1 760	1 240	1 840	680	450	1 360	8 090
2020	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850
2021	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850
...								
2030	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850

(*) No data provided in forecast

(**) Assumption: Slovenia starting from zero.

Forrás: NERA-tanulmány

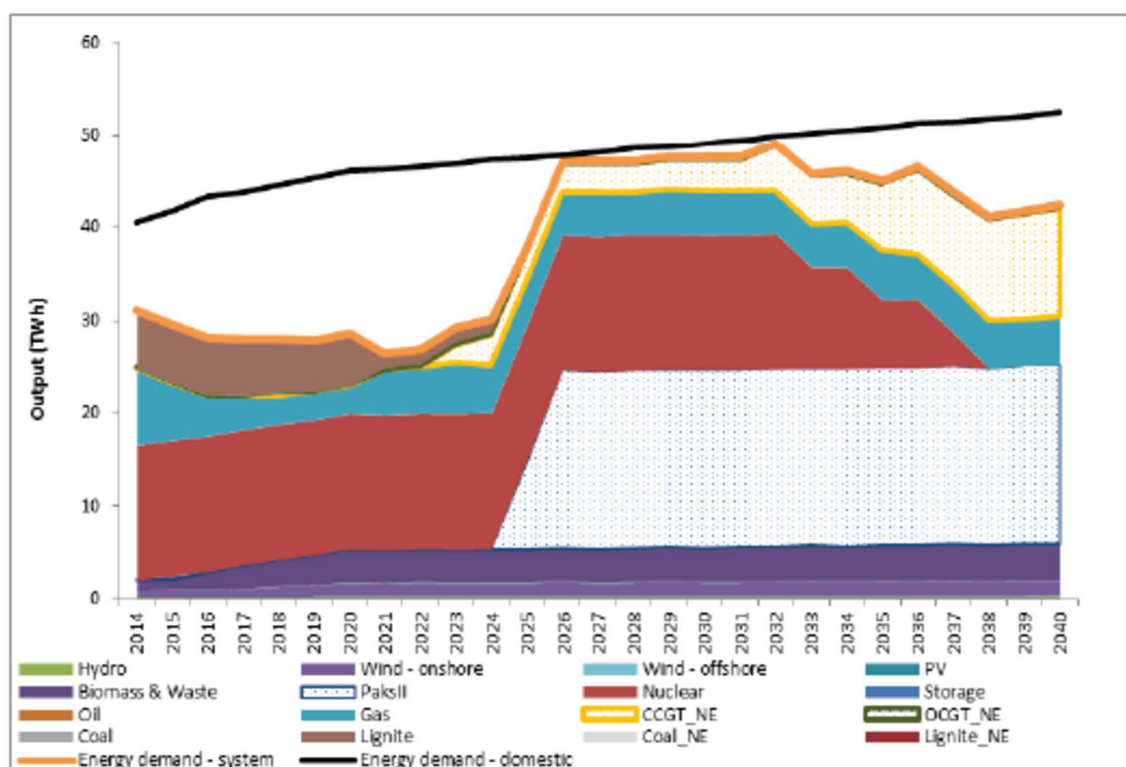
- (106) A tanulmány azt is megállapította, hogy Szlovákiával, a Cseh Köztársasággal és Romániával sikeresen összekapcsolták az energiaellátási piacokat, továbbá hivatkozott az ENTSO-E 2015 októberében közzétett javaslataira, amely Magyarországot az egységes közép- és kelet-európai koordinált kapacitási régió részének tekinti több olyan országgal együtt, amellyel még nem kötött összekapcsolási megállapodást, mind például Ausztria, Németország és Lengyelország⁽⁴⁰⁾. Magyarország azt állítja, hogy más tagállamokhoz képest a magyar villamosenergia-piac az Európai Unión belül már most nagy mértékben integrált, ahol a rendszerösszekötő kapacitás a teljes beépített hazai kapacitás mintegy 75 százalékát teszi ki, azaz nagyjából 8-szorosa a 2020-ig és 5-szöröse a 2030-ig az uniós tagállamok által elérendő célnak. Magyarország szerint ez elegendő ok arra, hogy a verseny esetleges torzulásait tágabban értelmezzék.
- (107) Ami az új technológiák telepítését illeti mind az alaphelyzeti forgatókönyvben és a Paks II hiánya esetén, a NERA-tanulmány szerint a CCGT-k és az OCGT-k jelenthetik a belépő technológiákat, mivel a tanulmány azt feltételezi, hogy az egyéb technológiák – mint például a megújuló energiák, szén és az atomenergia – be- és kilépése valószínűleg nem pusztán gazdasági alapon történik, a következő okokból:
- a) A megújuló üzemmel kapcsolatos jelenlegi és korábbi piacrálépési döntések kiemelten a kormány támogatási programjaitól függenek, nem pedig a piaci áraktól. Ennek megfelelően az alapvető piaci tényezőket szimuláló modellek nem képesek meghatározni, hogy a megújuló üzem a gyakorlatban belépne-e a piacra vagy kilépne onnan.
 - b) Az éghajlatváltozással kapcsolatos aggályok miatt a kibocsátáscsökkentés nélküli, új építésű szén- és lignitüzemek telepítése az EU-ban ma már igen vitatott kérdés, és több projektet támadtak meg hatósági vagy a bírósági eljárások keretében. Ezért nem egyértelmű, hogy az új építésű projektek az EU-ban milyen mértékben valósíthatók meg.

⁽⁴⁰⁾ ENTSO-E (2015), Valamennyi átvitelirendszer-irányító javaslata a kapacitásszámítási régiókra vonatkozóan, a Bizottság 2015. július 24-i, a kapacitáselosztásra és a szűk keresztmetszetek kezelésére vonatkozó iránymutatás létrehozásáról szóló 2015/1222/EU rendelete 15. cikkének (1) bekezdésével összhangban, 2015. október 29., 9. oldal, 9. cikk.

- c) Az EU-ban új építésű atomerőművek fejlesztése szintén olyan energiastratégia függvénye, amely az atomenergiát is magában foglalja, továbbá a tervezési és engedélyezési eljárás során jelentős kormányzati és szabályozási szerepvállalást igényel. Az atomerőművek esetében a tervezés és fejlesztés lényegesen komolyabb vállalkozás, mint a kombinált ciklusú gázturbinák (CCGT-k) és a nyílt ciklusú gázturbinák (OCGT-k) esetében, az eredmények pedig sokkal inkább függenek a nemzeti szakpolitikáktól és a szabályozói mérlegeléstől. Ezért feltételezhető, hogy nem épülnek új atomerőművek, kivéve azokat az országokat, amelyek már eleve atomenergia-barát politikákkal rendelkeznek, és csupán olyan aktív projektek esetében, amelyek vagy már kivitelezés alatt állnak, és/vagy létezik érvényes EPC-szerződés.
- (108) A NERA-tanulmány azt mutatja, hogy az alaphelyzeti forgatókönyv esetében (a Paks II megépítése) az alábbi következtetéseket lehet levonni:
- a) A magyarországi villamosenergia-kereslet várhatóan jelentős mértékben nőni fog 2040-ig;
 - b) Magyarországon jelenleg kínálati hiány tapasztalható, ezért jelentős mennyiségű villamosenergia-importra szorul. Ez a hiány 2015 és 2025 között tovább bővül;
 - c) Bár a Paks II 2025-ben megkezdí működését, Magyarország a Paksi Atomerőmű jelenleg működő blokkjaival való átfedés időszakában még nettó importőr lesz, majd újra egyre nagyobb mértékben fog függeni a behozataltól;
 - d) A megújuló források aránya Magyarországon az alaphelyzeti forgatókönyv első éveiben az ENTSO-E előrejelzései alapján nőni fog, és eléri a Magyarország által a Nemzeti Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Tervben elfogadott, a villamosenergia-fogyasztás 10,9 %-ának megfelelő 2020-as célt.

7. ábra

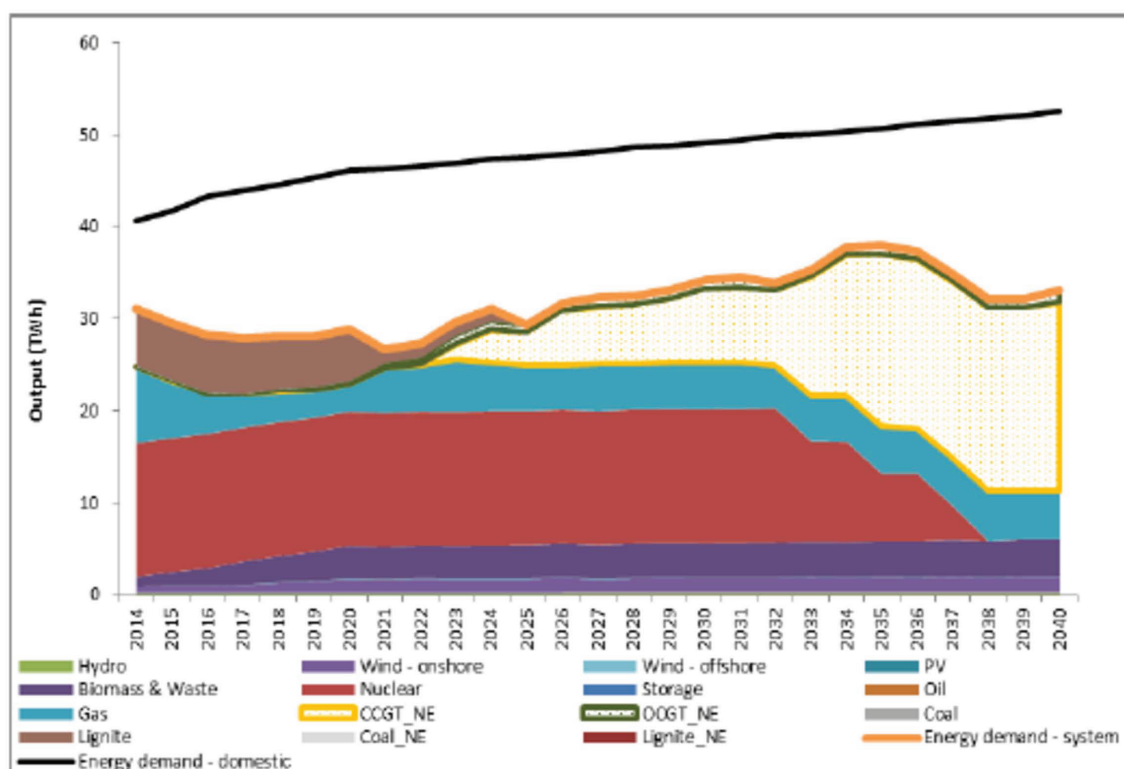
Előrejelzett termelés technológia szerinti lebontásban és nemzeti kereslet 2040-ig (alaphelyzeti forgatókönyv)

- (109) A fenti (93) preambulumbekkezdésben kifejtetteknek megfelelően a NERA tanulmány megismétli, hogy a Paks II megépítésének hiányában az egyéb villamosenergia-termelési beruházásokkal szemben Magyarország piaci körülményei alapján kereskedelmi szempontból előnyösebb hasonló kapacitást az OCGT-k és a CCGT-k biztosítanak. A NERA tanulmány szerint ha Magyarországon a Paks II üzem kapacitását új gázalapú kapacitás váltja fel, a modellezési időszak során a gázalapú összehasonlító forgatókönyv szerint Magyarország még ekkor is nagymértékben függ a villamosenergia-importtól (lásd a 8. ábrát).

8. ábra

Előrejelzett termelés technológia szerinti lebontásban és nemzeti kereslet 2040-ig (összehasonlító forgatókönyv)

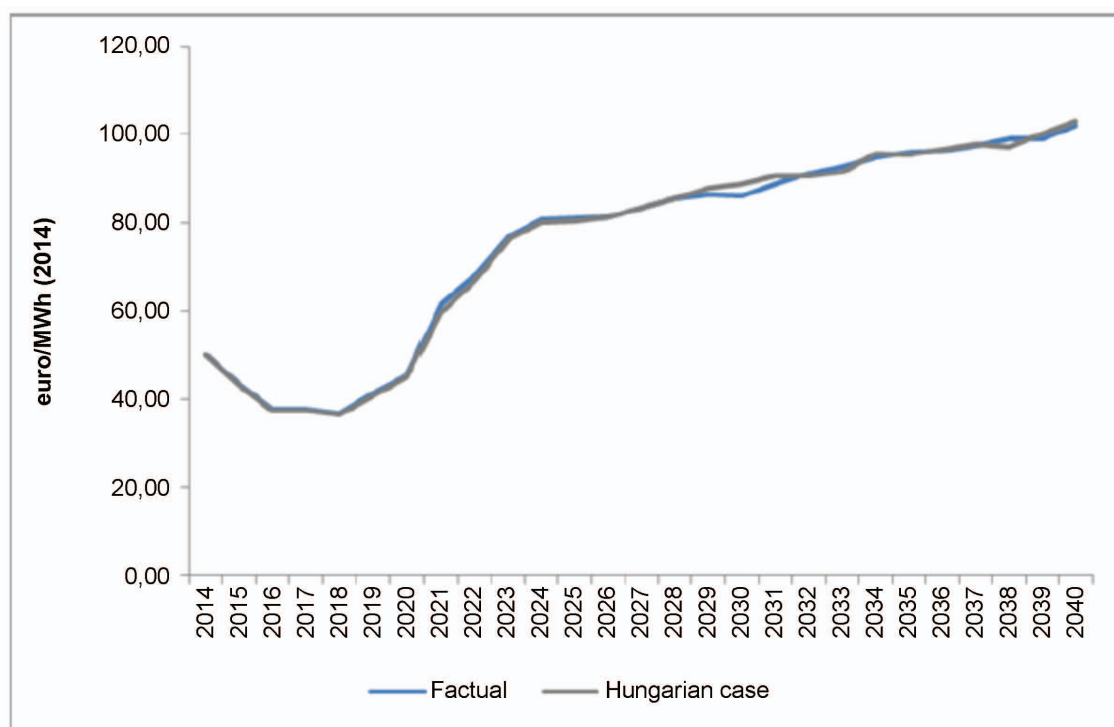

Forrás: NERA-tanulmány

- (110) Magyarország továbbá azt állítja, hogy a szomszédos országok és Magyarország piaci árai közötti erős konvergencia miatt a versenytársak valószínűleg azzal tudják fedezni kockázataikat, hogy a szomszédos piacokon folytatnak villamosenergia-kereskedést, és így nem kell közvetlenül kereskedniük magyarországi villamos energiával. Magyarország azt állítja a NERA tanulmány modellezése alapján, hogy az alapterhelési villamos energia ára a regionális piacon az összehasonlító forgatókönyvben is változatlan lenne (lásd a 9. ábrát).

9. ábra

A magyar alapterhelési árak közötti különbség az alaphelyzeti és az összehasonlító forgatókönyvben

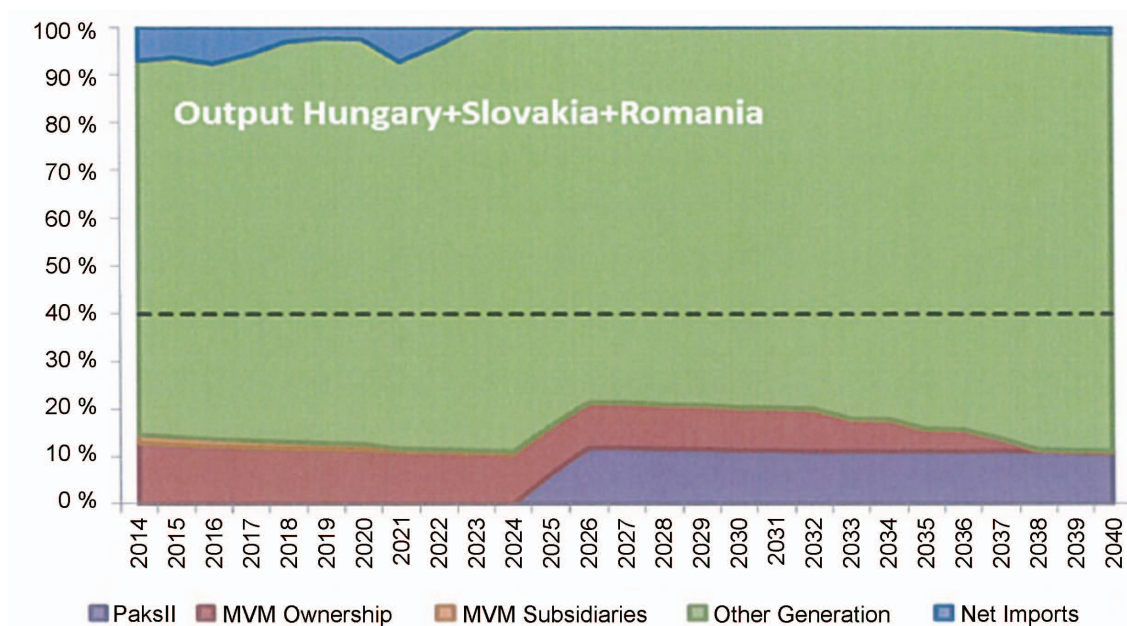

Forrás: NERA-tanulmány

- (111) Magyarország hangsúlyozza, hogy a Paks II lehetséges hatásait tágabb piaci összefüggésben vizsgálta. Magyarország a NERA tanulmány alapján úgy érvel, hogy mivel Szlovákia a legkisebb olyan szomszédos piac, amellyel Magyarország piaca jelenleg össze van kapcsolva, a Paks II lehetséges hatásait leginkább ott lehetne érezni. Magyarország szerint a Paks II piaci jelenléte ezen az összekapcsolt piacon 2040-ig mintegy 20 %-os szinten maradna.
- (112) A NERA tanulmány egy lehetséges tágabb összekapcsolt piacot (Magyarország + Szlovákia + Románia) is figyelembe vesz, azzal érvelve, hogy ezek azokat a közvetlen szomszédos piacok, amelyekkel Magyarország piaca jelenleg össze van kapcsolva. Ennek alapján Magyarország azt állítja, hogy Magyarország + Szlovákia + Románia összekapcsolt piacán még az MVM Csoport és a Paks II együttes (10 és 20 % közötti) piaci részesedése is jóval azon küszöb alatt maradna, amely az erőfőlény lehetőségét jelentheti (lásd a 10. ábrát).

10. ábra

Az MVM Csoport és a Paks II együttes piaci részesedése termelés szerint (MWh) a Magyarország + Szlovákia + Románia piacon

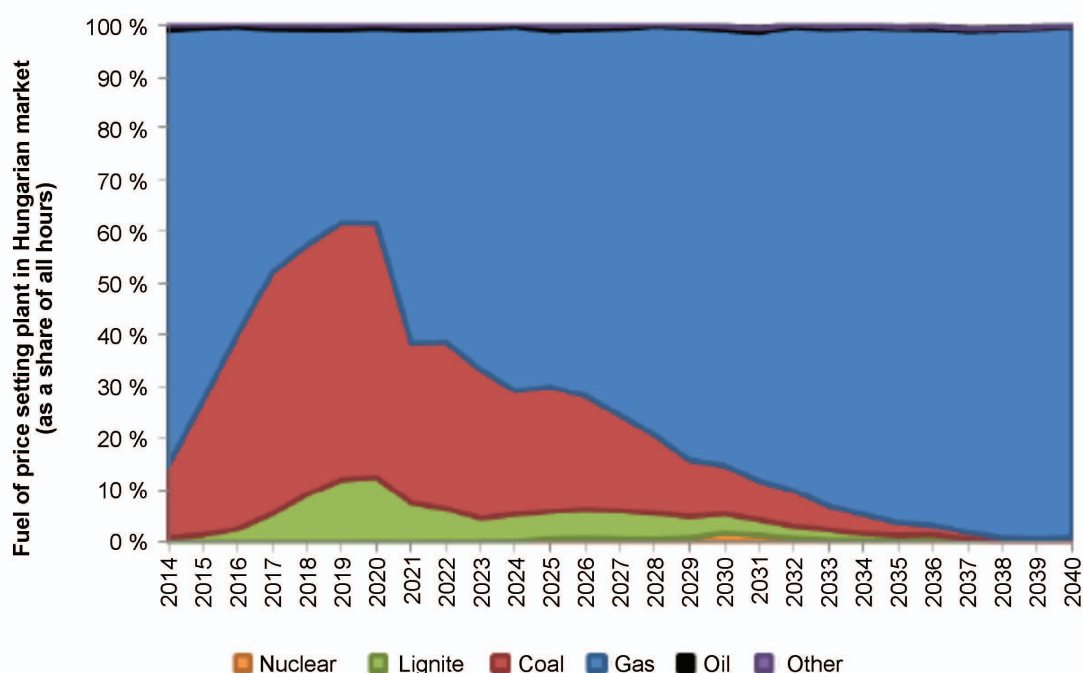

Forrás: NERA-tanulmány

- (113) Magyarország továbbá azt is kiemeli, hogy az ármeghatározó technológiák nyáron és télen egyaránt a lignit- és széntüzelésű erőművek lennének, amelyek határkölségei a Paks II-nél magasabbak, ami azt jelenti, hogy a Paks II várhatóan még a Paksi Atomerőmű és a Paks II közötti átfedés időszakában is árkövető lenne, nem pedig ármeghatározó, amikor annak valószínűsége, hogy az atomenergia legyen az ármeghatározó technológia, minden esetben 5 % alatt marad (lásd a 11. ábrát).

11. ábra

Ármeghatározó üzemanyag a magyar villamosenergia-piacon

Forrás: NERA-tanulmány

- (114) Magyarország az Bizottságnak az eljárás megindításáról szóló határozat (144) preambulumbekzdésében foglalt megállapításaival szemben azt is állítja, hogy a Paks II atomerőmű a villamosenergia-ellátási ajánlatok számának korlátozásával semmiféle nagykereskedelmi piaci likviditási kockázatot nem fog okozni. Magyarország azt állítja, hogy különálló villamosenergia-termelő egységként az új erőmű fokozza a villamosenergia-termelési kínálat likviditását és sokféleségét. Magyarország azt is megjegyzi, hogy a Paks II jelenleg nem rendelkezik olyan ügyfélbázissal, amelynek piaci kereskedésen kívül, közvetlenül értékesíthetne villamos energiát.
- (115) Magyarország a verseny esetleges torzulásával kapcsolatban az Egyesült Királyság által a Hinkley Point C-ügyben ⁽⁴¹⁾ benyújtott érvekre támaszkodik, és azt állítja, hogy ezek az érvek a Paks II-re is vonatkoznak. A szóban forgó érvek az alábbiak:
- Az intézkedés fenntartja a kedvezményezett kitettségét a piaci erőknél, és ösztönzi azt, hogy versenyezzen a nagykereskedelmi villamosenergia-piacon. Magyarország fenntartja ezt az érvet, és hozzáteszi, hogy különbözeti szerződések (Contract for Differences, CfD) formájában nem kínál működési támogatást;
 - Az intézkedésnek nem lenne jelentős hatása az határkeresztező áramlásokra és a szomszédos országokkal közös rendszerösszekötőkbe való befektetés ösztönzésére. Magyarország megismétli, hogy a magyar villamosenergia-piac már eleve kellően összekapcsolt piac, és jelenleg négy rendszerösszekötő projekt áll fejlesztés alatt;
 - Az intézkedés nem lenne hatással a Magyarország és az Egyesült Királysággal jelenleg rendszerösszekötőkön keresztül összekapcsolt szomszédos piacok közötti árkülönbségekre.
- (116) Magyarország továbbá 2016. július 28-i beadványában kiegészítő tájékoztatást nyújtott a Bizottságnak az eljárás megindításáról szóló határozat 3.3.7. szakaszában felvetett, az intézkedés belső piacra gyakorolt esetleges versenytorzító hatásának átfogó mérlegelésére vonatkozó aggályaival kapcsolatban, arra az esetre, ha a Bizottság azt állapítaná meg, hogy az intézkedés állami támogatást foglal magában.

⁽⁴¹⁾ A Bizottság (EU) 2015/658 határozata (2014. október 8.) az Egyesült Királyság által a Hinkley Point C atomerőmű javára végrehajtani tervezett SA.34947 (2013/C) (korábbi 2013/N) számú állami támogatásról (HL L 109., 2015.4.28., 44. o.).

- (117) E beadványában Magyarország azt állítja, hogy a Paks II, annak jogutódai és leányvállalatai jogi és szerkezeti szempontból egyaránt teljes mértékben elkülönülnek egymástól, az összefonódásokról szóló bizottsági közlemény⁽⁴²⁾ 52. és 53. pontja értelmében önálló döntéshozatali hatáskörrel rendelkeznek, továbbá fenntartásuk, irányításuk és működésük az MVM Csoporttól és annak vállalkozásaitól, jogutódjaitól és leányvállalataitól, valamint villamos energia termelése, nagy- és kiskereskedelme terén aktív egyéb állami irányítású vállalatokról függetlenül és elkülönülten történik.
- (118) Ezenkívül a Paks II-ből származó villamos energia értékesítését illetően Magyarország ugyanebben a beadványában rámutat, hogy a Paks II villamosenergia-kereskedési stratégiája a szokásos piaci áron alapuló nyereség-optimalizáló stratégia, amelyet átlátható kereskedési platformon vagy tőzsdén tett ajánlatok révén kötött kereskedelmi értékesítési megállapodásokon keresztül valósítanak meg. Magyarország azt is állítja, hogy a Paks II által termelt villamos energia (a Paks II saját fogyasztásának kivételével) kereskedési stratégiáját az alábbiak alapján kell kidolgozni:
- a) 1. szint: A Paks II az általa megtermelt összes villamos energia legalább 30 %-át a Magyar Szervezett Villamosenergia-piac Zrt. (HUPX) másnapi, napon belüli és határidős piacain értékesíti. Egyéb hasonló villamosenergia-tőzsdéket is igénybe lehet venni, de ehhez a Bizottság szolgálatainak beleegyezésére vagy hozzájárulására van szükség, amelyet a magyar hatóságok által megküldött kérelemtől számított két héten belül kell engedélyezniük vagy elutasítaniuk.
 - b) 2. szint: A Paks II által megtermelt összes villamos energia fennmaradó részét a Paks II objektív, átlátható és megkülönböztetéstől mentes feltételek mellett, aukciók útján értékesíti. Ezen aukciók feltételeit a magyar energiaipari szabályozó határozza meg, az MVM Partnerre vonatkozóan az aukcióra meghatározott követelményekhez hasonlóan [(a magyarországi szabályozó 741/2011. sz. határozata)]. Magyarország megerősíti, hogy a magyar energetikai szabályozó hatóság felügyeli ezen aukciók lefolytatását. Magyarország azt is megerősítette, hogy a 2. szinthez kapcsolódó aukciós platformot a Paks II fogja üzemeltetni, és biztosítani kell azt is, hogy az ajánlatok minden engedéllyel rendelkező vagy bejegyzett kereskedők számára ugyanolyan piaci feltételek mellett álljon rendelkezésre. Magyarország vállalja, hogy az ajánlattételi rendszer ellenőrizhető és átlátható legyen, és hogy semmilyen módon ne korlátozzák a megvásárolt villamos energia végső felhasználását.

3.3. A MAGYARORSZÁG ÁLTAL AZ ELJÁRÁS MEGINDÍTÁSÁRÓL SZÓLÓ HATÁROZATRA ADOTT VÁLASZUL BENYÚJTOTT TOVÁBBI ÉSZREVÉTELEK

- (119) Magyarország szerint amennyiben a projekt az Euratom-Szerződés (pl. a 41. cikk és a II. melléklet, az 52–66. cikk és a 103. cikk) hatálya alá tartozik, Magyarország kormánya úgy gondolja, hogy az EUMSZ-ben és különösen az EUMSZ 107. és 108. cikkében található, állami támogatásokra vonatkozó szabályok a szóban forgó projektre nem alkalmazandók. Magyarország azt állítja, hogy az Euratom-Szerződés az Európai Unió működéséről szóló szerződéssel összevetve lex specialis. Ezért amennyiben a hatásköröknek az Euratom-Szerződés szerinti gyakorlását az EUMSZ-ből eredő hatáskörök gyakorlása megakadályozná, az Euratom-Szerződés rendelkezései érvényesülnek. Ezen állítás alátámasztására Magyarország a Kernkraftwerke Lippe-Ems GmbH-ügyben hozott bizottsági határozatra⁽⁴³⁾ támaszkodik.
- (120) Magyarország megjegyzi, hogy bár az Euratom-Szerződés az állami támogatásokkal kapcsolatban nem fogalmaz meg konkrét szabályokat, az Euratom-Szerződés 6. cikkének d) pontja és 70. cikke azt jelzi, hogy az állami támogatások esetében nincs érvényben általános tilalom, és hogy bizonyos esetekben ösztönzik a tagállami támogatásokat.
- (121) Magyarország hangsúlyozza, hogy az atomenergia-iparban a projekt finanszírozása az Euratom-Szerződés 43. cikke értelmében bejelentésköteles. Magyarország továbbá azzal érvel, hogy a Bizottság 1209/2000/EK rendelete⁽⁴⁴⁾ szerint a finanszírozási módszerekre vonatkozó adatokat az adott tagállamnak minden egyes új projektnél meg kell adnia. Magyarország azt állítja, hogy az Euratom-Szerződés 41. és 43. cikke értelmében minden szükséges információt megadott, és mivel az üzemanyag-ellátásról szóló megállapodást⁽⁴⁵⁾ 2015 áprilisában az Euratom Ellátási Ügynökség jóváhagyta, Magyarország szerint a Bizottság így már nem állíthatja azt, hogy a projekt finanszírozása jogellenes.

⁽⁴²⁾ A Bizottság közleménye a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló 139/2004/EK tanácsi rendelet szerinti egységes jogalkalmazásról (HL C 95., 2008.4.16., 1. o.).

⁽⁴³⁾ A Bizottság 1994. február 21-i 94/285/Euratom határozata az Euratom-Szerződés 53. cikke második bekezdésének alkalmazására irányuló eljárásról (HL L 122., 1994.5.17., 30. o.), 22. bekezdés.

⁽⁴⁴⁾ A Bizottság 2000. június 8-i 1209/2000/EK rendelete az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó szerződés 41. cikkében előírt közlemények megtételét érintő eljárások meghatározásáról (HL L 138., 2000.6.9., 12. o.).

⁽⁴⁵⁾ Lásd az (13) preambulumbekendés c) pontját.

- (122) Magyarország az Euratom-Szerződést az ESZAK-Szerződéshez hasonlítja, mivel mindkettő ágazati jellegű, és azzal érvel, hogy az ESZAK-Szerződés messzeható tilalmat tartalmaz az állami támogatásokkal kapcsolatban, amelyet a gyakorlatban az ESZAK-Szerződés 67. és 95. cikke révén hangoltak össze az EUMSZ 107. cikkével. Magyarország azt állítja, hogy az EUMSZ állami támogatásokkal kapcsolatos szabályainak alkalmazásával a Bizottság félreértelmezné az állami támogatásokra vonatkozó konkrét rendelkezéseket nem tartalmazó Euratom-Szerződés megszővegezőinek szabályozási célját.
- (123) Magyarország továbbá azt is megjegyzi, hogy a Bizottság az Unióban egy atomerőmű megépítésébe történő sajáttőke-befektetés esetében még Flamanville vagy Hanhikivi esetében sem végzett állami támogatásra vonatkozó vizsgálatot. Magyarország szerint a Hinkley Point C-n történt beruházás csak azért tartozott az állami támogatások ellenőrzésének hatálya alá, mert a többi európai beruházástól eltérő, sajátos pénzügyi jellemzőkkel bírt (mint például az állami hitelgarancia és a különbözeti szerződés).

4. AZ ÉRDEKELT FELEK ÉSZREVÉTELEI

4.1. A TÁMOGATÁS MEGLÉTÉRE VONATKOZÓ ÉSZREVÉTELEK

- (124) A Bizottsághoz az alábbi harmadik felektől beérkezett észrevételek az intézkedések meglétére vonatkozó számszerű információkat és elemzést tartalmaztak:

— Jávor Benedek, az Európai Parlament magyar képviselőjének beadványa („A Jávor-beadvány”),

— A Greenpeace beadványa („A GP beadványa”), amely tartalmazza gazdasági tanácsadói, a Candole Partners által készített tanulmányt („Candole-tanulmány”) ⁽⁴⁶⁾,

— Az EnergiaKlub beadványa („EK-beadvány”), amely tartalmaz egy, Felsmann Balázs által készített tanulmányt („Felsmann-tanulmány”) ⁽⁴⁷⁾.

Jávor Benedek beadványa

- (125) Jávor Benedek beadványa a tulajdonosi költségekre összpontosít, amelyek az EPC-szerződésben (lásd e határozat 2.5.2. szakaszát) nem szereplő költségek, és állítása szerint előfordulhat, hogy e költségeket erősen alábecsülték. A beadvány különösen az alábbi állításokat tartalmazza:
- Mivel a Paks II EPC-szerződése a „Leningradskaja terv” ⁽⁴⁸⁾ alapján készült, indokolt azt hinni, hogy a biztonsági rendszerbe történő további beruházásokra lesz szükség, amely legalább 1 milliárd EUR-ba kerülne.
 - A közvetlen hideg vizes hűtőrendszer nem elegendő ahhoz, hogy forró nyári napokon a Paksi Atomerőmű és a Paks II párhuzamos működése esetén lehűtse a vizet. Ez pedig extra terhet róna a környezetre, és egy hatékonyabb hűtőtorony-alapú hűtőrendszerbe történő beruházást igényelne, ami körülbelül 40 %-kal drágább, mint a közvetlen hűtőrendszer.
 - A Központi Nukleáris Pénzügyi Alapban letétbe helyezendő összeg valószínűleg nem lesz elegendő a radioaktív hulladék tárolására és az üzemén kívül helyezésre. Főként az átmeneti tárolás, a nukleáris hulladék végleges tárolása és az erőmű üzemén kívül helyezése legalább 150 millió EUR-ba, 1,54 milliárd EUR-ba, illetve 1,734 milliárd EUR-ba kerülne.
 - Az új atomerőművi blokkok integrációjához szükséges hálózatmodernizálás – beleértve a 400 kV-os vezetékrendszerbe és a 120 kV-os kiegészítő nagyfeszültségű vezetékekbe történő beruházásokat – akár 1,6 milliárd EUR-ba kerülhet.
 - A jelenlegi hálózati szabályokhoz való igazodáshoz szükséges beruházások – szivattyús-tározós erőmű és a biztonsági tartalékot biztosító, a törvény értelmében legalább a legnagyobb nemzeti villamosenergia-termelő blokkal egyenértékű kiegészítő villamosenergia-termelő blokkok formájában – 1,2 milliárd EUR-ba kerülnének.

⁽⁴⁶⁾ Lásd: Candole Partners – NPP Paks II, Economic Feasibility Assessment, 2016. február, elérhető itt: <http://www.greenpeace.org/hungary/Global/hungary/kampanyok/atomenergia/paks2/NPP%20Paks%20II%20Candole.pdf>.

⁽⁴⁷⁾ Lásd: Felsmann Balázs „Működhet-e Paks II állami támogatások nélkül? Az erőműtársaság vállalatgazdasági közelítésben”, elérhető itt: https://energiaklub.hu/sites/default/files/paks2_allami_tamogatás_2015jun.pdf.

⁽⁴⁸⁾ A Leningradskaja Atomerőmű leírása itt érhető el: http://atomproekt.com/en/activity/generation/vver/lenigr_npp/, letöltve 2017. február 24-én.

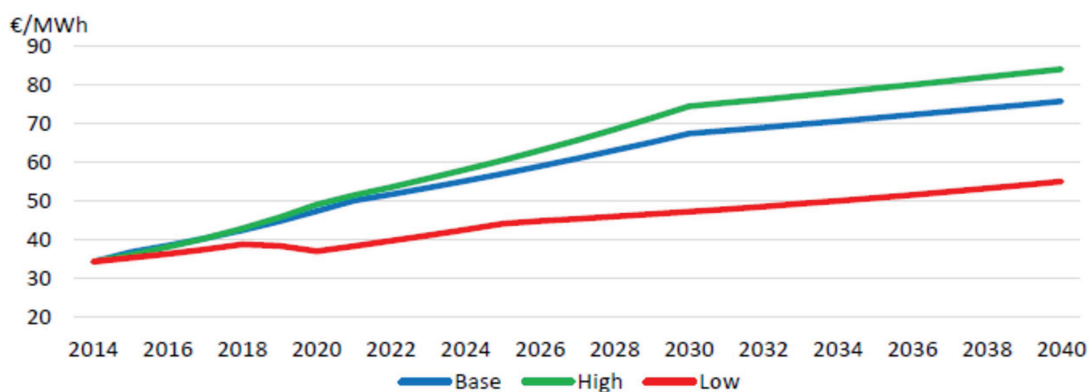
- f) Ha a rendszer egyensúlyának érdekében csökkenteni kell a két szomszédos atomerőmű egyikének működését, az abból adódó veszteség összességében 1,2 milliárd EUR körüli pénzügyi veszteséggel járna.
- g) Az EPC-szerződésben nem szereplő adók és illetékek összesen további 1,8 milliárd EUR-t tehetnek ki.
- (126) A beadvány szerint a (125) preambulumbekzdésben felsorolt költségtételeket hozzá kell adni a projekt költségeihez, ami viszont jelentős mértékben csökkenti a projekt belső megtérülési rátáját. A beadvány arra is rámutat, hogy a késedelmek és az üzem lerövidült élettartama tovább csökkentheti a projekt belső megtérülési rátáját.

A Candole-tanulmány

- (127) A Candole-tanulmány a gazdasági tanulmányban foglalt feltételezésekkel és információkkal dolgozik, és ezek alapján vizsgálja a Paks II projekt életképességét. A tanulmány azt állítja, hogy a gazdasági tanulmányban foglalt ár-előrejelzések túlzottan optimisták, és hogy realista ár-előrejelzésekkel a projekt még akkor is veszteséges lenne, ha a gazdasági tanulmány működési feltételezéseit elfogadják.
- (128) Ennek a pontnak a szemléltetésére a Candole-tanulmány saját hosszú távú villamosenergiaár-előrejelzéseket készített. A hosszú távú villamosenergia-árak előrejelzését a Nemzetközi Energiaügynökség 2015-ös, „A világ energetikai kilátásai” (IEA WEO 2015) című kiadványában foglalt, a szén, az olaj és a földgáz árainak előrejelzései alapján készítette el, és különböző generátor-típusokra is kiszámította a termelés határköltségét⁽⁴⁹⁾. Ezen kívül külön előrejelzéseket is készített az IEA WEO 2015-ös kiadványban vizsgált különböző forgatókönyvekre: i. „Új politikák forgatókönyve”: az energiacpiacokat érintő, a legkésőbb az IEA WEO 2015-ös kiadvány nyomdába kerülése előtti néhány hónapban elfogadott szakpolitikák és végrehajtási intézkedések, továbbá a vonatkozó megfogalmazott szakpolitikai szándékok, ii. „Jelenlegi politikák forgatókönyve”: a legkésőbb a Candole-tanulmány nyomdába kerülése előtti néhány hónapban törvénybe foglalt szakpolitikák, valamint iii. „Az alacsony olajárak forgatókönyve”, amely (az alacsonyabb olajárakból eredő) tartósan alacsonyabb áraknak az energiarendszerre gyakorolt hatásait vizsgálja⁽⁵⁰⁾. Az alábbi grafikon szemlélteti a mindhárom forgatókönyvre vonatkozóan származtatott hosszú távú villamosenergiaár-előrejelzéseket.

12. ábra

A villamosenergia-árak hosszú távú előrejelzéseit mutató görbék (EUR/MWh)

Forrás: Candole Partners

- (129) Az ábra azt mutatja, hogy a „Jelenlegi politikák forgatókönyve” némileg magasabb jövőbeni árakat állapít meg a villamos energiára vonatkozóan, míg „Az alacsony olajárak forgatókönyve” lényegesen alacsonyabb jövőbeni villamosenergia-árakat tartalmaz, mint a központi „Új politikák forgatókönyve”, amelyet Magyarország is használt a beadványaiban.

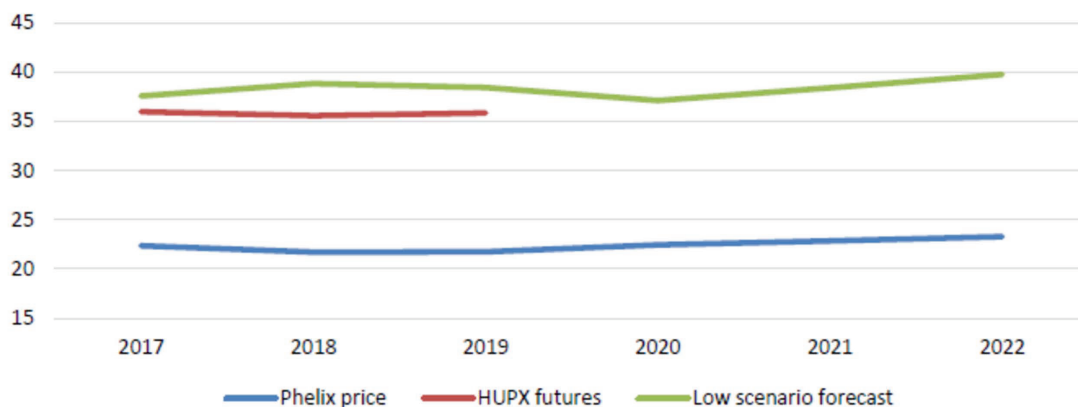
⁽⁴⁹⁾ Az IEA WEO 2015 kiadványt lásd itt: <http://www.worldenergyoutlook.org/weo2015/>.

⁽⁵⁰⁾ Az IEA WEO 2015 egy negyedik forgatókönyvet is vizsgált, az úgynevezett „450-es forgatókönyvet”, amely a 2 °C-os éghajlati célhoz vezető utat ismerteti, amelyet a kereskedelmi méretekben hamarosan elérhető technológiákon keresztül lehet elérni.

- (130) A 12 található előrejelzések mellett a Candole-tanulmány az IEA WEO 2015-ös kiadványban szereplő „Alacsony olajárak forgatókönyvén” alapuló hosszú távú villamosenergiaár-előrejelzéseket összeveti a német és a magyar villamosenergia-tőzsdén (2016 februárjától) jegyzett határidős szerződésekkel. Ezek a görbék az alábbi 13 szerepelnek.

13. ábra

A villamosenergia-árak hosszú távú előrejelzéseit mutató görbék (EUR/MWh)

Forrás: Candole Partners

- (131) Az ábra rámutat arra, hogy 2022-ig – amikor a német-osztrák szerződések megkötésére sor kerülhet – a német határidős szerződések árai az IEA WEO 2015 „Alacsony olajárak forgatókönyvének” ár-előrejelzései alatt maradnak. Ugyanez igaz a magyar tőzsde határidős szerződéseire, amelyekkel 2019-ig lehet kereskedni ⁽⁵¹⁾.
- (132) Ezen megfontolások alapján a Candole-tanulmány azt állítja, hogy a gazdasági tanulmányban foglalt hosszú távú villamosenergiaár-előrejelzések alapján a Paks II még akkor is veszteséges lenne, ha elfogadnák a gazdasági tanulmány működési feltételezéseit ⁽⁵²⁾.

Az EK-beadvány

- (133) Az EK-beadvány az eljárás megindításáról szóló bizottsági határozat lehetséges hiányosságait, valamint a magyar gazdasági tanulmány problémás pontjait vizsgálja. A beadvány a projektet érintő esetleges kockázatokra is rámutat. A Felsmann-tanulmányt is tartalmazza, amely a Paks II projekt életképességének számszerű elemzése. A tanulmány a Paks II projekt nettó jelenértékét a jelenlegi Paksi Atomerőmű működési költségeinek segítségével számítja ki, és azt állapítja meg, hogy a figyelembe vett forgatókönyvek többségénél a projekt veszteséges lenne.
- (134) Az eljárás megindításáról szóló határozattal kapcsolatban az EK-beadvány rámutat arra, hogy egyes költségelemek kimaradtak az eljárás megindításáról szóló határozatban ismertetett értékelésből, vagy azokat nem teljességükben vették figyelembe. Azt állítja például, hogy nem világos, hogy az EPC-szerződésben foglalt összeg milyen mértékben tartalmazta a nukleáris biztonság rendkívüli költségeit, a Paks II két új reaktorának a rendszerbe történő integrálásához szükséges hálózatfejlesztés vagy a megfelelő hűtőrendszer költségeit. A beadvány azzal kapcsolatban is fogalmaz meg kétségeket, hogy az előzetes tanulmányok, engedélyek, kommunikáció költségeit pontosan tüntették-e fel.

⁽⁵¹⁾ A német és a magyar határidős árak közötti különbség vélhetően a piacok hiányos összekapcsolásából adódik.

⁽⁵²⁾ A Candole-tanulmányban van egy további rész, amely összehasonlítja a Paks II költségeit és az EPR-reaktorok Francia Számvevőszék által becsült működési költségeit (2002), megjelent itt: Boccard, N: „The Costs of Nuclear Electricity: France after Fukushima”, itt érhető el: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2353305.

- (135) A beadvány azt is megfogalmazza, hogy a hulladék és az üzemén kívül helyezés 2,1-2,7 EUR/MWh költségeit vélhetően alábecsülték, mivel ez az összeg a jelenlegi Paksi Atomerőmű esetében 4,5 EUR/MWh. Hangsúlyozza továbbá, hogy a projekt a jövőben milyen negatív hatással lesz a központi kormányzati költségvetésekre, amely állítása szerint ütközik az Unió statisztikai elszámolási rendszerre és adósságnövelésre vonatkozó szabályával⁽⁵³⁾. A beadvány végül rámutat a korrupció kockázatára, amely elsősorban a projekt méretéből, valamint a szolgáltató és tulajdonos információk előnyéből fakad⁽⁵⁴⁾.
- (136) A Magyarország által készített gazdasági tanulmánnyal kapcsolatban a beadvány megkérdőjelezi a számítások során alkalmazott magas (92 %-os) kihasználtságot – különösen a Paksi Atomerőmű és a Paks II párhuzamos üzemeltetése során –, alacsony keresletű időszakok során, valamint a tanulmányban alkalmazott ár-előrejelzések érvényességét.
- (137) A projekttel kapcsolatos különböző kockázatokkal kapcsolatban az EK-beadvány hangsúlyozza a projekt késedelmeinek és a költségtúllépéseknek a lehetséges hatásait, valamint a projekt élettartama során szükségessé váló további állami támogatásokat.
- (138) A Paks II projekt életképességével kapcsolatos aggályainak alátámasztására az EK-beadvány a Felsmann-tanulmányra hivatkozik. A tanulmány a Paks II projekt nettó jelenértékét a jelenlegi Paksi Atomerőmű működési költségei alapján (amelyek az üzem középtávú nagyjavítását is magukban foglalják), valamint a kihasználtsági rátára vonatkozó alternatív számadatok (azaz 75 %, 85 % és 92 %) alapján, nyilvánosan hozzáférhető nemzetközi forrásokon alapuló villamosenergiaár-előrejelzésekkel (pl. az amerikai Energy Information Administration és az Egyesült Királyság-beli National Grid) számítja ki. A tanulmány megállapítja, hogy a vizsgált esetek többségében a projekt veszteséges lenne, ami valószínűsíti az állami támogatás meglétét.

Ausztria kormánya

- (139) Ausztria előadja, hogy „a szennyező fizet” elv alapján vállalandó összes kapcsolódó költség következtében az atomerőművek építése és üzemeltetése veszteséges. Ausztria szerint Magyarországnak a Paks II-vel kapcsolatos beruházásai esetében nem teljesül a piacgazdasági befektető elve. Ausztria azt állítja, hogy nincs bizonyíték arra, hogy a Magyarország által a Bizottsághoz benyújtott gazdasági tanulmányokat kellő gondossággal készítették el, vagy hogy a számításoknál „a szennyező fizet” elvnek megfelelően az összes lehetséges költséget figyelembe vették.
- (140) Ausztria azt is állítja, hogy az állami támogatás meglétének egyéb feltételei is teljesülnek.

A támogatás meglétére vonatkozó egyéb beadványok

- (141) A Paks II azzal érvelt, hogy az eljárás megindításáról szóló határozat helytelenül egyetlen ár-előrejelzési görbét alkalmazott, különösen a projekt hosszú élettartamát figyelembe véve. Észrevételeiben azt is megjegyezte, hogy a Bizottság helytelenül alkalmazta a jelenlegi Paksi Atomerőmű működési és fenntartási költségeit a III+ generációs 5. és 6. blokk működési és fenntartási költségeinek igazolására. A Paks II hangsúlyozza továbbá, hogy bár az eredeti beruházási döntés az EPC-szerződés aláírásakor született, és hogy e kötelezettségvállalás csak a fejlesztési szakasz kiadásaira vonatkozott, mivel a Paks II-nek a kivitelezési szakasz kiadásaira vonatkozó végleges kötelezettségvállalására egy adott jövőbeli időpontban fog sor kerülni. A Paks II azt állítja, hogy e jövőbeli időpontig – ha külső piaci változások következtében módosul a projekt gazdaságossága – a társaság dönthet úgy, hogy nem valósítja meg a projektet, bár ennek valószínűsége igen kicsi. A Paks II a Rothschild & Co által a magyar kormány részére készített jelentésre („a Rothschild-tanulmány”)⁽⁵⁵⁾ is hivatkozik, amely megállapította, hogy a belső megtérülési ráta akár a 12 %-ot is elérheti, ami jelentősen magasabb a Bizottság által az eljárás megindításáról szóló határozatban hivatkozott 6,7–9 %-os tartománynál. Végezetül a Paks II megjegyzi, hogy a Bizottság által számított WACC és IRR-tartományok átfedésben vannak egymással, tehát a projekt várhatóan megfelelő megtérülést biztosít.

⁽⁵³⁾ Erre utal Romhányi Balázs „A Paks II beruházási költségvetés-politikai következményei” c. anyagában, amely itt érhető el: https://energiaklub.hu/sites/default/files/a_paks_ii_beruhazasi_koltsegvetes-politikai_kovetkezményei.pdf.

⁽⁵⁴⁾ Erre utal Fazekas M. et al.: „Az atomerőmű-beruházások korrupciós kockázatai: mire számíthatunk Paks II esetében?” c. anyagában, amely itt érhető el: http://www.pakskontroll.hu/sites/default/files/documents/corruption_risks_paks2.pdf.

⁽⁵⁵⁾ http://www.kormany.hu/download/a/84/90000/2015_%20Economic_%20analysis_%20of_%20Paks_%20II.pdf

- (142) Az Enersense Group azt állítja, hogy a Bizottság által alkalmazott WACC-képlet nem pontos, mivel a Bizottság annak meghatározásához túlzottan konzervatív tényezőket vett figyelembe. Véleménye szerint a MEIP-értékelés WACC-eleméhez alkalmazandó megfelelő idegentőke-költség adózás előtt 4,5 % vagy adózás után 3,6 %, idővel kisebb tervezett kiigazításokkal. Az Enersense azt állítja, hogy mivel az orosz kivitelező biztosítja a szerződéses ár finanszírozásának mintegy 80 %-át, a beruházás megtérülését 80 %-os tőkeáttétel alapján kellene meghatározni, ami – más atomerőművekkel összhangban – tükrözi a beruházás finanszírozási forrásait. Az Enersense Group szerint 11 %-os sajáttőke-költség és 3,6 %-os adózás utáni idegentőke-költség feltételezése és a tőkeáttétel alapján 80 %-os csökkentés alkalmazása esetén a WACC eredménye 5,1 %. Továbbá azzal érvel, hogy ez 6,2 %-ra emelkedne, ha 65 %-os tőkeáttételen alapuló csökkentést alkalmaznának. Következtetésként megjegyzi, hogy a beruházás megtérülése piaci alapú idegentőke-költség és tőkeáttételi tényező kiválasztása esetén jelentősen javulhat.
- (143) Az érdekelt felek további érveket is előterjesztettek, amelyek szerint a WACC jelentősen csökkenni fog, amint az üzem csatlakozik a hálózathoz, miközben nő a vállalat értéke. Ezért az üzem részeit vagy egészét a jelenleg működő atomerőművekhez hasonló áron lehetne értékesíteni. Megfogalmazódott az az érv, hogy a Bizottságnak az eljárás megindításáról szóló határozatban ismertetett számításai nem tükrözik ezt a beruházási rugalmasságot.
- (144) A Bizottság annak fontosságával kapcsolatban is kapott érveket, hogy a meglévő villamosenergia-termelő kapacitási portfólió jelentős változásainak összefüggésében teljeskörűen értékelje és vegye figyelembe az atomenergiának a nemzeti energiaszerkezetből való kizárásával járó alternatív költségeket. Ezen észrevételek szerint a „beruházás megtérülésével” vagy a „diszkontált cash-flow-val” kapcsolatos modellek mellett azt is figyelembe kell venni, hogy a Paks II projekt egy meglévő ágazatban megvalósuló jelentős beruházás, amely valódi értéket képvisel, nem csupán egy portfólióberuházási lehetőség vagy rövid távú spekuláció. Az érvelés szerint ezeket a jellemzőket a Bizottságnak a projekt életképességével kapcsolatos számításaiban is meg kell jeleníteni.
- (145) Több észrevétel hivatkozik a Rothschild-tanulmányban megfogalmazott következtetésre, amely szerint a projekt csak piaci alapon lehet életképes, még ha ezt igen pesszimista feltételezések alapján támasztják is alá. Egyesek azt is állítják, hogy a jövőbeli villamosenergia-árakra vonatkozó legfontosabb feltételezések meglehetősen visszafogottak, és hogy az árak 2025 után várhatóan emelkedni fognak. Ennek alapján a Paks II nem részesülne előnyben.
- (146) Egyes észrevételek szerint az a tény, hogy a projekt kivitelezése kulcsrakész alapon, EPC-szerződés útján zajlik, bármely piacgazdasági befektető számára vonzóvá tenné azt, ezért Magyarország szintén piaci alapú feltételek mellett fog beruházni.

4.2. AZ INTÉZKEDÉSNEK A BELSŐ PIACCAL VALÓ ESETLEGES ÖSSZEEGYEZTETHETŐSÉGÉVEL KAPCSOLATOS ÉSZREVÉTELEK

4.2.1. A KÖZÖS ÉRDEKET SZOLGÁLÓ CÉLKITŰZÉSSSEL KAPCSOLATOS ÉSZREVÉTELEK

- (147) Ausztria, az IG Windkraft, az Oekostorm AG és más harmadik felek azt állítják, hogy új atomerőművek kivitelezése és üzemeltetése az EUMSZ 107. cikkének (3) bekezdésében foglalt elvek alapján nem összeegyeztethető a belső piaccal. Az atomenergia nem a villamosenergia-termelést szolgáló új, innovatív vagy fenntartható technológia, amely hozzájárulna az Unió azon céljának eléréséhez, hogy növeljék a megújuló technológiákkal megtermelt villamos energia arányát. Ezért a projektnek a piaci érettség eléréséig nem kellene ideiglenes támogatásban részesülnie.
- (148) Ausztria azt állítja, hogy az Euratom-Szerződés 2. cikkének c) pontja és 40. cikke nem teszi lehetővé, hogy az új nukleáris beruházások támogatása közös érdeket szolgáló célkitűzésnek minősüljön, mivel az EUMSZ 107. cikkének (3) értelmében vett közös érdek az Euratom-Szerződésben nem értelmezhető. E célkitűzés ráadásul ütközne az Unió EUMSZ szerinti egyéb célkitűzéseivel, mint például a 191. cikk szerinti elővigyázatosság elve, valamint a Horizont 2020 program szerinti fenntarthatósági elv⁽⁵⁶⁾.
- (149) A projekt több beadvány szerint is hozzájárul a nukleáris létesítmények telepítésének európai szintű célkitűzéséhez, valamint a nukleáris kutatáshoz, amely célkitűzéseket az Euratom-Szerződés szintén elismer.
- (150) Több észrevétel azzal érvel, hogy a Bizottságnak a beruházást indokoltta tevő közös uniós célkitűzésként kellene elismernie, hogy a nukleáris energia tiszta, alacsony széntartalmú energiaforrás.

⁽⁵⁶⁾ <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>

- (151) Egyes észrevételek az EUMSZ 194. cikkének (2) bekezdésére hivatkoznak, amely lehetővé teszi a tagállamok számára energiatermelési szerkezetük meghatározását. Az észrevételek rámutatnak, hogy Magyarország tervezett energia-termelési szerkezete a Nemzeti Energiastratégia része, és az atomenergia-szén-zöld energia útvonalat követi. Ennek alapján a beruházás indokolható.
- (152) A Bizottság olyan észrevételeket is kapott, amelyek rámutattak, hogy a nukleáris energia rendkívül hosszú távú, biztonságos és megbízható energiaforrást jelent az Unió energiatermelési szerkezetében. Ezen észrevételek szerint a nukleáris forrásokból termelt villamos energia – jellemzően nagy, 85–90 % közötti kapacitási szinten – jelentős mértékben hozzájárulhat az ellátás hosszú távú biztonságához. Egyéb érdekelt felek azt állították, hogy a jövőbeli beépített kapacításban a Paksi Atomerőmű meglévő reaktorainak fokozatos leállítása miatt várhatóan 2030-ig bekövetkező jelentős hiány, valamint a villamosenergia-importtól való függés következtében a projekt ideális megoldás lehet a magyarországi ellátás biztonságának biztosítása, valamint az üzemanyag-függés csökkentése érdekében.
- (153) Olyan érveket is benyújtottak a Bizottságnak, amelyek szerint a projekt megvalósítása főként a munkahelyteremtés révén hozzájárul a régió növekedéséhez. Egyes észrevételek továbbá arra mutatnak rá, hogy az Unióban mindenfajta méretű társaság számára komoly lehetőséget jelent a projekt megvalósításában való részvétel, ami így fellendíti a kereskedelmi ellátási láncot. Ezek az észrevételek arra utalnak, hogy ez a tervezett növekedés olyan közös érdek, amely a projekt megvalósítását indokoltá teszi.

4.2.2. AZ INTÉZKEDÉS MEGFELELŐSÉGÉVEL KAPCSOLATOS ÉSZREVÉTELEK

- (154) Az IG Windkraft és az Energiaklub szerint a projekt költségeiből kifolyólag – főként ha azokat összevetjük a jövőbeli beépített kapacításban jelentkező villamosenergia-hiányt célzó lehetséges alternatívákkal – az intézkedés nem megfelelő. Hasonló összegű támogatással éves szinten sokkal nagyobb mennyiségű villamos energiát lehetne termelni más villamosenergia-forrásokba, például megújuló technológiákba történő beruházásokkal.

4.2.3. AZ INTÉZKEDÉS SZÜKSÉGESSÉGÉVEL ÉS AZ ÖSZTÖNZŐ HATÁSSAL KAPCSOLATOS ÉSZREVÉTELEK

- (155) Ausztria azt állítja, hogy a Bizottság tévesen határozta meg az érintett piacot – azaz a magyarországi nukleárisenergia-piacot – annak értékelése céljából, hogy fennáll-e piaci hiányosság. Ausztria szerint a helyesen meghatározott érintett piac az Unió liberalizált belső villamosenergia-piac. Ausztria továbbá azt állítja, hogy a villamos energia belső piacán nincs piaci hiányosság a villamosenergia-termelés és -ellátás terén. Épp ellenkezőleg: részben az elegendő termelési kapacitásnak köszönhetően csökkennének a villamosenergia-árak. Magyarországnak ráadásul jó a szomszédos tagállamok hálózataival való összeköttetése.
- (156) Ausztria és az IG Windkraft azt állítja, hogy amennyiben Magyarország ellátásbiztonsági problémával találna szembe magát, nem a nukleáris erőművek jelentik erre a megoldást. Érvelésük szerint megfelelőbb lenne kisebb, decentralizált egységekben termelt környezetbarátabb, rugalmasabb és olcsóbb energiaforrások használata. Ausztria továbbá azt is állítja, hogy az atomerőművek a hűtési előírások miatt jobban ki vannak téve a hőhullámoknak, és hogy a tagállamok szinte 100 %-ban függnék az importált uránércről.
- (157) A harmadik felek azt is állították, hogy a piac a villamosenergia-termelés ágazatában saját maga is megoldja az új termelési kapacitások építését. Az a tény, hogy Magyarország függ a villamosenergia-importtól, önmagában nem jelent piaci hiányosságot, és főként nem olyat, amelyre egy új atomerőmű jelentené a megoldást. A benyújtott észrevételek azt mutatják, hogy olcsóbb villamos energia más tagállamokból történő behozatala a működő piac szokásos és elfogadható hatása, nem pedig piaci hiányosság. Ez csupán az áruknak a legalacsonyabb piaci áron történő beszerzésének képességét jelzi. A kapott észrevételek szerint a villamos energia árát több tényező határozza meg, a nyersanyagárakat, valamint a kínálatot és keresletet is beleértve. Kiváltképp Európában a csökkenő villamosenergia-árak krónikus termelési túlkapacitásra adott válaszreakciót jelentenek. Mivel ezt a hatékonyan működő piacra adott reakciónak lehet tekinteni, új nukleáris kapacitás építésének megindoklására nem állja meg a helyét az az érv, hogy a villamos energia piaci árának az import eredményeként bekövetkező csökkenése piaci hiányosságot jelent.
- (158) A kapott észrevételek szerint még ha volna is piaci hiányosság a villamosenergia-termelési ágazatban, Magyarországnak akkor is érdemes lenne átlátható és diszkriminációmentes módon egyéb opciókat is mérlegelnie.

- (159) Egyéb észrevételek arra utalnak, hogy bár az atomenergiába történő beruházások kihívásai jól ismertek – a jelentős kezdeti tőkebefektetést, valamint a lakossági és politikai támogatás szükségességét is beleértve –, e nehézségek felismerése nem jelent egyet annak megállapításával, hogy a nukleáris energia fejlesztése piaci hiányossággal társul. Ugyanezen észrevétel kiemeli, hogy míg a Bizottság a Hinkley Point C esetében piaci hiányosságot állapított meg, nem feltételezhető, hogy a nukleáris beruházásokat kizárólag támogatási rendszerek útján lehet megvalósítani, vagy hogy megalapozottan feltételezhető egyfajta általános nukleáris piaci hiányosság.

4.2.4. AZ INTÉZKEDÉS ARÁNYOSSÁGÁVAL KAPCSOLATOS ÉSZREVÉTELEK

- (160) Ausztria azt állította, hogy az állami támogatás összegét mindig a szükséges minimumra kell korlátozni. Ebben az esetben, ahol a javasolt projekt kivitelezésére pályázati felhívás nélkül kerül sor, nem lehet megállapítani, hogy a projekt teljes költsége a szükséges minimális összegre korlátozódik-e.
- (161) Az Energiaklub azt állítja, hogy a magyar hatóságok nem vizsgálták meg a projekt teljesíthetőségét biztosító pénzügyi támogatás minimális szintjét. A magyar hatóságok ehelyett a teljes projekt finanszírozására törekedtek, valószínűleg a működési költségek finanszírozását is beleértve. Az Energiaklub azt is hangsúlyozza, hogy a Magyarország által végzett számítások alapján az állami támogatás nem csupán a beruházás megvalósítására korlátozódik, hanem a projekt működésére is fordítják azt, ami a Paks II esetében túlkompenzálást eredményezhet.

4.2.5. AZ INTÉZKEDÉS BELSŐ PIACRA GYAKOROLT HATÁSÁVAL KAPCSOLATOS ÉSZREVÉTELEK

- (162) Ausztria azt állítja, hogy az olyan technológia esetében nyújtott állami támogatás, amely önmagában a villamos energia liberalizált belső piacán nem nyereséges, a verseny túlzott mértékű torzulását eredményezi. Ezen túlmenően megakadályozhatja az új, fenntartható és költséghatékonyabb piaci szereplők piacra lépését, vagy e piaci szereplőket kiszoríthatja a piacról. Ausztria érvelése szerint az atomerőművek létesítése magas alapterhelési kapacitás fedezésére szolgál, és e kapacitás elsőbbséget élvez a hálózathoz való csatlakozás esetén, mivel az atomerőművek kapacitása csak kismértékben változtatható. Az atomerőművek építési és üzemben kívül helyezési költségei igen magasak, működési költségeik azonban alacsonyak, ezért szerepelhetnek az érdemi sorrendben.
- (163) Az osztrák hatóságok és az IG Windkraft azt állítják, hogy az új atomerőművek építése a paksi erőművek üzemeltetőit jelentős piaci erővel ruházza fel, mivel fokozza a piaci koncentrációt, és vélhetően az EUMSZ 102. cikke szerinti erőfölénnyel való visszaéléshez vezet.
- (164) Az MVM Csoport és a Paks II azt állítja, hogy miután az MVM Csoport a Paks II részvényeinek 100 %-át eladta az államnak, a két társaság egymástól teljesen függetlenné vált. Hangsúlyozzák, hogy az MVM Csoport sem közvetlen, sem más módon nem befolyásolja a Paks II irányítását és üzemeltetését. Azt is kiemelik, hogy az MVM Csoport és a Paks II más versenytársakhoz hasonlóan két különálló villamosenergia-termelő vállalat, ezért nincs ok azt feltételezni, hogy a tevékenységeiket összehangolják, vagy hogy a két társaság összefonódik. Az MVM Csoport továbbá azzal is érvel, hogy saját stratégiája olyan lehetséges beruházásokat is tartalmaz, amelyek a jövőben a Paks II-vel versenyezhetnek.
- (165) A Paks II szerint a projekt célja, hogy a Paksi Atomerőmű jelenlegi négy blokkjának helyettesítő kapacitásként szolgáljon. E jelenlegi blokkok várhatóan a 2030-as évek közepére fokozatosan megszűnnek, míg az új, 5. és 6. blokk (a Paks II projekt) csak a 2020-as évek közepén kezdené meg működését. A Paks II azt állítja, hogy ezért a piaci részesedés értékelése, és a piaci erőfölényre vonatkozó állítások megalapozatlanok, és ebben az időpontban nem vehetők figyelembe.
- (166) Több érdekelt fél hangsúlyozta, hogy a vizsgálandó energiapiac az adott állam területénél nagyobb, ahol számos nemzetközi versenytárs található, figyelembe véve Magyarország jelentős villamosenergia-importját és a szomszédos országokkal való rendkívül jó összeköttetést.
- (167) Egyes felek kifejezetten azt állítják, hogy a projekt a regionális villamosenergia-piacokra, például a német piacra lefelé irányuló hatást gyakorolhat, ahol az éves alapterhelési ár 2025-re várhatóan akár 0,6 %-kal, 2030-ra 1,1 %-kal, 2040-re pedig akár 1,2 %-kal csökkenhet. Másrészt egyes felek azt is állítják, hogy a németországi megújuló létesítmények a Paks II új reaktorai következtében alacsonyabb bevételeket termelnének, és emelkednének az adófizetők a megújuló villamos energiára irányuló német támogatási programok finanszírozása miatt sújtó terhek, ugyanakkor a „szürke villamos energia” szolgáltatói 2030-ig akár 1,02 %-os megtakarítást érhetnek el.

4.3. AZ ÉRDEKELT FELEK ÁLTAL FELVETETT EGYÉB ÉSZREVÉTELEK

- (168) Több észrevétel hangsúlyozza, hogy a projekt részleteit nem teljes egészében osztották meg a magyar közvéleménnyel. Azt is állítják, hogy a Paks II-vel kapcsolatos döntés műszaki szempontból nem indokolható, mivel nem végeztek előzetes vizsgálatokat arra vonatkozóan, hogy az energiahatékonysági intézkedésekbe és megújuló energiaforrásokba történő, ugyanilyen léptékű beruházások hogyan tudnák elősegíteni az ellátás biztonságát. Ezek az észrevételek ezért arra mutatnak rá, hogy a nyilvánosság és a szakma bevonásának hiánya miatt a projektet nem lenne szabad megvalósítani.
- (169) Bizonyos beadványok az atomerőművek jelentette potenciális veszélyre hivatkoznak. Egyes észrevételek Magyarország és a Paks II azon képességével kapcsolatban fogalmaznak meg aggályokat, hogy meg tud-e birkózni a nukleáris biztonsági eseményekkel, a nukleáris hulladék biztonságos ártalmatlanítását is beleértve.
- (170) Egyes észrevételek az új blokkok kivitelezőjének kijelölése során a versenytárgyalási eljárás hiányát hangsúlyozták, ami véleményük szerint ellentétes az uniós jog rendelkezéseivel. Jávor Benedek EP-képviselő ezenkívül azt állítja, hogy az uniós közbeszerzési szabályok feltételezett megsértése az intézkedéssel jár és ahhoz szervesen kapcsolódik, mivel – véleménye szerint – Oroszország nem adott volna hitelt Magyarországnak a Paks II projektre, ha nem garantálták volna, hogy a beruházást a Roszatom kapja meg, ami viszont megkerüli az uniós közbeszerzési szabályokat. A képviselő megállapítja, hogy annak értékelése, hogy az orosz hitel felhasználása jogellenes állami támogatásnak minősül-e, nem választható külön a közbeszerzési szabályok megkerülésétől; ezek szorosan összefüggnek, és hatásukat együttesen kell értékelni.
- (171) Több észrevétel tiltakozott az ellen, hogy a projektet orosz hiteltől valósítják meg. Azzal érvelnek, hogy ez üzemanyag- és pénzügyi függéshez vezet, ugyanakkor ellentétes az EU energiabiztonsági stratégiájával, mivel kizárja az uniós piaci szereplőket egy uniós szintű energiahálózat és -infrastruktúra fejlesztéséből.
- (172) Egyes érdekelt felek azt állítják, hogy amikor Magyarország úgy döntött, hogy jövőben új villamosenergia-kapacitásra lesz szüksége, teljesítenie kellett volna az Európai Parlament és a Tanács 2009/72/EK irányelvének 8. cikkét⁽⁵⁷⁾. Ebben az esetben az új kapacitások létesítésének biztosításához nem került sor semmilyen versenytárgyalási eljárásra vagy a megkülönböztetéstől való mentesség és az átláthatóság szempontjából azzal egyenértékű, egyéb eljárásra. Ezért véleményük szerint a Paks II beruházás uniós jogot sérthet.
- (173) Egyes felek azt állítják, hogy az állami támogatás használata nem megfelelő olyan esetekben, ahol a szennyezőt mentesítheti a szennyezéssel járó költségek megfizetésének – a környezetvédelmi állami támogatásokról szóló iránymutatás⁽⁵⁸⁾ szellemiségének megfelelő – terhe alól.

4.4. MAGYARORSZÁG VÁLASZA AZ ÉRDEKELT FELEK ÉSZREVÉTELEIRE

- (174) Magyarország 2016. április 8-án nyújtotta be a harmadik feleknek az állami támogatási eljárás megindításáról szóló határozattal kapcsolatos észrevételeire adott válaszát („A harmadik felek észrevételeire adott válasz”).
- (175) Magyarország határozottan ellenzi az osztrák kormány, a Greenpeace Energy, az Energiaklub és Jávor Benedek EP-képviselő észrevételeit, amelyekben a különböző harmadik felek azt állították, hogy a Magyarország által készített elemzésben nem tüntették fel a biztonsági és környezetvédelmi előírásokkal, adósságfinanszírozással, biztosítással, biztonsággal, hulladék ártalmatlanításával, üzemén kívül helyezéssel, átviteli összeköttetésekkel és utólagos átalakítási beruházásokkal kapcsolatos költségeket, és azt állítja, hogy a szóban forgó felek nem jól tájékozottak, és állításaik megalapozatlanok.
- (176) A válasz tartalmazza a Jávor Benedek EP-képviselő által benyújtott észrevételek részletes cáfolatát. Magyarország különösen az alábbiakat hangsúlyozza:

— az EPC-szerződés az összes szükséges biztonsági beruházás költségeit tartalmazza,

— a közvetlen hűtőrendszer kiválasztását a projekt környezeti hatásvizsgálata is alátámasztja,

⁽⁵⁷⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/72/EK irányelve (2009. július 13.) a villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 2003/54/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 211., 2009.8.14., 55. o.).

⁽⁵⁸⁾ Közösségi iránymutatás a környezetvédelmi állami támogatásokról (HL C 82., 2008.4.1., 1. o.).

- a hulladékgazdálkodásra és üzemén kívül helyezésre vonatkozó költségadatokat a Radioaktív Hulladékokat Kezelő Kht. az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény alapján számította ki,
 - a Paks II hálózati csatlakoztatásával kapcsolatos költségek a projekt pénzügyi elemzésében szerepelnek,
 - sem a Paksi Atomerőmű, sem a Paks II nem fog csökkentett üzemmel működni az alacsony keresletű órákban, mivel a Paks II a fokozatosan megszüntetendő, régebbi és jelenlegi villamosenergia-termelő kapacitásokat fogja kiváltani,
 - mivel III+ generációs modern technológiáról van szó, nyugodtan feltételezhető a Paks II élettartama során a viszonylag magas (90 % fölötti) kihasználtsági ráta,
 - a 60 éves működési időtartam nemzetközileg is széles körben elfogadott, mivel még a kevésbé modern, III. generációs üzemek esetében is ez a szokásos feltételezés,
 - a projekt héa-semleges, és mivel a szolgáltatások nagy részét az EU-ban található vállalkozások nyújtják, a vámok feltételezése/számítása pontatlan.
- (177) Magyarország azzal érvel, hogy kiterjedt érzékenységelemzést végzett, hogy figyelembe vegye a feltételezéseknek és változóknak – mint például az üzem élettartama, működési és fenntartási költségek, hulladékgazdálkodási és üzemén kívül helyezési költségek, kihasználtság, makroökonómiai tényezők, mint például a devizaárfolyam és infláció, különböző piaciár-forgatókönyvek, késedelmek stb. – a döntés-előkészítő tanulmányra gyakorolt hatását, és ez az érzékenységelemzés teljes mértékben alátámasztja azon megállapítását, hogy az intézkedés nem minősül állami támogatásnak.
- (178) Ami az intézkedés esetleges összeegyeztethetőségével kapcsolatos észrevételeket illeti, Magyarország megismétli az energiatermelési szerkezet szabadon történő megválasztásával és diverzifikációjával kapcsolatban előterjesztett érveit, a helyettesítő kapacitás szükségességét, dekarbonizációt, munkahelyteremtést, megfizethetőséget és az állított multiplikátor hatásokat.
- (179) Magyarország azt állítja, hogy téves az osztrák kormány azon állítása, hogy az Euratom-Szerződésnek „a Közösségben az atomenergia alkalmazásának fejlesztésével” kapcsolatos célkitűzése „már eleve teljesül, és az Európában már megvalósult számos műszakilag fejlett atomerőmű miatt nem használható fel az EUMSZ 107. cikkének (3) bekezdése értelmében vett közös érdek alátámasztására”. Magyarország véleménye szerint ez az érv összekeveri a nukleáris energiatermelést a technológia koncepciójával, amelyről nem állítható, hogy statikus lenne. Magyarország azt állítja, hogy az Euratom-Szerződés továbbra is az Unió alkotmányos rendjének része, és egyelőre még nem helyezték hatályon kívül. Magyarország végül hangsúlyozza, hogy Ausztria és a Greenpeace nem hivatkoztak az ítélezési gyakorlatra annak jelzése céljából, hogy a közös érdeket szolgáló célkitűzésekkel kapcsolatos ügyek végesek vagy időben korlátozottak lennének.
- (180) Az energiatermelési szerkezet diverzifikációját illetően Magyarország cáfolja Ausztria és az Osztrák Szélenergia-társaság az egész Unióra érvényes uránfüggéssel kapcsolatos állításait, és hangsúlyozza, hogy jelentős és sokféle kiaknázatlan forrás van, amelyekből rendelkezésre áll az urán. Azt is állítja Magyarország, hogy valamely forrás végeségének pusztá ténye nem azt jelenti, hogy használata fenntarthatatlan, és válaszában Loreta Stankeviciute energetikai közgazdász által a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség (IAEA) nevében megfogalmazott észrevételekre⁽⁵⁹⁾ hivatkozik, amelyek szerint „a nukleáris energia az összehasonlítások során számos fenntarthatósági mutató esetében kedvező képet mutat”.
- (181) Magyarország hangsúlyozza, hogy a dekarbonizáció nukleáris energiaforrások útján történő biztosításának szükségességével kapcsolatban előterjesztett érvek közül néhány megalapozott, mivel a megújuló technológiák igen költségesek, és az energiatermelés típusától függően időszakos jellegűek. Magyarország arra is hivatkozik, hogy a megújuló energiák rögzített, támogatott ára összeegyeztethetetlen a szabad piaci feltételek biztosításával, és a Greenpeace-t idézi, amely azt állította, hogy a rögzített villamosenergia-vételáras megállapodások az alacsonyabb piaci árak helyzetében kevésbé előnyösek, bár a Paks II nem így fogja értékesíteni a megtermelt villamos energiát.
- (182) Magyarország számos forrásra hivatkozik, amelyek azt állítják, hogy az intézkedés nem torzítja indokolatlanul a versenyt, és hangsúlyozza, hogy a Bizottság inkább a támogatás meglétével, és nem az intézkedés belső piaccal való összeegyeztethetőségével kapcsolatban (ahogyan a Greenpeace javasolta) fogalmazott meg kétségeket.

⁽⁵⁹⁾ <https://www.oecd-neo.org/ndd/climate-change/cop21/presentations/stankeviciute.pdf>

- (183) Ugyanezzel a kérdéssel kapcsolatban (a verseny esetleges torzulása) Magyarország cáfolja a Greenpeace által felhozott érveket, amelyek szerint (a Hinkley Point C-hez hasonlóan) Magyarország rögzíteni kívánja az árakat, hogy így támogassa a Paks II hosszú távú működését.
- (184) Magyarország vitatja azokat az észrevételeket, amelyek szerint a projekt Magyarországról és a szomszédos országokból ki fogja szorítani a megújuló energiaforrásokba történő beruházásokat. Azzal érvel, hogy a nemzeti energiastratégia a nukleáris energia mellett a megújuló energiaforrásokat is tartalmazza, és hogy a beépített kapacitásban a jövőben jelentkező hiányt kizárólag a nukleáris energiával nem lehet fedezni. Ennek alapján a további nukleáris kapacitások nem akadályozzák meg a megújuló energia fejlesztését. Magyarország megjegyzi, hogy a Greenpeace beadványának részét képező, az Energy Brainpool által készített piaci elemzés a megújuló energiaforrásoknak a Magyarország nemzeti megújulóenergia-célkitűzésével összhangban történő bevezetését feltételezi.
- (185) Magyarország megerősíti az MVM Csoport által megfogalmazott véleményt, amely szerint az MVM Csoport és a Paks II között semmilyen összefonódás nincs kilátásban, ezért nem lehet piaci koncentrációról beszélni. Magyarország az MVM Csoport azon állítását is megismétli, hogy az MVM Csoport üzleti stratégiája olyan lehetséges beruházásokat is tartalmaz, amelyek a jövőben a Paks II-vel versenyezhetnek.
- (186) Magyarország azokat a beadványokat is megerősíti, amelyek szerint a magas fokú összeköttetés miatt a vizsgálandó piacot a magyar államnál tágabban kell értelmezni. Ebben az összefüggésben az intézkedés hatása elhanyagolható. Magyarország a Greenpeace nevében az Energy Brainpool által a projektnek a regionális villamosenergia-piacokra, például Németországra gyakorolt potenciális hatásáról készített elemzés módszertanát is vitatja. Azzal érvel, hogy az alkalmazott megközelítés a projekt hatását kizárólag belföldi összefüggésben vizsgálja, és nem veszi figyelembe a Magyarországra irányuló energiabehozatal szerepét, mindezt pedig azon implicit feltételezés alapján extrapolálja Németországra, hogy a német villamosenergia-piacra gyakorolt hatás megegyezik a Magyarországra gyakorolt hatással. Magyarország azt is állítja, hogy az elemzés több ponton téves, mivel a rendszerösszekötő kapacitások jelenlegi mértékét feltételezi, ugyanakkor figyelmen kívül hagyja az uniós célkitűzések részét képező további összeköttetéseket.
- (187) A biztonsági problémákat hangsúlyozó észrevételeket illetően Magyarország azt állítja, hogy az országban a már meglévő négy atomerőművi blokknak köszönhetően jelentős tudás és szakértelem áll rendelkezésre. Azt is megjegyzi, hogy a nukleáris létesítmények engedélyeit kibocsátó Országos Atomenergia Hivatal jól ismeri a VVER-technológiát, amellyel kapcsolatban kétéves belső képzési programot dolgozott ki. A programban a szabályozó testület azon tagjai vesznek részt, akik jelentős tudományos és gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek, ők végzik az új alkalmazottak képzését és fejlesztését, hogy felkészítsék őket a szabályozó hatóság részeként elvégzendő feladataikra.
- (188) Magyarország továbbá hangsúlyozza, hogy a környezetvédelmi hatóság és a szabályozó hatóság egymástól függetlenek, ami megbízható és objektív biztonsági keretrendszert biztosít. Magyarország azt is megjegyzi, hogy a projekt nukleáris biztonságga kapcsolatos vonatkozó műszaki előírásai a magyar jog, az európai közösségi előírások, a NAÜ és a Nyugat-európai Nukleáris Hatóságok Szövetsége által megfogalmazott biztonsági ajánlások, valamint a fukusimai balesetből levont tanulságok alapján készültek el.
- (189) A projekt előkészítése során az átláthatóság állítólagos hiányával kapcsolatos észrevételekre adott válaszul Magyarország kifejtette, hogy az átláthatóságot a parlamenti döntéshozatali eljárás révén sikerült biztosítani. A parlamenti eljárás biztosította az összes érdekelt fél és a hatóságok, így a Bizottság számára az összes releváns információhoz való hozzáférést. Az eljárás részeként minden független szakértői jelentést közzétettek, a projekt gazdasági elemzéseit is beleértve, valamint több nyelven elérhetővé tették az összes környezeti hatásvizsgálati anyagot.
- (190) Magyarország a projektért felelős kormánybiztos által 2015. március 17. és május 4. között tartott nyilvános konzultációkra is hivatkozott, amelyek során a Paks II építésének és üzemeltetésének lehetséges környezeti hatásaival foglalkoztak. Magyarország az összes (uniós és nem uniós) szomszédos harmadik országot is értesítette a projektről, és a projekttel kapcsolatban több országban összesen kilenc nyilvános konzultációt tartott.

- (191) Azokkal az észrevételekkel kapcsolatban, amelyek szerint a projekt megvalósítása sérti az Európai Parlament és a Tanács 2014/24/EU⁽⁶⁰⁾, valamint az európai parlamenti és a Tanács 2014/25/EU irányelvét⁽⁶¹⁾, a magyar hatóságok kifejtik, hogy a kormányközi egyezmény és a megvalósítási megállapodások nem esnek az EUMSZ, valamint a 2014/24/EU és a 2014/25/EU irányelv hatálya alá. A magyar hatóságok azt is állítják, hogy még ha az EUMSZ-t kellene is alkalmazni, a kormányközi egyezményre és a megvalósítási megállapodásokra a 2014/25/EU irányelv 22. cikkében a nemzetközi megállapodásokkal kapcsolatban megállapított mentesség vagy ugyanazon irányelv 50. cikkének c) pontjában meghatározott technikai mentesség vonatkozna, ezért mentesülnek az uniós közbeszerzési szabályok alkalmazása alól. Magyarország kifejti, hogy a kormányközi egyezmény egyértelmű eljárásokat állapít meg a megvalósítási megállapodások odaítélésére, a gazdasági társaságok kijelölésére és az alvállalkozói szerződések odaítélésére vonatkozó konkrét követelményeket is beleértve.
- (192) Magyarország azokat az észrevételeket is cáfolja, amelyek szerint megsértette a 2009/72/EK irányelv 8. cikkét. Magyarország azzal érvel, hogy a szóban forgó irányelv erre a projektre nem vonatkozik, mivel az az Euratom-Szerződés kizárólagos hatálya alá tartozik, amely elsőbbséget élvez az EUMSZ-ben és az abból eredő másodlagos jogszabályokban foglalt szabályokkal szemben. A magyar hatóságok azt is kiemelik, hogy véleményük szerint mivel a projekt mentes az állami támogatástól, a 2009/72/EK irányelvben foglalt, a kapacitásokkal kapcsolatos versenytárgyalási rendelkezések nem érvényesek.
- (193) Magyarország végül az Európai Unió Bíróságának ítélezési gyakorlatára⁽⁶²⁾ hivatkozik, amely kimondja, hogy az uniós jog megsértésének fennállását vagy hiányát az állami támogatásokkal kapcsolatos vizsgálatok keretében nem kell figyelembe venni. Ennek ismeretében Magyarország úgy véli, hogy a villamosenergia-irányelv esetleges megszegését az állami támogatásra vonatkozó hivatalos vizsgálat hatályán kívül kell vizsgálni. Magyarország hivatkozik továbbá a Bizottság által a Hinkley Point C ügyében hozott állami támogatási határozatára, azt állítva, hogy a 2009/72/EK irányelv 8. cikke értelmében versenytárgyalási eljárás helyett a megkülönböztetéstől való mentesség és az átláthatóság szempontjából azzal egyenértékű, egyéb eljárás is alkalmazható. Magyarország azt állítja, hogy az alvállalkozói szerződések odaítélésre a megkülönböztetés-mentesség és az átláthatóság elveivel összhangban kerül sor.

4.5. A MAGYARORSZÁG ÁLTAL A BIZOTTSÁGHOZ BENYÚJTOTT ÉSZREVÉTELEKRE ADOTT TÖVÁBBI VÁLASZOK

- (194) Magyarország a Bizottsághoz benyújtott észrevételekre adott válaszában azzal érvel, hogy a Bizottság saját nukleáris indikatív programról szóló közleménye (PINC)⁽⁶³⁾ is azt jelzi, hogy 2015 és 2050 között több milliárd eurót (a becslések szerint 650 milliárd és 760 milliárd EUR közötti összeget) kellene az atomenergiába beruházni, hogy az egész Unióra kiterjedő alapon tudják biztosítani az energiaellátás biztonságos jövőjét.

5. AZ INTÉZKEDÉS ÉRTÉKELÉSE

5.1. A TÁMOGATÁS MEGLÉTE

- (195) Valamely intézkedés akkor minősül az EUMSZ 107. cikkének (1) bekezdése értelmében vett állami támogatásnak, ha teljesít négy halmozott feltételt. Először is az intézkedést az államnak kell finanszíroznia vagy állami forrásból kell nyújtani. Másodszor, az intézkedés előnyt nyújt a kedvezményezettnek. Harmadszor, az intézkedés bizonyos vállalkozásokat vagy gazdasági tevékenységeket előnyben részesít (azaz bizonyos mértékű szelektivitásnak kell fennállnia). Negyedszer pedig, az intézkedés befolyásolhatja a tagállamok közötti kereskedelmet és torzíthatja a versenyt a belső piacon.
- (196) Az eljárás megindításáról szóló határozat 3.1. szakaszában a Bizottság azt az előzetes megállapítást tette, hogy az intézkedés gazdasági előnyhöz juttathatja a Paks II-t, állami támogatásnak minősül, mivel azt a magyar államnak betudható állami forrásokból nyújtották, az intézkedés szelektív, továbbá befolyásolhatja a tagállamok közötti kereskedelmet, és torzíthatja a versenyt a belső piacon. A Bizottság nem talált okot arra, hogy a hivatalos vizsgálat során megváltoztassa az ezekkel kapcsolatos értékelését.

⁽⁶⁰⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/24/EU irányelve (2014. február 26.) a közbeszerzésről és a 2004/18/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 94., 2014.3.28., 65. o.)

⁽⁶¹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/25/EU irányelve (2014. február 26.) a vízügyi, energiaipari, közlekedési és postai szolgáltatási ágazatban működő ajánlatkérők beszerzéseiről és a 2004/17/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 94., 2014.3.28., 243. o.)

⁽⁶²⁾ T-289/03 BUPA, 313. pont.

⁽⁶³⁾ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-177-EN-F1-1.PDF>

5.1.1. GAZDASÁGI ELŐNY

- (197) A Bizottság azt értékelte, hogy az intézkedés előnyt nyújt-e a Paks II számára annak következtében, hogy a magyar állam által teljes mértékben finanszírozott két új atomerőművi blokk tulajdonosa és üzemeltetője. A Bizottság azt is értékelte, hogy a Paks II részére nyújtott gazdasági előny meglete kizárható-e abban az esetben, ha a magyar állam beruházása profitorientált indoklás által vezérelt, piaci alapú beruházás lenne.
- (198) A Bizottság értékelésében egyetért Magyarországgal a piactgazdasági szereplő teszt alkalmazását illetően, amellyel meghatározhatja, hogy bizonyos beruházás piaci alapú-e. Ez a teszt azt vizsgálja, hogy egy piactgazdasági befektető az állami befektetővel azonos feltételek mellett fektetett volna be a projektbe akkor, amikor megszületett a döntés a beruházás megvalósításáról (lásd még az (53) és az (54) preambulumbekendést).
- (199) Ez a teszt elismeri a gazdasági előny és így az állami támogatás meglétét, ha a beruházás várható belső megtérülési rátája alacsonyabb ugyanezen projekt esetében a WACC piaci alapú referenciaértékénél, mivel egy észszerű magánbefektető ilyen feltételek mellett nem ruházna be a projektbe.
- (200) A piactgazdasági befektető teszt előírja, hogy az IRR és a WACC becsléséhez használt bizonyíték a beruházási döntéssel egyidejű legyen, hogy az adott időpontban a befektetők rendelkezésére álló információkat reprodukálja. A Bizottság a Paks II projekt vonatkozásában meghatározta a döntéshozatali folyamat időrendi sorrendjét, hogy megállapíthassa, hogy a befektetők számára milyen információk álltak rendelkezésre a projekt folytatására vonatkozó döntés meghozatalának időpontjában⁽⁶⁴⁾.
- (201) E döntés időpontjától kezdődően a Paks II még mindig nem adott visszavonhatatlan megbízást a két új reaktor építési munkálataira⁽⁶⁵⁾ [...]. Ezért a Bizottság úgy véli, hogy a 2017 februárjától rendelkezésre álló adatok (a továbbiakban: a 2017. évi adatok) a piactgazdasági szereplő teszt szempontjából a leginkább relevánsak, és ezeket veszi alapeseti forgatókönyvként figyelembe.
- (202) A Paks II-vel kapcsolatos tárgyalások azonban több mint két évvel korábban kezdődtek. A piactgazdasági szereplő tesztjén elért eredmények megbízhatóságának ellenőrzéséhez a Bizottság az eredeti beruházási döntés meghozatalának időpontjában, azaz a 2014. december 9-én aláírt EPC-szerződés időpontjában érvényes adatokat (a továbbiakban: a 2014. évi adatok) külön is értékelte. A Bizottság szemlélteti, hogy ugyanennek az elemzésnek egy korábbi időpontban – azaz az eredeti beruházás időpontjában – kapott eredményei összhangban állnak a 2017. évi adatok felhasználásával kapott eredményekkel.
- (203) A piactgazdasági szereplő teszt teljesülésének megállapításához a Bizottság megbecsülte egy, a Paks II-höz hasonló kockázati profilú beruházás elméleti WACC-értékét. A Bizottság ezt a becsült piaci WACC-t összevetette a projekt WACC-értékével, először az alapeseti forgatókönyvben, a 2017. évi adatok segítségével, majd a megbízhatóság ellenőrzésének céljából a 2014. évi adatokkal is, amelyek az eredeti beruházási döntés szempontjából lényegesek.

5.1.1.1. A Bizottság értékelése a súlyozott átlagos tőkeköltséggel (WACC) kapcsolatban

- (204) A Bizottság a WACC becsléséhez a Magyarország által használt két módszert alkalmazza, azaz a szokásos alulról építkező megközelítést, amely az összes összetevő becslésével építi fel az elméleti WACC-t, valamint az összehasonlító teljesítményértékelést (benchmarking-elemzés), amely a Paks II szempontjából releváns és ahhoz hasonló hivatkozásokra alapoz. Az azonos módszerek alkalmazásának ellenére a Bizottság eredményei eltérnek a Magyarország által levont következtetésektől, mivel a Bizottság megkérdőjelezett bizonyos, Magyarország által felhasznált paraméterértékeket, és cáfolta azok érvényességét. Az egyéb paramétereket és referenciaértékeket a Bizottság a Magyarország által javasolt formában elfogadja, és névértéken figyelembe veszi. Értékelésében a Bizottság alátámasztó bizonyítékokat nyújt minden olyan érték esetében, amely eltér a Magyarország által javasoltaktól.
- (205) A Bizottság értékelésében alkalmazott mindkét módszer a 2017. évi adatokat használja alapadatként, a 2014. évi adatokat pedig a megbízhatóság ellenőrzéséhez.
- (206) Tekintettel a pénzügyi becslésekre jellemző viszonylag jelentős bizonytalansági tényezőkre, a Bizottság egy tartományt ad meg a WACC piaci alapú elméleti referenciaértékéhez, amelyet a piactgazdasági szereplő tesztjében kell használni.

⁽⁶⁴⁾ Magyarország beadványában nem határozott meg időrendi sorrendet, és következtelen módon, eltérő időpontokban elérhető számadatokat használt fel. Bár a magyar beadványok középpontjában a 2014 decemberében meghozott beruházási döntés állt, a Magyarország által benyújtott Második pontosító levél 2015. júliusi részvénykockázati prémiumra vonatkozó adatokat is tartalmazott.

⁽⁶⁵⁾ Az EPC-szerződés az új reaktorok fejlesztését két fázisra osztja: az első fázisban kizárólag [...] történik, a második fázisban [...] kerül sor.

- (207) A két módszer alkalmazása során a Bizottság névértéken, a megbízható referenciaértékekkel összhangban állóként vette figyelembe a teljes élettartamra vonatkozó, 40–50 % közötti átlagos tőkeáttételt, amelyet Magyarország a MEIP-tanulmányban és a gazdasági tanulmányban javasolt. E határozat alkalmazásában a tőkeáttételre történő hivatkozás a projekt idegen tőkéje és teljes saját tőkéje közötti arányt jelenti. A Bizottság továbbá a 19 %-os magyarországi társasági adót is elfogadta.
- (208) A Bizottság saját értékelésének elvégzése előtt a következő hiányosságokat állapította meg a Magyarország által benyújtott végső WACC-referenciaértékkel kapcsolatban:
- A Magyarország által javasolt kétféle módszerből származó tartományok nem teljesen következetesek. Az összehasonlító teljesítményértékelés során kapott intervallumok (5,9–8,4 %) szélesebbek az alulról felfelé építkező megközelítéssel meghatározottnál (6,2–7,0 %), jóval magasabb értékekkel. Magyarország nem igazolta, hogy a WACC-értékek legpontosabb részhalmlaza miért korlátozódik [6,2–7,0 %]-ra, ami épp egybeesik az összehasonlító teljesítményértékelés intervallumának alsó részével.
 - A Magyarország MEIP-tanulmányának részét képező összehasonlító teljesítményértékelésében és a gazdasági tanulmányban foglalt különböző változók nem állnak összhangban az ugyanezen tanulmányok részét képező alulról felfelé építkező megközelítésben foglalt megfelelő változók értékével⁽⁶⁶⁾.
 - Az alulról felfelé építkező megközelítést illetően a Bizottság a Magyarország által használt paraméterek közül elsősorban hármat cáfol, mégpedig a részvénykockázati prémiumot, a kockázatmentes kamatlábát és a hitelkockázati felárat. Először is semmi sem indokolja, hogy miért a részvénytőke elmúlt 10 évben mért teljesítménye a megfelelő referenciaérték a magyar részvénytőkei kockázati prémium számára (amelyet a MEIP-tanulmányban és a gazdasági tanulmányban egyaránt használtak). A historikus kockázati prémiumok használata ellen szóló érvek a 2008. évi válság utáni piaci magatartáshoz kapcsolódnak, melyről megállapítást nyert, hogy ellentétben állt a válság előtti időszakokkal⁽⁶⁷⁾. Másodszor, a Magyarország által a „Második pontosító levélben” (az eljárás megindításáról szóló határozatot megelőzően) megadott kockázatmentes kamatlábát a 2014 novemberében-decemberében érvényes 15 éves futamidejű, forintban denominált államkötvények 3,8 %-os hozamához viszonyítják. A Bizottság azonban úgy véli, hogy a magyar államkötvény hozamának jelentős mértékű változásai miatt észszerűbb lenne az átlaghozamot a beruházási döntést megelőző teljes naptári év során rendelkezésre álló havi hozam adatok alapján kiszámítani. Harmadszor, Magyarország az OECD EUR-alapú kereskedelmi referencia-kamatlábát (CIRR) használja egy 18 éves futamidejű projekthez a Paks II hitelkockázati felárának meghatározásához. Azonban – ahogyan Magyarország a MEIP-tanulmányban is rámutat, – az OECD CIRR-kamatlábát olyan szabályok alapján számítják ki, amelyek alapján nukleáris projektek finanszírozását szolgáló exporthitelek és kereskedelmi vonatkozású támogatások nyújthatók. Az exporthitelek potenciális állami támogatási eleme torzíthatja a hitelkockázati felár piaci referenciaértékét.
 - Végül a becslések megbízhatóságát Magyarország nem taglalta részletesen. Az atomerőművekkel kapcsolatos rendkívüli kockázatot sem a becslésekbe nem számították bele egyértelműen, sem pedig az érzékenységelemzésben nem használták fel. Ez azért is fontos, mert a nukleáris energiatermelés eltérő jellegű, potenciálisan nagyobb kockázatokkal járhat, mint más típusú villamosenergia-termelési technológiák⁽⁶⁸⁾⁽⁶⁹⁾.

⁽⁶⁶⁾ Például a Magyarország által az idézett tanulmányokban benyújtott részvénykockázati prémium az összehasonlító teljesítményértékelésben foglalt becslések szerint 9,0 %, szemben az ugyanezen tanulmányokban foglalt, alulról felfelé építkező megközelítésben becsült részvénykockázati prémium 4,0 %-os értékével.

⁽⁶⁷⁾ Lásd: Damodaran, A. „Equity risk premium (ERP): Determinants, estimation and implications – The 2016 Edition” (2016), Estimation Approaches – Historical Premiums c. rész, 29–34. o., elérhető itt: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2742186. Ezenkívül úgy tűnik, hogy a Magyar Értéktőzsde historikus indexe – amelynek záróértéke 2006. május 2-án 24 561,80 volt, 2016. május 2-án pedig 26 869,01 (adatok innen: https://www.bet.hu/oldalak/piac_most) – megerősíti ezeket a kétélyeket.

⁽⁶⁸⁾ A Moody's tanulmánya (2009) szerint ha az amerikai villamosenergia-termelő vállalatok bejelentik egy atomerőmű építését, az átlagosan 4 ponttal történő leminősítést von maga után. Ezzel szemben Damodaran adatbázisaiban úgy becsüli meg, hogy a 4 pontos hitelminősítési különbség – például A3 és Ba1 – 2,0 %-os teljes részvénytőkei kockázati prémiumnak felel meg (Damodaran adatbázis, a 2016. júliusi verzió értékei).

⁽⁶⁹⁾ Az ilyen jellegű kockázat mértéke a Paks II esetében alacsonyabb, mivel az építési kockázatnak csak korlátozott mértékben van kitéve.

Az első módszer – az alulról építkező megközelítés

- (209) Az alulról építkező megközelítés a WACC szokásos képleteit alkalmazza (amelyeket Magyarország használ), és a paramétereit a következőképpen becsüli meg:

$$WACC = \frac{D}{D+E} (1 - t) R_d + \frac{E}{D+E} R_e$$

ahol D és E az idegen tőke (debt) és a saját tőke (equity) értékeit jelöli, az R_d és az R_e az idegen tőke illetve a saját tőke költségeit jelöli, és a t a társasági adó kulcsa, amely Magyarország esetében 19 %. Ez a képlet a paraméterek várható értékén alapul. Az R_d és az R_e a beruházási döntések időpontjában érvényes idegentőke-költségek illetve sajáttőke-költségek, nem pedig historikus költségek.

- (210) Ezzel szemben az idegentőke-költséget a következő képlettel lehet meghatározni (Magyarország is ezt használta):

$$R_d = R_f + (R_d - R_f)$$

ahol R_f jelöli a piaci kockázatmentes kamatlábat és $(R_d - R_f)$ jelöli a piacon érvényes kötvénypiaci kockázati prémiumot.

- (211) Ezzel szemben a sajáttőke-költséget a szokásos CAPM-képlettel lehet meghatározni (Magyarország is ezt használta)⁽⁷⁰⁾:

$$R_e = R_f + \beta \times (E(R_m) - R_f)$$

ahol R_f jelöli a piacon érvényes kockázatmentes kamatlábat, jelöli a részvénytőke kockázati prémiumot, és β (béta) a projekt idioszinkratikus, diverzifikálható kockázatának mértéke.

- (212) A Bizottság egyetért a WACC kiszámításához használt paraméterek közül az alábbi értékekkel:

- A kockázatmentes kamatláb megközelítéséhez a Bizottság a forintban denominált, 15 éves futamidejű magyar államkötvényt használja alapul, mivel ez volt a magyar kormány által kibocsátott leghosszabb futamidejű államkötvény. A havi kamatláb volatilitása igen nagy volt abban az időszakban, amikor a Paks II eredeti beruházási döntését meghozták. Ezért az egy hónapnak megfelelő érték kiválasztása kizárólag nem megbízható eredmény hozhatott volna. Nem tükrözte volna a valóságot és az ilyen nagy léptékű döntés összetettségét, ahol a beruházók teljeskörű tájékoztatás megszerzésére törekednek. Ezért a Bizottság az időbeli fókuszpontot megelőző 12 naptári hónapra vetített átlagértéket használ, szemben Magyarországgal, amely a beruházási döntést közvetlenül megelőző hónapra vonatkozó kamatláb alkalmazása mellett döntött⁽⁷¹⁾.
- A (208) preambulumbekzdés (c) pontjában a Magyarország által használt historikus részvénytőke kockázati prémiumok nem megfelelő jellegével kapcsolatban kifejtett okok miatt a Bizottság a részvénytőke kockázati prémiumot két, a pénzügyi és üzleti világ által széles körben elismert forrásból származó részvénytőke kockázati prémium számtani átlagaként számította ki.
- A fő adatforrás a részvénytőke kockázati prémiumoknak a New Yorki Egyetemen oktató Aswath Damodaran professzor által kidolgozott globális adatbázisa („A Damodaran-féle kockázati prémium-adatbázis”) ⁽⁷²⁾,

⁽⁷⁰⁾ A CAPM rövidítés jelentése tőkeeszköz-árazási modell, amely valamely eszköz várható megtérülésének becslésére szolgáló szokásos pénzügyi modell, lásd: <http://www.investopedia.com/terms/c/capm.asp>.

⁽⁷¹⁾ A Bizottság az EUR-ban és USD-ban denominált államkötvényeket is megvizsgálta, ezek az államkötvények azonban rövidebb futamidejűek; az EUR-ban denominált kötvények utolsó kibocsátására 2011 májusában, az USD-ban denominált kötvények utolsó kibocsátására pedig 2014 márciusában került sor. Mivel az államkötvények kamatlába oly sokat változott, a Bizottság végül úgy döntött, hogy az elemzésben nem használja fel azokat. Ha e kötvényeket is figyelembe veszi az elemzés során, az növelte volna a WACC becslést értékét, ezért e kötvények figyelmen kívül hagyása konzervatív döntésnek minősül.

⁽⁷²⁾ A 2014. decemberi adatokért lásd a „Risk Premiums for Other Markets > 1/14” címkét a következő weboldalon: http://people.stern.nyu.edu/adamodar/New_Home_Page/dataarchived.html. A 2017. februári adatokért lásd a Risk Premiums for Other Markets > Download címkét a következő weboldalon: http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/New_Home_Page/datacurrent.html. A pénzügy világában a Damodaran-adatbázist széles körben idézik és használják.

- A második adatbázis az IESE Business Schoolon (Navarrai Egyetem) oktató Fernandez professzor által összeállított piaci kockázatiprémium-adatbázis⁽⁷³⁾.

A megállapításokat az alábbi 6. táblázat foglalja össze.

6. táblázat

Részvénypiaci kockázati prémium – Magyarország

	2014. december	2017. február
Részvénypiaci kockázati prémium – Damodaran	8,84	8,05
Részvénypiaci kockázati prémium – Fernandez	8,30	8,10
Átlag részvénypiaci kockázati prémium	8,57	8,08

- A bétaérték becsléséhez a Bizottság névértéken vette figyelembe Magyarország MEIP-beadványban megadott javaslatát (0,92)⁽⁷⁴⁾.
- Az adózás előtti idegentőke-költség a magyar kockázatmentes kamatláb (az időbeli fókuszpontot megelőző 12 naptári hónap átlagértéke) plusz az államkötvény hozamán felüli kereskedelmi hitelkockázati felár (2,26 %) lenne, ami az ország hitelkockázati felárának mértéke⁽⁷⁵⁾.
- A projekt tőkeáttétele a feltételezések szerint két értéknek (50 % és 40 %) felel meg, ahogyan azt Magyarország a MEIP-tanulmányban és a gazdasági tanulmányban is javasolta.

- (213) A WACC (212) preambulumbekzdésben említett bemeneti adatait, valamint a származtatott WACC-tartományokat a 7 tartalmazza. Külön oszlopban található az adott, az értékelés szempontjából lényeges időszakra vonatkozó adatok.

7. táblázat

A WACC alulról építkező számítása

BEMENETI ADATOK	2014. december	2017. február
Kockázatmentes kamatláb – Magyarország	5,30 %	3,45 %
Részvénypiaci kockázati prémium – Magyarország	8,57 %	8,08 %

⁽⁷³⁾ A 2014-es adatokhoz lásd: Fernandez, P., Linares P. és Acin, I. F., „Market Risk Premium used in 88 countries in 2014: a survey with 8,228 answers” 2014. június 20., elérhető itt: <http://www.valuewalk.com/wp-content/uploads/2015/07/SSRN-id2450452.pdf>. A 2016-os adatokhoz lásd: Fernandez, P., Ortiz, A. és Acin, I. F. „Market Risk Premium used in 71 countries in 2016: a survey with 6,932 answers”, 2016. május 9., elérhető itt: https://papers.ssrn.com/sol3/papers2.cfm?abstract_id=2776636&download=yes.

⁽⁷⁴⁾ A Magyarország által a MEIP-tanulmányban és az azt követő Második pontosító levélben megadott egyéb bétaértékek, valamint a Damodaran-adatbázisban a közüzemi ágazatra, a megújuló energiaforrások ágazatra és a villamosenergia-ágazatra vonatkozó bétaértékek mind magasabbak 1-nél. Ezért a 0,92-nek megfelelő bétaérték használata konzervatív döntés, mivel az egyéb, magasabb bétaértékeknél alacsonyabb WACC-értéket eredményez.

⁽⁷⁵⁾ Lásd: <http://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok>, XI. sorozat: „Deviza, pénz és tőkepiac” > „Állampapír piaci referenciahozamok” az előbbi, és https://www.quandl.com/data/WORLDBANK/HUN_FR_INR_RISK-Hungary-Risk-premium-on-lending-lending-rate-minus-treasury-bill-rate az utóbbi esetében. Az utóbbi értékkel kapcsolatban bizonyos óvatosság ajánlott a magyarországi vállalati kötvénypiac kis mérete miatt. Az adatok 2014. december 31-re vonatkoznak. Ennél frissebb adatok nem állnak rendelkezésre.

BEMENETI ADATOK	2014. december	2017. február
Béta	0,92	0,92
Saját tőke-megtérülés	13,19 %	10,88 %
A magyar államkötvények hozamán felüli kereskedelmi hitelkockázati felár	2,26 %	2,26 %
Idegen tőke adózás előtti megtérülése	7,56 %	5,71 %
Társasági adó-kulcs	19 %	19 %
Idegen tőke adózás utáni megtérülése	6,12 %	4,63 %
Tőkeáttétel (D/(D+E)) – I. forgatókönyv	50 %	50 %
Tőkeáttétel (D/(D+E)) – II. forgatókönyv	40 %	40 %
WACC az I. tőkeáttétellel	9,66 %	7,75 %
WACC a II. tőkeáttétellel	10,36 %	8,38 %
WACC-tartomány	9,66–10,36 %	7,75–8,38 %

- (214) A WACC 7 ismertetett elemei [9,66–10,36 %] közötti WACC-tartományt jeleznek 2014 decemberére és [7,75–8,38 %] közötti tartományt 2017 februárjára ⁽⁷⁶⁾. Megjegyzendő azonban, hogy e számítások esetében az egyetlen ágazatspecifikus bemeneti adat az iparágra vonatkozó bétaérték (0,92). Ennek eredményeként nem valószínű, hogy a nukleáris projektekkel kapcsolatos nagyobb kockázathoz társuló teljes felár szerepel a számításokban (lásd a 68. lábjegyzetet), ezért azt a tényleges kockázat alsó korlátjaként kell tekinteni.

Második módszer – összehasonlító teljesítményértékelés

- (215) A Bizottság egyetért Magyarországgal abban, hogy az lehet a piaci WACC releváns tartományának megállapítására szolgáló alternatív megközelítés, ha összehasonlíthatják a Paks II projekthez hasonló referenciaértékekkel. Az (a) preambulumbekzdésben említett okok miatt azonban a Bizottság a magyar hatóságok által benyújtott referenciaértékeket és tartományokat nem találta kellően megbízhatónak. A Bizottság ezért kidolgozta saját összehasonlító teljesítményértékelését, amely a Damodaran-adatbázis alapján ⁽⁷⁷⁾ ⁽⁷⁸⁾, mind a 2017-es és a 2014-es adatokat felhasználva ágazat- és országspecifikus WACC-referenciaértéket határoz meg.

⁽⁷⁶⁾ Ezek a számok nagyobbak, mint a Magyarország által kapott eredmények, főként a Bizottság által használt magasabb kockázatmentes kamatláb és magasabb részvénytőke kockázati prémium következtében (Magyarország választásait a (208) preambulumbekzdés bírálja).

⁽⁷⁷⁾ A 2014. decemberi országspecifikus WACC-adatokhoz lásd: „Data > Archived data > Cost of capital by industry > Europe > 1/14, itt: <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>. A 2017. februári országspecifikus WACC-adatokhoz lásd a következő címkéket: Data > Current data > Cost of capital by industry > Europe, itt: <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>. A részvénykockázati prémiumra vonatkozó szám adatokhoz lásd a 72. lábjegyzetet. Azt is meg kell jegyezni, hogy ez az adatbázis egy globális adatbázis része, és az európai országokat tartalmazza (Nyugat-Európa jelöléssel). Az országok azonban további csoportokba vannak rendezve, és Magyarország a „Developed Europe” alcsoport része – lásd a „Europe” vagy az „Industries sorted global” munkalapot az itt található Excel-fájlban: <http://www.stern.nyu.edu/~adamodar/pc/datasets/indname.xls>.

⁽⁷⁸⁾ Magyarország a „Második pontosító levélben” egy rövid összehasonlító teljesítményértékelést készített, amely a Damodaran-féle adatokon alapul (a levél 2. függelékében). Ez az értékelés azonban irreleváns, mivel a 2014-ben meghozott beruházási döntés alátámasztásához későbbi információkat használ fel.

(216) Ez a megközelítés a következő három lépést követi (a mindhárom lépéshez kapcsolódó szám adatok kiszámítása 2014 decemberére és 2017 februárjára vonatkozóan külön-külön történt):

- a) Az első lépésben Damodaran Nyugat-Európára vonatkozó ágazati szintű WACC-adatbázisát használták fel az olyan ágazatok idegentőke- és sajáttőke-költségének kiszámítására, amelyekről feltételezhető, hogy jól közelítik a nukleáris energiatermelés ágazatát ⁽⁷⁹⁾.

A nukleáris energiatermelési ágazat helyettesítői közé tartozik a „Zöldenergia és megújuló energiaforrások” ágazat, a „Villamos energia” ágazat és a „Közüzemi (általános)” ágazat a 2017-es adatbázis esetében, a 2014-es adatbázisnál pedig a „Villamos energia” és a „Közüzemi (általános)” ágazat ⁽⁸⁰⁾. Az ezen ágazatok alapján kiszámított idegentőke- és sajáttőke-költség a Paksi Atomerőmű esetében konzervatív becslésnek tekinthető, és ennek két oka van. Először is, a Damodaran-adatbázis nem tesz különbséget ezen ágazatok szabályozott és nem szabályozott szegmensei között. A Paks II a nem szabályozott szegmensben található, amely magasabb kockázattal jár, ezért az idegen tőke és a saját tőke költsége is magasabb, mint az ugyanazon ágazaton belüli szabályozott cégek esetében. Másodszor, nagy méretük és léptékük miatt az atomerőművek kockázatosabbak, mint az átlagos villamosenergia-termelő vagy közüzemi cégek ⁽⁸¹⁾.

A 8 tartalmazza a közvetlenül a Nyugat-Európára vonatkozó Damodaran-féle WACC-adatbázisból vett, adózás előtti idegentőke- és sajáttőke-költségeket, valamint az ágazati szintű bétaértékeket ⁽⁸²⁾. A táblázat az ezekre az iparágakra vonatkozó iparági átlagot is tartalmazza ⁽⁸³⁾.

8. táblázat

Iparági szintű (adózás előtti) idegentőke-költségek és sajáttőke-költségek Nyugat-Európára vonatkozóan

Tárgyév	Költség	Zöldenergia és megújuló energiaforrások	Villamos energia	Közüzemi ágazat (általános)	Villamosenergia-termelés és közüzemi ágazat (átlag)
2014	Idegen tőke	—	5,90 %	5,40 %	5,65 %
	Saját tőke	—	9,92 %	9,84 %	9,88 %
	β	—	1,09	1,08	
2017	Idegen tőke	4,41 %	3,96 %	3,96 %	4,11 %
	Saját tőke	9,31 %	9,82 %	9,82 %	9,65 %
	β	1,01	1,08	1,08	

⁽⁷⁹⁾ Az ezekben a táblázatokban található szám adatok a 19 %-os magyar társaságiadó-kulcsnak az idegen tőkére történő alkalmazásával kerültek kiigazításra.

⁽⁸⁰⁾ A „Zöldenergia és megújuló energiaforrások” ágazatával kapcsolatos adatok a 2014-es adatbázisban még nem álltak rendelkezésre. 2016-ban a másik két vizsgált ágazathoz képest ennek az ágazatnak magasabb volt a WACC-értéke, ez pedig arra utal, hogy rendelkezésre állása esetén annak figyelembevétele növelte volna a 2014-es becsült WACC értékét.

⁽⁸¹⁾ Lásd a 68. lábjegyzetet.

⁽⁸²⁾ Az ebben a táblázatban foglalt szám adatok a Damodaran-féle iparági szintű WACC-adatbázisban tárolt bétaértékeken alapulnak.
⁽⁸³⁾ Ebben az esetben egyszerű átlagot, nem pedig az egyes szegmensekben található cégek számának súlyozott átlagát használ, mivel a középpontban a közelítő szegmensek állnak, nem pedig a közelítő cégek. 2016 esetében a súlyozott átlag nem jelentene különbséget, míg 2014 esetében valamivel magasabb értékeket, viszont magasabb WACC-értékeket eredményezne. Ennélfogva a jelen összefüggésben a súlyozott átlag helyett az egyszerű átlag alkalmazása konzervatív döntésnek minősül.

- b) A második lépés Damodaran részvénykockázati prémiumokat tartalmazó adatbázisát használja az átlagos kötvénypiaci és a részvénytőke kockázati prémiumok kiszámításához, amelyeket Magyarország vár el a „Fejlett Európa” alcsoportba tartozó egyéb nyugat-európai országoktól [lásd a 77. lábjegyzetet], amint azt a 9 megállapítja, amely a 8 vizsgált ágazatokban működő vállalatokat tartalmazza, és amelyek az iparági szintű WACC adatbázisban is szerepelnek ⁽⁸⁴⁾. Ezt hozzá kell adni az első lépésben (a) szereplő idegentőke- és sajáttőke-költségekhez.

9. táblázat

Kockázati prémium – Magyarország

(%)

Tárgyév	Kockázati prémium	Fejlett Európa	Magyarország	Különbség
2014	Országkockázati prémium (kötvények)	0,99	2,56	1,57
	Országkockázati prémium (részvények)	1,48	3,84	2,36
2017	Országkockázati prémium (kötvények)	1,06	1,92	0,86
	Országkockázati prémium (részvények)	1,30	2,36	1,06

- c) A harmadik lépésben a második lépés során (b) Magyarország esetében megállapított országkockázati prémiumok vonatkozó különbözetét hozzá kell adni az idegentőke és a sajáttőke első lépésben (a) kiszámított költségéhez, és így kapjuk meg az idegen tőke és a saját tőke Magyarországra vonatkozó költségének értékét ⁽⁸⁵⁾. Ezt követően a WACC érték a magyar hatóságok által javasolt két tőkeáttételi szintből származtatható. A 10 összegzi az eredményeket.

10. táblázat

Idegen tőke, saját tőke költsége és WACC (*)– Magyarország

(%)

Tárgyév	Költség	D/ (D+E)	Zöldenergia és megújuló energiaforrások	Villamos energia	Közüzemai ágazat (általános)	Villamosenergia- termelés és közüzemi ágazat (átlag)
2014	Adózás előtti idegen tőke			7,47	6,97	7,22
	Adózás utáni idegen tőke			6,05	5,65	5,85
	Saját tőke			12,50	12,40	12,45
	WACC	50		9,28	9,02	9,15
	WACC	40		9,92	9,70	9,81

⁽⁸⁴⁾ A becslés kiemelten fontos eleme, hogy Damodaran egy adott ország részvénytőke kockázati prémiumát az érett piaci felár és a kiegészítő országkockázati felár összegeként határozza meg, az adott ország nemteljesítési felára alapján, amelyet felszorozott (2014-ben 1,5-tel, 2016-ban pedig 1,39-cel), hogy tükrözze a részvények magasabb piaci kockázatát. További részletekért lásd Damodaran országspecifikus kockázati felár-adatbázisának „Explanation and FAQ” című munkalapját, amely itt érhető el: <http://www.stern.nyu.edu/~adamodar/pc/datasets/ctryprem.xls>.

⁽⁸⁵⁾ Figyelem: a ii. pontban kiszámított Magyarország-specifikus rendkívüli kockázati prémiumot meg kell szorozni a 8. táblázat: szereplő bétaértékekkel, hogy azt a saját tőke iii. pontban kiszámított költségébe be lehessen építeni.

(%)

Tárgyév	Költség	D/ (D+E)	Zöldenergia és megújuló energiaforrások	Villamos energia	Közüemi ágazat (általános)	Villamosenergia- termelés és közüzemi ágazat (átlag)
2017	Adózás előtti idegen tőke		5,27	4,82	4,82	4,97
	Adózás utáni idegen tőke		4,27	3,91	3,91	4,03
	Saját tőke		10,38	10,97	10,97	10,77
	WACC	50	7,32	7,44	7,44	7,40
	WACC	40	7,93	8,15	8,14	8,07

(*) A WACC-képlet az idegen tőke adózás utáni költségét használja.

- (217) Ez a módszer a Paks II esetében az eredeti beruházási döntés meghozatalának időpontjában, azaz 2014 decemberében 9,15–9,81 % közötti projekt-WACC-t javasol, 2017 februárjában pedig 7,40–8,07 % közötti értéket. Ez a tartomány a MEIP-tanulmányban meghatározott 40–50 % közötti tőkeáttételi értékeken alapul. Azt is meg kell jegyezni, hogy a 2014-es WACC 9,15 %-os alsó határát valószínűleg felfelé kell kiigazítani azokban az esetekben, amelyekben a „Zöldenergia és megújuló energiaforrások” pontra vonatkozó 2014-es adatok rendelkezésre állnak. Az atomerőművekkel kapcsolatos rendkívüli kockázati felár (lásd a 68 lábjegyzetet) egyértelmű beépítése pedig mindkét tartományt megemelné.

A WACC-vel kapcsolatos következtetések

- (218) A WACC piaci alapú referenciaértékének becsléséhez használt két módszer egymást átfedő időszakokat eredményezett. A 2017-re vonatkozó összesített értékek átlagosan alacsonyabbak a 2014-es értékeknél, ami elsősorban a magyar kockázatmentes kamatláb piaci alakulását tükrözi. Az érintett időszakokat a 11 foglalja össze.

11. táblázat

A WACC összefoglalása

(%)

	2014. december	2017. február
Alulról építkező megközelítés	9,66–10,36	7,75–8,38
Összehasonlító megközelítés	9,15–9,81	7,40–8,07
Összesített tartomány	9,15–10,36	7,40–8,38
Középpont	9,76	7,89

- (219) A 11 az eredeti beruházási döntés meghozatalának időpontjában, azaz 2014 decemberében 9,15–10,36 % közötti WACC-értékeket, 2017 februárjában pedig 7,40–8,38 % közötti értéket jelez. Mindezen WACC-értékeket konzervatívnak kell tekinteni, mivel nem tartalmazzák az atomerőmű-projektekhez szükséges potenciális kockázati prémiumot⁽⁸⁶⁾.

⁽⁸⁶⁾ Ráadásul a 2014-es érték 9,15 %-os alsó határát valószínűleg felfelé kell kiigazítani, amennyiben rendelkezésre álltak a „Zöldenergia és megújuló energiaforrások” pontra vonatkozó 2014-es adatok.

5.1.1.2. A Bizottság értékelése a projekt belső megtérülési rátájával (IRR) kapcsolatban

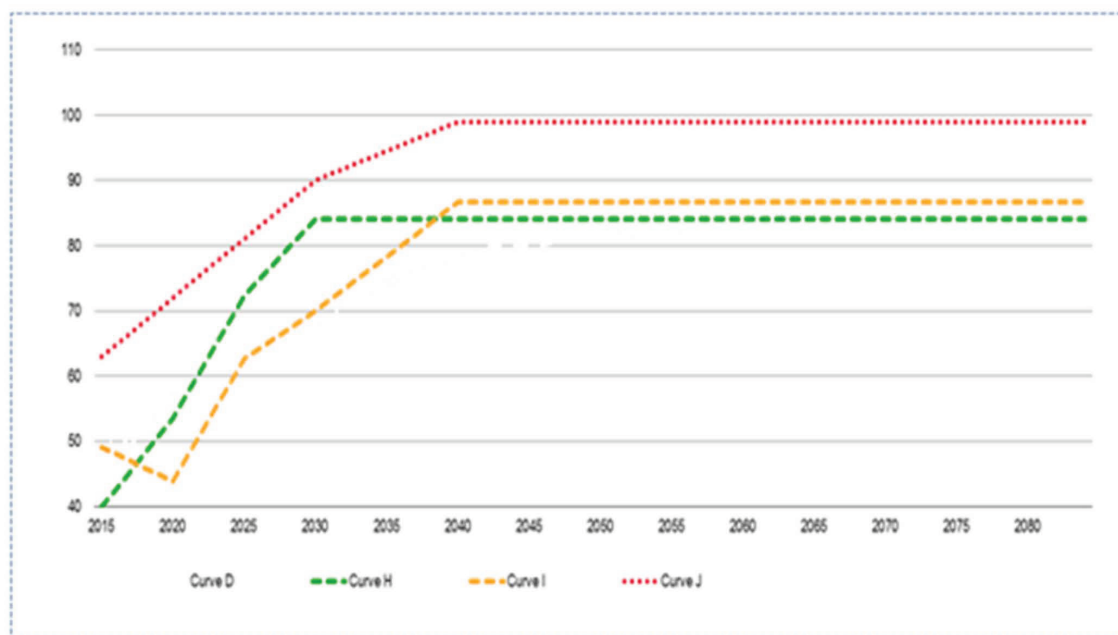
- (220) A Bizottság az IRR értékelése során a Magyarország által benyújtott pénzügyi modell használta. A Bizottság elfogadta a pénzügyi modellben használt módszert, valamint a modellben foglalt inputértékeket, kivéve a villamos energia árára vonatkozó előrejelzést (a vizsgált központi forgatókönyv esetében). A Bizottság azonban a következőket jegyzi meg:
- a) Az IRR értéke nagyon érzékenyen reagál a számításához kiválasztott ár-előrejelzésre. Például ha a 2014. novemberi EUR/USD árfolyamot ⁽⁸⁷⁾ alkalmazzuk a (magyar kormány által választott) 2015. októberi árfolyam helyett a 2014-es EUR-alapú IAE ár-előrejelzés megállapításához (amely az IEA WEO 2014-ben található előrejelzés adatokon alapult), ez a projekt belső megtérülési rátáját több mint 0,8 %-kal csökkenti. Ehhez pedig újra kell értékelní a projekt belső megtérülési rátájának kiszámításához használt ár-előrejelzést.
- b) Az IRR értéke érzékenyen reagál továbbá i. az atomerőművi blokkok kihasználtsági rátájára, ii. a projekttel kapcsolatos többféle költségvetésre, beleértve a kivitelezési fázisban jelentkező tulajdonosi költségeket, valamint az azt követő üzemeltetési fázisban keletkező működési és fenntartási költségeket, valamint iii. a kivitelezés során jelentkező esetleges késedelemre. Az ezen tényezőkben bekövetkező változások hatását körültekintően kell vizsgálni, azaz a Magyarország által a pénzügyi modellben vizsgált kisebb eltéréseken túl egy érzékenységelemzést is kell végezni, amely a fő eredmények megbízhatóságának ellenőrzését is tartalmazza.
- (221) Ezért a Bizottság annak érdekében, hogy a projektek belső megtérülési rátájához, valamint a kísérő érzékenységelemzéshez és a megbízhatóság ellenőrzéséhez pontosabb becslési eredményeket biztosítson, a belső megtérülési ráta becsléséhez használt elemeknél bizonyos finomításokat végzett el. A Bizottság elsősorban a Magyarország által benyújtott ár-előrejelzések vizsgálatát és kiegészítését végezte el. A Magyarország által a pénzügyi modell központi forgatókönyvében javasolt költségértékek és kihasználtsági ráta felhasználása mellett a Bizottság az érdekelt felek által benyújtott információkat is beépítette, hogy ezáltal javítsa az eredmények pontosságát. A Bizottság végül egy alapos érzékenység-ellenőrzést is végzett az eredményeken, amelynek során szimulálta a modell összes releváns paraméterének változásait.
- (222) A WACC-hez hasonlóan a releváns IRR-tartományokat mind a 2017 februárjában, mind pedig a 2014. december 9-én meghozott eredeti beruházási döntés meghozatalának időpontjában rendelkezésre álló információk (a 2017-es illetve a 2014-es adatok) alapján végezte el.

Ár-előrejelzések

- (223) A Bizottság ár-előrejelzésekkel kapcsolatos értékelésének kiindulópontját a Magyarország által benyújtott gazdasági tanulmány 16. ábráján található ár-előrejelzési görbék, valamint a Bizottság által az eljárás megindításáról szóló határozatban használt, az IEA WEO (2014) alapján készült ár-előrejelzés jelenti. A Paks II blokkjai teljes várható üzemidejének lefedése érdekében a Bizottság a szóban forgó grafikonokat módosította, hogy az előrejelzett árszinteket végponti (azaz 2030-as és 2040-es) értékeken állandóként kezelve csak azokat vegye figyelembe, amelyek a 2030-ig illetve 2040-ig tartó időszakra vonatkoztak. Ezeket az ár-előrejelzéseket a 14 tartalmazza.

⁽⁸⁷⁾ Az IEA 2014-es ár-előrejelzése kibocsátásának dátuma.

14. ábra

A villamosenergia-árak hosszú távú előrejelzéseit mutató görbék (EUR/MWh) ⁽¹⁾

⁽¹⁾ A D görbe bizalmas információnak/üzleti titoknak minősül

Forrás: Gazdasági tanulmány és pénzügyi modell [lásd a (69) preambulumbekendést].

- (224) A 14. ábrán található D görbét a Bizottság használta az eljárás megindításáról szóló határozatban a projekt belső megtérülési rátájának kiszámításához. A H görbe továbbá a 2014-es BMWi (német gazdasági minisztérium) piaci tanulmányi előrejelzését mutatja, az I görbe a 2014-es BMWi referencia-forgatókönyv előrejelzését, a J görbe az IEA WEO (2014) villamosenergia-árakra vonatkozó előrejelzését, ahol az USD-ben megadott adatokat a 2015 szeptemberében érvényes 0,9 EUR/USD árfolyamon számították át EUR-ra ⁽⁸⁸⁾. A Magyarország által benyújtott IRR-számítások elsősorban a H, I és J görbén alapultak.
- (225) A Bizottság a 14 látható görbékkel kapcsolatban a következő kiigazításokat tette. A J görbét az IEA WEO (2014) 2014 novemberében közzétett USD-alapú előrejelzéseivel egy időben rendelkezésre álló EUR/USD árfolyam átlaga alapján korrigálta. Abban az időpontban a megelőző 3 hónap EUR/USD árfolyamának átlaga 0,79 volt. A 15 található L görbén ugyanezt a kiigazítást kellett elvégezni ⁽⁸⁹⁾.

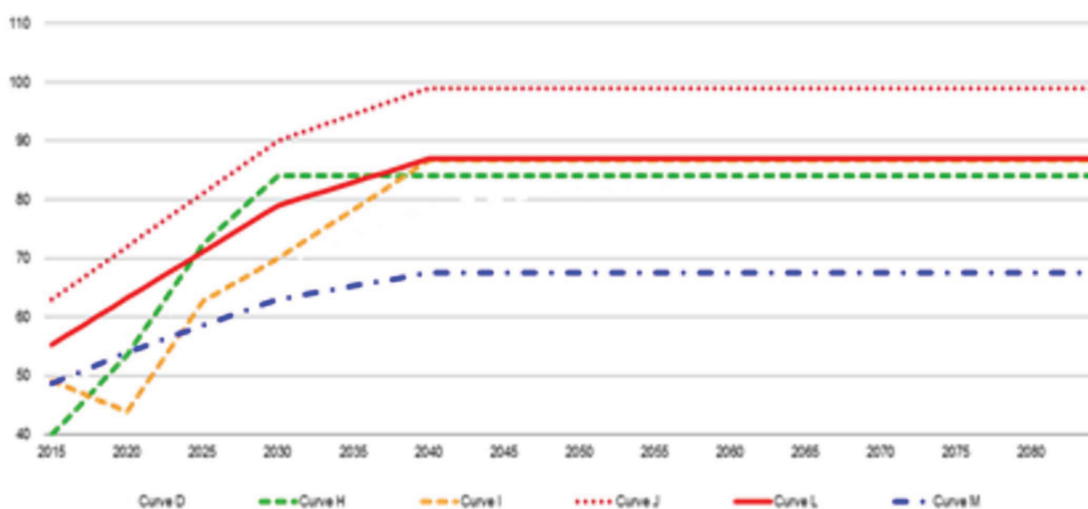
⁽⁸⁸⁾ A magyar kormány nem ismertette az általa használt árfolyamot. Az alkalmazott 0,9-es értéket a pénzügyi modellből lehet kikövetkeztetni. A havi átlagos árfolyam 2015 szeptemberében 0,89 volt. Ez az EUR/USD árfolyamérték (valamint a jelen dokumentumban használt egyéb értékek) az EKB weboldaláról származnak: http://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?sessionId=B13D3D3075AF28A4265A4DF53BE1ABC0?SERIES_KEY=120.EXR.D.USD.EUR.SP00.A&start=01-07-2014&end=15-11-2016&trans=MF&submitOptions.x=46&submitOptions.y=5.

⁽⁸⁹⁾ Az EUR/USD árfolyam nagyfokú változásai miatt a Bizottság a 2014. december 9-én meghozott eredeti beruházási döntést megelőző, az IEA WEO (2014) megjelenését is magában foglaló 3 hónapos időszakban érvényes árfolyam átlaga mellett döntött. Alternatívaként az árfolyam éves átlagát is lehetett volna használni. A 2014 decemberét megelőző év átlagos árfolyama 0,75, amely valamivel alacsonyabb IRR-értéket eredményezett volna, ezért a 3 havi árfolyam-átlag kiválasztása a jelen elemzés szempontjából konzervatív döntésnek minősül.

- (226) A 2017 februárjában érvényes pontos IRR becsléséhez a Bizottság a Nemzetközi Energiaügynökség 2016-os „A világ energetikai kilátásai” (IEA WEO 2016) című, 2016. november 16-án megjelent kiadványát használta fel⁽⁹⁰⁾. Mivel az eredeti adatokat USD-ban adták meg, a Bizottság a kiadvány keltének szempontjából releváns három havi (2016. augusztus közepe – 2016. november közepe) átlagnak megfelelő 0,9 EUR/USD árfolyamot használta az EUR-alapú adatok kiszámításához⁽⁹¹⁾ ⁽⁹²⁾. A 15 látható M görbe is ezt az ár-előrejelzést tartalmazza.

15. ábra

A villamosenergia-árak hosszú távú előrejelzéseit mutató görbék (EUR/MWh)⁽¹⁾

⁽¹⁾ A D görbe bizalmas információnak/üzleti titoknak minősül.

Forrás: Gazdasági tanulmány és pénzügyi modell (lásd a (69) preambulumbekendést), valamint a Bizottság számításai

- (227) Ez az adat két fontosabb betekintést nyújt. Először is az USD-ban megadott értékek EUR-ra történő átváltásakor a megfelelő árfolyamot használva az IEA WEO 2014 szerinti, Európára vonatkozó ár-előrejelzés megközelítőleg 12 %-kal alacsonyabb (az L görbe a J görbe alatt halad). Másodszor, a 2016 novemberében közzétett IEA WEO ár-előrejelzés átlagosan valamivel több mint 20 %-kal alacsonyabb, mint az ugyanabban a kiadványban két évvel korábban megjelent ár-előrejelzés (L görbe és M görbe). Ez a 2014-ben és 2016-ban csökkenést mutató villamosenergia-áraknak és az előrejelzés szükséges kiigazításainak tulajdonítható⁽⁹³⁾. Ennek megfelelően a 2016-os előrejelzéssel és a kapcsolódó IRR-számításokkal kapcsolatos bármely értékelés során figyelembe kell venni az ár-előrejelzésekben mutatkozó csökkenést, és a 15⁽⁹⁴⁾ látható M görbére kell összpontosítani.

⁽⁹⁰⁾ Lásd itt: <http://www.worldenergyoutlook.org/publications/weo-2016/>.

⁽⁹¹⁾ Lásd a villamos energia nagykereskedelmi árának adatait tartalmazó 6.13. táblázatot az IEA WEO 2016 267. o.

⁽⁹²⁾ A releváns évi árfolyam-átlag itt is 0,89, ezért a 3 havi árfolyam-átlag kiválasztása a jelen elemzés szempontjából konzervatív döntésnek minősül.

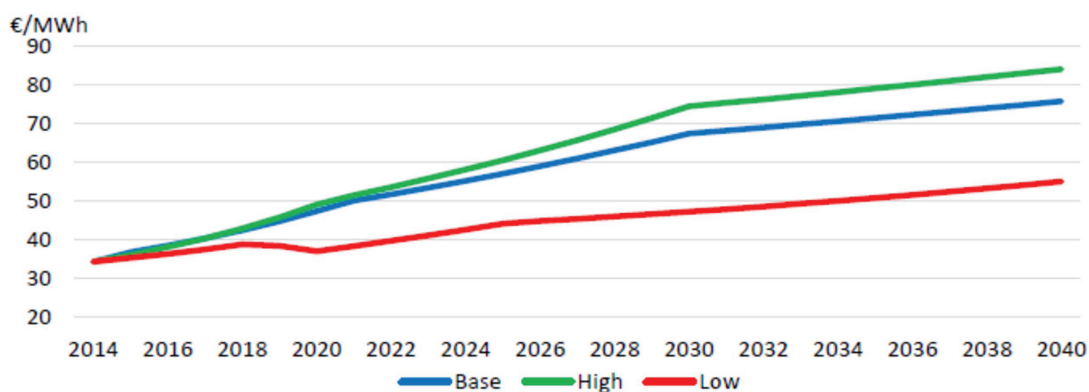
⁽⁹³⁾ 2014 és 2015 között a villamosenergia-árak előrejelzésének hasonló lefelé történő kiigazítását végezte el a UK National Grid (Egyesült királyságbeli energiaszolgáltató) – Lásd például a „2014 UK Future Energy Scenarios by the UK National Grid” 46. oldalát, itt érhető el: <http://www2.nationalgrid.com/UK/Industry-information/Future-of-Energy/FES/Documents-archive/>, valamint a „2015 UK Future Energy Scenarios by the UK National Grid” 36. oldalát, itt érhető el: <http://www2.nationalgrid.com/UK/Industry-information/Future-of-Energy/FES/Documents-archive/>, amely átlagosan 12 %-os csökkenést állapít meg a villamosenergia-árak előrejelzéseiben a 2016–2035 közötti előrejelzési időszakban. A BMWi adatainál nem volt ilyen összehasonlítás.

⁽⁹⁴⁾ Mennyiségi elemzésében a Bizottság elfogadja Magyarország feltételezéseit, amelyek szerint a villamosenergia-árak 2040-ig emelkedni fognak, utána pedig állandó szinten maradnak. Ez konzervatív döntés. Alternatívaként úgy is lehet ár-előrejelzési forgatókönyveket kidolgozni, ha egyértelműbben figyelembe veszik a megújuló energiaforrások nagyszabású elterjedésének a villamos energia nagykereskedelmi áraira gyakorolt hatását, ahol a jelenleg is tapasztalható alacsony árak jelentenék a normát, magas, ugyanakkor időjárástól függő szűkösségi árakkal. Ilyen forgatókönyv eredményeként a jövőbeli árak a jelenlegi árakhoz közel állnának, a beruházás megtérülése így a következő szakaszokban egyértelműen ismertetteknél alacsonyabb lenne.

- (228) Az IEA WEO-n alapuló ár-előrejelzésekkel kapcsolatban megjegyzendő, hogy azok az „Új politikák forgatókönyvének” értékelésén alapultak⁽⁹⁵⁾. Egy átfogó értékelésnek az IEA WEO által vizsgált egyéb forgatókönyveket is tartalmaznia kell, mint például „Jelenlegi politikák forgatókönyve” és „Az alacsony olajárak forgatókönyve”, ahogyan azt a Candole-tanulmány is tette az IEA WEO 2015-ös ár-előrejelzéseivel kapcsolatban⁽⁹⁶⁾. Ez azért fontos, mert az eltérő politikai opció kiválasztása más ár-előrejelzési útvonalakat eredményez, ahogyan azt a 12 és az alábbi 16 is tartalmazza.

16. ábra

A villamosenergia-árak hosszú távú előrejelzéseit mutató görbék (EUR/MWh)

Forrás: Candole Partners

- (229) A 16 látható „Alap, Magas és Alacsony ár”-helyzetek megfelelnek az IEA WEO 2015-ben található „Új politikák forgatókönyvének”, „Jelenlegi politikák forgatókönyvének” illetve „Az alacsony olajárak forgatókönyvének” [lásd még a (128) preambulumbekendést]. A 16 látszik, hogy a „Jelenlegi politikák forgatókönyve” a jövőre nézve valamivel magasabb árakat jelez, mint „Az új politikák forgatókönyve”, „Az alacsony olajárak forgatókönyve” pedig lényegesen alacsonyabb villamosenergia-árakat jelez előre, mint a középen álló „Új politikák forgatókönyve” (2015-ben készült előrejelzések). A Paks II projekt IRR-jének kiszámításához kapcsolódó átfogó érzékenységelemzésnek ezt is figyelembe kell vennie⁽⁹⁷⁾.
- (230) A különböző intézmények által készített hosszú távú ár-előrejelzési adatok pontos értelmezéséhez és értékeléséhez továbbá ezeket a számadatokat a villamosenergia-tőzsdéken aláírt jövőbeli villamosenergia-szerződésekben foglalt árakkal kell összekapcsolni még akkor is, ha az utóbbi árak a 12 leírtaknál sokkal rövidebb időtávra vonatkoznak. A 13 látható árgörbék – amelyek a német és a magyar határidős ármegállapodásokat vetik össze a legalacsonyabb IEA WEO ár-előrejelzésekkel (ez felel meg „Az alacsony olajárak forgatókönyvének”) – azt jelzik, hogy még a legújabb, 2015-ös IEA WEO ár-előrejelzések is túlon optimisták, mivel vélhetően túlbecsülték a jövőbeli villamosenergia-árakat. Ezt a tényt is figyelembe kell venni a Paks II projekt belső megtérülési rátájának meghatározásakor, valamint bármely alátámasztó érzékenységelemzésnél.

Kihasznátság, különböző költségtételek és késedelmek

- (231) Nagy méretük, az építési munkálatok összetettsége és hosszú élettartamuk miatt az atomerőműveket többek között a kihasználtság, az építési idő és a különböző költségtételek tekintetében számos bizonytalanság érinti. Ez viszont jelentős hatással van a projekt belső megtérülési rátájára.

⁽⁹⁵⁾ Az „Új politikák forgatókönyvének” definícióját lásd a (128) preambulumbekendésben.

⁽⁹⁶⁾ Lásd a (128) preambulumbekendést és a 51. lábjegyzetet: A Jelenlegi politikák forgatókönyve csak a kiadvány nyomdába kerülés előtti hónapokban elfogadott politikákat veszi figyelembe. A 450-es forgatókönyvet a 2 °C-os éghajlati célhoz vezető utat ismerteti, amelyet a kereskedelmi méretekben hamarosan elérhető technológiákon keresztül lehet elérni. Végül Az alacsony olajárak forgatókönyve az (alacsony olajárakból következő) tartósan alacsony áraknak az energiarendszerre gyakorolt hatását vizsgálja.

⁽⁹⁷⁾ A Bizottság a jó minőségű releváns adatok hiánya miatt nem végzett ilyen átfogó mennyiségi elemzést. Az látható azonban, hogy „Az alacsony olajárak forgatókönyvének” megfelelő árgörbe az Új politikák forgatókönyvének megfelelő árgörbénél lényegesen alacsonyabb IRR-értéket eredményezne.

- (232) E bizonytalanságok értékelésének nehézsége abból fakad, hogy a Paks II III+ generációs atomerőmű, és jelenleg ilyen egyetlen sem működik ⁽⁹⁸⁾. Ezért mindenfajta teljesítményértékelés csak elméleti jellegű. A III. generációs és a III+ generációs atomerőművek közötti technológiai különbségek eléggé jelentősek annak vitatásához, hogy a (231) preambulumbekzdésben említett bizonytalansági tényezők a Paks II-t nem érintik.

Kihasználtsági tényező

- (233) A magyar kormány IRR-beckslései a Paks II esetében átlag [90–95] % (*) -os feltételezett kihasználtsági tényezőn alapulnak. Ez sokkal magasabb, mint a világ összes atomerőművére vonatkozó átlag 72 %-os éves kihasználtsági tényező, amint azt a „Nukleáris ipar a világban – 2015. évi helyzetjelentés” (The World Nuclear Industry – Status Report 2015, WNISR2015) ⁽⁹⁹⁾ kiemelte. Az IEA WEO 2014 viszont „Az atomenergia kilátásai” c. kiadványában azt a megállapítást teszi, hogy „1980 és 2010 között a reaktorok globális kapacitáskihasználtsági tényezője 56 %-ról 79 %-ra emelkedett. Ez az eredmény az irányítás fejlődésének köszönhető, amely jelentősen lerövidítette a tervezett karbantartás és újratöltés miatti leállásokat. A legjobban teljesítő reaktorok a 95 % körüli kapacitáskihasználtságot is elérik. Amint azonban az üzemek életkora nő, ezt a magas szintet nehéz biztosítani, mivel egyre gyakrabban van szükség ellenőrzésre és az alkatrészek tesztelésére” ⁽¹⁰⁰⁾.
- (234) Megjegyzendő, hogy az ilyen magas kihasználtsági szintet könnyen veszélyeztethetik az üzem élettartama során előforduló incidensek. Például a Paksi Atomerőmű 2. blokkjában 2003-ban bekövetkezett incidens közel öt százalékponttal, 85,3 %-ról 80,7 %-ra csökkentette az 1990–2015 közötti időszak átlagos kihasználtsági tényezőjét.
- (235) A Paks II két új reaktora számára további kihívást jelent a kihasználtsági tényező 90 % fölötti tartományban tartása szempontjából, hogy várhatóan a Paksi Atomerőmű néhány blokkjával egy időben fog üzemelni. A Duna mentén található két atomerőmű közelségének környezeti hatása a meleg nyári napokon szükségessé teheti valamelyik üzem termelésének csökkentését. Mivel feltételezhető, hogy a Paks II két új reaktora folyamatosan, magas kihasználtsággal fog működni, ez a Paksi Atomerőmű számára termelésesökkenéssel és bevételecsökkenéssel jár, azaz olyan gazdasági költséggel, amelyet figyelembe kell venni a Paks II projekt gazdasági életképességének értékelésekor.

Költségek

- (236) Egy hosszú távú projekt élettartama során keletkező költségek számottevően eltérhetnek a projekt eredeti üzleti terve során előrejelzett hosszú távú értékektől. Ennek jellemzően az lehet az oka, ha nem sikerül az összes releváns költségtételt feltüntetni az üzleti tervben, vagy ha túlságosan optimista feltételezésekkel és költségbecslésekkel élnek.
- (237) E projektek összetettsége miatt az atomerőművek megépítésének tényleges költségei gyakran az előrejelzetté sokkal magasabbak. Például az AREVA EPR III+ generációs atomerőművek építési költségei Franciaországban és Finnországban a kivitelezési megállapodásban foglalt eredeti költségek közel háromszorosát tették ki ⁽¹⁰¹⁾. A Kínában és az USA-ban jelenleg kivitelezés alatt álló Westinghouse AP1000 reaktorok szintén jelentős, 20 % körüli vagy annál nagyobb költségtúllépést mutatnak, a Belaruszban található Roszatom AES-2006 atomerőmű esetében pedig az eredeti építési költségek szinte a duplájukra nőttek ⁽¹⁰²⁾.
- (238) Bár elvileg a rögzített áras kulcsrakész szerződések védelmet nyújthatnak a tulajdonosnak a megnövekedett építési költségekkel szemben, gyakran nem terjednek ki az új reaktorok összes költségére. Ennek megfelelően a tulajdonosi költségek – többek között a szükséges engedélyek beszerzésével kapcsolatos költséget, a hálózathoz csatlakozás költségét, a hulladékkezelés és az üzemén kívül helyezés költségét, valamint a környezeti költségeket – nem rögzítik,

⁽⁹⁸⁾ Lásd a 2.3. szakaszt.

(*) A kihasználtsági tényező üzleti titoknak minősül, ezért azt egy tágabb kihasználtsági tartomány jelzi.

⁽⁹⁹⁾ Lásd a WNISR2015 25. oldalát.

⁽¹⁰⁰⁾ Lásd az IEA WEO 2014 350. oldalát.

⁽¹⁰¹⁾ Lásd: <http://www.world-nuclear-news.org/NN-Flamanville-EPR-timetable-and-costs-revised-0309154.html> és http://www.theecologist.org/News/news_analysis/2859924/finland_cancels_olkiuoto_4_nuclear_reactor_is_the_epr_finished.html.

⁽¹⁰²⁾ Lásd a WNISR2015 66. oldalát.

így azok emelkedhetnek. A kivitelező viszont dönthet úgy, hogy bizonyos határokon túl nem vállalja a többletköltségeket, és arra hivatkozhat, hogy a költségnövekedés a tulajdonos által kért módosításoknak tulajdonítható. Ilyen vita választott bírósági vagy bírósági eljárást vonhat maga után, ami tovább növeli a beruházással kapcsolatos költségeket.

- (239) Úgy tűnik, hogy a Paks II üzleti terve is tartalmaz optimistának tekinthető költségfeltételezéseket. Az érdekelt felek beadványai arra utalnak, hogy az ideiglenes számadatok az alábbi tételek esetében túlonként optimisták:

- Az atomerőmű hűtése: a pénzügyi modell a Magyarország által is támogatott hideg vizes hűtőrendszert feltételezi, a drágább, Jávor Benedek EP-képviselő által szükségesnek tartott hűtőtorony-alapú hűtési rendszer helyett; a projekt környezeti hatásvizsgálata nem tartalmazza a két rendszer részletes, számszerűsített költség-haszon elemzését. Előfordulhat az is, hogy a két üzem párhuzamos működése során egy drágább hűtőtoronyt kell telepíteni ⁽¹⁰³⁾;
- Csatlakozás a hálózathoz: A pénzügyi modell [43 000–51 000] (*) millió HUF vagy [124–155] millió EUR (*) közötti teljes összeget tartalmaz, ami kevesebb a Jávor Benedek EP-képviselő által hivatkozott 1,6 milliárd EUR-nál; egyik fél sem nyújtott be részletes információt ezen összegek kiszámításának módjáról;
- Tartalék költsége: a pénzügyi modell nem tartalmaz olyan tételt, amelyet hozzá lehetne rendelni a Paks II atomerőmű magyar villamosenergia-rendszerre gyakorolt hatásának költségeihez (például további tartalék-képzési követelmények); Jávor Benedek EP-képviselő szerint a Paks II egyes blokkjainak nagy mérete miatt a törvény további tartalék képzését írja elő.
- Biztosítási költségek: az atomerőművekben esetlegesen bekövetkező nagyszabású balesetek, tervezésen túli balesetek fedezésére szolgáló biztosítás a pénzügyi modell szerint [15 000–20 000] (*) millió HUF-nál vagy [45–60] (*) millió EUR-nál is nagyobb összegbe kerülhet ⁽¹⁰⁴⁾.
- Karbantartás költsége: az atomerőmű élettartama során várhatóan nem lesz szükség komolyabb felújításra; felújítási költségekre az atomerőmű egyes részelemeinek korai elöregedése vagy az üzem élettartama során bekövetkező események vagy balesetek következtében lehet szükség ⁽¹⁰⁵⁾.

- (240) A Bizottság megjegyzi, hogy a Magyarország által a Paks II üzleti tervében (és a pénzügyi modellben) ismertetett számoktól való, a (239) preambulumbekzdésben felsorolt aggályok által vezérelt eltérések a projekt belső megtérülési rátájának csökkenéséhez vezetnének ⁽¹⁰⁶⁾.

Potenciális késedelmek

- (241) Az atomerőművek építése során gyakran fordul elő késedelem, és ez növeli az építés időtartamát ⁽¹⁰⁷⁾. A késedelmes kivitelezés fő okai közé tartoznak a tervezési problémák, a szakképzett munkaerő hiánya, a szaktudás hiánya, az ellátási lánc problémái, a rossz tervezés és prototípusokra jellemző problémák ⁽¹⁰⁸⁾ ⁽¹⁰⁹⁾.

⁽¹⁰³⁾ Lásd a környezeti hatásvizsgálat 6.3. szakaszát, itt: [http://www.mvmpaks2.hu/hu/Dokumentumtarolo/Simplified %20public %20summary.pdf](http://www.mvmpaks2.hu/hu/Dokumentumtarolo/Simplified%20public%20summary.pdf).

(*) A pénzügyi modellben foglalt számadatok üzleti titoknak minősülnek, ezért azokat tágabb tartományok jelzik.

⁽¹⁰⁴⁾ A tervezésen túli balesetekkel járó költségek könnyedén meghaladhatják a 100 milliárd EUR-t, sőt akár több száz vagy több ezer milliárd euró összegre is rúghatnak (Lásd „Az atomenergia valódi ára (The true costs of nuclear power)” 20–24. oldalát, Wiener Umwelt Anwaltschaft és Österreichisches Ökologie Institut, elérhető itt: <http://wua-wien.at/images/stories/publikationen/true-costs-nuclear-power.pdf>). Mivel tervezésen túli balesetek 25 évente egyszer fordulnak elő (1986-ban Csernobilben és 2011-ben Fukusimában), és közel 400 atomreaktor működik szerte a világban, $2 \times (1/400) = 0,5 \%$ a valószínűsége annak, hogy a Paks II két reaktora közül valamelyikben ilyen baleset történik működésük első 25 évében. Az ilyen károk fedezésére szolgáló biztosítás költségei jellemzően sokkal magasabbak az ilyen balesettel kapcsolatos károk várható értékénél, azaz $0,5 \% \times 100 \text{ mrd EUR} = 500 \text{ m EUR}$ (figyelembe véve a ténylegesen bekövetkező tervezésen túli baleset okozta kár értékének konzervatívabb becslését).

⁽¹⁰⁵⁾ A Felsmann-tanulmány a Paks I esetében egy ilyen jelentősebb felújítást emel ki. Bár a magyar kormány kizárja a Paks II esetében hasonló felújítások szükségességét, nem világos, hogy ezt milyen alapon teszi.

⁽¹⁰⁶⁾ A Bizottság a jó minőségű releváns adatok hiánya miatt nem végezte el az ilyen eltérések hatásának részletes mennyiségi elemzését. Ehelyett a (239) preambulumbekzdésben ismertetett információk közül használt fel néhányat a projekt IRR-jének meghatározását alátámasztó érzékenységelemzés indokolásához (lásd a következő szakaszban a (245) és (246) preambulumbekzdést).

⁽¹⁰⁷⁾ Lásd a WNISR2015 33. oldalát.

⁽¹⁰⁸⁾ Lásd a WNISR2015 58–60. oldalát.

⁽¹⁰⁹⁾ Az IEA WEO 2014 szintén megállapítja, hogy a prototípus-tervezésű atomerőművek megépítése sokkal tovább tarthat, és a tapasztalat hiánya, valamint a tanulás következtében sokkal nagyobb költségekkel járhat, mint a kiforrottabb tervek, lásd 366. o.

- (242) A kivitelezés terén bekövetkező késedelmek tekintetében az első két III+ generációs erőmű, amelyet meg is rendeltek és építettek, a finnországi Oikiluoto-3 (építés kezdete: 2005) és a franciaországi Flamanville atomerőmű (építés kezdete: 2007), mindkettőnél több mint öt éves késedelem alakult ki⁽¹¹⁰⁾. Mindkét erőmű Areva EPR-modell.
- (243) A Roszatom négy III+ generációs AES-2006 projektjénél Oroszországban – amelyek építését 2008 és 2010 között kezdték meg – szintén késedelem alakult ki, amint azt a (99) preambulumbekkezdésben található 3 már ismertette. Például a két V-491 blokk egyikének építése (a Paks II is ilyen tervezésű) a szentpétervári Leningrád II. fázisban (amelynek üzembe helyezése eredetileg 2013 októberében volt esedékes) félbeszakadt, amikor egy tárolásra szolgáló acélszerkezet 2011. július 17-én összeomlott⁽¹¹¹⁾, így üzembe helyezése most 2017 közepére várható, míg a másik blokkot 2016-ban kellett volna üzembe helyezni, de a hálózathoz való csatlakozása csupán 2018-ra várható⁽¹¹²⁾. Egy második blokknak a kalinyingrádi Nyemenben történő megépítését 2013-ban felfüggesztették⁽¹¹³⁾.
- (244) Ennek eredményeként a III+ generációs erőművek építésének közelmúltbeli története azt sugallja, hogy a késedelmes kivitelezés egyáltalán nem szokatlan⁽¹¹⁴⁾. Ez viszont hatással van a belső megtérülési rátára. Ezt a hatást csak bizonyos mértékig enyhítheti, ha bizonyos körülmények között kötbért számítanak fel.

Az IRR kiszámítása

- (245) A Bizottság a Magyarország által benyújtott pénzügyi modellt használta fel a 2014 decemberében és 2017 februárjában érvényes IRR-értékek tartományának kiszámításához. A Bizottság különösen:
- a magyar kormány által a pénzügyi modellben hivatkozott költségadatokra támaszkodott kiindulópontként,
 - naprakésszé tette a pénzügyi modellben található ár-előrejelzési görbéket az ár-előrejelzésekre vonatkozó alszakaszban ismertetett irányvonalak alapján [lásd a (223)–(230) preambulumbekkezdést] – a H, I és L görbét a 2014. decemberi IRR-érték kiszámításához, az M görbét pedig a 2017. februári IRR kiszámításához használta,
 - egy Monte-Carlo-alapú érzékenységelemzést dolgozott ki, hogy megkapja a két időpontnak, azaz 2014 decemberének és 2017 februárjának megfelelő IRR-értékek releváns tartományát⁽¹¹⁵⁾.
- (246) A Monte Carlo-alapú érzékenységelemzést az IRR középponti értékétől való, a modell különböző bemeneti értékeinek kisebb módosításait követő eltéréseinek becslésére használta. A Magyarország által megadott bemeneti értékektől való következő eltéréseket feltételeztük:
- a jövőbeli inflációtól, devizaárfolyamtól, működési költségektől, üzemanyagköltségektől, karbantartási költségektől, hulladékgazdálkodási és üzemén kívül helyezési költségektől, a várható élettartamtól és a használt ár-előrejelzési görbéktől való kisebb szimmetrikus eltérések⁽¹¹⁶⁾,

⁽¹¹⁰⁾ Az Olkiluoto-3 üzem késedelmeiről lásd: <http://www.world-nuclear-news.org/C-Olkiluoto-EPR-supplier-revises-compensation-claim-1002164.html>. A Flamanville üzem késedelmeiről lásd: <http://www.world-nuclear-news.org/NN-Flamanville-EPR-timetable-and-costs-revised-0309154.html>.

⁽¹¹¹⁾ Lásd a WNISR2015 64. oldalát.

⁽¹¹²⁾ Lásd: <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-o-s/russia-nuclear-power.aspx>.

⁽¹¹³⁾ Lásd a WNISR2015 63. oldalát, valamint sajtóhíreket <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-06-12/russia-freezes-construction-nuclear-power-plant-kaliningrad> és <http://www.bsrrw.org/nuclear-plants/kaliningrad/>.

⁽¹¹⁴⁾ Valójában Magyarország maga is késedelmekre számított (lásd a (99) preambulumbekkezdést).

⁽¹¹⁵⁾ Ez megbízhatóbb érzékenységelemzés, mint amelyet Magyarország a pénzügyi modellben alkalmazott (lásd a (177) preambulumbekkezdést), mivel az csak az egyik mögöttes változónál kialakult változások WACC-re és IRR-re gyakorolt hatásait vizsgálta. A Monte Carlo-elemzés ezzel szemben lehetővé teszi az egyenlő több változónál kialakult változások hatásának azonosítását.

⁽¹¹⁶⁾ Ezek az eltérések a pénzügyi modellben szereplő bázisértékekkel megegyező középértékhez viszonyított normál megoszlásból és a pénzügyi modell érzékenységelemzésében foglalt eltérésekkel egyenlő szórásból adódnak – az ezen normál megoszlásokból levont értékek 95 %-a a megoszlás kiválasztott szórása kétszeresének megfelelő távolságon belül vannak. A kiválasztott középérték-szórás párok az alábbiak: i. infláció ([0–2] %*; 0,25 %), ii. devizaárfolyam (HUF/EUR) [300–310]*; 10 %, iii. ár-érzékenység (minden egyes görbe; 2,5 EUR/MWh) és iv. üzem élettartama (60; 5). A különböző időszakos költségteleknél – i. működési költségek, ii. üzemanyagköltségek, iii. karbantartási költségek, valamint iv. üzemén kívül helyezési és hulladékgazdálkodási költségek – a vonatkozó időszakos értéktől való 10 % szórás mellett döntöttünk.

* Ebben a lábjegyzetben a pénzügyi modellben alkalmazott módszerek üzleti titoknak minősülnek, ezért azokat tágabb tartományok jelzik.

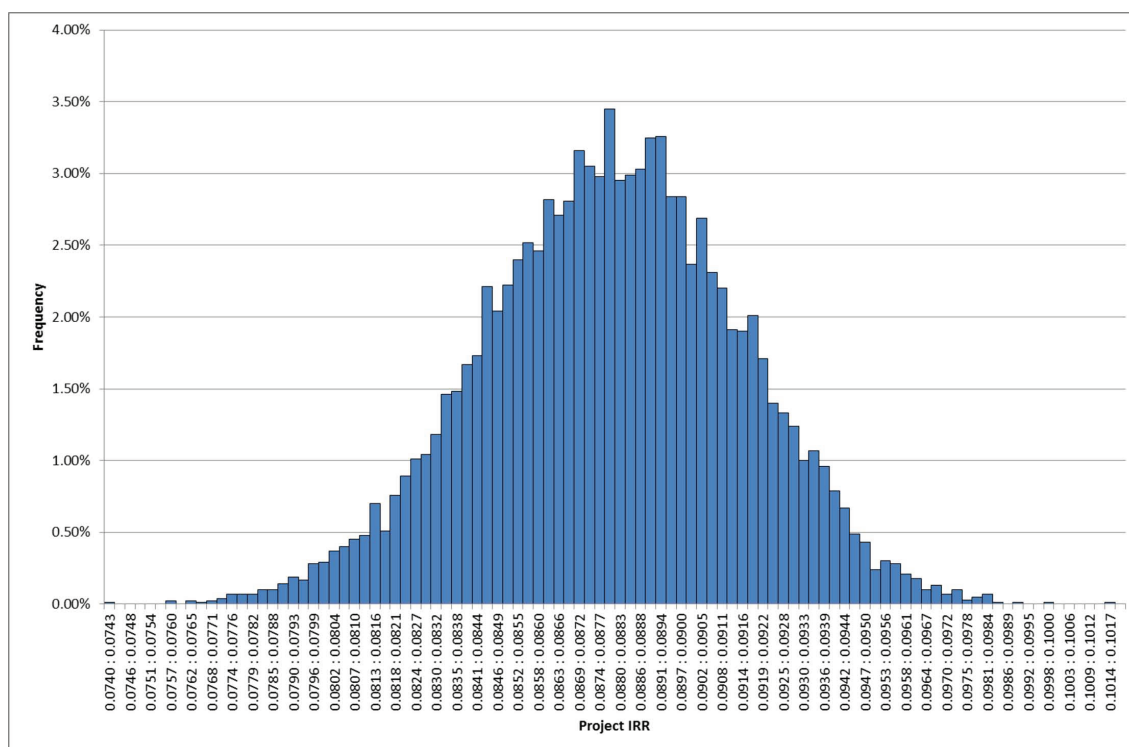
- a jövőbeli leállási rátáktól való kisebb asszimétrikus eltérések – a lefelé történő eltéréseket korlátozza a teljes (100 %-os) kapacitáskihasználás, és kisebbnek tekinthetők, mint az [5–10] %(**)-os bázisértéktől (azaz [90–95] %(**)-os kapacitáskihasználástól) való felfelé történő eltérések⁽¹¹⁷⁾,
- a projekt késedelmei nem szerepeltek a Monte Carlo-elemzésben, mivel a pénzügyi modell a késedelmeket hiányosan kezelte (lásd az alábbi (249) preambulumbekendést).

Az alábbi 17 és 18 mutatja a projekt IRR-értékeinek a két vizsgálati időszakban történő eloszlását. Az eredmény minden egyes esetben 10 000 szimuláción alapul⁽¹¹⁸⁾.

- (247) 2014 decemberénél a becsült IRR megoszlásának középértéke 8,79 %, míg a kiszámított IRR-értékek 90 %-a esik a [8,20 %; 9,36 %] intervallumba.

17. ábra

2014. decemberi IRR-értékek

Forrás: A Bizottság számításai

- (248) 2017 februárjánál a becsült IRR megoszlásának középértéke 7,35 %, míg a kiszámított IRR-értékek 90 %-a esik a [6,79 %; 7,90 %] intervallumba⁽¹¹⁹⁾:

(**) A bázisérték és a kapacitáskihasználás üzleti titoknak minősülnek, ezért azokat tágabb tartományok jelzik.

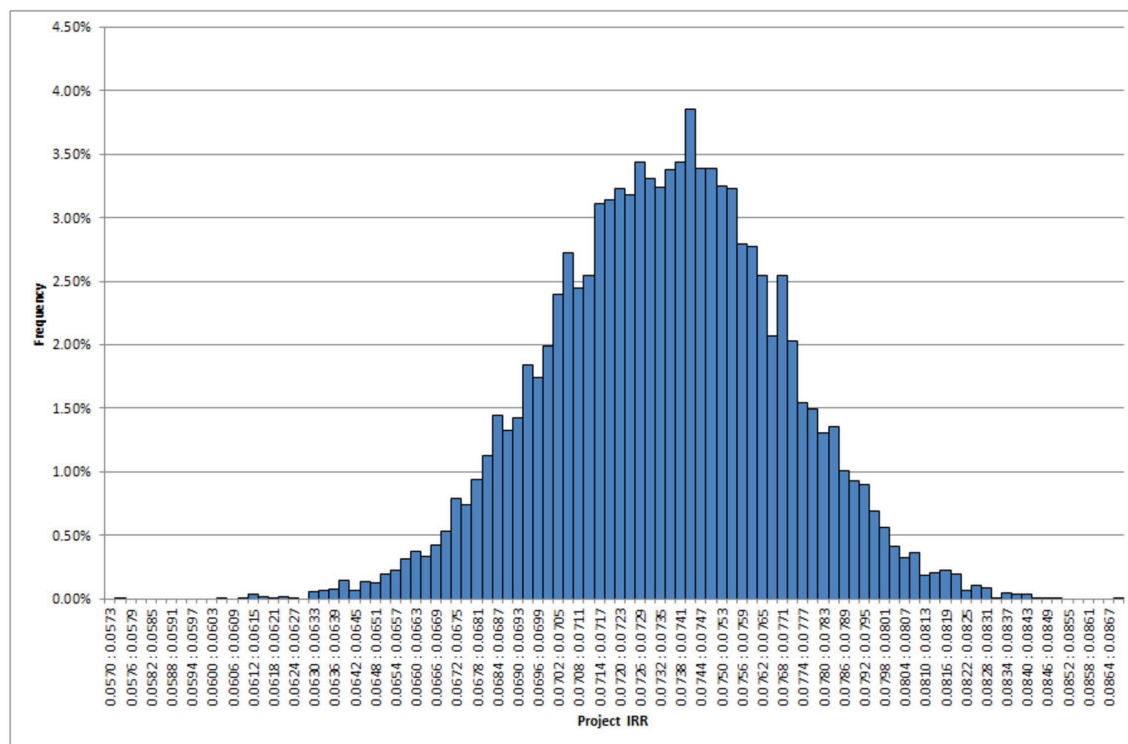
(117) Mivel a bázis leállási ráta alacsony, [5–10]*** %-os, a felfelé történő eltérések – azaz hosszabb leállások – potenciálisan nagyobbak lehetnek, mint a lefelé történő eltérések, azaz a rövidebb leállások. Háromszögű eloszlást választottunk, amelynek végpontjai 5 % és 12 % (amelyek a 88 %-os és 95 %-os kihasználtsági tényezőnek felelnek meg), középső csúcspontja pedig [5–10]*** % (bázisérték).
*** Ebben a látjegyzetben a bázisérték üzleti titoknak minősül, ezért azt tágabb tartomány jelzi.

(118) Megjegyzendő, hogy a különböző változók lefuttatása során nem került sor összefüggés feltételezésére.

(119) Mindkét év esetében a Bizottság által becsült IRR-értékek alacsonyabbak a Magyarország által megadott értékeknél, ezt főként az alacsonyabb ár-előrejelzések okozzák, valamint az általánosabb érzékenységelemzés (lásd a (246) preambulumbekendést).

18. ábra

2017. februári IRR-értékek

Forrás: A Bizottság számításai

- (249) Megjegyzendő, hogy a lehetséges késedelmek hatása nem szerepel a 17 és a 18 alapjául szolgáló IRR-számításokban. Ennek fő oka, hogy a pénzügyi modell hiányosan kezeli a késedelmeket. A pénzügyi modell elsősorban az alábbi típusú késedelmeket veszi figyelembe:

- olyan késedelmek, amelyek már az építési munkák megkezdése előtt keletkeztek (a pénzügyi modellben „az építés során” címkével megjelölve),
- az építési munkák befejezését követően kialakult késedelmek (a pénzügyi modellben „szerződéses áron túli kiadások” címkével megjelölve).

- (250) A Bizottság megjegyzi, hogy ez a két, a pénzügyi modellben leírt késedelmes helyzet alaphelyzet, és nem használható fel arra, hogy a szokásos típusú késedelmek valódi hatását megfelelően modellezze, például ha az építési időszak eltérő szakaszaiban különböző időtartamú késedelmek alakulnak ki ⁽¹²⁰⁾.
- (251) Az értékelés szempontjából releváns két időpontra vonatkozó IRR-tartományok összefoglalóját az alábbi 12. táblázat tartalmazza. 2017 februárjában alacsonyabb a becült IRR, mivel 2014 és 2017 között csökkent a villamosenergia-árak előrejelzése. Azonban mindkét becslés konzervatívnak tekinthető, mivel egyes, a (238) és (239) preambulumbekzdésben ismertetett minőségi szempontokat, valamint a magyar hatóságok becsléseinek hiányosságait nem lehetett mennyiségileg beépíteni a pénzügyi modellbe.

⁽¹²⁰⁾ Ráadásul az ilyen késedelmek valószínűleg költségátúllépéssel is járnak. Költségátúllépésre az EPC-szerződés fix áras kulcsrakész jellege ellenére is sor kerülhet, két okból: i. a fix ár csak a kivitelező költségeit foglalja magában, a tulajdonosi költségeket nem, valamint ii. ha a kivitelező vitatja, hogy a költségnövekedés az ő felelőssége, egy lehetséges jogvita mindenképpen növeli a projekt költségeit.

12. táblázat

IRR-összefoglaló

(%)

	2014. december	2017. február
Tartomány	8,20–9,36	6,79–7,90
Középpont	8,79	7,35

5.1.1.3. A Bizottság értékelése az energiatermelés teljes költségével (LCOE) kapcsolatban

- (252) A teljesség kedvéért és a Magyarország által benyújtott összes információ megjelenítése céljából [lásd a (69) és a (81)–(82) preambulumbekendést], a Bizottság az LCOE-módszer segítségével röviden a Paks II gazdasági életképességét is vizsgálta (lásd a 3.1.1.3. szakaszt).
- (253) Egy, a Paks II-höz hasonló magyar atomerőmű LCOE-értékének vizsgálatához a Bizottság kiindulópontként az OECD/IEA/NEA 2015 tanulmányt használta [lásd a (81) preambulumbekendést]. E tanulmány becslései szerint egy magyar atomerőmű esetében az LCOE 80,95 EUR/MWh 7 %-os kamatláb mellett, 10 %-os kamatláb esetén pedig 112,45 EUR/MWh, ahol a kihasználtsági tényező 85 %-os⁽¹²¹⁾. Mivel ezeket az adatokat 2015 augusztusában tették közzé, csak a 2017-es LCOE értékelésére használhatók fel, a 2014-re már nem.
- (254) A Bizottság megjegyzi, hogy a kihasználtsági tényező [90–95] % (*)-ra növelésével a Magyarország beadványában szereplő kihasználtsági tényező középértéke, az előző preambulumbekendésben szereplő LCOE-számok 74 EUR/MWh-ra illetve 103 EUR/MWh-ra módosulnak⁽¹²²⁾.
- (255) A fentiek alapján a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy egy magyar atomerőmű LCOE-értéke 74 EUR/MWh-nál magasabb, ami viszont magasabb a 2015-ben kiszámított 73 EUR/MWh ár-előrejelzésnél vagy a 2016-ban kiszámított 68 EUR/MWh ár-előrejelzésnél⁽¹²³⁾.

5.1.1.4. A gazdasági előnyre vonatkozó következtetések

- (256) A Bizottság a 5.1.1.1 és a 5.1.1.2. szakaszban végzett WACC- és IRR-becsléseket használta annak mérlegelésére, hogy teljesül-e a piaczgazdasági befektető elve. Az alábbi 13 foglalja össze a mindkét időpontban releváns információkat:

13. táblázat

A WACC és az IRR összehasonlítása

(%)

	2014. december	2017. február
WACC-tartomány	9,15–10,36	7,40–8,35

⁽¹²¹⁾ Az EUR/MWh értékeket a 2015. augusztusi (amely az OECD/IEA/NEA-kiadvány megjelenésének időpontja) átlagosan 0,9 EUR/USD árfolyamnak a kiadványban szereplő USD/MWh értékekre történő alkalmazásával sikerült megkapni.

(*) A kihasználtsági tényező üzleti titoknak minősül, ezért azt egy tárgy kihasználtsági tartomány jelzi.

⁽¹²²⁾ Az LCOE-érték ily módon történő kiigazításához az LCOE-képlet $LCOE = (Teljes\ összeg \cdot (t \cdot költségek \cdot (1+r)^t)) / (Teljes\ összeg \cdot (MWh \cdot (1+r)^t))$ (lásd a 30. lábjegyzetet) nevezőjében minden tagot meg kell szorozni 93/85-tel.

⁽¹²³⁾ A 73 EUR/MWh ár-előrejelzést a 2040-re vonatkozó 81 EUR/MWh nagykereskedelmi villamosenergia-ár (lásd az IEA WEO 2015 327. oldalának 8.11. ábráját) és a 2015. szeptember-november (az IEA WEO 2015 kiadvány dátuma) közötti 0,9 EUR/USD havi átlagárfolyam szorzata adja. Hasonlóképpen a 68 EUR/MWh ár-előrejelzést a 2040-re vonatkozó 75 EUR/MWh nagykereskedelmi villamosenergia-ár (lásd az IEA WEO 2016 267. oldalának 6.13. ábráját) és a 2016. szeptember-november (az IEA WEO 2016 kiadvány dátuma) közötti 0,9 EUR/USD havi átlagárfolyam szorzata adja.

(%)

	2014. december	2017. február
IRR-tartomány	8,20–9,36	6,79–7,90
WACC-középpont	9,76	7,88
IRR-középérték	8,79	7,35
Az IRR-szimulált esetek százalékaránya, ahol IRR<min(WACC)	85	55

(257) A 13 az alábbiakba nyújt betekintést:

- Az IRR középértéke mindkét időszakban lényegesen alacsonyabb, mint a WACC-tartomány középpontja (8,79 % kontra 9,66 % és 7,35 % kontra 7,88 %),
- Az IRR középértéke mindkét időszakban alacsonyabb a WACC-tartomány alsó határánál (8,79 % kontra 9,15 % és 7,35 % kontra 7,40 %),
- Az IRR az esetek többségében a releváns WACC-tartomány alatt marad, azaz a Monte Carlo-szimulációból származó becslült IRR-értékek az esetek többségére érvényes WACC-tartomány alsó határánál is alacsonyabbak (2014 decemberében 85 %, 2017 februárjában pedig 55 %) ⁽¹²⁴⁾ ⁽¹²⁵⁾.,

(258) A Bizottság hangsúlyozza, hogy ezek konzervatív eredmények, mivel:

- A Bizottság nem rendelkezik eszközökkel ahhoz, hogy pontosan megvizsgálja a további, különösen az érdekelt felektől az eljárás megindításáról szóló határozat közzétételét követően érkezett észrevételekben említett nagyságrendű költségek lehetőségét; a Monte Carlo-szimulációban szereplő költségeltérések az észrevételekben javasoltaknál sokkal kisebbek voltak,
- A jövőbeli alacsony olajár-forgatókönyvekre vonatkozó, a Bizottsághoz érkezett észrevételekben ismertetett előrejelzések nem kerültek bele az érzékenységelemzésbe, és a villamosenergia-tőzsdéken aláírt jövőbeli villamosenergia-szerződésekben foglalt áraknak a vizsgált ár-előrejelzésektől való eltérések alapján semmiféle korrekcióra nem került sor,
- A villamosenergia-termelésre és közüzemi ágazatra vonatkozó szokásos kockázati felárakon túl nem került be az atomerőművekre vonatkozó kockázati felár,
- 2014-re vonatkozóan a WACC összehasonlító teljesítményértékelésében nem állt rendelkezésre a „Zöldenergia és megújuló energiaforrások” ágazatra vonatkozó WACC-bebecslés.

Ez arra utal, hogy a valóságban az egyes időpontoknak megfelelő IRR-értékek és WACC-értékek közötti potenciális különbség valószínűleg még ennél is nagyobb.

⁽¹²⁴⁾ Azt is figyelembe kell venni, hogy a WACC-értékek megoszlása a jelzett tartományon belül vélhetően nem egységes. Inkább az a valószínű, hogy a megoszlás a tartomány középpontja köré rendeződik, azaz valószínűbb, hogy a tartomány középpontjához közel eső, és kevésbé valószínű, hogy a tartomány végpontjaihoz közel eső értékeket ér el, ami azt jelzi, hogy az IRR-adatok és a WACC-adatok közötti átfedés még annál is kisebb, mint amit a 13 utolsó sora jelez.

⁽¹²⁵⁾ Megjegyzendő, hogy ez az átfedés kizárólag statisztikai célokra lett kiszámítva. Egy piaccgazdasági befektető jellemzően a WACC- és az IRR-tartományok középértékét (vagy tartományát) hasonlítani össze. Ennek az az oka, hogy a két tartomány átfedése azokra a némiképp szélsőséges körülményekre vonatkozik, amikor az IRR magas, ugyanakkor a WACC alacsony. Mivel mindkét mérték ugyanazokhoz a piaci feltételekhez és ugyanahhoz a projekthez, a Paks II-höz kapcsolódik, hajlamosak együtt mozogni (azaz az IRR-tartományon belüli magas IRR-érték valószínűleg a WACC-tartományon belüli magas WACC-értékkel esik egybe), ami potenciálisan kizárhatja, hogy az alacsony WACC-érték egyidejűleg magas IRR-értékkel realizálódjon.

- (259) Ráadásul a projekt IRR-jének becslését megalapozó számítások a becsült WACC-értékekkel együttesen szintén felhasználhatók a projekt élettartama során várhatóan akkor keletkező összes veszteség nettó jelenértékének számszerűsítésére, ha azt piacgazdasági befektető finanszírozná. A projekt várhatóan 600 millió EUR veszteséget termelne a 7,88 %-os piaci WACC és a 7,35 %-os IRR jellemezte alapesetben (ezek a 2017-es adatok középértékei) ⁽¹²⁶⁾.
- (260) Sőt, a WACC-IRR összehasonlítás mellett az LCOE rövid elemzése is megerősítette, hogy a Paks II által termelt villamos energia teljes költségét az előrejelzett árakból nem lehetne fedezni.
- (261) Ezen eredmények alapján a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a projekt nem termelne elegendő megtérülést ahhoz, hogy egy olyan magánbefektető költségeit fedezze, aki csak piaci áron juthatna finanszírozáshoz. Bár a 2017. februári adatok a leginkább relevánsak a piacgazdasági szereplő teszt elvégzéséhez, az ezen adatok elemzéséből nyert eredmények még akkor is érvényesek, ha az elemzésre a 2014 decemberében meghozott eredeti beruházási döntés időpontjában rendelkezésre álló adatok felhasználásával kerül sor.
- (262) Az ebben található értékelés alapján a Bizottság megállapítja, hogy egy magánbefektető ugyanilyen feltételek mellett nem ruházott volna be a projektbe. Ezért mivel a Paks II teljeskörűen részesül egy gazdasági értékkel bíró új eszközből, a Bizottság megállapítja, hogy az intézkedés a Paks II számára gazdasági előnyt nyújt.

5.1.2. ÁLLAMI FORRÁSOK ÁTRUHÁZÁSA ÉS AZ ÁLLAMNAK VALÓ BETUDHATÓSÁG

- (263) Amint azt az eljárás megindításáról szóló határozat is kifejtette, Magyarország a projekt kivitelezését állami forrásokból finanszírozza, amelyekből 80 %-ot az Orosz Föderációtól kapott hitelből, 20 %-ot pedig Magyarország saját forrásaiból fedez. Magyarország az 5-6. atomerőművi blokk tervezéséhez, megépítéséhez és üzembe helyezéséhez szükséges összes beruházást közvetlenül fogja finanszírozni, az államközi hitelmegállapodásban meghatározottak szerint. Ezért a Bizottság megállapítja, hogy az intézkedés magyar állami források átruházásával jár.
- (264) A Bizottság arra is emlékeztet, hogy az intézkedés a magyar államnak tudható be, mivel Magyarország döntött úgy, hogy beruház a projektbe, illetve dönt majd az EPC-szerződésben kikötött kifizetésekhez szükséges források rendelkezésre bocsátásáról, valamint Paks II két új reaktorának tőkefinanszírozásáról.

5.1.3. SZELEKTIVITÁS

- (265) Egy intézkedés akkor szelektív, ha csak bizonyos vállalkozásokat vagy bizonyos áruk termelését részesíti előnyben. A Bizottság megismétli, hogy az intézkedés szelektív, mivel Magyarország a 1429/2014. (VII. 31.) sz. Korm. határozat alapján Magyar Kijelölt Szervezetként az MVM Paks II. Atomerőmű Fejlesztő Zrt.-t jelölte ki, amely az új atomerőművi blokkok tulajdonosa és üzemeltetője lesz. Az előny ennek alapján szelektívnek minősül.

5.1.4. A KERESKEDELEMRE GYAKOROLT HATÁS ÉS A VERSENY TORZULÁSA

- (266) Amint azt a Bizottság az eljárás megindításáról szóló határozatban is kiemelte, az Unióban a villamosenergia-piac liberalizált, a villamosenergia-termelők részt vesznek a tagállamok közötti kereskedelemben. Továbbá, Magyarország villamosenergia-infrastruktúrája viszonylag erős, a szomszédos tagállamokhoz stabil (a hazai beépített kapacitás 30 %-ának megfelelő) összeköttetésekkel kapcsolódik. Bár Magyarország nettó importőr, a (49) preambulumbekzdésben található 5. ábra azt mutatja, hogy Magyarország exportálja is a villamos energiát, nemcsak a másnapi termékek összekapcsolt cseh-szlovák-magyar-román piacára (2014 óta működik), hanem Ausztriába és Horvátországba is.
- (267) A bejelentett intézkedés jelentős kapacitások fejlesztését teszi lehetővé, amelyek egyébként alternatív technológiákat használó más, magyarországi vagy más tagállambeli piaci szereplők által eszközölt magánberuházások tárgyát képeznék. Továbbá, mivel a villamosenergia-kereskedelem határokon átnyúló, a valamely vállalatnak nyújtott bármilyen szelektív előny potenciálisan érintheti az Unión belüli kereskedelmet.

⁽¹²⁶⁾ E nettó jelenérték becslései konzervatívak, mivel nem veszik figyelembe bizonyos késedelmek hatását [lásd a (99), (246) és 0 preambulumbekzdést], valamint a (239) és a (258) preambulumbekzdésben felsorolt tényezőket, amelyek jelentősen növelhetnék a költségeket vagy csökkenthetnék a jövőbeni bevételeket, ezért valószínűleg jelentősen alábecsülik az esetleges veszteségeket. Az ezektől a tényezőktől való bármely eltérés tovább növelné a projekt nettó veszteségeit.

- (268) Ezért a Bizottság megismétli, hogy az intézkedés a verseny torzulásával fenyeget.

5.1.5. KÖVETKEZTETÉS AZ ÁLLAMI TÁMOGATÁS MEGLÉTÉRŐL

- (269) mivel a Bizottság megállapította, hogy az intézkedés a Paks II-t gazdasági előnyben részesíti, és az állami támogatás meglétéhez fűződő összes egyéb feltétel is fennáll, a Bizottság megállapítja, hogy a projekt során a magyar állam támogatást nyújt a Paks II-nek, amely az EUMSZ 107. cikkének (1) bekezdése értelmében vett állami támogatás.

5.2. A TÁMOGATÁS JOGSZERŰSÉGE

- (270) Amint azt az eljárás megindításáról szóló határozat [(116) preambulumbekzdése] is megállapította, a Bizottság fenntartja azt az állítását, hogy bár több megállapodást már aláírtak, és az eredeti beruházási döntést is meghozták, a végső beruházási döntést, amellyel a Paks II visszavonhatatlanul megrendeli a két új reaktort érintő kivitelezési munkákat, még nem hozták meg, és az EPC-szerződés keretében eddig még nem került sor kifizetésekre. Ezért Magyarország azzal, hogy az intézkedést a végrehajtása előtt bejelentette, eleget tett az EUMSZ 108. cikkének (3) bekezdése szerinti felfüggesztési kötelezettségének.

5.3. ÖSSZEEGYEZTETHETŐSÉG

- (271) mivel megállapítást nyert, hogy az intézkedés állami támogatást foglal magában, a Bizottság tovább vizsgálta annak kérdését, hogy az intézkedés összeegyeztethető-e a belső piaccal.
- (272) A Bizottság megjegyzi, hogy Magyarország szerint az intézkedés nem minősül állami támogatásnak, ennek ellenére az eljárás megindításáról szóló határozatra és a Bizottsághoz az eljárás megindításáról szóló határozat közzétételét követően harmadik felektől érkezett észrevételekre adott válaszul benyújtott az intézkedés belső piaccal való összeegyeztethetőségével kapcsolatos érveket (lásd a 3.2. szakaszt).

5.3.1. AZ ÉRTÉKELÉS JOGALAPJA

- (273) Az eljárás megindításáról szóló határozat 3.3.1. szakaszában kifejtetteknek megfelelően a Bizottság az EUMSZ 107. cikke (3) bekezdésének c) pontja értelmében a belső piaccal közvetlenül összeegyeztethetőnek nyilváníthatja az intézkedést, amennyiben az intézkedés hozzájárul közös érdeket szolgáló célkitűzés eléréséhez, e célkitűzés eléréséhez szükséges és azzal arányos, és nem befolyásolja hátrányosan a kereskedelmi feltételeket a közös érdeket szolgáló célkitűzéssel ellentétes mértékben.
- (274) Az intézkedésnek a következő feltételeknek kell megfelelnie: i. az EUMSZ 107. cikke (3) bekezdésének c) pontjával összhangban gazdasági tevékenységek vagy gazdasági területek fejlesztésének elősegítését célozza; ii. célja, hogy olyan lényegi fejlődést eredményezzen, amelyet a piac önmagában nem tud megvalósítani, (például egy piaci hiányosság megszüntetését); iii. a javasolt intézkedés a közös érdeket szolgáló célkitűzés kezelésére szolgáló megfelelő szakpolitikai eszköz; iv. ösztönző hatása van; v. arányos azokkal az igényekkel, amelyek miatt az intézkedést meghozták; és vi. nem torzíja indokolatlanul a versenyt és a tagállamok közötti kereskedelmet.
- (275) Az eljárás megindításáról szóló határozatra adott válaszukban a magyar hatóságok azzal érveltek, hogy az állami támogatásokra vonatkozó szabályok és különösen az állami támogatás nyújtására vonatkozó általános tilalom nem alkalmazandók az Euratom-Szerződés hatálya alá tartozó intézkedésekre.
- (276) A Bizottság elismeri, hogy a szóban forgó beruházás az Euratom-Szerződés hatálya alá tartozó ipari tevékenység (lásd az Euratom-Szerződés II. mellékletét); pusztán ez a tény nem jelenti azonban, hogy az ilyen jellegű tevékenység finanszírozási módszerének értékelése során az EUMSZ 107. és 108. cikke nem érvényes.
- (277) Sőt, bár az Euratom-Szerződés 2. cikkének c) pontja arra kötelezi az Uniót, hogy segítse elő az atomenergiával kapcsolatos beruházásokat, az Euratom-Szerződés 40. cikke pedig arra kötelezi az Uniót, hogy rendszeres időközönként indikatív programokat tegyen közzé az atomenergiával kapcsolatos beruházások fejlesztésének megkönnyítése érdekében, az Euratom-Szerződés semmilyen konkrét szabályt nem tartalmaz az ilyen beruházások valamely tagállam általi finanszírozásának ellenőrzésére. Az Euratom-Szerződés 106a. cikkének (3) bekezdése szerint az EUMSZ rendelkezései nem térhetnek el az Euratom-Szerződés rendelkezéseitől.
- (278) Valójában az EUMSZ 107. és 108. cikke nem tér el az Euratom-Szerződés rendelkezéseitől, hiszen az Euratom-Szerződés nem tartalmaz az állami támogatások ellenőrzésére vonatkozó eltérő szabályokat, és az állami támogatásoknak a Bizottság által az EUMSZ 107. és 108. cikke alapján végzett ellenőrzése sem akadályozza az Euratom-Szerződésben foglalt, az új nukleáris beruházások elősegítésére irányuló célkitűzés teljesítését.

5.3.2. AZ ÁLLAMI TÁMOGATÁSI SZABÁLYOKTÓL ELTÉRŐ UNIÓS JOGSZABÁLYOKNAK VALÓ MEGFELELÉS

- (279) Több érdekelt fél tett észrevételeket azzal kapcsolatban, hogy az intézkedés megfelel-e a 2014/24/EU és 2014/25/EU irányelvnek (különös tekintettel a 2014/25/EU irányelvre, az ágazatspecifikus szabályok miatt), valamint a 2009/72/EK irányelv (a villamosenergia-irányelv) 8. cikkének; a Bizottság ezért megvizsgálta, hogy a 2014/24/EU és a 2014/25/EU irányelvek, valamint a 2009/72/EK irányelv 8. cikke rendelkezéseinek való megfelelés hiánya a Paks II két új reaktorának megépítésére vonatkozó szerződés adott vállalkozásnak történő közvetlen odaítélése esetében hogyan befolyásolhatja az állami támogatásnak az EUMSZ 107. cikke (3) bekezdésének c) pontja szerinti értékelését.
- (280) Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint „amennyiben a Bizottság az állami támogatásokra vonatkozó eljárást alkalmazza, a Szerződés általános rendszere alapján köteles tiszteletben tartani az állami támogatásokra vonatkozó rendelkezések és az egyéb, nem az állami támogatásokra vonatkozó konkrét rendelkezések közötti koherenciát, és ekképpen értékelnie kell a szóban forgó támogatás e konkrét rendelkezésekkel való összeegyeztethetőségét. Ugyanakkor ilyen kötelezettség csak a támogatás azon feltételei tekintetében terheli a Bizottságot, amelyek olyan elválaszthatatlanul összefüggnek a támogatás céljával, hogy nem lenne lehetséges azokat külön-külön vizsgálni. (...) A Bizottság azon kötelezettsége ugyanis, hogy egy állami támogatásokkal kapcsolatos eljárás keretében, függetlenül attól, hogy milyen kapcsolat áll fenn a szóban forgó támogatás támogatási szabálya és célja között, végleges jelleggel foglaljon állást az (...) EUMSZ 107. cikk és EUMSZ 108. cikken kívüli egyéb uniós jogi rendelkezések megsértésének fennállásáról vagy hiányáról, sértené egyrészt a – részben erősen eltérő és különböző jogkövetkezményekkel járó – eljárási szabályokat és garanciákat, amelyek az e rendelkezések alkalmazásának ellenőrzésére előírt eljárásokra jellemzők, másrészt pedig a közigazgatási eljárások és jogorvoslati lehetőségek autonómiájának elvét. (...) Ekképpen, ha a szóban forgó támogatási feltétel elválaszthatatlanul összefügg a támogatás céljával, akkor a Bizottság annak az állami támogatásokra vonatkozó rendelkezésektől eltérő rendelkezésekkel való összeegyeztethetőségét az EUMSZ 108. cikk által előírt eljárásban vizsgálja, és e vizsgálat eredménye az is lehet, hogy az érintett támogatást összeegyeztethetlenné nyilvánítják a belső piaccal. Ezzel szemben, ha a szóban forgó feltétel elválasztható a támogatás céljától, a Bizottság az EUMSZ 108. cikk által előírt eljárásban nem köteles értékelni annak az állami támogatásokra vonatkozó rendelkezésektől eltérő rendelkezésekkel való összeegyeztethetőségét”⁽¹²⁷⁾.
- (281) A fentiek alapján a bejelentett intézkedés összeegyeztethetőségével kapcsolatos értékelést befolyásolhatja a 2014/25/EU irányelvvel való esetleges ellentmondás, amennyiben a villamos energia piacán (azaz azon a piacon, amelyen a támogatás kedvezményezettje, a Paks II is aktív) a verseny és a kereskedelem további torzulását eredményezné.
- (282) Ezen a ponton a Bizottság megjegyzi, hogy a 2014/25/EU irányelv a két új reaktor megépítésére irányuló munkák közvetlenül egy konkrét vállalkozásnak történő odaítélése miatt releváns. A szóban forgó ügyben bár a kormányközi megállapodás közvetlenül a nukleáris építőipari ágazatban aktív JSC NIAEP-t bízta meg a két új reaktor megépítésével, nem a JSC NIAEP a támogatás kedvezményezettje. A támogatás kedvezményezettje valóban a Paks II, a villamosenergia-piac piaci szereplője, amely a két új atomreaktor tulajdonosa és üzemeltetője lesz. Amint azt már az eljárás megindításáról szóló határozat is kifejtette, a JSC NIAEP nem tekinthető a szóban forgó intézkedés potenciális kedvezményezettjének.
- (283) Ezért a szóban forgó ügyben a közbeszerzési szabályok lehetséges be nem tartása a nukleáris építési munkák piacára gyakorolhat versenytorzító hatást. A Paks II-nek nyújtott beruházási támogatás tárgya azonban a villamos energiának a nukleáris létesítmények építésével kapcsolatos beruházási költségek viselése nélkül történő termelése. Ezért nem állapítható meg a villamos energia piacán a versenyre és a kereskedelemre gyakorolt további versenytorzító hatás, amelyet a 2014/25/EU irányelvnek az építési munkák közvetlenül a JSC NIAEP-nek történő odaítélésével kapcsolatos be nem tartása eredményezne.
- (284) Ezért mivel nincs „feloldhatatlan összefüggés” a 2014/25/EU irányelv esetleges megsértése és a támogatás tárgya között, a támogatás összeegyeztethetőségének értékelését e lehetséges jogsértés nem befolyásolja.
- (285) Mindenesetre Magyarország 2014/25/EU irányelvnek való megfelelését a Bizottság egy külön eljárásban vizsgálta, ahol a rendelkezésre álló információkon alapuló előzetes következtetés az, hogy a 2014/25/EU irányelvben megállapított eljárások az 50. cikk c) pontja alapján nem vonatkoznak a két reaktor építési munkáira irányuló megbízásra.

⁽¹²⁷⁾ Az Európai Bíróság „Castelnou Energia kontra Európai Bizottság”, T-57/11. sz. ügyben hozott ítélete, EU:T:2014:1021, 181–184. pont.

- (286) Ami a 2009/72/EK irányelv 8. cikkének esetleges megsértését illeti, a Bizottság úgy véli, hogy az új kapacitások létesítésének biztosítására irányuló versenytárgyalási eljárás vagy a megkülönböztetéstől való mentesség és az átláthatóság szempontjából azzal egyenértékű, egyéb eljárás alkalmazásának követelménye nem abszolút követelmény. Sőt, a 8. cikk (1) bekezdése előírja a tagállamok részére, hogy új kapacitás létesítéséhez a hazai jogszabályaikban gondoskodjanak a versenytárgyalási eljárás lehetőségének igénybe vételéről. Magyarország eleget tett ennek a követelménynek, amikor az előírást átültette a villamos energiáról szóló törvénybe⁽¹²⁸⁾. Ezenkívül a 8. cikk (1) bekezdésének második mondatával összhangban nem írható elő versenytárgyalási eljárás, ha a 2009/72/EK irányelv 7. cikkében ismertetett engedélyezési eljárás során létesítendő termelői kapacitás elegendő az ellátás biztonságának biztosításához. Ez a szóban forgó ügyben is érvényes: a projektet (a 7. cikkben ismertetett engedélyezési eljárás alapján) pontosan azért engedélyezték, hogy így fedezzék többek között a teljes beépített hazai kapacitásban várhatóan jelentkező jövőbeli hiányt, és a Bizottságnak nem áll rendelkezésére olyan információ, amely azt igazolná, hogy a beépített kapacitás nem a jövőben nem lesz elegendő. Ezért úgy tűnik, hogy a 2009/72/EK irányelv 8. cikke szerinti, versenytárgyalási vagy azzal egyenértékű eljárásra vonatkozó követelmény a szóban forgó projektekre nem alkalmazandó. A fentiek ismeretében a Bizottság nem rendelkezik elegendő információval ahhoz, hogy a 2009/72/EK irányelv 8. cikkének esetleges alkalmazhatóságára mutasson rá.
- (287) Ennélfogva a Bizottság úgy véli, hogy a bejelentett intézkedésnek az állami támogatási szabályok értelmében történő értékelését nem befolyásolja az uniós jog egyéb rendelkezéseivel való megfelelése.

5.3.3. KÖZÖS ÉRDEKET SZOLGÁLÓ CÉLKITŰZÉS

- (288) Az eljárás megindításáról szóló határozat 3.3.2. szakaszában kifejtetteknek megfelelően a támogatási intézkedésnek pontosan meghatározott, közös érdeket szolgáló célkitűzésre kell irányulnia. Amikor az Unió egy célkitűzést a tagállamok tekintetében közös érdeket szolgálóként ismer el, abból az következik, hogy az közös érdeket szolgáló célkitűzés.
- (289) A Bizottság megjegyezte, hogy az intézkedés nukleáris technológiára irányuló támogatást tartalmaz. E tekintetben a Bizottság megjegyezte, hogy az Euratom-Szerződés 2. cikkének c) pontja úgy rendelkezik, hogy az Unió „elősegíti a beruházásokat, és – különösen a vállalkozások kezdeményezéseinek támogatásával – biztosítja a Közösségben az atomenergia alkalmazásának fejlesztéséhez szükséges alapvető létesítmények megteremtését”.
- (290) A Bizottság úgy vélte, hogy a Magyarország által a Paks II részére nyújtani kívánt, a nukleáris energia támogatására irányuló beruházási támogatás ezért úgy tekinthető, mint amely az új nukleáris beruházások támogatása révén a közös érdeket szolgáló célkitűzés elérésére törekszik.
- (291) Több érdekelt fél nyújtott be olyan észrevételeket, amelyek szerint a Magyarország nukleáris energiába történő, az Euratom-Szerződésen alapuló beruházás nem tekinthető közös érdeket szolgáló célkitűzésnek.
- (292) A Bizottság azonban úgy találta, hogy az Euratom-Szerződés rendelkezéseit a Lisszaboni Szerződés egyértelműen megerősítette, ezért az Euratom-Szerződés nem tekinthető érvénytelen, hatályát vesztt vagy idejélmúlt szerződésnek. A Lisszaboni Szerződés részes felei szükségesnek tartották, hogy az Euratom-Szerződés rendelkezései továbbra is teljes joghatással rendelkezzenek⁽¹²⁹⁾. Az Euratom-Szerződés preambuluma elismeri, hogy meg kell teremteni egy erőteljes atomenergia-ipar fejlesztésének a feltételeit. Amint ezt korábbi bizottsági határozatok⁽¹³⁰⁾ is elismerték, a Bizottság megállapítja, hogy a nukleáris energia előmozdítása az Euratom-Szerződés, és így az Unió kiemelt célkitűzése. Amint az az Euratom-Szerződés preambulumban szerepel, a Bizottság mint az Euratom-közösség intézménye köteles arra, hogy megteremtse egy „olyan erőteljes atomenergia-ipar fejlesztésének a feltételeit, amely révén bővül az energiatermelés”. Ezt a kötelezettséget akkor is figyelembe kell venni, amikor a Bizottság az állami támogatásoknak az EUMSZ 107. cikke (3) bekezdésének c) pontja és 108. cikkének (2) bekezdésével összhangban történő engedélyezésére irányuló mérlegelési jogkörét gyakorolja.
- (293) Bár a nukleáris energia fejlesztése a tagállamok számára nem kötelező, és egyes tagállamok úgy döntöttek, hogy nem építenek és fejlesztenek atomerőműveket, a nukleáris beruházások előmozdítása az állami támogatások ellenőrzése céljából közös érdeket szolgáló célkitűzésnek tekinthető. Valójában az állami támogatási szabályok értelmében és a gyakorlatban is elfogadott és elismert számos célkitűzés – mint például a regionális fejlesztés – csupán egy vagy néhány tagállam számára releváns.

⁽¹²⁸⁾ Lásd a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI.sz. törvény 8. paragrafusát.

⁽¹²⁹⁾ A Lisszaboni Szerződés 2. jegyzőkönyve.

⁽¹³⁰⁾ Lásd a bizottság 2005/407/EK határozatát (2004. szeptember 22.) az Egyesült Királyság által a British Energy plc részére végrehajtani tervezett állami támogatásról (HL L 142., 2005.6.6., 26. o.) és A Bizottság (EU) 2015/658 határozata (2014. október 8.) az Egyesült Királyság által a Hinkley Point C atomerőmű javára végrehajtani tervezett SA.34947 (2013/C) (korábbi 2013/N) számú állami támogatásról (HL L 109., 2015.4.28., 44. o.).

- (294) A Bizottság ezért megállapítja, hogy a magyar hatóságok által előirányzott intézkedés az Euratom-Szerződésben foglalt, új nukleáris beruházások előmozdítására irányuló célkitűzés megvalósítására törekszik.
- (295) Az eljárás megindításáról szóló határozatot követően a magyar hatóságok átvitelrendszer-irányítói tanulmányokból származó naprakész információkat nyújtottak be, amelyek az importot és a kereslet alakulását is figyelembe veszik. A Mavir által kibocsátott és az (50) preambulumbekkezdésben idézett tanulmány szerint a magyar piacon 2026-ig legalább 5,3 GW és az előrejelzési időszak végéig, vagyis 2031-ig 7 GW további új villamosenergia-termelési kapacitásra lesz szükség. A Bizottság ezért megállapítja, hogy a nukleáris energia előmozdítását célzó intézkedés az Euratom-Szerződésben foglalt közös érdeket szolgáló célkitűzés megvalósítására irányul, ugyanakkor a villamosenergia-ellátás biztonságához is hozzájárul.

5.3.4. A TÁMOGATÁS SZÜKSÉGESSÉGE ÉS PIACI HIÁNYOSSÁG

- (296) A Bizottság az eljárás megindításáról szóló határozatban elismerte, hogy a nukleáris energiát szélsőségesen magas, fix meg nem térülő költségek, és nagyon hosszú időszakok jellemzik, amelyek alatt az ilyen költségeket amortizálni kell. Ez azt jelzi, hogy a nukleárisenergia-termelési ágazatba belépni szándékozók jelentős finanszírozási kockázatoknak vannak kitéve.
- (297) A Bizottság információt kért az esetleges új nukleáris beruházásokra (állami támogatás nélküli) és azok időzítésére vonatkozóan (figyelemmel a magyar villamosenergia-piac jellegzetességeire), várható alakulásukra, valamint e tekintetben a piac modellezésére vonatkozóan, annak értékelése érdekében, hogy volt-e olyan piaci hiányosság, amely befolyásolhatta a nukleáris projektekbe történő új beruházásokat Magyarországon, és hogy miből álltak volna ezek a projektek.
- (298) Az eljárás megindításáról szóló határozat (129) preambulumbekkezdésében foglaltaknak megfelelően annak megállapítása érdekében, hogy szükséges-e az állami támogatás, a Bizottságnak meg kell állapítania, hogy az intézkedés olyan esetre irányul-e, amikor az intézkedés olyan lényegi fejlődést eredményez, amelyet a piac önmagában nem tud megvalósítani, például egy jól meghatározható piaci hiányosság megszüntetését.
- (299) A piaci hiányosság megléte annak az értékelésnek a része, amely arra vonatkozik, hogy az állami támogatás szükséges-e a közös érdeket szolgáló célkitűzés megvalósításához. A szóban forgó ügyben Magyarország az Euratom-Szerződésben foglaltaknak megfelelően az új nukleáris beruházások előmozdítására törekszik, hogy áthidalja a teljes nemzeti beépített kapacitásban hamarosan mutatkozó hiányt. A Bizottságnak ezért azt kell értékelnie, hogy az állami támogatás szükséges-e az új nukleáris beruházások előmozdítására irányuló célkitűzés eléréséhez.
- (300) Ebben a tekintetben a Bizottság emlékeztet az érdekelt felek azzal kapcsolatos észrevételeire, hogy a Bizottságnak kell-e értékelnie, hogy a villamosenergia-termeléssel kapcsolatos beruházásokat általánosságban jellemzi-e a piaci hiányosság. Egyes érdekelt felek megjegyzik, hogy az ilyen beruházásoknál nem állhat fenn piaci hiányosság, és hogy a villamos energia jelenleg alacsony nagykereskedelmi ára pusztán a piac rendes működésére adott válasz. Más érdekelt felek azzal érveltek, hogy a Bizottságnak azt az érintett piacot, amelyen a piaci hiányosság meglétét vizsgálja, a villamos energia liberalizált belső piacaként kell meghatározni. Ráadásul ha az érintett piacon volna is piaci hiányosság, azt nem egy atomerőművel lehet a legjobban kezelni.
- (301) A támogatás szükségességéről szóló értékelésében azonban a Bizottság azt vizsgálja, hogy a közös érdeket szolgáló célkitűzést meg lehet-e valósítani állami támogatás nélkül, vagy hogy ezt a piaci hiányosság megakadályozná. A támogatás szükségességének értékelése során nem fontos, hogy a Bizottság először az érintett piacot határozza meg. A piaci hiányosság fennállásának megállapításához a Bizottságnak először azt kell meghatározni, hogy az adott tagállam milyen közös érdeket szolgáló célkitűzést kíván elérni. A szóban forgó intézkedés közös érdeket szolgáló célkitűzése nem általánosságban vonatkozik a villamos energia belső piacára vagy a villamosenergia-termeléssel kapcsolatos beruházásokra; sokkal inkább az Euratom-Szerződésben foglalt új nukleáris beruházások előmozdítását jelenti, amelyek természetesen tagadhatatlanul részét képezik a villamosenergia-piacnak, és segítenek Magyarországnak áthidalni az általános beépített kapacitása terén a jövőben keletkező hiányt. Másodszor, a Bizottságnak vizsgálnia kell, hogy a kínálat és a kereslet szabad összjátéka a villamos energia piacon általánosságban biztosítja-e, hogy az új nukleáris fejlesztések célkitűzését állami beavatkozás nélkül is meg lehessen valósítani. E tekintetben nincs szükség egy adott piac meghatározására.

- (302) A Bizottság ezért azt vizsgálta, hogy Magyarországon új nukleáris beruházások előmozdításának célkitűzését illetően fennáll-e piaci hiányosság, és hogy ez a magyar piac általános jellemzője, vagy kizárólag az atomenergiára vonatkozó sajátos jellemző.
- (303) E határozat 5.1.1.4. szakaszában a Bizottság megállapította, hogy a projekt nem érne el egy magánbefektető költségeinek fedezéséhez szükséges megtérülést, aki csak piaci áron jutna finanszírozáshoz, mivel a beruházás várható belső megtérülési rátája alacsonyabb a projekt esetében a WACC piaci alapú referenciaértékénél, és egy észszerű magánbefektető ilyen feltételek mellett, kiegészítő állami támogatás nélkül nem ruházna be a projektbe.
- (304) A nukleáris energiába történő beruházások kapcsán Magyarország elismeri, hogy a technológiát a rendkívül magas kezdeti beruházási költségek jellemzik, valamint az, hogy a befektetőknek igen hosszú ideig kell várniuk a megtérülésre.
- (305) Az eljárás megindításáról szóló határozat már tartalmazta a magyar villamosenergia-piac bemutatását, valamint Magyarország új atomerőmű-projekt megvalósítására irányuló döntésének indoklását, különös tekintettel arra, hogy a meglévő erőműveket hamarosan üzemén kívül helyezik. Az eljárás megindításáról szóló határozat (14) preambulumbekkezdésében foglaltaknak megfelelően az MVM Csoport által kidolgozott, egy új atomerőmű kivitelezésére és finanszírozására vonatkozó megvalósíthatósági tanulmány azokon a feltételezéseken alapult, amelyek szerint Magyarországon a 8–9 000 MW bruttó beépített kapacitásból 6 000 MW teljesítmény fog kiesni 2025-ig az elavult erőművek bezárása miatt.
- (306) Az eljárás megindításáról szóló határozat (15) és (45) preambulumbekkezdésében kifejtettek szerint a magyar átvitelrendszer-irányító, a Mavir, a jövőbeli magyarországi általános beépített kapacitásban jelentős hiányt jelez előre ⁽¹³¹⁾. A rendelkezésre álló legfrissebb információk alapján – lásd e határozat (50) preambulumbekkezdését – az új becslések azt jelzik, hogy 2031-ig több mint 7 GW általános kapacításra lesz szükség. A magyar hatóságok szerint a jelenlegi helyi villamosenergia-termelés egyre kevésbé tudja kielégíteni a villamos energia iránti keresletet, ezért ha nem ruháznak be új villamosenergia-termelő létesítményekbe, Magyarországon elkerülhetetlenül kialakul a kereslet és a kínálat közötti hiány, a villamosenergia-importtól való egyre növekvő függés, valamint a végső fogyasztói villamosenergia-árak emelkedése. A 2,4 GW-os Paks II projekt hozzájárul a követelmény teljesítéséhez.
- (307) A magyar hatóságok továbbá rámutattak a Mavir megállapítására, amely szerint a megállapított jelentős kapacitáshiány ellenére viszonylag kevés új kapacitás épül Magyarországon, ahogyan az az eljárás megindításáról szóló határozat (46) preambulumbekkezdésében és e határozat (51) preambulumbekkezdésének 2. táblázatában is szerepel. A Bizottság ezért megkérdőjelezi, hogy az új magyarországi nukleáris beruházásokra vonatkozó piaci hiányosság kifejezetten az ilyen típusú beruházásokat jellemzi-e.
- (308) A Bizottság megjegyzi, hogy az új európai nukleáris beruházásokat a bizonytalanság jellemzi, és egyes esetekben lehet állami támogatási intézkedéseket tervezni. A Bizottság megvizsgálta a Magyarország által a finnországi, franciaországi és szlovákiai új nukleáris projektekkel kapcsolatban benyújtott információkat, amelyek finanszírozása állítólag piaci alapon történt. Magyarország azt állítja, hogy e projektek piaci finanszírozása kizárta volna a nukleáris projektekkel kapcsolatos piaci hiányosság meglétét (legalábbis egyes tagállamoknál). A Bizottság azonban megjegyzi, hogy Szlovákiában, Franciaországban és a finnországi Olkiluoto 3. esetében a projektekkel kapcsolatos beruházási döntést a 2008-as gazdasági válság és a fukusimai katasztrófa – a beruházási paramétereket jelentősen befolyásoló események – előtt hozták meg. A finnországi beruházások továbbá a Mankala üzleti modellen ⁽¹³²⁾ alapulnak, ahol a finn beruházók az összes megtermelt villamos energiát önköltségi áron kapják meg. A Mankala-modell lehetőséget biztosít a beruházó szervezeteket alkotó számos tag számára, hogy megosszák a kockázatokat, ahelyett, hogy egyetlen vagy néhány nagyobb részvényesnek kellene vállalnia az új atomerőmű-építési projekt megvalósításával járó teljes kockázatot.
- (309) Magyarország azt állította, hogy a Paks II hasonló a finnországi Hanhikivi-1 projekthez, amelyet Fennovoimában fognak megépíteni. A Bizottság megjegyzi, hogy a Hanhikivi-1 projektben a Mankala üzleti modell mellett az erőművet építő Roszatom 34 %-os tulajdonrészrel rendelkezik. A Bizottság nincs abban a helyzetben, hogy

⁽¹³¹⁾ A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése: https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr+%C3%A1selemz+%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6f84a (Mavir, 2016).

⁽¹³²⁾ A Mankala a finn villamosenergia-ágazatban széles körben használt üzleti modell, ahol a korlátolt felelősségű társaságot a tagok javára működő, nem profitorientált szervezetként működtetik. Elérhető a következő címen: http://www.ben.ee/public/Tuumakonverentsi_%20ettekkanded_%202009/Peter_%20S.%20Treialt_%20-%20Mankala_%20principles.pdf, letöltve 2015. október 26-án.

összehasonlítsa a két projektet, amely látszólag eltérő kockázati profillal rendelkezik, legalábbis a részesedés tekintetében. Beruházóként Magyarország egyedül vállalná a Paks II kockázatát, míg a Mankala-modell szerinti befektetők megosztják a terhet egymással. Ezen túlmenően a Hanhikivi-1-projekt közvetlen részvényeseként az üzem kivitelezője máshogyan viselkedhet a Paks II esetében, ahol kizárólag az EPC-szerződésért terheli felelősség, nem pedig beruházóként vagy részvényesként.

- (310) Ezért a már építés alatt álló nukleáris projektek nem szolgálhatnak jó referenciaértékük annak értékeléséhez, hogy az új nukleáris beruházások esetében fennáll-e piaci hiányosság.
- (311) Magyarország továbbá más tagállamokban – Litvániában, Romániában, Bulgáriában és a Cseh Köztársaságban – fejlesztésre váró új atomerőművekre vonatkozó tervekkel kapcsolatos információkat is benyújtott. Ezeket a terveket azonban vagy a bizonytalanság jellemzi, és a szükséges támogatási intézkedések és finanszírozási struktúra tekintetében még mindig tárgyalás alatt állnak⁽¹³³⁾, vagy az árkockázatot különböző szerződésekkel tervezik fedezni⁽¹³⁴⁾. Mivel úgy tűnik, hogy ezek a tervek még nem realizálódtak, nem tekinthetők a piaci hiányosság meglétének értékelésére szolgáló megalapozott mutatóknak.
- (312) Az ICF Consulting Services által a Bizottság Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatósága megbízásából az Euratom-hiteleszköz hatásvizsgálatáról készített tanulmány⁽¹³⁵⁾ („az ICF-tanulmány”) megállapította, hogy a nukleáris projekteknek vannak bizonyos sajátos jellemzőik, amelyek következtében finanszírozásuk különösen nagy kihívást jelent. E jellemzők közé tartozik: az atomreaktorok magas tőkekötsége és műszaki összetettsége, amely az engedélyezés, kivitelezés és üzemeltetés során viszonylag magas kockázatot jelent; hosszú megtérülési idő; a nukleáris projektek gyakran vitatott jellege, amely további politikai, közéleti és szabályozási kockázatokat jelent; valamint a radioaktív hulladékok kezelésére és az üzemén kívül helyezésre vonatkozó egyértelmű megközelítések és finanszírozási rendszerek szükségessége. A finanszírozáshoz kapcsolódó hagyományos kihívásokon túl az ICF-tanulmány azt is megállapítja, hogy az atomerőmű-fejlesztők a jelenlegi piaci körülmények – azaz a 2008-as gazdasági világválság elhúzódó hatásai, a fukusimai katasztrófa, az euróövezet problémái és a Bazel III – miatt a lehetséges finanszírozók részéről fokozott ellenőrzést és konzervatívizmust tapasztalnak. A finanszírozási kihívások miatt újra középpontba került a projektkockázat⁽¹³⁶⁾. Az ICF-tanulmány a megkérdozett érdekelt felek véleménye alapján megállapítja, hogy a finanszírozási kihívások nem annyira a magánszektorbeli finanszírozás rendelkezésre állásának hiányából, hanem inkább abból a tényből fakadnak, hogy az ilyen beruházásokhoz társuló kockázat az egyéb beruházási lehetőségekhez (például a hagyományos és a megújuló energiába történő beruházásokhoz) képest túlságosan nagy. Az ICF-tanulmány megállapítja, hogy ebből következően a nukleáris technológia finanszírozása nem vonzó, emiatt hiány tapasztalható a szükséges finanszírozási szint és azon finanszírozás között, amit a piac biztosítani hajlandó.
- (313) Az új nukleáris fejlesztésekhez kapcsolódó pénzügyi kockázatok a következőket foglalják magukban: fejlesztési és projektelőkészítési kockázat, építési kockázat, piaci és bevételi kockázat, politikai kockázatok és szabályozási kockázatok. Az ICF-tanulmány megállapítja, hogy a kifejezetten a nukleáris energiához kapcsolódó kockázatok – a villamosenergia-termelés egyéb fajtáival összevetve – az atomenergia esetében kötelező biztonsági előírásokat tesznek szükségessé, ami egyéb technológiákhoz képest magasabb építési és működési költségeket eredményez, továbbá az atomerőművek átlagos élettartama is jelentősen hosszabb egyéb hasonló infrastrukturális beruházásokénál, ez pedig pénzügyi kockázatokat von maga után. Ez a megállapítás összhangban van a Bizottságnak a Hinkley Point C atomerőműnek nyújtott állami támogatás⁽¹³⁷⁾ értékelése során tett megállapításaival.
- (314) A tanulmány során megkérdozett érdekelt felek véleménye szerint az atomenergiába történő beruházások fő akadálya a piaci kockázat. A piaci kockázatokat illetően az ICF-tanulmány megállapítja, hogy a hagyományos energiaforrásokkal összevetve – amelyek három éven belül üzemképesek és bevételt termelnek – az atomerőművek megépítése és üzemképessége hosszabb időt vesz igénybe, mielőtt bevételt kezdenének termelni. Az erőmű hosszabb

⁽¹³³⁾ A Cseh Köztársaságot illetően lásd: <http://www.world-nuclear.org/info/country-profiles/countries-a-f/czech-republic/>, letöltve 2015. október 26-án, Litvániát illetően lásd: <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-G-N/Lithuania/>, letöltve 2015. október 26-án, Bulgáriát illetően lásd: <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-A-F/Bulgaria/>, letöltve 2016. június 21-én.

⁽¹³⁴⁾ Romániát illetően lásd: <http://economie.hotnews.ro/stiri-companii-20436128-nuclearelectrica-solicita-actionarilor-aprobarea-memorandumului-intelegere-care-semna-companie-chineza-pentru-construirea-unitatilor-3-4-cernavoda.htm>, letöltve 2016. június 21-én.

⁽¹³⁵⁾ 2015. november 2-i tanulmány, még nem tették közzé, 35. o.

⁽¹³⁶⁾ 2015. november 2-i tanulmány, még nem tették közzé, 35. o.

⁽¹³⁷⁾ SA.34947 (2013/C) (korábbi 2013/N) – Egyesült Királyság – A Hinkley Point C atomerőmű javára nyújtott támogatás.

élettartama azt is jelenti, hogy a beruházás csak hosszabb távon térül meg, szemben a hagyományos energiaforrásokba történő beruházások rövid és középtávú megtérülésével. Mivel hosszú távra nehéz pontosan előrejelezni az energiaárak alakulását, a befektetők a jövőbeli fosszilis üzemanyagárak előrejelzéseire, a megújuló energiaforrásoknak az ágazatban történő elterjedésére, valamint a megújuló energiaforrásoknak a hálózathoz való hozzáférési feltételeire és a jövőbeli szénárakra támaszkodnak ⁽¹³⁸⁾. Míg a fosszilis üzemanyagok árait a piaci diktálja, és ebből kifolyólag alakulásuk bizonytalan, a szén árát bizonyos mértékig szakpolitika határozza meg. Az ICF tanulmány megállapítja, hogy bizonytalanság övezi azt is, hogy a szén ára kellően magas lesz-e ahhoz, hogy biztosítsa a nem fosszilis technológiák, többek között a nukleáris energia versenyképességét.

- (315) A Bizottság ezen túlmenően tudomásul veszi, hogy általánosságban nagy a bizonytalanság a hosszú távú villamosenergia-árakkal kapcsolatban, mivel a gáz, szén és olaj beszerzési piaci árai, valamint a megújuló energiaforrásokkal, atomenergiával és a kibocsátás-kereskedelemmel kapcsolatos politikák mind befolyásolják a jövőbeli villamosenergia-árakat, és nagyon nehéz azokat előrejelezni. Ezt a következtetést az Unióban található hasonló projektek státusza is alátámasztja, ahol a bevétel bizonyossága és a megtermelt villamos energia biztosítása kulcsfontosságú volt a beruházási döntések meghozatalában. Sőt, az Európában tapasztalható, csökkenő villamosenergia-árak és a villamosenergia-piacokon a rugalmas energiatermelés iránti növekvő kereslet irányába mutató jelenlegi tendencia tovább fokozza egy olyan atomerőmű jövőbeli bevételeivel kapcsolatos bizonytalanságot, amely rugalmatlan alapterhelést biztosít.
- (316) Az ICF-tanulmány a piaci kockázat egy további elemére is rámutat, ami a projektért felelős fejlesztő/közüzemi cég, valamint a projektet pénzügyileg támogató tagállam hitelképességére vonatkozik. A hitelképesség befolyásolja a finanszírozás költségeit, és a magánberuházások esetében akár túlságosan meg is drágíthatja a hitelfelvételt.
- (317) Az ICF-tanulmány azt is megállapítja, hogy az atomerőművek hosszadalmas pénzügyi és kezdeti tervezési élettartamuk következtében jobban ki vannak téve az állami és politikai támogatásban esetlegesen bekövetkező változásoknak, ami befolyásolja a nukleáris projektek kereskedelmi és pénzügyi életképességét. A befektetők tehát azt a megerősítést és bizonyosságot keresik, hogy az üzem megépítését követően az energiaszerződés vagy az üzem becsült élettartama teljesülni fog. A befektetők aggályai a szabályozási standardokra is vonatkoznak, amelyek az atomerőmű életciklusa során változhatnak, és további tőkeberuházást vagy a működési költségek emelését tehetik szükségessé. A befektetők nem szívesen finanszíroznak ilyen projekteket, kivéve, ha elegendő rendkívüli tartalék áll rendelkezésre a biztonsági fejlesztésekhez. Ez különösen fontos akkor, ha az atomerőmű rendes élettartamának végéhez közeleg, és üzemidejét meghosszabbítják, amihez új engedély és további feltételek teljesítése szükséges ⁽¹³⁹⁾. A megkérdozett érdekelt felek jelezték, hogy a politikai és szabályozási kockázat az atomerőművekbe történő beruházás harmadik legfontosabb akadály.
- (318) A tanulmány megállapítja, hogy a piaci liberalizáció a szükséges, más technológiákhoz képest nagyobb beruházás miatt negatívan is befolyásolhatja az atomenergiába történő beruházások szintjét. Az egyes tagállamok szabályozási kerete is fontos szerepet játszik, mivel érinti a közüzemi szolgáltató nyereségtermelő képességét, és ezért befolyásolja a társaság értékét és a nukleáris fejlesztés saját mérlegből vagy pénzügyi intézményektől felvett hosszú lejáratú hitelekkel történő finanszírozására irányuló képességét. Az új nukleáris beruházások további finanszírozási akadályai a Bázeli III bizottság legújabb tőkepiaci szabályaihoz kapcsolódik, amely megemelte a bankok által kötelezően tartandó, hosszú lejáratú hiteleket, például az atomerőművek fejlesztéséhez nyújtott hiteleket fedező tőkét ⁽¹⁴⁰⁾.
- (319) E megállapítások összhangban állnak a magyar hatóságok beadványaival, amelyek azzal érvelnek, hogy a magánvállalatok és az állami költségvetés esetében ugyanolyan korlátozott az a pénzügyi kitettség, amelyet nagy finanszírozást igénylő, hosszú kivitelezési idejű, és kockázatos teljesítésű és üzembe helyezésű projektek esetében vállalni tudnak, ha nincsenek kellően védve az időt és költségvetést túllépő építkezésekkel szemben. Az olaj- és földgáz-ágazat nagyobb beruházási múlttal rendelkezik, mint a közüzemi ágazat, különösen a szóban forgó társaságok értékelésének a közelmúltban bekövetkezett romlását követően. Ha a közüzemi vállalatok be is ruháznak, szokásuk, hogy a kockázat megosztása érdekében más közüzemi vállalatokkal közösen teszik azt.

⁽¹³⁸⁾ 2015. november 2-i tanulmány, még nem tették közzé, 37. o.

⁽¹³⁹⁾ 2015. november 2-i tanulmány, még nem tették közzé, 38. o.

⁽¹⁴⁰⁾ 2015. november 2-i tanulmány, még nem tették közzé, 39. o.

- (320) Az ICF-tanulmány céljából végzett modellezés azt mutatja, hogy általánosságban az atomerőművi beruházások 2030-ig nem lesznek versenyképesek, 2040-től azonban a versenyképesség ezen hiánya határozottan csökkenni fog. A legrosszabb esetben, azaz kedvezőtlen gazdasági hangulat esetén azonban új beruházásra gyakorlatilag a teljes időszak alatt nem kerül sor⁽¹⁴¹⁾. Az ICF-tanulmány azt is megállapította, hogy a piac 2030 után nagyobb versenyképességet mutat, mivel a szén és a villamos energia ára 2030 után tovább emelkedik. Az ICF-tanulmány érzékenységi-modellezést alkalmazott annak értékeléséhez, hogy hogyan alakul a szén ára és annak az atomerőművekbe történő beruházásokra gyakorolt hatása. A tanulmány megállapítja, hogy a szén árának forgatókönyvei közül elméletileg egyik sem eredményezi az atomenergia nyereségességét a 2020–2025 közötti időszakban.
- (321) Ezenkívül a hitelminősítési szolgáltatásoktól⁽¹⁴²⁾ származó nyilvános információk azt mutatják, hogy az új atomerőművek építése hitelezési szempontból általában negatív, míg a nukleáris ágazatból való kilépés a közüzemi cégek számára hitelezési szempontból pozitívnak bizonyult.
- (322) Az ICF-tanulmány modelljei és megállapításai teljes egészükben alkalmazhatók a magyarországi piaci helyzetre, amely – a (305) és (306) preambulumbekzdésben kifejtettek szerint – a jövőben várhatóan jelentős hiánnyal kénytelen szembenézni az általános beépített kapacitás terén. Az 5.3.4. szakaszban felvázolt elemek figyelembevételével a Bizottság ezért megállapítja, hogy az új nukleáris beruházásokat illetően finanszírozási piaci hiányosság áll fenn, ami az új magyarországi nukleáris beruházásokra is vonatkozik.
- (323) Lehet persze azzal érvelni, hogy ebben a határozatban a fejlesztéssel, projekt-előkészítéssel és kivitelezéssel kapcsolatos kockázatokat – legalábbis bizonyos mértékig – mérsékli a kulcsrakész EPC-szerződés. Ez azonban a Paks II projekt tekintetében még mindig nem mérsékli a piaci és bevételi kockázatokat, sem pedig a szakpolitikai és szabályozási kockázatokat. Úgy tűnik tehát, hogy az intézkedés szükséges az új nukleáris beruházások magyarországi előmozdítására irányuló célkitűzés eléréséhez.

5.3.5. MEGFELELŐ ESZKÖZ

- (324) A Bizottságnak az értékelésében azt kell meghatároznia, hogy a tervezett támogatási intézkedés megfelelő eszköz-e az atomenergia előmozdításának – mint közös érdekelt szolgáló célkitűzés – megvalósítására.
- (325) Az intézkedés a magyar állam által a Paks II-nek projektfejlesztés céljából nyújtott beruházási intézkedés formáját ölti. Magyarország megerősítette, hogy nem tervez semmiféle működési támogatást nyújtani a Paks II-nek működése során, és hogy az állami támogatás csupán a projekt megvalósításának beruházási költségeit fogja fedezni.
- (326) Az eljárás megindításáról szóló határozatot követően Magyarország nem nyújtott semmiféle tájékoztatást azon lehetséges alternatív eszközökről, amelyek ösztönözhetnék az atomenergiába történő új beruházásokat.
- (327) Egyéb szakpolitikai eszközök és programok, mint például a kedvezményes hitelek vagy adókedvezmények a Bizottság véleménye szerint nem elegendőek ugyanezen eredmény eléréséhez, figyelembe véve a projekt sajátosságait, a szükséges pénzügyi és egyéb források nagyságát, valamint a megállapított lehetséges piaci hiányosságot.
- (328) Következésképpen a Bizottság úgy véli, hogy az intézkedés megfelelő eszközzül szolgál a Paks II két új reaktorának megépítéséhez.

5.3.6. ÖSZTÖNZŐ HATÁS

- (329) Az intézkedésnek akkor van ösztönző hatása, ha olyan módon változtatja meg az érintett vállalkozások magatartását, hogy azok olyan többletvekenységekbe kezdenek, amelyeket az intézkedés nélkül nem, vagy csak korlátozott mértékben, illetve másképpen végeznének.
- (330) A Bizottság megjegyzi, hogy a Paks II olyan cég, amelyet az állam egyetlen célból, az atomerőmű 5. és 6. blokkjának fejlesztése és üzemeltetése érdekében hozott létre. A fenti (12), (26) és (27) preambulumbekzdésben leírtaknak megfelelően a magyar állam úgy döntött, hogy pénzügyi hozzájárulást nyújt a Paks II-nek e megvalósításához.

⁽¹⁴¹⁾ 2015. november 2-i tanulmány, még nem tették közzé, 60. o.

⁽¹⁴²⁾ Moody's Investor Service, Nuclear Generation's Effect on Credit Quality, elérhető itt: https://www.oecd-neo.org/ndd/workshops/wpne/presentations/docs/2_2_LUND_OECD_Sept%2019_Lund_Moodys_Nuclear_Generations_effect_on_Credit_Quality.pdf, le-
töltve 2016. július 13-án.

(331) Ebben a tekintetben a Bizottság megjegyzi, hogy a projekt nem valósulhatna meg, mivel a szükséges pénzügyi és egyéb források nem állnának a kedvezményezett rendelkezésére, vagy nem lennének számára hozzáférhetők, a kedvezményezett pedig nem végez egyéb jövedelemtermelő tevékenységet, és tőkeszerkezetét teljes mértékben az állam biztosítja és alakítja. Ezt a hivatalos vizsgálat is megerősítette, ahol a Bizottság azt állapította meg, hogy a projekt a magyar állam támogatása nélkül nem eredményezne elegendő megtérülést (lásd az e határozat 5.1.1. szakaszában foglalt elemzést).

(332) Ezért az állami támogatás ösztönzi a közös érdeket szolgáló célkitűzésnek az atomerőmű fejlesztése révén való elérését.

5.3.7. ARÁNYOSSÁG

(333) Valamely intézkedés arányosságának értékelésekor a Bizottságnak arról kell meggyőződnie, hogy az intézkedés az ahhoz szükséges minimumra korlátozódik-e, ami lehetővé teszi a projekt sikeres megvalósítását a közös érdeket szolgáló célkitűzés elérése érdekében.

(334) A szóban forgó esetben a kedvezményezett termelési eszközök építéséhez pénzügyi hozzájárulásban részesül anélkül, hogy ki lenne téve a költségek refinanszírozásához kapcsolódó bármilyen kockázatnak, szemben más piaci szereplőkkel.

(335) A Bizottsághoz érkezett számos észrevételben állították, hogy mivel a projektet versenytárgyalási eljárás nélkül valósítják meg, nem lehet megállapítani, hogy az összes költség fedezésére szolgáló intézkedés a projekt megvalósításához szükséges minimumra korlátozódik-e.

(336) A Bizottság megjegyzi, hogy az állami támogatásra vonatkozó szabályok értelmében a költségek és bevételek becsléséhez nincs szükség versenytárgyalási eljárásra. A versenytárgyalási eljárás csak egyike azoknak az eszközöknek, amelyekkel egy becslést el lehet végezni. Ezért az a tény, hogy Magyarország nem versenytárgyalási eljárás eredményeként választotta ki a Paks II-t mint az intézkedés kedvezményezettjét, önmagában nem jelent túlkompensációt.

(337) Azokkal az állításokkal kapcsolatban, amelyek szerint a magyar hatóságok nem vizsgálták a projekt megvalósíthatóságához szükséges minimális támogatást, és a projekt teljes egészében történő finanszírozása mellett döntöttek, a Bizottság valóban úgy véli, hogy a fennálló piaci hiányosság miatt a Paks II két új reaktorának megépítéséhez nyújtott teljes finanszírozás állami támogatásnak minősül, amint azt a jelen határozat 5.1. szakasza is megerősíti.

(338) Ami a kedvezményezettnek az intézkedés következtében nyújtott esetleges túlkompensációt illeti, a Bizottság felidézi az 5.1. szakaszban kifejtett gazdasági elemzését, amely arra a következtetésre jutott, hogy a projekt önmagában nem lenne nyereséges, mivel a várható belső megtérülési ráta nem haladná meg a piaci WACC-t, hiszen a megtermelt bevétel várhatóan még a meglehetősen kedvező forgatókönyvek esetében sem lesz elegendő a projekt kezdeti és későbbi költségeinek fedezéséhez. Értékelésében a Bizottság piaci árra vonatkozó előrejelzések és egyéb, piacokonformnak minősülő paraméterek alapján becsülte meg a belső megtérülési ráta szintjét. A tőkeköltség és a megtérülés közötti hiány meghatározásakor a Bizottság ezért teljes mértékben figyelembe vette, hogy a kereskedelmi bevételek (villamosenergia-értékesítés) várhatóan hogyan járulnak hozzá a projekt életképességéhez. Valójában a projekt várható költségei lettek összevetve a várható megtérüléssel, mivel Magyarország nem tervezi további állami források nyújtását.

(339) Tekintettel arra, hogy a projekt tőkeköltsége a várható megtérülésnél nagyobb, a Bizottság azon a véleményen van, hogy a Magyarország által nyújtott állami támogatás egészében a projekt kivitelezéséhez szükséges és azzal arányos, és hogy e tekintetben kizárt a túlkompensáció. Amint azt Magyarország is megerősítette, a működési fázishoz nem nyújt további támogatást.

(340) E tekintetben – a (96) és (97) preambulumbekkezdésben kifejtetteknek megfelelően – Magyarország elkötelezett amellett, hogy a Paks II az állami forrásokat kizárólag a projektekre fordítsa, és az esetleges többletet utalja vissza az állami költségvetésbe. A Bizottság véleménye szerint ez a kötelezettségvállalás kizárja az állami források oly módon történő felhasználását, amely a Paks II számára a kedvezményezett gazdasági életképességének biztosításához szükséges mértékét meghaladó további nyereséget eredményezhetne, és biztosítja, hogy a támogatás a minimumra korlátozódjon.

(341) Egyéb észrevételek azt hangsúlyozták, hogy az állami támogatás nem csupán a beruházás megvalósítására korlátozódik, hanem hogy azt a működési szakaszban is nyújtanák, ami a Paks II túlkompensációjához vezethet. E tekintetben a Bizottság emlékeztet arra, hogy Magyarország jelezte: a szóban forgó bejelentett intézkedéshez nem nyújt további állami támogatást. Ezenfelül a Bizottság arra is emlékeztet, hogy a Magyarország által 2016. július 28-án benyújtott kiegészítő információk alapján a Paks II részére nyújtandó esetleges új támogatás mindenképpen állami támogatási jóváhagyás alá esne.

- (342) A Bizottság megvizsgálta, hogy előfordulhat-e túlkompenzáció, ha az intézkedés kedvezményezettje a reaktorok üzemeltetése során olyan megtérülésre tenne szert, amely magasabb a Bizottság által az IRR-számításokban becsült összegnél (lásd az 5.1. szakaszt). A Bizottság azt is vizsgálta, hogy mi történne akkor, ha a Paks II az állam részére osztalék formájában ki nem fizetett nyereséget be tudná fektetni annak érdekében, hogy további termelési eszközöket fejlesszen vagy vásároljon, és így erősítse piaci helyzetét. E célból a Bizottság megjegyzi, hogy a Magyarország által 2016. július 28-án benyújtott kiegészítő információk szerint (lásd a (96) preambulumbekendést) a kedvezményezett nem forgathatja vissza a nyereséget a Paks II saját kapacitásának vagy élettartamának bővítésébe, vagy további villamosenergia-termelési kapacitás beépítésébe, kivéve az e határozat tárgyát képező 5. és 6. reaktor kapacitását.
- (343) Figyelembe véve a jelen 5.3.7. szakaszban vázolt információkat, a Bizottság – különösen (96) és (97) preambulumbekendésben említett és az értesítésben foglalt kiegészítő információk ismeretében – úgy véli, hogy a kedvezményezettnek ellentételeznie kellene az államot az atomerőmű rendelkezésre bocsátásáért, és nem tarthat vissza extra profitot azon a szinten túl, ami a gazdasági működéséhez és az életképességéhez szükséges. Következésképpen az intézkedés arányos.

5.3.8. A VERSENY ESETLEGES TORZULÁSAI ÉS A TAGÁLLAMOK KÖZÖTTI KERESKEDELEMRE GYAKOROLT HATÁS, VALAMINT ÁTFOGÓ MÉRLEGLÉS

- (344) Az intézkedés belső piaccal való összeegyeztethetősége érdekében az intézkedésnek a verseny és a tagállamok közötti kereskedelem torzulása tekintetében jelentkező negatív hatásait korlátozni kell, és azokat meg kell haladniuk a közös érdeket szolgáló célkitűzés megvalósítása tekintetében jelentkező pozitív hatásoknak. Kiemelendő, hogy amint megállapítást nyert az intézkedés célja, kötelező az intézkedés által a versenyre és kereskedelemre gyakorolt esetleges negatív hatásokat a minimumra csökkenteni.
- (345) Az eljárás megindításáról szóló határozatban a Bizottság a verseny esetleges torzulásának háromféle módját állapította meg. Először is, a jelenleg is üzemelő Paksi Atomerőmű és a Paks II összevont jövőbeli tulajdonjogának és üzemeltetésének eredményeként kialakult, esetlegesen fokozott piaci koncentráció. Másodszor, a Bizottságnak kételyei vannak azzal kapcsolatban, hogy a magas kihasználtsággal jellemezhető új alapterhelési kapacitások akadályozhatják-e az új piaci szereplők belépését, és bizonyos magasabb költségű termelési kapacitást jobbra tolnak-e a kínálati görbén. Ezzel kapcsolatban a Bizottság a következő paramétereket vizsgálta: i. az intézkedésnek a magyar piacra gyakorolt potenciális hatásait; ii. az intézkedés lehetséges határokon átnyúló hatásait; iii. a Paksi Atomerőmű és a Paks II párhuzamos üzemeltetésének lehetséges hatásait. Végül a Bizottság lehetséges versenytorzulást állapított meg, mivel azt gyanította, hogy Paks II működése bizonyos likviditási kockázatot is okozhat a nagykereskedelmi piacon azáltal, hogy korlátozza a piacon a villamosenergia-ellátási ajánlatok számát.

5.3.8.1. Az esetleges piaci koncentráció fokozódása

- (346) Miután a Bizottság kételyeinek adott hangot az eljárás megindításáról szóló határozatban az esetleges piaci koncentrációval kapcsolatban, az érdekelt felek egyes állításai szintén a Paks II és a Paksi Atomerőmű jelenleg is üzemelő négy blokkjának üzemeltetője közötti esetleges összefonódásra utaltak. Ezt az MVM Csoport, a Paks II és a magyar állam egyaránt tagadta.
- (347) A Bizottság megjegyzi, hogy Magyarország villamosenergia-termelési piacát viszonylag magas piaci koncentráció jellemzi, ahol a hazai termelés kb. 50 %-át a jelenlegi Paksi Atomerőmű (MVM Csoport) adja. Az ilyen mértékű piaci koncentráció káros lehet a hatékony piaci versenyre, mivel akadályozhatja új piaci szereplők belépését, és likviditási kockázatot is okozhat azáltal, hogy korlátozza a rendelkezésre álló ellátási ajánlatok számát.
- (348) A Paks II két új atomreaktora a tervek szerint már akkor üzemképes lesz, amikor a meglévő négy atomreaktort még nem helyezték üzembe kívül. A Bizottság az eljárás megindításáról szóló határozatban rámutatott, hogy ennek még nagyobb torzító hatása lenne a magyar piacra, amennyiben a Paksi Atomerőmű és Paks II nem lenne teljesen különálló illetve a versenyszabályok értelmében egymástól független, avagy egymáshoz nem kapcsolódó.
- (349) A Bizottság tudomásul veszi, hogy a Paks II jelenleg jogilag független az MVM Csoporttól. A Bizottságot azonban aggasztotta, hogy ez a jogi szempontból történő elkülönítés nem elegendő, vagy hogy az ezzel kapcsolatos kiegészítő garanciák híján nem fenntartható. A Bizottság azzal kapcsolatban is aggályainak adott hangot, hogy a Paks II a jövőben összekapcsolódhat az energia területén tevékenykedő állami irányítású vállalatokkal, ami megerősítheti a magyar energiapiacra gyakorolt befolyásukat.

- (350) Először is a Bizottság megjegyzi, hogy a magyar intézkedés célja a Paksi Atomerőmű meglévő nukleáris kapacitásainak 2025 és 2037 közötti fokozatos helyettesítése. Valóban várható, hogy lesz olyan időszak, amikor a jelenleg is használt négy reaktor a Paks II reaktoraival párhuzamosan működik; ez azonban a 2026 és 2032 közötti időszakra korlátozódik, és a teljes nukleáris kapacitás 2037-ig lezajló üzemén kívül helyezésével az MVM Csoport piaci részesedése jelentősen csökkenne.
- (351) Másodszor a Bizottság emlékeztet arra [lásd a (102) preambulumbekendést], hogy Magyarország állítása szerint az MVM Csoport és a Paks II önálló és független társaságok, mivel:
- a) A társaságokat eltérő kormányzati szervek irányítják (az MVM Csoportot a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt-n keresztül a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, míg a Paks II-t a Miniszterelnökség irányítja);
 - b) Az egyes társaságok irányító testületében nincs megosztott vagy közös vezetőség;
 - c) Léteznek olyan garanciák, amelyek azt biztosítják, hogy az üzleti szempontból érzékeny és bizalmas információkat a társaságok egymással ne osszák meg;
 - d) Az egyes társaságok külön-külön döntéshozatali jogkörrel rendelkeznek, amelyek egymástól elkülönültek.
- (352) Ezt az MVM Csoport is megismételte, és hangsúlyozta, hogy az MVM Csoport és a Paks II más versenytársakhoz hasonlóan két különálló villamosenergia-termelő vállalat, ezért nincs ok azt feltételezni, hogy a tevékenységeiket összehangolják, vagy hogy a két társaság összefonódik. Az MVM Csoport továbbá azzal is érvel, hogy saját stratégiája olyan lehetséges beruházásokat is tartalmaz, amelyek a jövőben a Paks II-vel versenyezhetnek.
- (353) Harmadszor, a Bizottság emlékeztet a Magyarország által nyújtott és a (117) preambulumbekendésben idézett kiegészítő tájékoztatásra, amely szerint a Paks II, annak jogutódai és leányvállalatai jogi és szerkezeti szempontból egyaránt teljes mértékben elkülönülnek egymástól az összefonódásokról szóló bizottsági közlemény 52. és 53. pontja értelmében, továbbá fenntartásuk, irányításuk és működésük az MVM Csoporttól és annak vállalkozásaitól, jogutódjaitól és leányvállalataitól, valamint villamos energia termelése, nagy- és kiskereskedelme terén aktív egyéb állami irányítású vállalatoktól függetlenül és elkülönülten történik.
- (354) A Bizottság meggyőződött arról, hogy ez a kiegészítő tájékoztatás választ ad a magyar villamosenergia-piacon kialakuló lehetséges jövőbeli összefonódások és a jelenleg működő energiaszolgáltatók közötti kapcsolatok tekintetében megfogalmazott aggályaira. Nincs arra lehetőség, hogy a Paks II akár az MVM Csoporttal, akár más állami irányítású vállalattal összekapcsolódjon, ezért nincs arra lehetőség, hogy a Paksi Atomerőmű jelenleg működő négy blokkjának működése során és azon túl növelje piaci befolyását.

5.3.8.2. Új piaci szereplők belépési korlátai

- (355) Ami a Bizottság azon kételyeit illeti, hogy az új kapacitások akadályozhatják az új piaci szereplők belépését, egyes észrevételek hangsúlyozták, hogy az atomerőművek létesítése magas alapterhelési kapacitás fedezésére szolgál, amely elsőbbséget élvez a hálózathoz való csatlakozás esetén, és alacsony működési költségeiknek köszönhetően az atomerőművek a piac ellátási oldalán is előnyösebb helyzetben vannak.
- (356) A Bizottság vizsgálta, hogy az intézkedés milyen versenyre gyakorolt hatással jár a magyar piac, illetve a szomszédos piacok piaci szereplőire nézve. A Bizottság külön is megvizsgálta a Paksi Atomerőmű jelenleg üzemelő négy blokkjának és a Paks II-nek a párhuzamos üzemidejét, azaz a 2026 és 2032 közötti időszakot.
- a) Az intézkedésnek a magyar piacra gyakorolt potenciális hatásai
- (357) A Bizottság emlékeztet arra, hogy a Paks II 5. és 6. blokkja üzemeltetésének célja a Paksi Atomerőmű jelenleg üzemelő 1–4. blokkjának fokozatos, 2032-ig, 2034-ig, 2036-ig illetve 2037-ig történő leállításakor kialakuló kapacitásvesztés ellensúlyozása; e blokkok élettartamának meghosszabbítását nem tervezik [lásd a (10) preambulumbekendést]. A Paks II két új, 5. és 6. blokkja várhatóan 2025-ben illetve 2026-ban kezdi meg működését. A nukleáris kapacitások ilyen módon történő alakulását feltételezi a Mavir 2016-os tanulmánya is [lásd a (20) preambulumbekendést].

- (358) A Bizottság emlékeztet arra, hogy a Paksi Atomerőműben megtermelt villamos energia jelenleg Magyarország teljes villamosenergia-fogyasztásának 36 %-át fedezi, amely az (50) preambulumbekzdésben említett várható keresletnövekedés következtében csökkenni fog, a Paks II termelése a Paksi Atomerőmű üzemén kívül helyezését követően pedig várhatóan hasonlóan alakul.
- (359) Figyelembe véve a Paks II projekt kapacitáshelyettesítő jellegét, a Bizottság megjegyzi, hogy amint 2037-ben üzemén kívül helyezték a Paksi Atomerőmű mind a négy blokkját, az átvitelrendszer-irányító által előre jelzett és az (50) preambulumbekzdésben ismertett, a teljes nemzeti beépített kapacitásban a jövőben mutatkozó hiány vissza fog térni a korábbi szintekre [lásd még a (108) preambulumbekzdés 7. ábráját], azaz a Paks II 2,4 GW-os kapacitása nem vezet a magyarországi beépített nukleáris kapacitás teljes szintjének hosszú távú emelkedéséhez.
- (360) A Bizottság azt is megjegyzi, hogy a villamos energiát termelő létesítmények terén folyamatban lévő beruházások és jóváhagyott új beruházások listája igen rövid [lásd az (51) preambulumbekzdésben a 2. táblázatot]. Ezen adatok figyelembevételével a Bizottság úgy véli, hogy Magyarország a jelenleg működő Paksi Atomerőmű négy blokkjának fokozatos üzemén kívül helyezését követően is jelentős nettó importőr lesz.
- (361) Ahogyan az a fenti (93) preambulumbekzdésből kiderül, Magyarország azt állította, hogy a NERA elemzése szerint a bejelentett intézkedés hiányában a Paks II által biztosított 2,4 GW-os kapacitást a kereskedelmi OCGT-k és CCGT-k nyújtanák. A piacon még a Paks II-vel is lesz lehetőség az új gázüzemű vagy egyéb kapacitás fejlesztésére. A NERA-tanulmány szerint ha Magyarországon a Paks II üzem kapacitását új gázalapú kapacitás váltja fel, Magyarország még ekkor is nagymértékben függeni fog a villamosenergia-importtól.
- (362) A Paks II mellett egyéb lehetséges technológiák bevezetését illetően a Bizottság emlékeztet Magyarországon azon állítására, hogy a megújuló üzemekkel kapcsolatos jelenlegi és korábbi piacralépési döntések kiemelten a kormány támogatási programjaitól függenek, nem pedig a piaci ártól [lásd a (107) preambulumbekzdés a) pontját]. A Bizottság tudomásul veszi, hogy Magyarország Nemzeti Energiastratégiája⁽¹⁴³⁾ az Unió 2020-as éghajlatpolitikai és energiaügyi csomagjával⁽¹⁴⁴⁾, a megújulóenergia-irányelvben⁽¹⁴⁵⁾ megállapított nemzeti megújulóenergia-célokkal és a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó éghajlat- és energiapolitikai keretben⁽¹⁴⁶⁾ megállapított kiemelt célokkal összhangban előirányozza, hogy energiaszerkezete megújuló energiát is tartalmazzon. A Bizottság megjegyzi, hogy a megújuló technológiák változó költségei⁽¹⁴⁷⁾ üzemanyag-független jellegük miatt a nukleáris technológia változó költségeinél hagyományosan alacsonyabbak. Az említett európai és nemzeti megújulóenergia-célok és -kötelezettségek ismeretében ráadásul Magyarország nem képez kivételt, amikor támogatási mechanizmusokat vezet be, hogy olyan új erőműveket helyezzen üzembe, amelyek megújuló forrásokból termelnek villamos energiát. A Bizottság megjegyzi, hogy Magyarország METÁR elnevezésű megújulóenergia-programjának egy része 2017. január óta már működik⁽¹⁴⁸⁾, míg a program egyéb, megújuló forrásokból energiát előállító nagyobb termelőkre vonatkozó részei a Bizottság állami támogatási jóváhagyására várnak.
- (363) A Bizottság emlékeztet arra, hogy a Mavir 2016-os tanulmánya szerint [lásd a (20) preambulumbekzdést] 2025 és 2030 között a jelenlegi szénalapú erőműpark majdnem egésze megszűnik [lásd a (43) preambulumbekzdés 1. és 2. ábráját], aminek köszönhetően új létesítményeket lehet üzembe helyezni, különösen mivel a (362) preambulumbekzdésben említett időszakos technológiákhoz párhuzamosan kiegészítő, rugalmas kapacitásokra is szükség lesz.
- (364) A magyar intézkedést beruházási támogatásként alakították ki, és amint a villamosenergia-termelő egységek megkezdik a működést, a Paks II további működési támogatásban nem részesül, tehát ki lesz téve a piaci kockázatoknak.

⁽¹⁴³⁾ Lásd a (20) preambulumbekzdést.

⁽¹⁴⁴⁾ http://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2020/index_en.htm

⁽¹⁴⁵⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/28/EK irányelve (2009. április 23.) a megújuló energiaforrásból előállított energia támogatásáról, valamint a 2001/77/EK és a 2003/30/EK irányelv módosításáról és azt követő hatályon kívül helyezéséről (HL L 140., 2009.6.5., 16. o.).

⁽¹⁴⁶⁾ http://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030/index_en.htm

⁽¹⁴⁷⁾ A villamosenergia-termelő egységek változó költségei azok, amelyek jellemzően egységnyi megtermelt energia végső árát határozzák meg.

⁽¹⁴⁸⁾ Bejelentve a Bizottsághoz az SA.47331 (2017/X) támogatási ügy keretében, az általános csoportmentességi rendelet (a Bizottság 2014. június 17-i, a Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetővé nyilvánításáról szóló 651/2014/EU rendelete)(HL L 187., 2014.6.26., 1. o.) értelmében.

- (365) A villamosenergia-árakat elsősorban az adott piacon részt vevő termelők határkölségei határozzák meg. A megújuló technológiák határkölségei alacsonyak, mivel legtöbbjük üzemanyag-költség nélkül is képes üzemelni. A nukleáris technológia szintén alacsony működési költségekkel rendelkezik, és sorrendben a megújuló technológiákat követi. Bár az üzemanyag-költségek miatt a széntüzelésű erőművek általában az atomerőműveknél magasabb határkölséggel működnek, a szén alacsony engedélyezési árai miatt a széntüzelésű erőművek üzemeltetési költségei a CCGT-üzemeknél jellemzően alacsonyabbak. Ez azt jelenti, hogy a magasabb működési költségű technológiák növelhetik az árakat, ezért a nukleáris energia jelenléte az energiaszerkezetben önmagában várhatóan nem növeli a villamos energia árát Magyarországon, és a nukleáris energia inkább árkövető lesz, nem pedig ármeghatározó.

b) Az intézkedés lehetséges, határokon átnyúló hatásai

- (366) Magyarország és több érdekelt fél mutatott rá, hogy a vizsgálandó energiapiac az adott állam területénél nagyobb, főként a rendkívül jó összeköttetés miatt, és hogy az intézkedés torzíja a versenyt, ami érinti legalábbis a Magyarország közelében található tagállamokat.
- (367) A Bizottság megjegyzi, hogy a jelen határozat (49) preambulumbekzdésében található 5. ábra szerint Magyarország villamosenergia-kereskedelmének import-export mérlege szinte minden szomszédos tagállam felé negatív. A Bizottság azt is figyelembe veszi, hogy Magyarország általánosságban nettó importőr; a (43) preambulumbekzdésben található 1. ábra szerint 2015-ben az ország keresletének mintegy 30 %-át importból fedezték, ami körülbelül 13 TWh-nak felel meg. A Bizottság emlékeztet arra, hogy – az eljárás megindításáról szóló határozat (43) preambulumbekzdésében található 2. ábrában kifejtetteknek megfelelően – a behozatal 2014-ben ugyanezen a szinten volt.
- (368) A Bizottság úgy véli, hogy a magyar villamosenergia-piac az Európai Unión belül nagy mértékben integrált, ahol a rendszerösszekötő kapacitás a teljes beépített hazai kapacitás mintegy 75 százalékát teszi ki. Ezenkívül – ahogyan az a (105) preambulumbekzdés 4. és 5. táblázatából kiderül – a rendszerösszekötő kapacitások 2030-ig jelentősen nőni fognak, aminek köszönhetően a kereskedelmi forgalom továbbra is el fogja érni a magyar árrégiót.
- (369) A fenti (365) preambulumbekzdésben kifejtettek a határokon átnyúló kontextusban is érvényesek. A Paks II megépítése a magyar piacra a jövőben lefelé irányuló árnyomást fog gyakorolni, mivel a Paks II által termelt villamos energia határkölsége viszonylag alacsony, szemben az alternatív OCGT- és CCGT-kapacitással, amelyet a NERA véleménye szerint egyébként megépítenének. A NERA-tanulmány azonban kimutatta, hogy a Paks II árkövető lesz, és a magyarországi árakat a többi üzem továbbra is magasabb árszínvonalon fogja meghatározni. Ebből adódóan a Magyarországra irányuló behozatal továbbra is nyereséges lesz.
- (370) A Bizottság figyelembe vette Magyarország beadványait, amelyek a Paks II lehetséges hatásaira tágabb piaci összefüggésben tekintettek. A (112) preambulumbekzdésében említetteknek megfelelően a NERA megvizsgálta azokat a közvetlen szomszédos piacokat, amelyekkel Magyarország piaca jelenleg össze van kapcsolva (Magyarország + Szlovákia + Románia), és megállapította, hogy Magyarország + Szlovákia + Románia összekapcsolt piacán az MVM Csoport és a Paks II együttes piaci részesedése nem fogja meghaladni a 20 %-ot [lásd a (112) preambulumbekzdés 10. ábráját].
- (371) Ami az egyéb szomszédos piacokat illeti, ezeknél az új Paks II hatásai kevésbé lesznek jelentősek a szóban forgó árzónákkal való piaci összekapcsolódás hiánya, valamint az érintett tagállamok felé irányuló (meglévő és tervezett) rendszerösszekötő kapacitások korlátozottabb jellege miatt (lásd a 3. és a 4. táblázatot).

c) A Paksi Atomerőmű és a Paks II párhuzamos üzemeltetésének lehetséges hatásai

- (372) A (98)–(99), valamint a (241)–(244) preambulumbekzdésben említettek szerint az atomerőművek építése során gyakran fordul elő késedelem, ami növeli az építés időtartamát. A Bizottság tudomásul veszi, hogy a projekt megvalósítása az eredeti ütemezéshez [...] képest már most is jelentős késedelemben van. Továbbá, ahogyan az a (99) preambulumbekzdés 3. táblázatából is kiderül, a JSC NIAEP által kínált technológia Oroszországban – a kivitelező hazai piacán, ahol üzemeinek nagy részét megépítette – átlagosan 2 éves késedelmet mutat. A késedelem pedig még ennél is jóval nagyobb (India esetében akár 7 év), ha a projektet Oroszországon kívül valósítják meg. Magyarország azt állítja, hogy az EU-ban a Paks II lesz az első VVER III+ technológiával felszerelt atomerőmű, ahol a legszigorúbb nukleáris biztonsági előírásoknak kell megfelelni, és a projekt technikailag nem mentesített részét az

uniós követelményeknek megfelelően kell lebonyolítani. Ésszerű tehát arra számítani, hogy ez további késedelmet okozhat. A Bizottság véleménye szerint ezért a Paksi Atomerőmű négy blokkjának és a Paks II két blokkjának eredetileg 6 évben megállapított párhuzamos üzeme várhatóan jelentősen csökkenni fog. Ezenkívül a meglévő és az új blokkok működésének bizonyos ideig tartó átfedése – amely a már említett okok miatt időben valószínűleg igen korlátozott lesz –, bár egyértelmű hatást gyakorol a hazai piacra, az ellátás biztonságának célja, valamint a Paksi Atomerőmű blokkjai üzemén kívüli helyezésével kapcsolatos gondos előkészítés szükségessége ismeretében arányosnak tekinthető, figyelembe véve, hogy a nukleáris termelési kapacitások a magyarországi hazai villamosenergia-termelés több mint 50 %-át teszik ki.

- (373) Mindenesetre a Bizottság emlékeztet a NERA-tanulmány megállapításaira [lásd különösen a (108) preambulumbekzdés 7. ábráját], amelyek szerint a várhatóan növekvő nemzeti csúcsigényt még a Paksi Atomerőmű és a Paks II párhuzamos üzeme során (2025 és 2037 között) sem tudják csupán hazai erőművekkel kielégíteni, mivel a további megújuló és földgáz-alapú kapacitások, plusz az atomerőművek által megtermelt összes villamos energia együttesen sem éri el az előre jelzett hazai keresletet (amelyet a 7. ábrán fekete vonal jelez). A tanulmány szerint ez főként annak tulajdonítható, hogy Magyarországon jelenleg kínálati hiány tapasztalható, ezért az ország jelentős mennyiségű villamosenergia-importra szorul. A NERA kifejti, hogy ez a hiány 2015 és 2025 között növekedni fog, mivel 2040-ig a magyarországi villamosenergia-kereslet várhatóan jelentősen megnő, továbbá Magyarország második legnagyobb folyamatosan működő erőműve [a Mátrai Erőmű – lásd a (43) preambulumbekzdés 1. és 2. ábráját] 2025 és 2030 között várhatóan bezár, amint azt az átvitelirendszer-irányító tanulmánya is jelzi [lásd a (20) preambulumbekzdést].
- (374) Következésképpen a rendszernek az említett, nukleáris, megújuló és gáztüzelésű kapacitások mellett további hazai vagy importkapacitásokra lesz szüksége, hogy kielégítse a hazai keresletet, valamint hogy biztosítsa a rendszer stabilitását a várható kapacitáshiánnyal szemben. A kiegészítő kapacitásokra az ENTSO-E által előírt kötelező tartalékképzés miatt is szükség van [lásd az (50) preambulumbekzdést].
- (375) A Bizottság arra is emlékeztet, hogy a (105) preambulumbekzdésben kifejtetteknek megfelelően Magyarország szomszédos országokkal való már eleve magas szintű összeköttetése tovább fog erősödni olyan új rendszerösszekötők eredményeként, amelyek 2016 és 2021 között, azaz jóval a Paks II két új reaktorának üzembe helyezése előtt kezdenek el üzemelni Szlovákia (2 × 400 kV és 1 × 400 kV) és Szlovénia (1 × 400 kV) között. A Bizottság úgy gondolja, hogy ezek a Magyarország által említett új rendszerösszekötők valószínűleg javítják a határokon átnyúló kereskedelmi, különösen az importból származó villamosenergia-szolgáltatás rendelkezésre állását.
- (376) A (369) preambulumbekzdésben foglaltaknak megfelelően a Bizottság a NERA-tanulmány megállapításait is figyelembe vette, amelyek szerint a nukleáris technológia várhatóan még a Paksi Atomerőmű és a Paks II közötti átfedés időszakában is árkövető lesz, nem pedig ármeghatározó, amikor annak valószínűsége, hogy az atomenergia legyen az ármeghatározó, minden esetben 5 % alatt marad [lásd a (113) preambulumbekzdésben található 11. ábrát].

5.3.8.3. Nagykereskedelmi piaci likviditási kockázat

- (377) A 2.6. szakaszból az derül ki, hogy a magyarországi nagykereskedelmi villamosenergia-ágazatban a legáltalánosabb ügyleteket kétoldalú villamosenergia-adásvételi megállapodások útján kötik, és a HUPX még nem váltott ki megfelelő szintű likviditást. A Bizottságnak eleinte kételyei voltak azzal kapcsolatban, hogy egy olyan forgatókönyv esetében, amikor az erőfőlénnel rendelkező szolgáltató (az MVM Partner) és az új termelési kapacitás (Paks II) jelentős része ugyanazon jogalany (a magyar állam) tulajdonában van, a piacok kevésbé likviddé válnak, mivel az érintett szereplők korlátozhatják a piacon hozzáférhető ellátási ajánlatok számát.
- (378) A Bizottság azt is figyelembe vette, hogy attól függően, hogy az új reaktorok által termelt villamos energiát hogyan értékesítik a piacon, a likviditási szintet jelentősen befolyásolhatják, és az értékesítési versenytársak költségei emelkedni fognak, ha korlátozzák valamely jelentős inputhoz való versenyképes hozzáférésüket (inputkizárás). Ez akkor fordulhat elő, ha a Paks II által termelt villamos energiát elsősorban hosszú távú szerződések útján, csak bizonyos szolgáltatók részére értékesítik, így a Paks II villamosenergia-termelési piacon érvényes piaci ereje a kiskereskedelmi piacon is megmutakozna.
- (379) A Paks II és az állami tulajdonban lévő vállalatok kiskereskedelmi piaci kapcsolatainak kizárása – lásd a (353) preambulumbekzdést – segített a Bizottság egyes aggályainak megválaszolásában.

- (380) A Bizottság megjegyzi, hogy Magyarország megerősítette, hogy a Paks II villamosenergia-kereskedési stratégiája a szokásos piaci áron alapuló nyereség-optimalizáló stratégia, amelyet átlátható kereskedési platformon vagy tőzsdén tett ajánlatok révén kötött kereskedelmi értékesítési megállapodásokon keresztül valósítanak meg (lásd a (118) preambulumbekendést).
- (381) Magyarország azt is megerősítette, hogy az ilyen jellegű kereskedési stratégiát az alábbiak alapján lehet kidolgozni (a Paks II saját fogyasztásának kivételével):
- a) A Paks II az általa megtermelt összes villamos energia legalább 30 %-át a HUPX másnapi, napon belüli és határidős piacain értékesíti. Egyéb hasonló villamosenergia-tőzsdéket is igénybe lehet venni, de ehhez a Bizottság szolgálatainak beleegyezésére vagy hozzájárulására van szükség, amelyet a magyar hatóságok által megküldött kérelemről számított két héten belül kell engedélyezniük vagy elutasítaniuk.
 - b) A Paks II által megtermelt összes villamos energia fennmaradó részét a Paks II objektív, átlátható és megkülönböztetéstől mentes feltételek mellett, aukciók útján értékesíti. Ezen aukciók feltételeit a magyar energiaipari szabályozó határozza meg, az MVM Partnerre vonatkozóan az aukcióra meghatározott követelményekhez hasonlóan. A magyar energetikai szabályozó hatóság felügyeli ezen aukciók lefolytatását.
- (382) A Bizottság azt is megállapítja, hogy Magyarország biztosítaná, hogy a Paks II által üzemeltetett aukciós platformon az ajánlatok minden engedéllyel rendelkező vagy bejegyzett kereskedő számára ugyanolyan piaci feltételek mellett álljanak rendelkezésre, és hogy az ajánlattételi rendszer ellenőrizhető és átlátható legyen. A megvásárolt villamos energia végső felhasználását nem fogják korlátozni.
- (383) Ennek alapján biztosított, hogy a Paks II által termelt villamos energia átlátható módon minden piaci szereplő számára hozzáférhető legyen a nagykereskedelmi piacon, és hogy ne álljon fenn annak kockázata, hogy a Paks II által termelt villamos energiát hosszú távú szerződések révén monopolizálják, ami veszélyeztetné a piaci likviditást.
- (384) Következésképpen a Bizottság úgy ítéli meg, hogy az intézkedés jelenlegi formájában az esetlegesen felmerülő piaci likviditási kockázatok nem jelentősek.

5.3.8.4. *A versenytorzulással és az átfogó mérlegeléssel kapcsolatos következtetés*

- (385) A jelen határozat 5.3. szakaszában elvégzett gondos értékelést követően a Bizottság elismeri, hogy az intézkedés a nukleáris energia előmozdítását célozza, tehát az Euratom-Szerződésben foglalt közös érdekelt szolgáló célkitűzés megvalósítására irányul, ugyanakkor a villamosenergia-ellátás biztonságához is hozzájárul.
- (386) A támogatást arányosan fogják nyújtani. Magyarország biztosítja, hogy a Paks II ellentételezi az államot a Paks II új villamosenergia-termelő blokkjaiért, és nem tart vissza extra profitot azon a szinten túl, ami szigorúan a gazdasági működéséhez és az életképességéhez szükséges. A Bizottság azt is megállapítja, hogy a kedvezményezett által termelt nyereséget állami támogatási jóváhagyás nélkül nem fogják a Paks II kapacitásbővítésére vagy új villamosenergia-termelő kapacitás megvételére vagy építésére fordítani.
- (387) A Bizottság azt is megvizsgálta, hogy az intézkedés akadályozhatja-e a egyéb típusú villamosenergia-termelő kapacitások piacra lépését, különösen a Paksi Atomerőmű és a Paks II korlátozott idejű párhuzamos üzemelése során. A Bizottság azon a véleményen van, hogy a piacra lépés akadályozása korlátozott, mivel az átvitelrendszer-irányító által azonosított, az általános beépített kapacitás terén a jövőben jelentkező hiány a Paks II megépítésétől függetlenül is lehetővé tenné egyéb villamosenergia-termelő technológiák (megújuló és nem alacsony széndioxid-kibocsátású energiaforrások) piacra lépését.
- (388) A Bizottság az intézkedés határokon átnyúló lehetséges hatását is vizsgálta, azonban mivel a Paks II mérete hasonló a Paksi Atomerőmű jelenleg üzemelő négy blokkjához, a határokon átnyúló hatás várhatóan nem lesz jelentős – Magyarország jó összeköttetése miatt sem, mivel Magyarország várhatóan továbbra is nettó importőr lesz, a régióban az egyik legmagasabb árszinttel. Magyarország várhatóan fennmaradó import/export deficitjén túl a Bizottság úgy gondolja, hogy a Paks II közvetlenül a Magyarországgal szomszédos országokon kívül eső villamosenergiaár-regiókra gyakorolt hatása távolság és a hálózati akadályok miatt korlátozott lesz, ezek ugyanis a Magyarországon megtermelt villamos energiát a távoli régiók számára még inkább megdrágítják.
- (389) A Bizottság azt a megállapítást is figyelembe vette, hogy a Paksi Atomerőmű és a Paks II párhuzamos üzemelése során – amely várhatóan az eredetileg tervezettnél rövidebb ideig tart – a várhatóan növekvő nemzeti csúcst igényt nem tudják csupán hazai erőművekkel kielégíteni.

- (390) A Bizottság megismétli, hogy a Magyarország által 2016. július 28-án tett megerősítések alapján minimálisra csökkentek az egyéb lehetséges piaci torzulások, mint például az esetleges piaci koncentráció fokozódása, valamint a piaci likviditás hiánya.
- (391) A Bizottság ezért megállapítja, hogy a verseny összes esetleges torzulása korlátozott, és azt ellensúlyozza az arányos módon elérni kívánt közös célkitűzés, különösen a Magyarország által 2016. július 28-án benyújtott megerősítések figyelembevételével.

6. KÖVETKEZTETÉS

- (392) E megfontolások ismeretében a Bizottság megállapítja, hogy a Magyarország által bejelentett intézkedés állami támogatást tartalmaz, amely – Magyarország által 2016. július 28-án módosított formájában – az EUMSZ 107. cikke (3) bekezdésének c) pontja értelmében összeegyeztethető a belső piaccal,

ELFOGADTA EZT A HATÁROZATOT:

1. cikk

A Magyarország által végrehajtani tervezett intézkedés, amelynek célja két új atomreaktor fejlesztésének pénzügyi támogatása, amelyet teljes mértékben a magyar állam finanszíroz az MVM Paks II. Atomerőmű Fejlesztő Zrt. („Paks II”) entitás javára, amely az új atomreaktorok tulajdonosa és üzemeltetője lesz, állami támogatásnak minősül.

2. cikk

Az intézkedés a 3. cikkben meghatározott feltételek teljesülése esetén összeegyeztethető a belső piaccal.

3. cikk

Magyarország biztosítja, hogy a Paks II a Paks II. Atomerőmű 5. és 6. blokkjának tevékenységéből származó nyereséget kizárólag az alábbi célokra használja fel:

- a) A Paks II projekt („a projekt”), amelynek meghatározása: két új, VVER típusú atomerőművi blokk fejlesztése, megépítése, üzembe helyezése, üzemeltetése és karbantartása, felújítása, hulladékgazdálkodása és üzemén kívül helyezése (5. és 6. reaktor, Paks II. Atomerőmű, Magyarország). A nyereség nem használható fel olyan tevékenységekkel kapcsolatos beruházások finanszírozására, amelyek nem tartoznak az előbbieken meghatározott projekt alkalmazási körébe.
- b) A nyereség magyar állam részére történő kifizetése (például osztalék útján).

Magyarország biztosítja, hogy a Paks II tartózkodjon attól, hogy a Paks II saját kapacitásának vagy élettartamának bővítésébe, valamint további villamosenergia-termelési kapacitás beépítésébe ruházzon be, kivéve a Paks II. Atomerőmű 5. és 6. reaktorának kapacitását. Ezen új beruházások megvalósítása esetén a beruházások külön állami támogatási jóváhagyás alá esnek.

Magyarország biztosítja, hogy a Paks II villamosenergia-kereskedési stratégiája a szokásos piaci áron alapuló nyereség-optimalizáló stratégia legyen, amelyet átlátható kereskedési platformon vagy tőzsdén tett ajánlatok révén kötött kereskedelmi értékesítési megállapodásokon keresztül valósítanak meg. A Paks II által termelt villamos energia kereskedési stratégiája (a Paks II saját fogyasztását kivéve) az alábbiak szerint alakul:

1. szint: A Paks II az általa megtermelt összes villamos energia legalább 30 %-át a Magyar Szervezett Villamosenergia-piac Zrt. (HUPX) másnapi, napon belüli és határidős piacain értékesíti. Egyéb hasonló villamosenergia-tőzsdéket is igénybe lehet venni, de ehhez a Bizottság szolgáltatainak beleegyezésére vagy hozzájárulására van szükség, amelyet a magyar hatóságok által megküldött kérelemtől számított két héten belül kell engedélyezniük vagy elutasítaniuk.

2. szint: A Paks II által megtermelt összes villamos energia fennmaradó részét a Paks II objektív, átlátható és megkülönböztetéstől mentes feltételek mellett, aukciók útján értékesíti. Ezen aukciók feltételeit a magyar energiaipari szabályozó határozza meg, az MVM Partnerre vonatkozóan az aukcióra meghatározott követelményekhez hasonlóan [(a magyarországi szabályozó 741/2011. sz. határozata)]. A magyar energetikai szabályozó hatóság felügyeli ezen aukciók lefolytatását.

Magyarország biztosítja, hogy a 2. szinthez kapcsolódó aukciós platformot a Paks II fogja üzemeltetni, és hogy az ajánlatok minden engedéllyel rendelkező vagy bejegyzett kereskedő számára ugyanolyan piaci feltételek mellett álljanak rendelkezésre. Az ajánlattételi rendszer ellenőrizhető és átlátható lesz. A megvásárolt villamos energia végső felhasználását nem fogják korlátozni.

Magyarország továbbá vállalja, hogy a Paks II, annak jogutódai és leányvállalatai jogi és szerkezeti szempontból egyaránt teljes mértékben elkülönülnek egymástól, az összefonódásokról szóló bizottsági közlemény⁽¹⁴⁹⁾ 52. és 53. pontja értelmében önálló döntéshozatali hatáskörrel rendelkeznek, továbbá fenntartásuk, irányításuk és működésük az MVM Csoporttól és annak vállalkozásaitól, jogutódjaitól és leányvállalataitól, valamint villamos energia termelése, nagy- és kiskereskedelme terén aktív egyéb állami irányítású vállalatoktól függetlenül és elkülönülten történik.

4. cikk

Magyarország éves jelentést nyújt be a Bizottságnak a 3. cikkben említett vállalások teljesítéséről. Az első jelentést a Paks II kereskedelmi üzeme első pénzügyi évének záró időpontját követően egy hónappal kell benyújtani.

Kelt Brüsszelben, 2017. március 6-án.

a Bizottság részéről

Margrethe VESTAGER

a Bizottság tagja

⁽¹⁴⁹⁾ A Bizottság közleménye a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló 139/2004/EK tanácsi rendelet szerinti egységes jogalkalmazásról (HL C 95., 2008.4.16., 1. o.).

A BIZOTTSÁG (EU) 2017/2113 FELHATALMAZÁSON ALAPULÓ HATÁROZATA**(2017. szeptember 11.)****a 2005/36/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv V. mellékletének az előírt képesítések megszerzését tanúsító okiratok és a képzések megnevezései tekintetében történő módosításáról***(az értesítés a C(2017) 6054. számú dokumentummal történt)***(EGT-vonatkozású szöveg)**

AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG,

tekintettel az Európai Unió működéséről szóló szerződésre,

tekintettel a szakmai képesítések elismeréséről szóló, 2005. szeptember 7-i 2005/36/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvre ⁽¹⁾ és különösen annak 21a. cikke (4) bekezdésére,

mivel:

- (1) A 2005/36/EK irányelv V. melléklete tartalmazza az orvosok, általános ápolók, fogorvosok, állatorvosok, szülésznők, gyógyszerészek és építészmérnökök előírt képesítésének megszerzését tanúsító okiratok jegyzékeit.
- (2) Az (EU) 2016/790 felhatalmazáson alapuló bizottsági határozat ⁽²⁾ naprakésszé tette a 2005/36/EK irányelv V. mellékletét azt követően, hogy a tagállamok értesítették a Bizottságot a szóban forgó előírt képesítések megszerzését tanúsító okiratok kibocsátására vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseik módosításairól. Az említett határozat elfogadása óta több tagállam értesítette a Bizottságot további ilyen módosításokról. A Bizottság megítélése szerint a módosított rendelkezések megfelelnek az irányelv III. címének III. fejezetében megállapított feltételeknek. Ezért az irányelv V. mellékletét naprakésszé kell tenni.
- (3) Az egyértelműség és a jogbiztonság érdekében a 2005/36/EK irányelv V. mellékletének az előírt képesítések megszerzését tanúsító okiratokra és a képzések megnevezésére vonatkozó összes érintett pontja helyébe új pontokat kell léptetni.
- (4) A 2005/36/EK irányelvet ezért ennek megfelelően módosítani kell,

ELFOGADTA EZT A HATÁROZATOT:

1. cikk

A 2005/36/EK irányelv V. melléklete e határozat mellékletének megfelelően módosul.

2. cikk

Ennek a határozatnak a tagállamok a címzettjei.

Kelt Brüsszelben, 2017. szeptember 11-én.

a Bizottság részéről

Elżbieta BIENKOWSKA

a Bizottság tagja

⁽¹⁾ HL L 255., 2005.9.30., 22. o.⁽²⁾ A Bizottság (EU) 2016/790 felhatalmazáson alapuló határozata (2016. január 13.) a 2005/36/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv V. mellékletének az előírt képesítések megszerzését tanúsító okiratok és a képzések megnevezései tekintetében történő módosításáról (HL L 134., 2016.5.24., 135. o.).

MELLÉKLET

A 2005/36/EK irányelv V. melléklete a következőképpen módosul:

1. Az 5.1.1–5.1.4. pont helyébe a következő szöveg lép:

„5.1.1. Az orvosok számára előírt képzés megszerzését tanúsító okiratok az alapképzésben

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van arts/Diplôme de docteur en médecine Diplôme de »médecin«/Master in de geneeskunde	— Les universités/De universiteiten — Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française/De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap		1976.12.20.
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен »магистър« по Медицина и професионална квалификация »Магистър-лекар«	Университет		2007.1.1.
Česká republika	Diplom o ukončení studia ve studijním programu všeobecné lékařství (doktor medicíny, MUDr.)	Lékařská fakulta univerzity v České republice		2004.5.1.
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i medicin (cand.med.) Bevis for bestået lægevidenskabelig embedseksamen (cand.med.)	Universitet Styrelsen for Patientsikkerhed Medicinsk universitetsfakultet	— Autorisation som læge, udstedt af Sundhedsstyrelsen og — Tilladelse til selvstændigt virke som læge (dokumentation for gennemført praktisk uddannelse), udstedt af Sundhedsstyrelsen — Autorisation som læge og tilladelse til selvstændigt virke som læge	1976.12.20.
Deutschland	— Zeugnis über die Ärztliche Prüfung — Zeugnis über die Ärztliche Staatsprüfung und Zeugnis über die Vorbereitungszeit als Medizinalassistent, soweit diese nach den deutschen Rechtsvorschriften noch für den Abschluss der ärztlichen Ausbildung vorgesehen war	Zuständige Behörden		1976.12.20.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
Eesti	Arstikraad Degree in Medicine (MD) Diplom arstiteaduse õppekava läbimise kohta	Tartu Ülikool		2004.5.1.
Ελλάς	Πτυχίο Ιατρικής	— Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου, — Σχολή Επιστημών Υγείας, Τμήμα Ιατρικής Πανεπιστημίου		1981.1.1.
España	Título de Licenciado en Medicina y Cirugía Título de Licenciado en Medicina Título de Graduado/a en Medicina	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una Universidad		1986.1.1.
France	Diplôme de fin de deuxième cycle des études médicales	Universités		1976.12.20.
Hrvatska	Diploma »doktor medicine/doktorica medicine«	Medicinski fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj		2013.7.1.
Ireland	Primary qualification	Competent examining body	Certificate of experience	1976.12.20.
Italia	Diploma di laurea in medicina e chirurgia	Università	Diploma di abilitazione all'esercizio della medicina e chirurgia	1976.12.20.
Κύπρος	Πιστοποιητικό Εγγραφής Ιατρού	Ιατρικό Συμβούλιο		2004.5.1.
Latvija	ārsta diploms	Universitātes tipa augstskola		2004.5.1.
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą gydytojo kvalifikaciją 2. Magistro diplomas (medicinos magistro kvalifikacinis laipsnis ir gydytojo kvalifikacija)	Universitetas	1. Internatūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą medicinos gydytojo profesinę kvalifikaciją 2. Internatūros pažymėjimas (medicinos gydytojo profesinė kvalifikacija)	2004.5.1.
Luxembourg	Diplôme d'Etat de docteur en médecine, chirurgie et accouchements	Jury d'examen d'Etat	Certificat de stage	1976.12.20.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
Magyarország	Okleveles orvosdoktor oklevél (dr. med)	Egyetem		2004.5.1.
Malta	Lawrja ta' Tabib tal-Medicina u l-Kirurgija	Universita' ta' Malta	Ċertifikat ta' registrazzjoni mahruġ mill-Kunsill Mediku	2004.5.1.
Nederland	Getuigschrift van met goed gevolg afgelegd artsexamen	Faculteit Geneeskunde		1976.12.20.
Österreich	Urkunde über die Verleihung des akademischen Grades Doktor der gesamten Heilkunde (bzw. Doctor medicinae universae, Dr.med.univ.)	Medizinische Fakultät einer Universität, bzw Medizinische Universität		1994.1.1.
Polska	Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku lekarskim z tytułem »lekarza«	szkoły wyższe	Świadectwo złożenia Lekarskiego Egzaminu Państwowego ⁽¹⁾ ⁽³⁾ /Świadectwo złożenia Lekarskiego Egzaminu Końcowego ⁽²⁾ ⁽³⁾	2004.5.1.
Portugal	Carta de Curso de licenciatura em medicina Certificado de mestrado integrado em medicina	Universidades	Certificado emitido pela Ordem dos Médicos	1986.1.1.
România	Diplomă de licență de doctor medic Diploma de licență și master ⁽⁴⁾	Universități Ministerul Educației Naționale ⁽⁴⁾		2007.1.1.
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov »doktor medicine/doktorica medicine«	Univerza	Potrnilo o Opravljenem Strokovnem Izpitu za Poklic Zdravnik/Zdravnica	2004.5.1.
Slovensko	DIPLOM všeobecné lekárstvo doktor všeobecného lekárstva (»MUDr.«)	Univerzita		2004.5.1.
Suomi/Finland	Lääketieteen lisensiaatin tutkinto/Medicine licentiatexamen	Yliopisto		1994.1.1.
Sverige	Läkarexamen	Universitet eller högskola	Bevis om legitimation som läkare, utfärdat av Socialstyrelsen	1994.1.1.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
United Kingdom	Primary qualification	Competent examining body	Certificate of experience	1976.12.20.

⁽¹⁾ 2012-ig.⁽²⁾ 2013-tól.⁽³⁾ 2017. október 1-jéig az előírt képesítés megszerzését tanúsító okirathoz mellékelni kell a posztgraduális szakmai gyakorlat teljesítéséről szóló igazolást (*staż podyplomowy*).⁽⁴⁾ 2011-től.

5.1.2. A szakorvosok számára előírt képesítés megszerzését tanúsító okiratok

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Hivatkozási dátum
België/Belgique/ Belgie	Bijzondere beroepstitel van geneesheer-specialist/Titre professionnel particulier de médecin spécialiste	Minister bevoegd voor Volksgezondheid/Ministre de la Santé publique	1976.12.20.
България	Свидетелство за призната специалност	Университет	2007.1.1.
Česká republika	Diplom o specializaci	Ministerstvo zdravotnictví	2004.5.1.
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som speciallæge	Sundhedsstyrelsen Styrelsen for Patientsikkerhed	1976.12.20.
Deutschland	Fachärztliche Anerkennung	Landesärztekammer	1976.12.20.
Eesti	Residentuuri lõpetamist tõendav tunnistus Residentuuri lõputunnistus eriarstiabi erialal	Tartu Ülikool	2004.5.1.
Ελλάς	Τίτλος Ιατρικής Ειδικότητας	1. Περιφέρεια 2. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση 3. Νομαρχία	1981.1.1.
España	Título de Especialista	Ministerio de Educación y Cultura	1986.1.1.
France	1. Certificat d'études spéciales de médecine accompagné du diplôme d'Etat de docteur en médecine 2. Attestation de médecin spécialiste qualifié accompagnée du diplôme d'Etat de docteur en médecine 3. Diplôme d'études spécialisées ou diplôme d'études spécialisées complémentaires qualifiant de médecine accompagné du diplôme d'Etat de docteur en médecine	1. Universités 2. Conseil de l'Ordre des médecins 3. Universités	1976.12.20.
Hrvatska	Diploma o specijalističkom usavršavanju	Ministarstvo nadležno za zdravstvo	2013.7.1.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Hivatkozási dátum
Ireland	Certificate of Specialist doctor	Competent authority	1976.12.20.
Italia	Diploma di medico specialista	Università	1976.12.20.
Kύπρος	Πιστοποιητικό Αναγνώρισης Ειδικότητας	Ιατρικό Συμβούλιο	2004.5.1.
Latvija	»Sertifikāts«-kompetentu iestāžu izsniegts dokuments, kas apliecina, ka persona ir nokārtojusi sertifikācijas eksāmenu specialitātē	Latvijas Ārstu biedrība Latvijas Ārstniecības personu profesionālo organizāciju savienība	2004.5.1.
Lietuva	1. Rezidentūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą gydytojo specialisto profesinę kvalifikaciją 2. Rezidentūros pažymėjimas (gydytojo specialisto profesinė kvalifikacija)	Universitetas	2004.5.1.
Luxembourg	Certificat de médecin spécialiste	Ministre de la Santé publique	1976.12.20.
Magyarország	Szakorvosi bizonyítvány	Nemzeti Vizsgabizottság	2004.5.1.
Malta	Ċertifikat ta' Speċjalista Mediku	Kumitat ta' Approvazzjoni dwar Speċjalisti	2004.5.1.
Nederland	Bewijs van inschrijving in een Specialistenregister Diploma geneeskundig specialist	— Medische Specialisten Registratie Commissie (MSRC) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst — Sociaal-Geneskundigen Registratie Commissie (SGRC) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst — Registratiecommissie Geneeskundig Specialisten (RGS) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst ⁽¹⁾	1976.12.20.
Österreich	Facharzt Diplom	Österreichische Ärztekammer	1994.1.1.
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty	Centrum Egzaminów Medycznych	2004.5.1.
Portugal	Titulo de especialista	Ordem dos Médicos	1986.1.1.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Hivatkozási dátum
România	Certificat de medic specialist	Ministerul Sănătății	2007.1.1.
Slovenija	Potrdilo o opravljenem specialističnem izpitu	1. Ministrstvo za zdravje 2. Zdravniška zbornica Slovenije	2004.5.1.
Slovensko	Diplom o špecializácii	1. Slovenská zdravotnícka univerzita 2. Univerzita Komenského v Bratislave 3. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach	2004.5.1.
Suomi/Finland	Erikoislääkäarin tutkinto/Specialläkarexamen	Yliopisto	1994.1.1.
Sverige	Bevis om specialkompetens som läkare, utfärdat av Socialstyrelsen	Socialstyrelsen	1994.1.1.
United Kingdom	Certificate of Completion of training	Postgraduate Medical Education and Training Board General Medical Council	1976.12.20. 2010.4.1.

⁽¹⁾ 2013. januártól.

5.1.3. A szakorvosi képzések megnevezései

	Aneszteziológia	Általános sebészet
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Anesthésie-réanimation/Anesthesie-reanimatie	Chirurgie/Heelkunde
България	Анестезиология и интензивно лечение	Хирургия
Česká republika	Anesteziologie a intenzivní medicína	Chirurgie
Danmark	Anæstesiologi	Kirurgi
Deutschland	Anästhesiologie	(Allgemeine) Chirurgie
Eesti	Anestesioloogia	Üldkirurgia
Ελλάς	Αναισθησιολογία	Χειρουργική
España	Anestesiología y Reanimación	Cirugía general y del aparato digestivo

	Aneszteziológia	Általános sebészet
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
France	Anesthésie-réanimation	Chirurgie générale
Hrvatska	Anesteziologija, reanimatologija i intenzivna medicina	Opća kirurgija
Ireland	Anaesthesia	General surgery
Italia	Anestesia, rianimazione e terapia intensiva Anestesia, rianimazione, terapia intensiva e del dolore ⁽²⁾	Chirurgia generale
Κύπρος	Αναισθησιολογία	Γενική Χειρουργική
Latvija	Anesteziologija un reanimatologija	Ķirurgija
Lietuva	Anesteziologija reanimatologija	Chirurgija
Luxembourg	Anesthésie-réanimation	Chirurgie générale
Magyarország	Aneszteziológia és intenzív terápia	Sebészet
Malta	Anestezija u Kura Intensiva	Kirurgija Ġenerali
Nederland	Anesthesiologie	Heelkunde
Österreich	Anästhesiologie und Intensivmedizin	— Chirurgie — Allgemeinchirurgie und Viszeralchirurgie ⁽¹⁾
Polska	Anestezjologia i intensywna terapia	Chirurgia ogólna
Portugal	Anestesiologia	Cirurgia geral
România	Anestezie și terapie intensivă	Chirurgie generală
Slovenija	Anesteziologija, reanimatologija in perioperativna intenzivna medicina	Splošna kirurgija
Slovensko	Anestéziológia a intenzívna medicína	Chirurgia
Suomi/Finland	Anestesiologia ja tehohoito/Anestesiologi och intensivvård	Yleiskirurgia/Allmän kirurgi

	Aneszteziológia	Általános sebészet
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Sverige	Anestesi och intensivvård	Kirurgi
United Kingdom	Anaesthetics	General surgery

⁽¹⁾ 2015. júniustól.

⁽²⁾ 2015. februártól.

	Idegsebészet	Szülészet-nőgyógyászat
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Neurochirurgie	Gynécologie – obstétrique/Gynaecologie – verloskunde
България	Неврохирургия	Акушерство и гинекология
Česká republika	Neurochirurgie	Gynekologie a porodnictví
Danmark	Neurokirurgi	Gynækologi og obstetrik
Deutschland	Neurochirurgie	Frauenheilkunde und Geburtshilfe
Eesti	Neurokirurgia	Sünnitusabi ja günekoloogia
Ελλάς	Νευροχειρουργική	Μαιευτική-Γυναικολογία
España	Neurocirugía	Obstetricia y ginecología
France	Neurochirurgie	Gynécologie – obstétrique
Hrvatska	Neurokirurgija	Ginekologija i opstetricija
Ireland	Neurosurgery	Obstetrics and gynaecology
Italia	Neurochirurgia	Ginecologia e ostetricia
Κύπρος	Νευροχειρουργική	Μαιευτική – Γυναικολογία
Latvija	Neiroķirurgija	Ginekoloģija un dzemdniecība
Lietuva	Neurochirurgija	Akušerija ginekologija
Luxembourg	Neurochirurgie	Gynécologie – obstétrique
Magyarország	Idegsebészet	Szülészet-nőgyógyászat

	Idegsebészet	Szülészet-nőgyógyászat
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Malta	Newrokirurgija	Ostetričja u Ginekologija
Nederland	Neurochirurgie	Obstetrie en Gynaecologie
Österreich	Neurochirurgie	Frauenheilkunde und Geburtshilfe
Polska	Neurochirurgia	Położnictwo i ginekologia
Portugal	Neurocirurgia	Ginecologia e obstetrícia
România	Neurochirurgie	Obstetrică-ginecologie
Slovenija	Nevrokirurgija	Ginekologija in porodništvo
Slovensko	Neurochirurgia	Gynekológia a pôrodníctvo
Suomi/Finland	Neurokirurgia/Neurokirurgi	Naistentaudit ja synnytykset/Kvinnosjukdomar och förlossningar
Sverige	Neurokirurgi	Obstetrik och gynekologi
United Kingdom	Neurosurgery	Obstetrics and gynaecology
	Belgyógyászat	Szemészet
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 3 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Médecine interne/Inwendige geneeskunde	Ophthalmologie/Oftalmologie
България	Вътрешни болести	Очни болести
Česká republika	Vnitřní lékařství	Oftalmologie
Danmark		Oftalmologi
Deutschland	Innere Medizin	Augenheilkunde
Eesti	Sisehaigused	Oftalmoloogia
Ελλάς	Παθολογία	Οφθαλμολογία
España	Medicina interna	Oftalmología
France	Médecine interne	Ophthalmologie
Hrvatska	Opća interna medicina	Oftalmologija i optometrija

	Belgyógyászat	Szemészet
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 3 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Ireland	General (Internal) Medicine	Ophthalmic surgery Ophthalmology ⁽¹⁾
Italia	Medicina interna	Oftalmologia
Κύπρος	Παθολογία	Οφθαλμολογία
Latvija	Internā medicīna	Oftalmoloģija
Lietuva	Vidaus ligos	Oftalmologija
Luxembourg	Médecine interne	Ophthalmologie
Magyarország	Belgyógyászat	Szemészet
Malta	Medicina Interna	Oftalmoloģija
Nederland	Interne geneeskunde	Oogheelkunde
Österreich	Innere Medizin	Augenheilkunde und Optometrie
Polska	Choroby wewnętrzne	Okulistyka
Portugal	Medicina interna	Oftalmologia
România	Medicină internă	Oftalmologie
Slovenija	Interna medicina	Oftalmologija
Slovensko	Vnútorné lekárstvo	Oftalmológia
Suomi/Finland	Sisätaudit/Inre medicin	Silmätaudit/Ögonsjukdomar
Sverige	Internmedicin	Ögonsjukdomar (oftalmologi)
United Kingdom	General (internal) medicine	Ophthalmology

⁽¹⁾ 1991/1992-től.

	Fül-orr-gégegyógyászat	Csecsemő- és gyermekgyógyászat
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Oto-rhino-laryngologie/Otorhinolaryngologie	Pédiatrie/Pediatric

	Fül-orr-gégegyógyászat	Csecsemő- és gyermekgyógyászat
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
България	Ушно-носно-гърлени болести	Педиатрия
Česká republika	Otorinolaryngologie	Dětské lékařství
Danmark	Oto-rhino-laryngologi	Pædiatri
Deutschland	Hals-Nasen-Ohrenheilkunde	Kinder- und Jugendmedizin
Eesti	Otorinolarüngoloogia	Pediaatria
Ελλάς	Ωτορινολαρυγγολογία	Παιδιατρική
España	Otorrinolaringología	Pediatría y sus áreas específicas
France	Oto-rhino-laryngologie et chirurgie cervico-faciale	Pédiatrie
Hrvatska	Otorinolaringologija	Pedijatrija
Ireland	Otolaryngology	Paediatrics
Italia	Otorinolaringoatria	Pediatria
Κύπρος	Ωτορινολαρυγγολογία	Παιδιατρική
Latvija	Otolaringoloģija	Pedijatrija
Lietuva	Otorinolaringologija	Vaikų ligos
Luxembourg	Oto-rhino-laryngologie	Pédiatrie
Magyarország	Fül-orr-gégegyógyászat	Csecsemő- és gyermekgyógyászat
Malta	Otorinolaringologija	Pedjatrija
Nederland	Keel-, neus- en oorheelkunde	Kindergeneeskunde
Österreich	— Hals-, Nasen- und Ohrenkrankheiten — Hals-, Nasen- und Ohrenheilkunde ⁽¹⁾	Kinder- und Jugendheilkunde
Polska	Otorynolaryngologia	Pediatria
Portugal	Otorrinolaringologia	Pediatria
România	Otorinolaringologie	Pediatrie
Slovenija	Otorinolaringologija	Pedijatrija

	Fül-orr-gégegyógyászat	Csecsemő- és gyermekgyógyászat
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Slovensko	Otorinolaryngológia	Pediatrica
Suomi/Finland	Korva-, nenä- ja kurkkutaudit/Öron-, näs- och halssjukdomar	Lastentaudit/Barnsjukdomar
Sverige	Öron-, näs- och halssjukdomar (oto-rhinolaryngologi)	Barn- och ungdomsmedicin
United Kingdom	Otolaryngology	Paediatrics

(¹) 2015. júniustól.

	Tüdőgyógyászat	Urológia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Pneumologie	Urologie
България	Пневмология и фтизиатрия	Урология
Česká republika	Pneumologie a ftizeologie	Urologie
Danmark	Intern medicin: langesygdomme	Urologi
Deutschland	— Pneumologie — Innere Medizin und Pneumologie (¹)	Urologie
Eesti	Pulmonoloogia	Uroloogia
Ελλάς	Φυματιολογία- Πνευμονολογία	Ουρολογία
España	Neumología	Urología
France	Pneumologie	Chirurgie urologique
Hrvatska	Pulmologija	Urologija
Ireland	Respiratory medicine	Urology
Italia	Malattie dell'apparato respiratorio	Urologia
Κύπρος	Πνευμονολογία – Φυματιολογία	Ουρολογία
Latvija	Ftiziopneimonoloģija	Uroloģija
Lietuva	Pulmonologija	Urologija

	Tüdőgyógyászat	Urológia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Luxembourg	Pneumologie	Urologie
Magyarország	Tüdőgyógyászat	Urológia
Malta	Mediċina Respiratorja	Urologija
Nederland	Longziekten en tuberculose	Urologie
Österreich	— Lungenkrankheiten — Innere Medizin und Pneumologie ⁽²⁾	Urologie
Polska	Choroby płuc	Urologia
Portugal	Pneumologia	Urologia
România	Pneumologie	Urologie
Slovenija	Pnevmologija	Urologija
Slovensko	Pneumológia a ftizeológia	Urológia
Suomi/Finland	Keuhkosairaudet ja allergologia/Lungsjukdomar och allergologi	Urologia/Urologi
Sverige	Lungsjukdomar (pneumologi)	Urologi
United Kingdom	Respiratory medicine	Urology

⁽¹⁾ 2011. júliustól.⁽²⁾ 2015. júniustól.

	Ortopédia	Patológia
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Chirurgie orthopédique/Orthopedische heelkunde	Anatomie pathologique/Pathologische anatomie
България	Ортопедия и травматология	Обща и клинична патология
Česká republika	Ortopedie	Patologie
Danmark	Ortopædisk kirurgi	Patologisk anatomi og cytology
Deutschland	— Orthopädie (und Unfallchirurgie) — Orthopädie und Unfallchirurgie ⁽¹⁾	Pathologie

	Ortopédia	Patológia
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Eesti	Ortopeedia	Patoloogia
Ελλάς	Ορθοπαιδική	Παθολογική Ανατομική
España	Cirugía ortopédica y traumatología	Anatomía patológica
France	Chirurgie orthopédique et traumatologie	Anatomie et cytologie pathologiques
Hrvatska	Ortopedija i traumatologija	Patologija Patologija i citologija ⁽³⁾
Ireland	Trauma and orthopaedic surgery	Histopathology
Italia	Ortopedia e traumatologia	Anatomia patologica
Κύπρος	Ορθοπαιδική	Παθολογοανατομία – Ιστολογία
Latvija	Traumatoloģija un ortopēdija	Patoloģija
Lietuva	Ortopedija traumatologija	Patologija
Luxembourg	Orthopédie	Anatomie pathologique
Magyarország	Ortopédia és traumatológia	Patológia
Malta	Kirurgija Ortopedika	Istopatoloģija
Nederland	Orthopedie	Pathologie
Österreich	— Orthopädie und Orthopädische Chirurgie — Orthopädie und Traumatologie ⁽²⁾	— Pathologie — Klinische Pathologie und Molekularpathologie ⁽²⁾ — Klinische Pathologie und Neuropathologie
Polska	Ortopedia i traumatologia narządu ruchu	Patomorfologia
Portugal	Ortopedia	Anatomia patologica
România	Ortopedie și traumatologie	Anatomie patologică
Slovenija	— Ortopedska kirurgija; Travmatologija	Patologija
Slovensko	Ortopédia	Patologická anatomia
Suomi/Finland	Ortopedia ja traumatologia/Ortopedi och traumatologi	Patologia/Patologi

	Ortopédia	Patológia
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Sverige	Ortopedi	Klinisk patologi
United Kingdom	Trauma and orthopaedic surgery	Histopathology

- ⁽¹⁾ 2006. májustól.
⁽²⁾ 2015. júniustól.
⁽³⁾ 2015. november 3-tól.

	Neurológia	Pszichiátria
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Neurologie	Psychiatrie, particulièrement de l'adulte/ Psychiatrie, meer bepaald in de volwas- senpsychiatrie
България	Нервни болести	Психиатрия
Česká republika	Neurologie	Psychiatrie
Danmark	Neurologi	Psykiatri
Deutschland	Neurologie	Psychiatrie und Psychotherapie
Eesti	Neuroloogia	Psihhiaatria
Ελλάς	Νευρολογία	Ψυχιατρική
España	Neurología	Psiquiatría
France	Neurologie	Psychiatrie
Hrvatska	Neurologija	Psihijatrija
Ireland	Neurology	Psychiatry
Italia	Neurologia	Psichiatria
Κύπρος	Νευρολογία	Ψυχιατρική
Latvija	Neiroloģija	Psihiatrija
Lietuva	Neurologija	Psichiatrija
Luxembourg	Neurologie	Psychiatrie

	Neurológia	Pszichiátria
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Magyarország	Neurológia	Pszichiátria
Malta	Newroloġija	Psikjatrija
Nederland	Neurologie	Psychiatrie
Österreich	Neurologie	Psychiatrie und Psychotherapeutische Medizin
Polska	Neurologia	Psychiatria
Portugal	Neurologia	Psiquiatria
România	Neurologie	Psihiatrie
Slovenija	Nevrologija	Psihiatrija
Slovensko	Neurológia	Psychiatria
Suomi/Finland	Neurologia/Neurologi	Psykiatria/Psykiatri
Sverige	Neurologi	Psykiatri
United Kingdom	Neurology	General psychiatry
	Radiológia	Sugárterápia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Radiodiagnostic/Röntgendiagnose	Radiothérapie-oncologie/Radiotherapie-oncologie
България	Образна диагностика	Лъчелечение
Česká republika	Radiologie a zobrazovací metody	Radiační onkologie
Danmark	Radiologi	Klinisk Onkologi
Deutschland	(Diagnostische) Radiologie	Strahlentherapie
Eesti	Radioloogia	Onkoloogia
Ελλάς	Ακτινοδιαγνωστική	Ακτινοθεραπευτική – Ογκολογία
España	Radiodiagnóstico	Oncología radioterápica

	Radiológia	Sugárterápia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
France	Radiodiagnostic et imagerie médicale	Oncologie option oncologie radiothérapique
Hrvatska	Klinička radiologija	Onkologija i radioterapija
Ireland	Radiology	Radiation oncology
Italia	Radiodiagnostica	Radioterapia
Κύπρος	Ακτινολογία	Ακτινοθεραπευτική Ογκολογία
Latvija	Diagnosticā radioloģija	Terapeitiskā radioloģija
Lietuva	Radiologija	Onkologija radioterapija
Luxembourg	Radiodiagnostic	Radiothérapie
Magyarország	Radiológia	Sugárterápia
Malta	Radjoloġija	Onkoloġija u Radjoterapija
Nederland	Radiologie	Radiotherapie
Österreich	Radiologie	Strahlentherapie-Radioonkologie
Polska	Radiologia i diagnostyka obrazowa	Radioterapia onkologiczna
Portugal	Radiodiagnóstico	Radioterapia Radioncologia
România	Radiologie-imagistică medicală	Radioterapie
Slovenija	Radiologija	Radioterapija in onkologija
Slovensko	Rádiológia	Radiačná onkológia
Suomi/Finland	Radiologia/Radiologi	Syöpätaudit/Cancersjukdomar
Sverige	Medicinsk radiologi Radiologi ⁽²⁾	Tumörsjukdomar (allmän onkologi) Onkologi ⁽¹⁾
United Kingdom	Clinical radiology	Clinical oncology

⁽¹⁾ 2008. szeptembertől.⁽²⁾ 2015. májustól.

	Plasztikai sebészet	Klinikai biológia
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Chirurgie plastique, reconstructrice et esthétique/Plastische, reconstructieve en esthetische heekunde	Biologie clinique/Klinische biologie
България	Пластично-възстановителна и естетична хирургия	Клинична лаборатория
Česká republika	Plastická chirurgie	
Danmark	Plastikkirurgi	
Deutschland	— Plastische (und Ästhetische) Chirurgie — Plastische und Ästhetische Chirurgie ⁽¹⁾	Laboratoriumsmedizin ⁽²⁾
Eesti	Plastika- ja rekonstruktiivkirurgia	Laborimeditiin
Ελλάς	Πλαστική Χειρουργική	Ιατρική βιοπαθολογία ⁽⁵⁾
España	Cirugía plástica, estética y reparadora	Análisis clínicos
France	Chirurgie plastique, reconstructrice et esthétique	Biologie médicale
Hrvatska	Plastična, rekonstrukcijska i estetska kirurgija	
Ireland	Plastic, reconstructive and aesthetic surgery	
Italia	Chirurgia plastica, ricostruttiva ed estetica	Patologia clinica Patologia clinica e biochimica clinica ⁽⁴⁾
Κύπρος	Πλαστική Χειρουργική	
Latvija	Plastiskā ķirurģija	
Lietuva	Plastinė ir rekonstrukcinė chirurgija	Laboratorinė medicina
Luxembourg	Chirurgie plastique	Biologie clinique
Magyarország	Plasztikai (égési) sebészet	Orvosi laboratóriumi diagnosztika
Malta	Kirurgija Plastika	
Nederland	Plastische chirurgie	
Österreich	Plastische, Ästhetische und Rekonstruktive Chirurgie Plastische, Rekonstruktive und Ästhetische Chirurgie ⁽³⁾	Medizinische Biologie

	Plasztikai sebészet	Klinikai biológia
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Polska	Chirurgia plastyczna	Diagnostyka laboratoryjna
Portugal	Cirurgia plástica, estética e reconstrutiva	Patologia clínica
România	Chirurgie plastică, estetică și microchirurgie reconstructivă	Medicină de laborator
Slovenija	Plastična, rekonstrukcijska in estetska kirurgija	
Slovensko	Plastická chirurgia	Laboratórna medicína
Suomi/Finland	Plastiikkakirurgia/Plastikkirurgi	
Sverige	Plastikkirurgi	
United Kingdom	Plastic surgery	

⁽¹⁾ 2006-től.

⁽²⁾ 2012-től.

⁽³⁾ 2015. júniustól.

⁽⁴⁾ 2015. júniustól.

⁽⁵⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 1994. december 30.

	Mikrobiológia és bakteriológia	Biokémia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		
България	Микробиология	Биохимия
Česká republika	Lékařská mikrobiologie	Klinická biochemie
Danmark	Klinisk mikrobiologi	Klinisk biokemi
Deutschland	— Mikrobiologie (Virologie) und Infektionsepidemiologie — Mikrobiologie, Virologie und Infektionsepidemiologie ⁽²⁾	Laboratoriumsmedizin ⁽¹⁾
Eesti		
Ελλάς	— Ιατρική Βιοπαθολογία — Μικροβιολογία	Ιατρική βιοπαθολογία ⁽⁶⁾
España	Microbiología y parasitología	Bioquímica clínica

	Mikrobiológia és bakteriológia	Biokémia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
France		
Hrvatska	Klinička mikrobiologija	
Ireland	Microbiology	Chemical pathology
Italia	Microbiologia e virologia	Biochimica clinica ⁽⁵⁾
Κύπρος	Μικροβιολογία	
Latvija	Mikrobioloģija	
Lietuva		
Luxembourg	Microbiologie	Chimie biologique
Magyarország	Orvosi mikrobiológia	
Malta	Mikrobijologija	Patologija Kimika
Nederland	Medische microbiologie	Klinische chemie ⁽²⁾
Österreich	— Hygiene und Mikrobiologie — Klinische Mikrobiologie und Hygiene ⁽⁴⁾ — Klinische Mikrobiologie und Virologie ⁽⁴⁾	Medizinische und Chemische Labordiagnostik
Polska	Mikrobiologia lekarska	
Portugal		
România		
Slovenija	Klinična mikrobiologija	Medicinska biokemija
Slovensko	Klinická mikrobiológia	Klinická biochémia
Suomi/Finland	Kliininen mikrobiologia/Klinisk mikrobiologi	Kliininen kemia/Klinisk kemi
Sverige	Klinisk bakteriologi Klinisk mikrobiologi ⁽⁷⁾	Klinisk kemi

	Mikrobiológia és bakteriológia	Biokémia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
United Kingdom	Medical microbiology and virology	Chemical pathology

⁽¹⁾ 2012-ig.

⁽²⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 2000. április 4.

⁽³⁾ 2006. májustól.

⁽⁴⁾ 2015. júniustól.

⁽⁵⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 2015. június 3.

⁽⁶⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 1994. december 30.

⁽⁷⁾ 2015. májustól.

	Immunológia	Mellkassebészet
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		Chirurgie thoracique/Heelkunde op de thorax ⁽¹⁾
България	Клинична имунология	Гръдна хирургия Кардиохирургия
Česká republika	Alergologie a klinická imunologie	Hrudní chirurgie
Danmark	Klinisk immunologi	Thoraxkirurgi
Deutschland		Thoraxchirurgie
Eesti		Torakaalkirurgia
Ελλάς		Χειρουργική Θώρακος
España	Inmunología	— Cirugía torácica — Cirugía cardiovascular
France		Chirurgie thoracique et cardiovasculaire
Hrvatska	Alergologija i klinička imunologija	
Ireland	Immunology (clinical and laboratory)	Cardiothoracic surgery
Italia		— Chirurgia toracica — Cardiochirurgia
Κύπρος	Ανοσολογία	Χειρουργική Θώρακος
Latvija	Imunoloģija	Torakālā ķirurģija Sirds ķirurgs

	Immunológia	Mellkassebészet
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Lietuva		Krūtinės chirurgija
Luxembourg	Immunologie	Chirurgie thoracique
Magyarország	Allergológia és klinikai immunológia	Mellkassebészet
Malta	Immunologija	Kirurgija Kardjo-Toracika
Nederland		Cardio-thoracale chirurgie
Österreich	— Immunologie — Klinische Immunologie ⁽²⁾	Thoraxchirurgie
Polska	Immunologia kliniczna	Chirurgia klatki piersiowej
Portugal		Cirurgia cardiotorácica
România		Chirurgie toracică
Slovenija		Torakalna kirurgija
Slovensko	Klinická imunológia a alergológia	Hrudníková chirurgia
Suomi/Finland		Sydän-ja rintaelinkirurgia/Hjärt- och thoraxkirurgi
Sverige	Klinisk immunologi ⁽³⁾	Thoraxkirurgi
United Kingdom	Immunology	Cardo-thoracic surgery

⁽¹⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 1983. január 1.

⁽²⁾ 2015. júniustól.

⁽³⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 2017. június 14.

	Gyermekebészet	Érsebészet
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		Chirurgie des vaisseaux/Bloedvatenheelkunde ⁽¹⁾
България	Детска хирургия	Съдова хирургия
Česká republika	Dětská chirurgie	Cévní chirurgie
Danmark		Karkirurgi

	Gyermekebészet	Érsebészet
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Deutschland	Kinderchirurgie	Gefäßchirurgie
Eesti	Lastekirurgia	Kardiovaskulaarkirurgia
Ελλάς	Χειρουργική Παιδων	Αγγειοχειρουργική
España	Cirugía pediátrica	Angiología y cirugía vascular
France	Chirurgie infantile	Chirurgie vasculaire
Hrvatska	Dječja kirurgija	Vaskularna kirurgija
Ireland	Paediatric surgery	
Italia	Chirurgia pediatrica	Chirurgia vascolare
Κύπρος	Χειρουργική Παιδων	Χειρουργική Αγγείων
Latvija	Bērnu ķirurģija	Asinsvadu ķirurģija
Lietuva	Vaikų chirurgija	Kraujagyslių chirurgija
Luxembourg	Chirurgie pédiatrique	Chirurgie vasculaire
Magyarország	Gyermekebészet	Érsebészet
Malta	Kirurgija Pedjatrika	Kirurgija Vaskolari
Nederland		
Österreich	Kinder- und Jugendchirurgie	Allgemeinchirurgie und Gefäßchirurgie
Polska	Chirurgia dziecięca	Chirurgia naczyniowa
Portugal	Cirurgia pediátrica	Angologia/Cirurgia vascular
România	Chirurgie pediatrică	Chirurgie vasculară
Slovenija		Kardiovaskularna kirurgija
Slovensko	Detská chirurgia	Cievna chirurgia
Suomi/Finland	Lastenkirurgia/Barnkirurgi	Verisuonikirurgia/Kärlkirurgi

	Gyermekebészet	Érsebészet
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Sverige	Barn- och ungdomskirurgi	Kärlkirurgi
United Kingdom	Paediatric surgery	Vascular surgery

⁽¹⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 1983. január 1.

	Kardiológia	Gasztroenterológia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Cardiologie	Gastro-entérologie/Gastro-enterologie
България	Кардиология	Гастроентерология ⁽¹⁾
Česká republika	Kardiologie	Gastroenterologie
Danmark	Intern medicin: kardiologi	Intern medicin: gastroenterology og hepatologi
Deutschland	— Innere Medizin und Schwerpunkt Kardiologie — Innere Medizin und Kardiologie ⁽²⁾	— Innere Medizin und Schwerpunkt Gastroenterologie — Innere Medizin und Gastroenterologie ⁽²⁾
Eesti	Kardioloogia	Gastroenteroloogia
Ελλάς	Καρδιολογία	Γαστρεντερολογία
España	Cardiología	Aparato digestivo
France	Cardiologie et maladies vasculaires	Gastro-entérologie et hépatologie
Hrvatska	Kardiologija	Gastroenterologija
Ireland	Cardiology	Gastro-enterology
Italia	Malattie dell'apparato cardiovascolare	Gastroenterologia Malattie dell'apparato digerente ⁽³⁾
Κύπρος	Καρδιολογία	Γαστρεντερολογία
Latvija	Kardioloģija	Gastroenteroloģija
Lietuva	Kardiologija	Gastroenterologija
Luxembourg	Cardiologie et angiologie	Gastro-enterologie

	Kardiológia	Gasztroenterológia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Magyarország	Kardiológia	Gasztroenterológia
Malta	Kardjologija	Gastroenterologija
Nederland	Cardiologie	Maag-darm-leverziekten
Österreich	Innere Medizin und Kardiologie	Innere Medizin und Gastroenterologie und Hepatologie
Polska	Kardiologia	Gastrenerologia
Portugal	Cardiologia	Gastrenerologia
România	Cardiologie	Gastroenterologie
Slovenija	Kardiologija in vaskularna medicina	Gastroenterologija
Slovensko	Kardiológia	Gastroenterológia
Suomi/Finland	Kardiologia/Kardiologi	Gastroenterologia/Gastroenterologi
Sverige	Kardiologi	Medicinsk gastroenterologi och hepatologi
United Kingdom	Cardiology	Gastroenterology

⁽¹⁾ 2010. szeptember 14-ig.

⁽²⁾ 2009. októbertől.

⁽³⁾ 2015. júniustól.

	Reumatológia	Általános hematológia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 3 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Rhumathologie/reumatologie	
България	Ревматология	Клинична хематология
Česká republika	Revmatologie	Hematologie a transfúzní lékařství
Danmark	Intern medicin: reumatologi	Intern medicin: hæmatologi
Deutschland	— Innere Medizin und Schwerpunkt Rheumatologie — Innere Medizin und Rheumatologie ⁽¹⁾	— Innere Medizin und Schwerpunkt Hämatologie und Onkologie — Innere Medizin und Hämatologie und Onkologie ⁽¹⁾

	Reumatológia	Általános hematológia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 3 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Eesti	Reumatoloogia	Hematoloogia
Ελλάς	Ρευματολογία	Αιματολογία
España	Reumatología	Hematología y hemoterapia
France	Rhumatologie	
Hrvatska	Reumatologija	Hematologija
Ireland	Rheumatology	Haematology (clinical and laboratory)
Italia	Reumatologia	Ematologia
Κύπρος	Ρευματολογία	Αιματολογία
Latvija	Reimatoloģija	Hematoloģija
Lietuva	Reumatologija	Hematologija
Luxembourg	Rhumatologie	Hématologie
Magyarország	Reumatológia	Hematológia
Malta	Rewmatoloġija	Ematoloġija
Nederland	Reumatologie	
Österreich	Innere Medizin und Rheumatologie	Innere Medizin und Hämatologie und inter-nistische Onkologie
Polska	Reumatologia	Hematologia
Portugal	Reumatologia	Imuno-hemoterapia
România	Reumatologie	Hematologie
Slovenija	Revmatologija	Hematologija
Slovensko	Reumatológia	Hematológia a transfúziológia
Suomi/Finland	Reumatologia/Reumatologi	Kliininen hematologia/Klinisk hematologi
Sverige	Reumatologi	Hematologi

	Reumatológia	Általános hematológia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 3 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
United Kingdom	Rheumatology	Haematology

⁽¹⁾ 2009. októbertől.

	Endokrinológia	Fizioterápia
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 3 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		Médecine physique et réadaptation/Fysische geneeskunde en revalidatie
България	Ендокринология и болести на обмяната	Физикална и рехабилитационна медицина
Česká republika	Diabetologie a endokrinologie	Rehabilitační a fyzikální medicína
Danmark	Intern medicin: endokrinologi	
Deutschland	— Innere Medizin und Schwerpunkt Endokrinologie und Diabetologie — Innere Medizin und Endokrinologie und Diabetologie ⁽¹⁾	Physikalische und Rehabilitative Medizin
Eesti	Endokrinoloogia	Taastusravi ja füsiaatria
Ελλάς	Ενδοκρινολογία	Φυσική Ιατρική και Αποκατάσταση
España	Endocrinología y nutrición	Medicina física y rehabilitación
France	Endocrinologie – diabète – maladies métaboliques	Médecine physique et de réadaptation
Hrvatska	Endokrinologija i dijabetologija	Fizikalna medicina i rehabilitacija
Ireland	Endocrinology and diabetes mellitus	
Italia	Endocrinologia e malattie del ricambio Endocrinologia e malattie del metabolismo ⁽²⁾	Medicina fisica e riabilitazione Medicina fisica e riabilitativa ⁽²⁾
Κύπρος	Ενδοκρινολογία	Φυσική Ιατρική και Αποκατάσταση
Latvija	Endokrinoloģija	Rehabilitoloģija Fiziskā rehabilitācija Fizikālā medicīna
Lietuva	Endokrinologija	Fizinė medicina ir reabilitacija

	Endokrinológia	Fizioterápia
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 3 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Luxembourg	Endocrinologie, maladies du métabolisme et de la nutrition	Rééducation et réadaptation fonctionnelles
Magyarország	Endokrinológia	Fizikális medicina és rehabilitációs orvoslás
Malta	Endokrinologija u Dijabete	
Nederland		Revalidatiegeneeskunde
Österreich	Innere Medizin und Endokrinologie und Diabetologie	Physikalische Medizin und Allgemeine Rehabilitation
Polska	Endokrynologia	Rehabilitacja medyczna
Portugal	Endocrinologia/Nutrição	Medicina física e de reabilitação
România	Endocrinologie	Reabilitare Medicală
Slovenija		Fizikalna in rehabilitacijska medicina
Slovensko	Endokrinológia	Fyziatria, balneológia a liečebná rehabilitácia
Suomi/Finland	Endokrinologia/Endokrinologi	Fysiatria/Fysiatri
Sverige	Endokrina sjukdomar Endokrinologi och diabetologi ⁽³⁾	Rehabiliteringsmedicin
United Kingdom	Endocrinology and diabetes mellitus	

⁽¹⁾ 2009. októbertől.⁽²⁾ 2015. februártól.⁽³⁾ 2008. szeptembertől.

	Neuropszichiátria	Bőr- és nemibeteg-gyógyászat
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 3 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Neuropsychiatrie ⁽¹⁾	Dermato-vénéréologie/Dermato-venereologie
България		Кожни и венерически болести
Česká republika		Dermatovenerologie
Danmark		Dermato-venerologi
Deutschland	Nervenheilkunde (Neurologie und Psychiatrie)	Haut – und Geschlechtskrankheiten

	Neuropszichiátria	Bőr- és nemibeteg-gyógyászat
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 3 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Eesti		Dermatoveneroloogia
Ελλάς	Νευρολογία – Ψυχιατρική	Δερματολογία – Αφροδισιολογία
España		Dermatología médico-quirúrgica y venereología
France	Neuropsychiatrie ⁽²⁾	Dermatologie et vénéréologie
Hrvatska		Dermatologija i venerologija
Ireland		
Italia	Neuropsichiatria ⁽³⁾	Dermatologia e venereologia
Κύπρος	Νευρολογία – Ψυχιατρική	Δερματολογία – Αφροδισιολογία
Latvija		Dermatoloģija un veneroloģija
Lietuva		Dermatovenerologija
Luxembourg	Neuropsychiatrie ⁽⁴⁾	Dermato-vénéréologie
Magyarország		Bőrgyógyászat
Malta		Dermato-venerejologija
Nederland	Zenuw – en zielsziekten ⁽⁵⁾	Dermatologie en venerologie
Österreich	Neurologie und Psychiatrie ⁽⁶⁾	Haut- und Geschlechtskrankheiten
Polska		Dermatologia i wenerologia
Portugal		Dermatovenereologia
România		Dermatovenerologie
Slovenija		Dermatovenerologija
Slovensko	Neuropsychiatria	Dermatovenerológia
Suomi/Finland		Ihotaudit ja allergologia/Hudsjukdomar och allergologi
Sverige		Hud- och könssjukdomar

	Neuropszichiátria	Bőr- és nemibeteg-gyógyászat
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 3 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
United Kingdom		

A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében:

⁽¹⁾ 1987. augusztus 1., kivéve azon személyek esetében, akik képzésüket ezen időpontot megelőzően kezdték meg.

⁽²⁾ 1971. december 31.

⁽³⁾ 1999. október 31.

⁽⁴⁾ Szakmai képzés megszerzését tanúsító okiratot nem adnak ki az 1982. március 5. után megkezdett képzések esetében.

⁽⁵⁾ 1984. július 9.

⁽⁶⁾ 2004. március 31.

	Radiológia	Gyermekepszichiátria
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		Psychiatrie, particulièrement en psychiatrie infanto-juvénile/Psychiatrie, meer bepaald in de kinder- en jeugdpsychiatrie
България	Радиобиология	Детска психиатрия
Česká republika		Dětská a dorostová psychiatrie
Danmark		Børne- og ungdomspsykiatri
Deutschland	Radiologie	Kinder – und Jugendpsychiatrie und – psychotherapie
Eesti		
Ελλάς	Ακτινολογία – Ραδιολογία	Παιδοψυχιατρική
España	Electroradiología ⁽¹⁾	
France	Electro-radiologie ⁽²⁾	Pédopsychiatrie ⁽⁷⁾
Hrvatska	Klinička radiologija	Dječja i adolescentna psihijatrija
Ireland		Child and adolescent psychiatry
Italia	Radiologia ⁽³⁾	Neuropsichiatria infantile
Κύπρος		Παιδοψυχιατρική
Latvija		Bērnu psihiatrija
Lietuva		Vaikų ir paauglių psichiatrija
Luxembourg	Électroradiologie ⁽⁴⁾	Psychiatrie infantile

	Radiológia	Gyermekepszichiátria
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Magyarország	Radiológia	Gyermekek- és ifjúsági pszichiátria
Malta		
Nederland	Radiologie ⁽⁵⁾	
Österreich	Radiologie ⁽⁶⁾	— Kinder- und Jugendpsychiatrie — Kinder- und Jugendpsychiatrie und Psychotherapeutische Medizin ⁽⁸⁾
Polska		Psychiatria dzieci i młodzieży
Portugal	Radiologia	Psiquiatria da infância e da adolescência
România		Psihiatrie pediatrică
Slovenija	Radiologija	Otroška in mladostniška psihiatrija
Slovensko		Detská psychiatria
Suomi/Finland		Lastenpsykiatria/Barnpsykiatri
Sverige		Barn- och ungdomspsykiatri
United Kingdom		Child and adolescent psychiatry

– A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében:

⁽¹⁾ 1984. február 1.

⁽²⁾ 1971. december 3.

⁽³⁾ 1993. október 31.

⁽⁴⁾ Szakmai képesítés megszerzését tanúsító okiratot nem adnak ki az 1982. március 5. után megkezdett képzések esetében.

⁽⁵⁾ 1984. július 8.

⁽⁶⁾ 2004. március 31.

⁽⁷⁾ 1991. január 1.

⁽⁸⁾ 2015. júniustól.

	Geriátria	Nefrológia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Gériatrie/Geriatrie	
България	Гериатрична медицина	Нефрология
Česká republika	Geriatrie	Nefrologie
Danmark	Intern medicin: geriatric	Intern medicin: nefrologi

	Geriátria	Nefrológia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Deutschland		— Innere Medizin und Schwerpunkt Nephrologie — Innere Medizin und Nephrologie ⁽¹⁾
Eesti		Nefroloogia
Ελλάς		Νεφρολογία
España	Geriatría	Nefrología
France		Néphrologie
Hrvatska	Gerijatrija	Nefrologija
Ireland	Geriatric medicine	Nephrology
Italia	Geriatria	Nefrologia
Κύπρος	Γηριατρική	Νεφρολογία
Latvija		Nefroloģija
Lietuva	Geriatrija	Nefrologija
Luxembourg	Gériatrie	Néphrologie
Magyarország	Geriátria	Nefrológia
Malta	Ġerjatrija	Nefroloġija
Nederland	Klinische geriatrie	
Österreich		Innere Medizin und Nephrologie
Polska	Geriatria	Nefrologia
Portugal		Nefrologia
România	Geriatric și gerontologie	Nefrologie
Slovenija		Nefrologija
Slovensko	Geriatria	Nefrológia
Suomi/Finland	Geriatria/Geriatri	Nefrologia/Nefrologi

	Geriátria	Nefrológia
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Sverige	Geriatrik	Medicinska njursjukdomar (nefrologi) Njurmedicin ⁽²⁾
United Kingdom	Geriatric medicine	Renal medicine

⁽¹⁾ 2009. októbertől.

⁽²⁾ 2015. májustól.

	Infektológia	Társadalom-orvostan és szociális orvostan
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		
България	Инфекциозни болести	Социална медицина и здравен мениджмънт комунална хигиена
Česká republika	Infekční lékařství	Hygiena a epidemiologie
Danmark	Intern medicin: infektionsmedicin	Samfundsmedicin
Deutschland		Öffentliches Gesundheitswesen
Eesti	Infektsioonhaigused	
Ελλάς		Κοινωνική Ιατρική
España		Medicina preventiva y salud pública
France		Santé publique et médecine sociale
Hrvatska	Infektologija	Javnozdravstvena medicina
Ireland	Infectious diseases	Public health medicine
Italia	Malattie infettive Malattie infettive e tropicali ⁽²⁾	Igiene e medicina preventiva
Κύπρος	Λοιμώδη Νοσήματα ⁽³⁾	— Υγειονομία
		— Κοινοτική Ιατρική
Latvija	Infektoloģija	
Lietuva	Infektologija	

	Infektológia	Társadalom-orvostan és szociális orvostan
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Luxembourg	Maladies contagieuses	Santé publique
Magyarország	Infektológia	Megelőző orvostan és népegészségtan
Malta	Mard Infettiv	Saħħa Pubblika
Nederland		Maatschappij en gezondheid
Österreich	Innere Medizin und Infektiologie	— Sozialmedizin — Public Health ⁽¹⁾
Polska	Choroby zakaźne	Zdrowie publiczne, epidemiologia
Portugal	Doenças infecciosas	Saúde pública
România	Boli infecțioase	Sănătate publică și management
Slovenija	Infektologija	Javno zdravje
Slovensko	Infektológia	Verejné zdravotníctvo
Suomi/Finland	Infektiosairaudet/Infektionssjukdomar	Terveystieteiden tutkimus/Hälsöförhållanden
Sverige	Infektionssjukdomar	Socialmedicin
United Kingdom	Infectious diseases	Public health medicine

⁽¹⁾ 2015. júniustól.

⁽²⁾ 2015. februártól.

⁽³⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 2016. december 8.

	Farmakológia	Foglalkozás-orvostan
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		Médecine du travail/Arbeidsgeneeskunde
България	Клинична фармакология и терапия Фармакология	Трудова медицина
Česká republika	Klinická farmakologie	Pracovní lékařství
Danmark	Klinisk farmakologi	Arbejdsmedicin
Deutschland	Pharmakologie und Toxikologie	Arbeitsmedizin

	Farmakológia	Foglalkozás-orvostan
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Eesti		
Ελλάς		Ιατρική της Εργασίας
España	Farmacología clínica	Medicina del trabajo
France		Médecine du travail
Hrvatska	Klinička farmakologija s toksikologijom	Medicina rada i športa
Ireland	Clinical pharmacology and therapeutics Pharmaceutical Medicine ⁽⁴⁾	Occupational medicine
Italia	Farmacologia Farmacologia e tossicologia clinica ⁽²⁾	Medicina del lavoro
Κύπρος		Ιατρική της Εργασίας
Latvija		Arodslimības
Lietuva		Darbo medicina
Luxembourg		Médecine du travail
Magyarország	Klinikai farmakológia	Foglalkozás-orvostan (üzemorvostan)
Malta	Farmakologija Klinika u t-Terapewtika	Medicina Okkupazzjonali
Nederland		— Arbeid en gezondheid, bedrijfsgeneeskunde — Arbeid en gezondheid, verzekeringsgeneeskunde
Österreich	Pharmakologie und Toxikologie	— Arbeitsmedizin — Arbeitsmedizin und angewandte Physiologie ⁽¹⁾
Polska	Farmakologia kliniczna	Medycyna pracy
Portugal		Medicina do trabalho
România	Farmacologie clinică	Medicina muncii
Slovenija		Medicina dela, prometa in športa
Slovensko	Klinická farmakológia	Pracovné lekárstvo

	Farmakológia	Foglalkozás-orvostan
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Suomi/Finland	Kliininen farmakologia ja lääkehoito/Klinisk farmakologi och läkemedelsbehandling	Työterveyshuolto/Företagshälsövård
Sverige	Klinisk farmakologi	Yrkes- och miljömedicin Arbets- och miljömedicin ⁽³⁾
United Kingdom	Clinical pharmacology and therapeutics	Occupational medicine

⁽¹⁾ 2015. júniustól.⁽²⁾ 2015. februártól.⁽³⁾ 2008. szeptembertől.⁽⁴⁾ 2017. júliustól.

	Allergológia	Nukleáris medicina
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		Médecine nucléaire/Nucleaire geneeskunde
България	Клинична алергология	Нуклеарна медицина
Česká republika	Alergologie a klinická imunologie	Nukleární medicína
Danmark		Klinisk fysiologi og nuklearmedicin
Deutschland		Nuklearmedizin
Eesti		
Ελλάς	Αλλεργιολογία	Πυρηνική Ιατρική
España	Alergología	Medicina nuclear
France		Médecine nucléaire
Hrvatska	Alergologija i klinička imunologija	Nuklearna medicina
Ireland		
Italia	Allergologia ed immunologia clinica	Medicina nucleare
Κύπρος	Αλλεργιολογία	Πυρηνική Ιατρική
Latvija	Alergoloģija	
Lietuva	Alergologija ir klinikinė imunologija	

	Allergológia	Nukleáris medicina
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Luxembourg		Médecine nucléaire
Magyarország	Allergológia és klinikai immunológia	Nukleáris medicina
Malta		Medicina Nukleari
Nederland	Allergologie ⁽¹⁾	Nucleaire geneeskunde
Österreich		Nuklearmedizin
Polska	Alergologia	Medycyna nuklearna
Portugal	Imuno-alergologia	Medicina nuclear
România	Alergologie și imunologie clinică	Medicină nucleară
Slovenija		Nuklearna medicina
Slovensko	Klinická imunológia a alergológia	Nukleárna medicína
Suomi/Finland		Kliininen fysiologia ja isotooppiäätiede/ Klinisk fysiologi och nukleärmedicin
Sverige	Allergisjukdomar	Nukleärmedicin Nuklearmedicin ⁽²⁾
United Kingdom		Nuclear medicine

⁽¹⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 1996. augusztus 12.

⁽²⁾ 2008. szeptembertől.

	Arc- és állkapocs-sebészet (orvosi alapképzés)	Haematológia
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		
България	Лицево-челюстна хирургия	Трансфузионна хематология
Česká republika	Maxilofaciální chirurgie	
Danmark		
Deutschland		
Eesti		

	Arc- és állkapocs-sebészet (orvosi alapképzés)	Haematológia
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Ελλάδα		
España	Cirugía oral y maxilofacial	
France	Chirurgie maxillo-faciale et stomatologie	Hématologie
Hrvatska	Maksilofacijalna kirurgija	
Ireland		
Italia	Chirurgia maxillo-facciale	
Κύπρος		
Latvija	Mutes, sejas un žokļu ķirurģija	
Lietuva	Veido ir žandikaulių chirurgija	
Luxembourg	Chirurgie maxillo-faciale	Hématologie biologique
Magyarország	Szájsebészet ⁽¹⁾	
Malta		
Nederland		
Österreich	Mund– Kiefer – und Gesichtschirurgie ⁽²⁾	
Polska	Chirurgia szczekowo-twarzowa	
Portugal	Cirurgia maxilo-facial	Hematologia clinica
România		
Slovenija	Maxilofacialna kirurgija	
Slovensko	Maxilofaciálna chirurgia	
Suomi/Finland		
Sverige		

	Arc- és állkapocs-sebészet (orvosi alapképzés)	Haematológia
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
United Kingdom		

A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében:

⁽¹⁾ 2007. szeptember 30.

⁽²⁾ 2013. február 28.

	Sztomatológia	Bőrgyógyászat
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		
България		
Česká republika		
Danmark		
Deutschland		
Eesti		
Ελλάς		
España	Estomatología	
France	Stomatologie	
Hrvatska		
Ireland		Dermatology
Italia	Odontostomatologia ⁽¹⁾	
Κύπρος		
Latvija		
Lietuva		
Luxembourg	Stomatologie	
Magyarország		
Malta		Dermatologija

	Sztomatológia	Bőrgyógyászat
	Minimális képzési idő: 3 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Nederland		
Österreich		
Polska		
Portugal	Estomatologia	
România		
Slovenija		
Slovensko		
Suomi/Finland		
Sverige		
United Kingdom		Dermatology

(¹) A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 1994. december 31.

	Venerológia	Trópusi betegségek
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		
България		
Česká republika		
Danmark		
Deutschland		
Eesti		
Ελλάς		
España		
France		
Hrvatska		
Ireland	Genito-urinary medicine	Tropical medicine

	Venerológia	Trópusi betegségek
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Italia		Medicina tropicale ⁽²⁾
Κύπρος		
Latvija		
Lietuva		
Luxembourg		
Magyarország		Trópusi betegségek
Malta	Medicina Uro-genetali	
Nederland		
Österreich		— Spezifische Prophylaxe und Tropenmedizin — Klinische Immunologie und Spezifische Prophylaxe und Tropenmedizin ⁽¹⁾
Polska		Medycyna transportu
Portugal		Medicina tropical
România		
Slovenija		
Slovensko		Tropická medicína
Suomi/Finland		
Sverige		
United Kingdom	Genito-urinary medicine	Tropical medicine

⁽¹⁾ 2015. júniustól.

⁽²⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 2015. június 3.

	Gasztroenterológiai sebészet	Traumatológia
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Chirurgie abdominale/Heelkunde op het abdomen ⁽¹⁾	

	Gasztroenterológiai sebészet	Traumatológia
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
България	Гастроентерологична хирургия	Спешна медицина
Česká republika		— Traumatologie — Urgentní medicína
Danmark		
Deutschland	Visceralchirurgie	
Eesti		
Ελλάς		
España		
France	Chirurgie viscérale et digestive	
Hrvatska	Abdominalna kirurgija	Hitna medicina
Ireland		Emergency medicine
Italia	Chirurgia dell'apparato digerente ⁽³⁾	Medicina d'emergenza-urgenza ⁽²⁾
Κύπρος		
Latvija		
Lietuva	Abdominalinė chirurgija	
Luxembourg	Chirurgie gastro-entérologique	
Magyarország		Oxyológia és sürgősségi orvostan
Malta		Medicina tal-Accidenti u l-Emergenza Medicina tal-Emergenza ⁽⁴⁾
Nederland		
Österreich		
Polska		Medycyna ratunkowa
Portugal		
România		Medicină de urgență
Slovenija	Abdominalna kirurgija	Urgentna medicina

	Gasztroenterológiai sebészet	Traumatológia
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 5 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Slovensko	Gastroenterologická chirurgia	— Úrazová chirurgia — Urgentná medicína
Suomi/Finland	Gastroenterologinen kirurgia/Gastroenterologisk kirurgi	Akuuttilääketiede/Akutmedicin
Sverige		Akutsjukvård
United Kingdom		Emergency medicine

⁽¹⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 1983. január 1.

⁽²⁾ 2006. február 17-től.

⁽³⁾ A hatályon kívül helyezés időpontja a 27. cikk (3) bekezdése értelmében: 2015. június 3.

⁽⁴⁾ 2003. november 21-től.

	Klinikai neurofiziológia	Arc-állcsont-szájsebészet (orvosi és fogorvosi alapképzés) ⁽¹⁾
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien		Stomatologie et chirurgie orale et maxillo-faciale/Stomatologie en mond-, kaak- en aangezichtschirurgie
България		Дентална, орална и лицево-челюстна хирургия
Česká republika		
Danmark		
Deutschland		— Mund-, Kiefer- und Gesichtschirurgie — Mund-Kiefer-Gesichtschirurgie ⁽²⁾
Eesti		
Ελλάς		Στοματική και Γναθοπροσωπική Χειρουργική ⁽³⁾
España	Neurofisiología clínica	
France		
Hrvatska		
Ireland	Clinical neurophysiology	Oral and maxillo-facial surgery
Italia		

	Klinikai neurofiziológia	Arc-állcsont-szájsebészet (orvosi és fogorvosi alapképzés) ⁽¹⁾
	Minimális képzési idő: 4 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Κύπρος		Στοματο-Γναθο-Προσωποχειρουργική
Latvija		
Lietuva		
Luxembourg		Chirurgie dentaire, orale et maxillo-faciale
Magyarország		Arc-állcsont-szájsebészet
Malta	Newrofiżjoloġija Klinika	Kirurgija tal-ghadam tal-wiċċ
Nederland		
Österreich		Mund-, Kiefer- und Gesichtschirurgie
Polska		
Portugal		
România		Chirurgie Orală și Maxilo-facială ⁽⁴⁾
Slovenija		
Slovensko		
Suomi/Finland	Kliininen neurofysiologia/Klinisk neurofysiologi	Suu- ja leukakirurgia/Oral och maxillofacial kirurgi
Sverige	Klinisk neurofysiologi	
United Kingdom	Clinical neurophysiology	Oral and maxillo-facial surgery

⁽¹⁾ Az arc-állcsont-szájsebész elõírt képesítésének megszerzését igazoló okirat kiadásához szükséges képzés (orvosi és fogorvosi alapképzés) előfeltétele az orvosi alapképzés (24. cikk) befejezése és hitelesítése mellett a fogorvosi alapképzés (34. cikk) befejezése és hitelesítése.

⁽²⁾ 2006-tól.

⁽³⁾ 2014. július 10-től.

⁽⁴⁾ 2009-től.

	Orvosi onkológia	Orvosi genetika
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Belgique/België/Belgien	Oncologie médicale/Medische oncologie	
България	Медицинска онкология	Медицинска генетика

	Orvosi onkológia	Orvosi genetika
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Česká republika	Klinická onkologie	Lékařská genetika
Danmark		Klinisk genetik
Deutschland		Humangenetik
Eesti		Meditsiinigeneetika
Ελλάς	Παθολογική Ογκολογία	
España	Oncología Médica	
France	Oncologie	Génétique médicale
Hrvatska		
Ireland	Medical oncology	Clinical genetics
Italia	Oncologia medica	Genetica medica
Κύπρος	Ακτινοθεραπευτική Ογκολογία	
Latvija	Onkoloģija ķīmijterapija	Medicīnas ģenētika
Lietuva	Chemoterapinė onkologija	Genetika
Luxembourg	Oncologie médicale	Médecine génétique
Magyarország	Klinikai onkológia	Klinikai genetika
Malta		Ġenetika Klinika/Medika
Nederland		Klinische genetika
Österreich		Medizinische Genetik
Polska	Onkologia kliniczna	Genetyka kliniczna
Portugal	Oncologia médica	Genética médica
România	Oncologie medicală	Genetică medicală
Slovenija	Internistična onkologija	Klinična genetika
Slovensko	Klinická onkológia	Lekárska genetika

	Orvosi onkológia	Orvosi genetika
	Minimális képzési idő: 5 év	Minimális képzési idő: 4 év
Ország	Szakmai cím	Szakmai cím
Suomi/Finland		Perinnöllisyyslääketiede/Medicinsk genetik
Sverige	Onkologi	Klinisk genetik
United Kingdom	Medical oncology	Clinical genetics

5.1.4. A házi orvosok számára előírt képesítés megszerzését tanúsító okiratok

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
België/Belgique/ Belgien	Bijzondere beroepstitel van huisarts/ Titre professionnel particulier de mé- decin généraliste	Huisarts/Médecin généraliste	1994.12.31.
България	Свидетелство за призната специалност по Обща медицина	Лекар-специалист по Обща медицина	2007.1.1.
Česká republika	Diplom o specializaci všeobecné prak- tické lékařství	Všeobecný praktický lékař	2004.5.1.
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som speciallæge i almen medicin	Alment praktiserende læge/Speciallæge i almen medicin	1994.12.31.
Deutschland	Zeugnis über die spezifische Ausbil- dung in der Allgemeinmedizin	Facharzt/Fachärztin für Allgemeinme- dizin	1994.12.31.
Eesti	Residentuuri lõpetamist tõendav tun- nistus Diplom peremeditsiini erialal	Perearst	2004.5.1.
Ελλάς	Τίτλος ιατρικής ειδικότητας γενικής ιατρικής	Ιατρός με ειδικότητα γενικής ιατρικής	1994.12.31.
España	Título de especialista en medicina familiar y comunitaria	Especialista en medicina familiar y comunitaria	1994.12.31.
France	Diplômes d'études spécialisées de mé- decine générale accompagnés du dip- lôme d'Etat de docteur en médecine	Médecin qualifié en médecine générale	1994.12.31.
Hrvatska	Diploma o specijalističkom usavrša- vanju	specijalist obiteljske medicine	2013.7.1.
Ireland	Certificate of specific qualifications in general medical practice	General medical practitioner	1994.12.31.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Italia	— Attestato di formazione specifica in medicina generale — Diploma di formazione specifica in medicina generale	Medico di medicina generale	1994.12.31.
Kύπρος	Τίτλος Ειδικότητας Γενικής Ιατρικής	Ιατρός Γενικής Ιατρικής	2004.5.1.
Latvija	Ģimenes ārsta sertifikāts	Ģimenes (vispārējās prakses) ārsts	2004.5.1.
Lietuva	1. Šeimos gydytojo rezidentūros pažymėjimas 2. Rezidentūros pažymėjimas (šeimos gydytojo profesinė kvalifikacija)	Šeimos medicinos gydytojas Šeimos gydytojas	2004.5.1.
Luxembourg	Diplôme de formation spécifique en médecine générale	Médecin généraliste	1994.12.31.
Magyarország	Háziorvostan szakorvosa bizonyítvány	Háziorvostan szakorvosa	2004.5.1.
Malta	Tabib tal-familja	Mediċina tal-familja	2004.5.1.
Nederland	Certificaat van inschrijving in een specialistenregister van huisartsen Diploma geneeskundig specialist	Huisarts, Verpleeghuisarts en arts voor verstandelijk gehandicapte Registratie Commissie (HVRG) Registratiecommissie Geneeskundig Specialisten (RGS) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst ⁽¹⁾	1994.12.31.
Österreich	Diplom über die besondere Ausbildung in der Allgemeinmedizin	Arzt für Allgemeinmedizin	1994.12.31.
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty w dziedzinie medycyny rodzinnej	Specjalista w dziedzinie medycyny rodzinnej	2004.5.1.
Portugal	Título de especialista em medicina geral e familiar	Especialista em medicina geral e familiar	1994.12.31.
România	Certificat de medic specialist medicină de familie	Medic specialist medicină de familie	2007.1.1.
Slovenija	Potrđilo o opravljenem specialističnem izpitu iz družinske medicine	Specialist družinske medicine/Specialistka družinske medicine	2004.5.1.
Slovensko	Diplom o špecializácii v odbore »všeobecné lekárstvo«	Všeobecný lekár	2004.5.1.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Suomi/Finland	Todistus yleislääketieteen erityiskoulutuksesta/Bevis om särskild allmänläkarutbildning	Yleislääketieteen erityiskoulutuksen suorittanut laillistettu lääkäri/Legitimerad läkare som har fullgjort särskild allmänläkarutbildning	1994.1.1.
Sverige	Bevis om specialistkompetens i allmänmedicin	Specialist i allmänmedicin	1994.12.31.
United Kingdom	Certificate of completion of training	General practitioner	1994.12.31.

⁽¹⁾ 2013. januártól.”

2. Az 5.2.2. pont helyébe a következő szöveg lép:

„5.2.2. Az általános ápolók számára előírt képzés megszerzését tanúsító okiratok

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
België/Belgique/ Belgien	— Diploma gegraduateerde verpleger/verpleegster/Diplôme d'infirmier(ère) gradué(e)/Diplom eines (einer) graduierten Krankenpflegers (-pflegerin) — Diploma in de ziekenhuisverpleegkunde/Brevet d'infirmier(ère) hospitalier(ère)/Brevet eines (einer) Krankenpflegers (-pflegerin) — Brevet van verpleegassistent(e)/Brevet d'hospitalier(ère)/Brevet einer Pflegeassistentin	— De erkende opleidingsinstututen/Les établissements d'enseignement reconnus/Die anerkannten Ausbildungsanstalten — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française/Der zuständige Prüfungsausschuß der Deutschsprachigen Gemeinschaft	— Hospitalier(ère)/Verpleegassistent(e) — Infirmier(ère) hospitalier(ère)/Ziekenhuisverpleger (-verpleegster)	1979.6.29.
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен »Бакалавър« с професионална квалификация »Медицинска сестра«	Университет	Медицинска сестра	2007.1.1.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Česká republika	1. Diplom o ukončení studia ve studijním programu ošetrovatelství ve studijním oboru všeobecná sestra (bakalář, Bc.) 2. Diplom o ukončení studia ve studijním oboru diplomovaná všeobecná sestra (diplomovaný specialista, DiS.), accompanied by the following certificate: – Vysvědčení o absolutoriu	1. Vysoká škola zřízená nebo uznaná státem 2. Vyšší odborná škola zřízená nebo uznaná státem	— Všeobecná sestra — Všeobecný ošetrovatel	2004.5.1.
Danmark	Bevis for uddannelsen til professionsbachelor i sygepleje	Professionshøjskole	Sygeplejerske	1979.6.29.
Deutschland	Zeugnis über die staatliche Prüfung in der Krankenpflege	Staatlicher Prüfungsausschuss	Gesundheits- und Krankenpflegerin/Gesundheits- und Krankenpfleger	1979.6.29.
Eesti	1. Diplom õe erialal 2. Õe põhikoolituse diplom 3. Õe põhiõpe diplom	1. Tallinna Meditsiinikool Tartu Meditsiinikool Kohtla-Järve Meditsiinikool 2. Tallinna Tervishoiu Kõrgkool 3. Tartu Tervishoiu Kõrgkool	õde	2004.5.1.
Ελλάς	1. Πτυχίο Νοσηλευτικής Παν/μίου Αθηνών 2. Πτυχίο Νοσηλευτικής Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.) 3. Πτυχίο Αξιωματικών Νοσηλευτικής 4. Πτυχίο Αδελφών Νοσοκόμων πρώην Ανωτέρων Σχολών Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας 5. Πτυχίο Αδελφών Νοσοκόμων και Επισκεπτριών πρώην Ανωτέρων Σχολών Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας 6. Πτυχίο Τμήματος Νοσηλευτικής 7. Πτυχίο Τμήματος Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου	1. Πανεπιστήμιο Αθηνών 2. Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων 3. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας 4. Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας 5. Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας 6. ΚΑΤΕΕ Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων 7. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου	Διπλωματούχος ή πτυχιούχος νοσοκόμος, νοσηλεύτης ή νοσηλεύτρια	1981.1.1.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
España	Título de Diplomado universitario en Enfermería	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una Universidad	Enfermero/a diplomado/a	1986.1.1.
	Titulo de Graduado/a en Enfermería	— El rector de una Universidad	Graduado/a en Enfermería	1986.1.1.
France	— Diplôme d'Etat d'infirmier (ère) — Diplôme d'Etat d'infirmier (ère) délivré en vertu du décret no 99-1147 du 29 décembre 1999	Le ministère de la santé	Infirmier(ère)	1979.6.29.
Hrvatska	1. Svjedodžba »medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege« 2. Svjedodžba »prvostupnik (baccalaureus) sestrinstva/prvostupnica (baccalaurea) sestrinstva«	1. Srednje strukovne škole koje izvode program za stjecanje kvalifikacije »medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege« 2. Medicinski fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj Sveučilišta u Republici Hrvatskoj Veleučilišta u Republici Hrvatskoj	1. medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege 2. prvostupnik (baccalaureus) sestrinstva/prvostupnica (baccalaurea) sestrinstva	2013.7.1.
Ireland	1. Certificate of Registered General Nurse ⁽¹⁾ 2. B.Sc. in Nursing Studies (General) approved by the NMBI ⁽²⁾ 3. B.Sc. in Children's and General (Integrated) Nursing approved by the NMBI ⁽²⁾	1. An Bórd Altranais (The Nursing Board) [up to 2012.10.1.]; Bórd Altranais agus Cnáimhseachais na hEireann (The Nursing and Midwifery Board of Ireland) [from 2012.10.2.] 2. Third-level Institution delivering the B.Sc. in Nursing Studies approved by the NMBI [as of September 2002] 3. Third-level Institution delivering the B.Sc. in Children's and General (Integrated) Nursing approved by the NMBI [as of September 2006]	Registered General Nurse (RGN)	1979.6.29.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Italia	1. Diploma di infermiere professionale ⁽⁴⁾ 2. Diploma di laurea in infermieristica ⁽⁵⁾	1. Scuole riconosciute dallo Stato ⁽⁴⁾ 2. Università ⁽⁵⁾	1. Infermiere professionale ⁽⁴⁾ 2. Infermiere ⁽⁵⁾	1979.6.29.
Κύπρος	Δίπλωμα Γενικής Νοσηλευτικής Πτυχίο Νοσηλευτικής Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου Πτυχίο Νοσηλευτικής Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου Πτυχίο Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Λευκωσίας – BSc in Nursing Πτυχίο Γενικής Νοσηλευτικής	Νοσηλευτική Σχολή Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστήμιο Λευκωσίας University of Nicosia Σχολή Επιστημών Υγείας, Πανεπιστήμιο Frederick	Εγγεγραμμένος Νοσηλευτής Νοσηλευτής(τρια) Γενικής Νοσηλευτικής	2004.5.1.
Latvija	1. Diploms par māsas kvalifikācijas iegūšanu 2. Māsas diploms	1. Māsu skolas 2. Universitātes tipa augstskola pamatojoties uz Valsts eksāmenu komisijas lēmumu	Māsa	2004.5.1.
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją 2. Aukštojo mokslo diplomas (neuniversitetinės studijos), nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją 3. Bakalauro diplomas (slaugos bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos slaugytojo profesinė kvalifikacija) 4. Profesinio bakalauro diplomas (slaugos profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos slaugytojo profesinė kvalifikacija)	1. Universitetas 2. Kolegija 3. Universitetas 4. Kolegija	Bendrosios praktikos slaugytojas	2004.5.1.
Luxembourg	— Diplôme d'Etat d'infirmier — Diplôme d'Etat d'infirmier hospitalier gradué	Ministère de l'éducation nationale, de la formation professionnelle et des sports	Infirmier	1979.6.29.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Magyarország	1. Ápoló bizonyítvány 2. Ápoló oklevél 3. Okleveles ápoló oklevél	1. Szakképző iskola 2. Felsőoktatási intézmény 3. Felsőoktatási intézmény	Ápoló	2004.5.1.
Malta	Lawrja jew diploma fl-istudji tal-infermerija	Universita »ta' Malta«	Infermier Registrat tal-Ewwel Livell	2004.5.1.
Nederland	1. Diploma's verpleger A, verpleegster A, verpleegkundige A 2. Diploma verpleegkundige MBOV (Middelbare Beroepsopleiding Verpleegkundige) 3. Diploma verpleegkundige HBOV (Hogere Beroepsopleiding Verpleegkundige) 4. Diploma beroepsonderwijs verpleegkundige – Kwalificatieniveau 4 5. Diploma hogere beroepsopleiding verpleegkundige – Kwalificatieniveau 5	1. Door een van overheidswege benoemde examencommissie 2. Door een van overheidswege benoemde examencommissie 3. Door een van overheidswege benoemde examencommissie 4. Door een van overheidswege aangewezen opleidingsinstelling 5. Door een van overheidswege aangewezen opleidingsinstelling	Verpleegkundige	1979.6.29.
Österreich	1. Diplom über die Ausbildung in der all-gemeinen Gesundheits- und Krankenpflege 2. Diplom als »Diplomierte Krankenschwester, Diplomierter Krankenpfleger« 3. Diplom über den Abschluss des Fachhochschul-Bachelorstudiengangs »Gesundheits- und Krankenpflege«	1. Schule für allgemeine Gesundheits- und Krankenpflege 2. Allgemeine Krankenpflegeschule 3. Fachhochschulrat/Fachhochschule	— Diplomierte Gesundheits- und Krankenschwester — Diplomierter Gesundheits- und Krankenpfleger	1994.1.1.
Polska	— Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku pielęgniarstwo z tytułem »magister pielęgniarstwa« — Dyplom ukończenia studiów wyższych zawodowych na kierunku/ specjalności pielęgniarstwo z tytułem »licencjat pielęgniarstwa«	Instytucja prowadząca kształcenie na poziomie wyższym uznana przez właściwe władze	Pielęgniarka	2004.5.1.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Portugal	1. Diploma do curso de enfermagem geral 2. Diploma/carta de curso de bacharelato em enfermagem 3. Diploma/Carta de curso de licenciatura em enfermagem	1. Escolas de Enfermagem 2. Escolas Superiores de Enfermagem 3. Escolas Superiores de Enfermagem; Escolas Superiores de Saúde	Enfermeiro	1986.1.1.
România	1. Diplomă de absolvire de asistent medical generalist cu studii superioare de scurtă durată 2. Diplomă de licență de asistent medical generalist cu studii superioare de lungă durată 3. Certificat de competențe profesionale (de asistent medical generalist) 4. Certificat de calificare nivel 5 5. Certificat de calificare profesională nivel 5	1. Universități 2. Universități 3. Ministerul Educației Naționale	Asistent medical generalist	2007.1.1.
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov »diplomirana medicinska sestra/diplomirani zdravstvenik«	1. Univerza 2. Visoka strokovna šola	Diplomirana medicinska sestra/ Diplomirani zdravstvenik	2004.5.1.
Slovensko	1. DIPLOM ošetrovatel'stvo »magister« (»Mgr.«) 2. DIPLOM ošetrovatel'stvo »bakalár« (»Bc.«) 3. DIPLOM diplomovaná všeobecná sestra	1. Vysoká škola/Univerzita 2. Vysoká škola/Univerzita 3. Stredná zdravotnícka škola	Sestra	2004.5.1.
Suomi/Finland	1. Sairaanhoidajan tutkinto/Sjukskötarexamen 2. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, sairaanhoidaja (AMK)/Yrkehögskoleexamen inom hälsovård och det sociala området, sjukskötare (YH)	1. Terveystieteiden oppilaitokset/ Hälsöförskötelseanstalter 2. Ammattikorkeakoulut/ Yrkehögskolor	Sairaanhoidaja/Sjukskötare	1994.1.1.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Sverige	Sjuksköterskeexamen	Universitet eller högskola	Sjuksköterska	1994.1.1.
United Kingdom	A qualification approved by the Nursing and Midwifery Council or one of its predecessor bodies as attesting to the completion of training required for general nurses by Article 31 and the standard of proficiency as required for registration as a Registered Nurse – Adult in its register ⁽³⁾	Education institutions approved by the Nursing and Midwifery Council or one of its predecessor bodies	Registered Nurse – Adult	1979.6.29.

⁽¹⁾ Az előírt képesítés megszerzését tanúsító ezen okirat feltétel nélküli elismerésre jogosít fel, amennyiben olyan személy részére állítják ki, aki valamely uniós tagállam állampolgáraként Írországból szerezte meg a képesítést.

⁽²⁾ A képesítés megszerzését tanúsító okiratokkal kapcsolatos ezen információ feltüntetése annak biztosítására szolgál, hogy azon diplomások esetében, akik Írországból részesültek képzésben, a képesítés az Írországból történő tényleges regisztráció nélkül is feltétel nélkül elismerhető legyen, tekintve, hogy egy ilyen célú regisztráció nem képezi részét a képesítési folyamatnak.

⁽³⁾ A képesítés megszerzését tanúsító okiratokkal kapcsolatos ezen információ felváltja az Egyesült Királyságra vonatkozó korábbi bejegyzéseket annak biztosítása érdekében, hogy azon diplomások esetében, akik az Egyesült Királyságban részesültek képzésben, a képesítés tényleges regisztráció nélkül is feltétel nélkül elismerhető legyen, tekintve, hogy egy ilyen célú regisztráció nem képezi részét a képesítési folyamatnak.

⁽⁴⁾ 2001-ig érvényes.

⁽⁵⁾ 2001/2002-től.”

3. Az 5.3.2. és az 5.3.3. pont helyébe a következő szöveg lép:

„5.3.2. A fogorvosok számára előírt alapképesítés megszerzését tanúsító okiratok

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van tandarts/ Diplôme licencié en science dentaire	— De universiteiten/ Les universités — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française		Licentiaat in de tandheekunde/Licencié en science dentaire	1980.1.28.
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен »Магистър« по »Дентална медицина« с професионална квалификация »Магистър-лекар по дентална медицина«	Университет		Лекар по дентална медицина	2007.1.1.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Česká republika	Diplom o ukončení studia ve studijním programu zubní lékařství (doktor zubního lékařství, MDDr.)	Lékařská fakulta univerzity v České republice		Zubní lékař	2004.5.1.
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i odontologi (cand.odont.)	Universitet Styrelsen for Patientsikkerhed	1. Autorisation som tandlæge, udstedt af Sundhedsstyrelsen 2. Tilladelse til selvstændig virke som tandlæge	Tandlæge	1980.1.28.
Deutschland	Zeugnis über die Zahnärztliche Prüfung	Zuständige Behörden		Zahnarzt	1980.1.28.
Eesti	Hambaarstikraad Degree in Dentistry (DD) Diplom hambaarstiteaduse õppekava läbimise kohta	Tartu Ülikool		Hambaarst	2004.5.1.
Ελλάς	Πτυχίο Οδοντιατρικής	Πανεπιστήμιο		Οδοντίατρος ή χειρουργός οδοντίατρος	1981.1.1.
España	Título de Licenciado en Odontología Título de Graduado/a en Odontología	El rector de una universidad El rector de una Universidad		Licenciado en Odontología Graduado/a en Odontología	1986.1.1. 1986.1.1.
France	Diplôme d'Etat de docteur en chirurgie dentaire	Universités		Chirurgien-dentiste	1980.1.28.
Hrvatska	Diploma »doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine«	Fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj		doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine	2013.7.1.
Ireland	— Bachelor in Dental Science (B.Dent.Sc.) — Bachelor of Dental Surgery (BDS) — Licentiate in Dental Surgery (LDS)	— Universities — Royal College of Surgeons in Ireland		— Dentist — Dental practitioner — Dental surgeon	1980.1.28.
Italia	Diploma di laurea in Odontoiatria e Protesi Dentaria	Università	Diploma di abilitazione all'esercizio della professione di odontoiatra	Odontoiatra	1980.1.28.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Kύπρος	Πιστοποιητικό Εγγραφής Οδοντίατρου	Οδοντιατρικό Συμβούλιο		Οδοντίατρος	2004.5.1.
Latvija	Zobārsta diploms	Universitātes tipa augstskola	Sertifikāts – kompeten-tas iestādes izsniegts dokuments, kas apliecina, ka persona ir nokārtojusi sertifikācijas eksāmenu zobārstniecībā	Zobārsts	2004.5.1.
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą gydytojo odontologo kvalifikaciją 2. Magistro diplomas (odontologijos magistro kvalifikacinis laipsnis ir gydytojo odontologo kvalifikacija)	Universitetas	1. Internatūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą gydytojo odontologo profesinę kvalifikaciją 2. Internatūros pažymėjimas (gydytojo odontologo profesinė kvalifikacija)	Gydytojas odontologas	2004.5.1.
Luxembourg	Diplôme d'Etat de docteur en médecine dentaire	Jury d'examen d'Etat		Médecin-dentiste	1980.1.28.
Magyarország	Okleveles fogorvos doktor oklevél (doctor medicinae dentariae, dr. med. dent)	Egyetem		Fogorvos	2004.5.1.
Malta	Lawrja fil-Kirurgija Dentali	Universita` ta Malta		Kirurgu Dentali	2004.5.1.
Nederland	Universitair getuig-schrift van een met goed gevolg afgelegd tandartsexamen	Faculteit Tandheelkunde		Tandarts	1980.1.28.
Österreich	Bescheid über die Verleihung des akademischen Grades »Doktor der Zahnheilkunde«	— Medizinische Universität — Medizinische Fakultät der Universität		Zahnarzt	1994.1.1.
Polska	Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku lekarsko-dentystycznym lekarskim z tytułem »lekarz dentysta«	Szkoły wyższe	Świadectwo złożenia Lekarsko – Dentystycznego Egzaminu Państwowego ⁽¹⁾ ⁽³⁾ /Świadectwo złożenia Lekarsko-Dentystycznego Egzaminu Końcowego ⁽²⁾ ⁽³⁾	Lekarz dentysta	2004.5.1.

Ország	Előírt képzés meg szerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés meg szerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Portugal	— Carta de curso de licenciatura em medicina dentária — Mestrado integrado em medicina dentária	— Faculdades — Institutos Superiores		Médico dentista	1986.1.1. 2006.3.24.
România	Diplomă de licență de medic dentist Diploma de licență și master ⁽⁴⁾	— Universități — Ministerul Educației Naționale ⁽⁴⁾		Medic dentist Doctor-medic stomatology ⁽⁵⁾	2003.10.1.
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov »doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine«	— Univerza	Potrđilo o opravljenem strokovnem izpitu za poklic doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine	Doktor dentalne medicine/Doktorica dentalne medicine	2004.5.1.
Slovensko	DIPLOM zubné lekárstvo doktor zubného lekárstva (»MDDr.«)	Univerzita		Zubný lekár	2004.5.1.
Suomi/Finland	Hammaslääketieteen lisensiaatin tutkinto/Odontologie licentiate-examen	— Helsingin yliopisto/Helsingfors universitet — Oulun yliopisto — Itä-Suomen yliopisto — Turun yliopisto	Sosiaali- ja terveystalouden päätös käytännön palvelun hyväksymisestä/Beslut av Tillstånd och tillsynsverket för social- och hälsovården om godkännande av praktisk tjänstgöring	Hammaslääkäri/Tandläkare	1994.1.1.
Sverige	Tandläkarexamen	Universitet eller högskola	Bevis om legitimation som tandläkare, utfärdat av Socialstyrelsen	Tandläkare	1994.1.1.
United Kingdom	— Bachelor of Dental Surgery (BDS or B.Ch.D.) — Licentiate in Dental Surgery	— Universities — Royal Colleges		— Dentist — Dental practitioner — Dental surgeon	1980.1.28.

⁽¹⁾ 2012-ig.⁽²⁾ 2013-tól.⁽³⁾ 2016. október 1-jéig az előírt képzés meg szerzését tanúsító okirathoz mellékelni kell a posztgraduális szakmai gyakorlat teljesítéséről szóló igazolást (»staż podyplomowy«).⁽⁴⁾ 2011. október 1-jétől.⁽⁵⁾ 2017. szeptember 1-jétől.

5.3.3. A szakfogorvosok számára előírt képesítés megszerzését tanúsító okiratok

Szájsebészet			
Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Hivatkozási dátum
België/Belgique/ Belgien			
България	Свидетелство за призната специалност по »Орална хирургия«	Факултет по дентална медицина към Медицински университет	2007.1.1.
Česká republika	Diplom o specializaci (v oboru orální a maxilofaciální chirurgie)	1. Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví 2. Ministerstvo zdravotnictví	2007.7.19.
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som specialtandlæge i tand-, mund- og kæbekirurgi	Sundhedsstyrelsen Styrelsen for Patientsikkerhed	1980.1.28.
Deutschland	Fachzahnärztliche Anerkennung für Oralchirurgie/Mund- chirurgie	Landeszahnärztekammer	1980.1.28.
Eesti			
Ελλάς	Τίτλος Οδοντιατρικής ειδικότητας της Γναθοχειρουργικής (up to 2002.12.31.)	— Περιφέρεια — Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση — Νομαρχία	2003.1.1.
España			
France	Diplôme d'études spécialisées de chirurgie orale	Universités	31/03/2011
Hrvatska			
Ireland	Certificate of specialist dentist in oral surgery	Competent authority recognised for this purpose by the competent minister	1980.1.28.
Italia	Diploma di specialista in Chirurgia Orale	Università	2005.5.21.
Κύπρος	Πιστοποιητικό Αναγνώρισης του Ειδικού Οδοντιάτρου στην Στοματική Χειρουργική	Οδοντιατρικό Συμβούλιο	2004.5.1.
Latvija			

Szájsebészet			
Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Hivatkozási dátum
Lietuva	1. Rezidentūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą burnos chirurgo profesinę kvalifikaciją 2. Rezidentūros pažymėjimas (burnos chirurgo profesinė kvalifikacija)	Universitetas	2004.5.1.
Luxembourg			
Magyarország	Dento-alveoláris sebészet szakorvosa bizonyítvány	Nemzeti Vizsgabizottság	2004.5.1.
Malta	Ċertifikat ta' speċjalista dentali fil-Kirurgija tal-halq	Kumitat ta' Approvazzjoni dwar Speċjalisti	2004.5.1.
Nederland	Bewijs van inschrijving als kaakchirurg in het Specialistenregister	Registratiecommissie Tandheelkundige Specialismen (RTS) van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde	1980.1.28.
Österreich			
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty w dziedzinie chirurgii stomatologicznej	Centrum Egzaminów Medycznych	2004.5.1.
Portugal	Título de Especialista em Cirurgia Oral	Ordem dos Médicos Dentistas (OMD)	2008.6.4.
România	Certificatul de specialist în Chirurgie dento-alveolară	Ministerul Sănătății	2008.12.17.
Slovenija	Potrnilo o opravljenem specialističnem izpitu iz oralne kirurgije	1. Ministrstvo za zdravje 2. Zdravniška zbornica Slovenije	2004.5.1.
Slovensko	Diplom o špecializácii v špecializačnom odbore maxilofaciálna chirurgia	— Slovenská zdravotnícka univerzita — Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach	2008.12.17.
Suomi/Finland	Erikoishammaslääkäarin tutkinto, suuja leukakirurgia/Specialtandläkarexamen, oral och maxillofacial kirurgi	Yliopisto	1994.1.1.
Sverige	Bevis om specialistkompetens i oral kirurgi	Socialstyrelsen	1994.1.1.
United Kingdom	Certificate of completion of specialist training in oral surgery	Competent authority recognised for this purpose	1980.1.28.

Fogszabályozástan			
Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Hivatkozási dátum
België/Belgique/ Belgien	Titre professionnel particulier de dentiste spécialiste en orthodontie/Bijzondere beroepstitel van tandarts specialist in de orthodontie	Ministre de la Santé publique/Minister bevoegd voor Volksgezondheid	2005.1.27.
България	Свидетелство за призната специалност по »Ортодонтия«	Факултет по дентална медицина към Медицински университет	2007.1.1.
Česká republika	Diplom o specializaci (v oboru ortodontie)	1. Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví 2. Ministerstvo zdravotnictví	2007.7.19.
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som specialtandlæge i ortodonti	Sundhedsstyrelsen Styrelsen for Patientsikkerhed	1980.1.28.
Deutschland	Fachzahnärztliche Anerkennung für Kieferorthopädie	Landeszahnärztekammer	1980.1.28.
Eesti	Residentuuri lõputunnistus ortodontia erialal Ortodontia residentuuri lõpetamist tõendav tunnistus	Tartu Ülikool	2004.5.1.
Ελλάς	Τίτλος Οδοντιατρικής ειδικότητας της Ορθοδοντικής	— Περιφέρεια — Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση — Νομαρχία	1981.1.1.
España			
France	Titre de spécialiste en orthodontie	Conseil National de l'Ordre des chirurgiens dentistes	1980.1.28.
Hrvatska			
Ireland	Certificate of specialist dentist in orthodontics	Competent authority recognised for this purpose by the competent minister	1980.1.28.
Italia	Diploma di specialista in Ortognatodonzia	Università	2005.5.21.
Κύπρος	Πιστοποιητικό Αναγνώρισης του Ειδικού Οδοντίατρου στην Ορθοδοντική	Οδοντιατρικό Συμβούλιο	2004.5.1.
Latvija	»Sertifikāts«– kompetentas iestādes izsniegts dokuments, kas apliecina, ka persona ir nokārtojusi sertifikācijas eksāmenu ortodontijā	Latvijas Ārstu biedrība	2004.5.1.

Fogszabályozástan			
Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Hivatkozási dátum
Lietuva	1. Rezidentūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą gydytojo ortodonto profesinę kvalifikaciją 2. Rezidentūros pažymėjimas (gydytojo ortodonto profesinė kvalifikacija)	Universitetas	2004.5.1.
Luxembourg			
Magyarország	Fogszabályozás szakorvosa bizonyítvány	Nemzeti Vizsgabizottság	2004.5.1.
Malta	Ċertifikat ta' speċjalista dentali fl-Ortodonzja	Kumitat ta' Approvazzjoni dwar Speċjalisti	2004.5.1.
Nederland	Bewijs van inschrijving als orthodontist in het Specialistenregister	Registratiecommissie Tandheelkundige Specialismen (RTS) van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde	1980.1.28.
Österreich			
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty w dziedzinie ortodoncji	Centrum Egzaminów Medycznych	2004.5.1.
Portugal	Título de Especialista em Ortodontia	Ordem dos Médicos Dentistas (OMD)	2008.6.4.
România	Certificatul de specialist în Ortodonție și Ortopedie dento-facială	Ministerul Sănătății	2008.12.17.
Slovenija	Potrđilo o opravljenem specialističnem izpitu iz čeljustne in zobne ortopedije	1. Ministrstvo za zdravje 2. Zdravniška zbornica Slovenije	2004.5.1.
Slovensko	Diplom o špecializácii v špecializačnom odbore čelústná ortopédia	Slovenská zdravotnícka univerzita	2008.12.17.
Suomi/Finland	Erikoishammaslääkärin tutkinto, hampaiston oikomishoito/Specialtand-läkarexamen, tandreglering	Yliopisto	1994.1.1.
Sverige	Bevis om specialistkompetens i ortodonti	Socialstyrelsen	1994.1.1.
United Kingdom	Certificate of Completion of specialist training in orthodontics	Competent authority recognised for this purpose	1980. január. 28.”

4. Az 5.4.2. pont helyébe a következő szöveg lép:

„5.4.2. Az állatorvosok számára előírt képzítés megszerzését tanúsító okiratok

Ország	Előírt képzítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van dierenarts/Diplôme de docteur en médecine vétérinaire	— De universiteiten/Les universités — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française		1980.12.21.
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен магистър по специалност Ветеринарна медицина с професионална квалификация Ветеринарен лекар	— Лесотехнически университет София Факултет Ветеринарна медицина — Тракийски университет Стара Загора, Ветеринарномедицински факултет		2007.1.1.
Česká republika	— Diplom o ukončení studia ve studijním programu veterinární lékařství (doktor veterinární medicíny, MVDr.) — Diplom o ukončení studia ve studijním programu veterinární hygiena a ekologie (doktor veterinární medicíny, MVDr.)	Veterinární fakulta univerzity v České republice		2004.5.1.
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i veterinærmedicin (cand.med. vet.)	Københavns Universitet		1980.12.21.
Deutschland	— Zeugnis über das Ergebnis des Dritten Abschnitts der Tierärztlichen Prüfung und das Gesamtergebnis der Tierärztlichen Prüfung — Zeugnis über das Ergebnis der Tierärztlichen Prüfung und das Gesamtergebnis der Tierärztlichen Prüfung	Der Vorsitzende des Prüfungsausschusses für die Tierärztliche Prüfung einer Universität oder Hochschule		1980.12.21. 2006.1.1.
Eesti	Diplom: täitnud veterinaarmeditsiini õppekava Loomaarstikraad Degree in Veterinary Medicine (DVM)	Eesti Põllumajandusülikool Eesti Maaülikool		2004.5.1.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
Ελλάς	Πτυχίο Κτηνιατρικής	1. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 2. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας		1981.1.1.
España	Título de Licenciado en Veterinaria	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una Universidad		1986.1.1.
	Título de Graduado/a en Veterinaria	— El rector de una Universidad		1986.1.1.
France	Diplôme d'Etat de docteur vétérinaire	— L'Institut d'enseignement supérieur et de recherche en alimentation, santé animale, sciences agronomiques et de l'environnement (Vet Agro Sup); — L'Ecole nationale vétérinaire, agroalimentaire et de l'alimentation, Nantes-Atlantique (ONIRIS); — L'Ecole nationale vétérinaire d'Alfort; — L'Ecole nationale vétérinaire de Toulouse.		1980.12.21.
Hrvatska	Diploma »doktor veterinarske medicine/doktorica veterinarske medicine«	Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu		2013.7.1.
Ireland	— Diploma of Bachelor in/of Veterinary Medicine (MVB) — Diploma of Membership of the Royal College of Veterinary Surgeons (MRCVS)			1980.12.21.
Italia	Diploma di laurea in medicina veterinaria	Università	Diploma di abilitazione all'esercizio della medicina veterinaria	1985.1.1.
Κύπρος	Πιστοποιητικό Εγγραφής Κτηνιάτρου	Κτηνιατρικό Συμβούλιο		2004.5.1.
Latvija	Veterinārārsta diploms	Latvijas Lauksaimniecības Universitāte		2004.5.1.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas (veterinarijos gydytojo (DVM))	1. Lietuvos Veterinarijos Akademijs		2004.5.1.
	2. Magistro diplomas (veterinarinės medicinos magistro kvalifikacinis laipsnis ir veterinarijos gydytojo profesinė kvalifikacija)	2. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas		
Luxembourg	Diplôme d'Etat de docteur en médecine vétérinaire	Jury d'examen d'Etat		1980.12.21.
Magyarország	Okleveles állatorvos doktor oklevél (dr. vet)	Felsőoktatási intézmény		2004.5.1.
Malta	Liċenzja ta' Kirurgu Veterinarju	Kunsill tal-Kirurgi Veterinarji		2004.5.1.
Nederland	Getuigschrift van met goed gevolg afgelegd diergeneeskundig/veeartsenijkundig examen			1980.12.21.
Österreich	— Diplom-Tierarzt — Magister medicinae veterinariae	Universität		1994.1.1.
Polska	Dyplom lekarza weterynarii	1. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie 2. Akademia Rolnicza we Wrocławiu ⁽¹⁾ 3. Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu ⁽²⁾ 4. Akademia Rolnicza w Lublinie ⁽³⁾ 5. Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie ⁽⁴⁾ 6. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie 7. Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu ⁽⁶⁾ 8. Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie oraz Uniwersytet Jagielloński w Krakowie ⁽⁷⁾		2004.5.1.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
Portugal	— Carta de curso de licenciatura em medicina veterinária — Carta de mestrado integrado em medicina veterinária	Universidade		1986.1.1.
România	Diplomă de licență de doctor medic veterinar	Universități Ministerul Educației Naționale ⁽⁵⁾		2007.1.1.
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov »doktor veterinarske medicine/doktorica veterinarske medicine«	Univerza	Sprichevalo o opravljenem državnem izpitu s področja veterinarstva	2004.5.1.
Slovensko	Vysokoškolský diplom o udelení akademického titulu »doktor veterinárskeho lekárstva« (»MVDr.«)	Univerzita		2004.5.1.
Suomi/Finland	Eläinlääketieteen lisensiaatin tutkinto/Veterinärmedicine licentiatexamen	Yliopisto		1994.1.1.
Sverige	Veterinärexamen	Sveriges Lantbruksuniversitet		1994.1.1.
United Kingdom	1. Bachelor of Veterinary Science (BVSc) 2. Bachelor of Veterinary Science (BVSc) 3. Bachelor of Veterinary Medicine (Vet MB) 4. Bachelor of Veterinary Medicine and Surgery (BVM&S) 5. Bachelor of Veterinary Medicine and Surgery (BVMS) 6. Bachelor of Veterinary Medicine (BvetMed) 7. Bachelor of Veterinary Medicine and Bachelor of Veterinary Surgery (B.V.M., B.V.S.)	1. University of Bristol 2. University of Liverpool 3. University of Cambridge 4. University of Edinburgh 5. University of Glasgow 6. University of London 7. University of Nottingham		1980.12.21.

⁽¹⁾ 2006. november 22-ig érvényes.⁽²⁾ 2006. november 23-tól.⁽³⁾ 2008. április 10-ig érvényes.⁽⁴⁾ 2008. április 11-től.⁽⁵⁾ 2011. január 10-től.⁽⁶⁾ 2011. október 1-jétől.⁽⁷⁾ 2012. október 1-jétől.”

„5.5.2. A szülésznők számára előírt képzés megszerzését tanúsító okiratok

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van vroedvrouw/Dip- lôme d'accoucheuse	— De erkende opleidingsinsti- tuten/Les établissements d'enseignement — De bevoegde Examencom- missie van de Vlaamse Ge- meenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté françai- se	Vroedvrouw/ Accoucheuse	1983.1.23.
България	Диплома за висше образование на образователно-квалифи- кационна степен »Бакалавър« с професионална квалификация »Акушерка«	Университет	Акушерка	2007.1.1.
Česká republika	1. Diplom o ukončení studia ve studijním programu ošetřo- vatelství ve studijním oboru porodní asistentka (bakalář, Bc.) 2. Diplom o ukončení studia ve studijním programu porodní asistence ve studijním oboru porodní asistentka (bakalář, Bc.) 3. Diplom o ukončení studia ve studijním oboru diplomova- ná porodní asistentka (diplo- movaný specialista, DiS.)	1. Vysoká škola zřízená nebo uznaná státem 2. Vysoká škola zřízená nebo uznaná státem 3. Vyšší odborná škola zřízená nebo uznaná státem	Porodní asistentka/porodní asistent	2004.5.1.
Danmark	Bevis for uddannelsen til pro- fessionsbachelor i jordemoder- kundskab	Professionshøjskole	Jordemoder	1983.1.23.
Deutschland	Zeugnis über die staatliche Prü- fung für Hebammen und Ent- bindungspfleger	Staatlicher Prüfungsausschuss	— Hebamme — Entbindungspfleger	1983.1.23.
Eesti	Diplom ämmaemanda erialal Ämmaemanda diplom	— Tallinna Meditsiinikool — Tartu Meditsiinikool — Tallinna Tervishoiu Kõrg- kool — Tartu Tervishoiu Kõrgkool	Ämmaemand	2004.5.1.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Ελλάς	1. Πτυχίο Τμήματος Μαιευτικής Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (T.E.I.) 2. Πτυχίο του Τμήματος Μαιών της Ανωτέρας Σχολής Στελεχών Υγείας και Κοινων. Πρόνοιας (KATEE) 3. Πτυχίο Μαίας Ανωτέρας Σχολής Μαιών	1. Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (T.E.I.) 2. KATEE Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων 3. Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας	— Μαία — Μαιευτής	1983.1.23.
España	— Título de matrona — Título de asistente obstétrico (matrona) — Título de enfermería obstétrica-ginecológica	Ministerio de Educación y Cultura	— Matrona — Asistente obstétrico	1986.1.1.
France	Diplôme de sage-femme	L'Etat	Sage-femme	1983.1.23.
Hrvatska	Svjedodžba »prvostupnik (baccalaureus) primaljstva/sveučilišna prvostupnica (baccalaurea) primaljstva«	— Medicinski fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj — Sveučilišta u Republici Hrvatskoj — Veleučilišta i visoke škole u Republici Hrvatskoj	Prvostupnik (baccalaureus) Primaljstva/Prvostupnica (baccalaurea) primaljstva	2013.7.1.
Ireland	1. Certificate in Midwifery ⁽¹⁾ 2. B.Sc. in Midwifery approved by the NMBI ⁽²⁾ 3. Higher/Post-graduate Diploma in Midwifery approved by the NMBI ⁽²⁾	1. An Bórd Altranais (The Nursing Board) [up to 2012.10.1.]; Bórd Altranais agus Cnáimhseachais na hÉireann (The Nursing and Midwifery Board of Ireland, NMBI) [from 2012.10.2.]. 2. A third-level Institution delivering a Midwifery education programme approved by the NMBI 3. Third-level Institution delivering Higher/Post-graduate Diploma in Midwifery approved by the NMBI	Registered Midwife (RM)	1983.1.23.
Italia	1. Diploma d'ostetrica ⁽⁴⁾ 2. Laurea in ostetricia ⁽⁵⁾	1. Scuole riconosciute dallo Stato ⁽⁴⁾ 2. Università ⁽⁵⁾	Ostetrica ⁽⁴⁾	1983.1.23.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Kύπρος	Δίπλωμα στο μεταβατικό πρόγραμμα Μαιευτικής	Νοσηλευτική Σχολή	Εγγεγραμμένη Μαία	2004.5.1.
Latvija	Diploms par vecmātes kvalifikācijas iegūšanu	Māsu skolas	Vecmāte	2004.5.1.
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją, ir profesinės kvalifikacijos pažymėjimas, nurodantis suteiktą akušerio profesinę kvalifikaciją — Pažymėjimas, liudijantis akušerio profesinę praktiką 2. Aukštojo mokslo diplomas (neuniversitetinės studijos), nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją, ir profesinės kvalifikacijos pažymėjimas, nurodantis suteiktą akušerio profesinę kvalifikaciją — Pažymėjimas, liudijantis akušerio profesinę praktiką 3. Aukštojo mokslo diplomas (neuniversitetinės studijos), nurodantis suteiktą akušerio profesinę kvalifikaciją 4. Bakalauro diplomas (slaugos bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos augytojo profesinė kvalifikacija) Ir Profesinės kvalifikacijos pažymėjimas (akušerio profesinė kvalifikacija) 5. Profesinio bakalauro diplomas (slaugos profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos slaugytojo profesinė kvalifikacija) Ir Profesinės kvalifikacijos pažymėjimas (akušerio profesinė kvalifikacija) 6. Profesinio bakalauro diplomas (akušerijos profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir akušerio profesinė kvalifikacija)	1. Universitetas 2. Kolegija 3. Kolegija 4. Universitetas 5. Kolegija 6. Kolegija	Akušeris	2004.5.1.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Luxembourg	Diplôme de sage-femme	Ministère de l'éducation nationale, de la formation professionnelle et des sports	Sage-femme	1983.1.23.
Magyarország	1. Szülésznő bizonyítvány 2. Szülésznő oklevél	1. Iskola/főiskola 2. Felsőoktatási intézmény	Szülésznő	2004.5.1.
Malta	Lawrja jew diploma fl- Istudji tal-Qwiebel	Universita` ta' Malta	Qabla	2004.5.1.
Nederland	Diploma van verloskundige	Door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport erkende opleidings-instellingen	Verloskundige	1983.1.23.
Österreich	1. Hebammen-Diplom 2. Diplom über den Abschluss des Fachhochschul-Bachelorstudiengangs »Hebamme«	1. — Hebammenakademie — Bundeshebammenlehranstalt 2. Fachhochschulrat	Hebamme	1994.1.1.
Polska	— Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku położnictwo z tytułem »magister położnictwa« — Dyplom ukończenia studiów wyższych zawodowych na kierunku/specjalności położnictwo z tytułem »licencjat położnictwa«	Instytucja prowadząca kształcenie na poziomie wyższym uznana przez właściwe władze (Higher education institution recognised by the competent authorities)	Położna	2004.5.1.
Portugal	1. Diploma de enfermeiro especialista em enfermagem de saúde materna e obstétrica 2. Diploma/carta de curso de estudos superiores especializados em enfermagem de saúde materna e obstétrica 3. Diploma (do curso de pós-licenciatura) de especialização em enfermagem de saúde materna e obstétrica	1. Ecolas de Enfermagem 2. Escolas Superiores de Enfermagem 3. — Escolas Superiores de Enfermagem — Escolas Superiores de Saúde	Enfermeiro especialista em enfermagem de saúde materna e obstétrica	1986.1.1.
România	Diplomă de licență de moașă	Universități	Moașă	2007.1.1.
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov »diplomirana babica/diplomirani babičar«	1. Univerza 2. Visoka strokovna šola	diplomirana babica/diplomirani babičar	2004.5.1.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	Szakmai cím	Hivatkozási dátum
Slovensko	1. DIPLOM pôrodná asistencia »bakalár« (»Bc.«) 2. DIPLOM diplomovaná pôrodná asistentka	1. Vysoká škola/Univerzita 2. Stredná zdravotnícka škola	Pôrodná asistentka	2004.5.1.
Suomi/Finland	1. Kätilön tutkinto/barnmorskeexamen 2. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, kätilö (AMK)/yrkeshögskoleexamen inom hälsovård och det sociala området, barnmorska (YH)	1. Terveystieteiden tutkimuslaitos/hälsöförhållningsanstalt 2. Ammattikorkeakoulu/Yrkeshögskolor	Kätilö/Barnmorska	1994.1.1.
Sverige	Barnmorskeexamen	Universitet eller högskola	Barnmorska	1994.1.1.
United Kingdom	A qualification approved by the Nursing and Midwifery Council or its predecessor bodies as attesting to the completion of training as required for midwives by Article 40 and the standard of proficiency as required for registration as a Registered Midwife in its register ⁽³⁾	Education institution approved by the Nursing and Midwifery Council or its predecessor bodies	Registered Midwife	1983.1.23.

⁽¹⁾ Az előírt képzés megszerzését tanúsító ezen okirat feltétel nélküli elismerésre jogosít fel, amennyiben olyan személy részére állítják ki, aki valamely uniós tagállam állampolgáraként Írországban szerezte meg a képzést.

⁽²⁾ A képzés megszerzését tanúsító okiratokkal kapcsolatos ezen információ feltüntetése annak biztosítására szolgál, hogy azon diplomások esetében, akik Írországban részesültek képzésben, a képzés az Írországban történő tényleges regisztráció nélkül is feltétel nélkül elismerhető legyen, tekintve, hogy egy ilyen célú regisztráció nem képezi részét a képzési folyamatnak.

⁽³⁾ A képzés megszerzését tanúsító okiratokkal kapcsolatos ezen információ feltüntetése annak biztosítására szolgál, hogy azon diplomások esetében, akik az Egyesült Királyságban részesültek képzésben, a képzés tényleges regisztráció nélkül is feltétel nélkül elismerhető legyen, tekintve, hogy egy ilyen célú regisztráció nem képezi részét a képzési folyamatnak.

⁽⁴⁾ 2001-ig érvényes.

⁽⁵⁾ 2001/2002-től."

6. Az 5.6.2. pont helyébe a következő szöveg lép:

„5.6.2. A gyógyszerészek számára előírt képzés megszerzését tanúsító okiratok

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van apotheker/Diplôme de pharmacien	— De universiteiten/Les universités — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française		1987.10.1.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен »Магистър« по »Фармация« с професионална квалификация »Магистър-фармацевт«	Университет		2007.1.1.
Česká republika	Diplom o ukončení studia ve studijním programu farmacie (magistr, Mgr.)	Farmaceutická fakulta univerzity v České republice		2004.5.1.
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i farmaci (cand.pharm.) Bevis for kandidatuddannelsen i farmaci (cand.pharm.)	Det Farmaceutiske Fakultet, Københavns Universitet Syddansk Universitet		1987.10.1.
Deutschland	Zeugnis über die Staatliche Pharmazeutische Prüfung	Zuständige Behörden		1987.10.1.
Eesti	Diplom proviisori õppekava läbimisest Farmaatsiamagister Master of Science in Pharmacy (MSc)	Tartu Ülikool		2004.5.1.
Ελλάς	Άδεια άσκησης φαρμακευτικού επαγγέλματος	— Περιφέρεια – Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση		1987.10.1.
España	Título de Licenciado en Farmacia Título de Graduado/a en Farmacia	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una universidad — El rector de una Universidad		1987.10.1. 1986.1.1.
France	— Diplôme d'Etat de pharmacien — Diplôme d'Etat de docteur en pharmacie	Universités		1987.10.1.
Hrvatska	Diploma »magistar farmacije/ magistra farmacije«	— Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu — Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu — Kemijsko-tehnološki fakultet Sveučilišta u Splitu		2013.7.1.

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
Ireland	1. Certificate of Registered Pharmaceutical Chemist ⁽¹⁾ Certificate of Registration as a Pharmacist ⁽¹⁾ 2. A degree in Pharmacy recognised by the Pharmaceutical Society of Ireland ⁽²⁾	1. Cumann Cógaiseoirí na hEireann (Pharmaceutical Society of Ireland) 2. Universities delivering degrees in pharmacy recognised by the Pharmaceutical Society of Ireland	2. Notification from the Pharmaceutical Society of Ireland that the person named therein is the holder of a qualification appropriate for practicing as a pharmacist	1987.10.1.
Italia	Diploma o certificato di abilitazione all'esercizio della professione di farmacista ottenuto in seguito ad un esame di Stato	Università		1993.11.1.
Κύπρος	Πιστοποιητικό Εγγραφής Φαρμακοποιού	Συμβούλιο Φαρμακευτικής		2004.5.1.
Latvija	Farmaceita diploms	Universitātes tipa augstskola		2004.5.1.
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą vaistininko profesinę kvalifikaciją 2. Magistro diplomas (farmacijos magistro kvalifikacinis laipsnis ir vaistininko profesinę kvalifikaciją)	Universitetas		2004.5.1.
Luxembourg	Diplôme d'Etat de pharmacien	Jury d'examen d'Etat + visa du ministre de l'éducation nationale		1987.10.1.
Magyarország	Okleveles gyógyszerész oklevél (magister pharmaciae, abbrev: mag. Pharm)	Egyetem		2004.5.1.
Malta	Lawrja fil-farmacija	Universita` ta' Malta		2004.5.1.
Nederland	Getuigschrift van met goed gevolg afgelegd apothekersexamen	Faculteit Farmacie		1987.10.1.
Österreich	Staatliches Apothekerdiplom	Österreichische Apothekerkammer		1994.10.1.
Polska	Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku farmacja z tytułem magistra	1. Akademia Medyczna 2. Uniwersytet Medyczny 3. Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego		2004.5.1.

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási dátum
Portugal	— Licenciatura em Farmácia — Carta de curso de licenciatura em Ciências Farmacêuticas Mestrado Integrado em Ciências Farmacêuticas	Instituição de Ensino Superior Universitário		1987.10.1. 2007.1.1.
România	Diplomă de licență de farmacist Diploma de licență și master ⁽⁵⁾	Universități Ministerul Educației Nationale		2007.1.1.
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naziv »magister farmacije/magistra farmacije«	Univerza	Potrđilo o opravljenem strokovnem izpitu za poklic magister farmacije/magistra farmacije	2004.5.1.
Slovensko	DIPLOM farmácia magister (»Mgr.«)	Univerzita		2004.5.1.
Suomi/Finland	Proviisorin tutkinto/Provisorexamen	Yliopisto		1994.10.1.
Sverige	Apotekarexamen	Universitet och högskolor		1994.10.1.
United Kingdom	1. Certificate of Registered Pharmacist ⁽³⁾ 2. A degree in pharmacy approved by either the General Pharmaceutical Council (formerly Royal Pharmaceutical Society of Great Britain) or the Pharmaceutical Society of Northern Ireland ⁽⁴⁾	Universities delivering pharmacy degrees approved by the General Pharmaceutical Council (formerly Royal Pharmaceutical Society of Great Britain) or the Pharmaceutical Society of Northern Ireland	Notification from the General Pharmaceutical Council or Pharmaceutical Society of Northern Ireland confirming successful completion of the approved pharmacy degree, 12 months practical training and a pass of the registration assessment.	1987.10.1.

⁽¹⁾ Az előírt képesítés megszerzését tanúsító ezen okirat feltétel nélküli elismerésre jogosít fel, amennyiben olyan személy részére állítják ki, aki valamely uniós tagállam állampolgáraként Írországra szerezte meg a képesítést.

⁽²⁾ A képesítés megszerzését tanúsító okiratokkal kapcsolatos ezen információ feltüntetése annak biztosítására szolgál, hogy azon diplomások esetében, akik Írországra részesültek képzésben, a képesítés az Írországra történő tényleges regisztráció nélkül is feltétel nélkül elismerhető legyen. A szóban forgó esetekben a kísérő igazolás tanúsítja, hogy a képesítésre vonatkozó valamennyi követelmény teljesül.

⁽³⁾ Az előírt képesítés megszerzését tanúsító ezen okirat a képesítés feltétel nélküli elismerésére jogosít fel, amennyiben olyan személy részére állítják ki, aki valamely uniós tagállam állampolgáraként az Egyesült Királyságra szerezte meg a képesítést.

⁽⁴⁾ A képesítés megszerzését tanúsító okiratokkal kapcsolatos ezen információ feltüntetése annak biztosítására szolgál, hogy azon diplomások esetében, akik az Egyesült Királyságra részesültek képzésben, a képesítés tényleges regisztráció nélkül is feltétel nélkül elismerhető legyen. A szóban forgó esetekben a kísérő igazolás tanúsítja, hogy a képesítésre vonatkozó valamennyi követelmény teljesül.

⁽⁵⁾ 2011. január 10-től.”

7. Az 5.7.1. pont helyébe a következő szöveg lép:

„5.7.1. A 46. cikk értelmében elismert, építész mérnökök számára előírt képzés megszerzését tanúsító okiratok

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
België/Belgique/ Belgien	1. Architect/Architecte	1. Nationale hogescholen voor architectuur/Ecoles nationales supérieures d'architecture	Certificat de stage délivré par l'Ordre des Architectes/Stage-getuigschrift afgeleverd door de Orde van Architecten	1988/1989
	2. Architect/Architecte	2. Hogere-architectuur-instituten/ Instituts supérieurs d'architecture		
	3. Architect/Architecte	3. Provinciaal Hoger Instituut voor Architectuur te Hasselt/Ecole provinciale supérieure d'architecture de Hasselt		
	4. Architect/Architecte	4. Koninklijke Academies voor Schone Kunsten/Académies royales des Beaux-Arts		
	5. Architect/Architecte	5. Sint-Lucasscholen/Ecoles Saint-Luc		
	6. Burgerlijke ingenieur-architect/Ingénieur Civil Architecte	6. — Faculteiten Toegepaste Wetenschappen van de Universiteiten/Facultés des sciences appliquées des universités — »Faculté Polytechnique« van Mons		
	7. Burgerlijk Ingenieur- Architect (Ir. Arch.)	7. K.U. Leuven, faculteit ingenieurswetenschappen		2004/2005
	8. Burgerlijk Ingenieur- Architect (Ir. Arch.)	8. Vrije Universiteit Brussel, faculteit ingenieurswetenschappen		2004/2005
	9. Master Ingénieur Civil Architecte, à finalité spécialisée	9. Faculté Polytechnique de Mons		2008/2009
България	Магистър-Специалност архитектура	— Университет по архитектура, строителство и геодезия – София, Архитектурен факултет	Свидетелство, издадено от компетентната Камара на архитектите, удостоверяващо изпълнението на предпоставките, необходими за регистрация като архитект с пълна проектантска правоспособност в регистъра на архитектите	2010/2011
		— Варненски свободен университет »Черноризец Храбър«, Варна, Архитектурен факултет		2007/2008
		— Висше строително училище »Любен Каравелов«, Архитектурен факултет		2009/2010

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
Česká republika	Architektura a urbanismus	— Fakulta architektury, České vysoké učení technické (ČVUT) v Praze — Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury	Osvědčení o splnění kvalifikačních požadavků pro samostatný výkon profese architekta vydané Českou komorou architektů	2007/2008
	Inženýr architekt (Ing.Arch.)	— Technická univerzita v Liberci, Fakulta umění a architektury		
	Magistr umění v oboru architektura (MgA.)	— Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze		
	Magistr umění v oboru Architektonická tvorba, MgA	— Akademie výtvarných umění v Praze		2007/2008
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i arkitektur (cand.arch.)	— Kunstakademiets Arkitektskole i København — Arkitektskolen i Århus		1988/1989
Deutschland	Diplom-Ingenieur,	— Universitäten (Architektur/Hochbau)	Bescheinigung einer zuständigen Architektenkammer über die Erfüllung der Qualifikationsvoraussetzungen im Hinblick auf eine Eintragung in die Architektenliste	1988/1989
	Diplom-Ingenieur Univ.	— Technische Hochschulen (Architektur/Hochbau)		
		— Technische Universitäten (Architektur/Hochbau)		
		— Universitäten-Gesamthochschulen (Architektur/Hochbau)		
		— Hochschulen für bildende Künste		
		— Hochschulen für Künste		
	Diplom-Ingenieur, Diplom-Ingenieur FH	— Fachhochschulen (Architektur/Hochbau)		
		— Universitäten-Gesamthochschulen (Architektur/Hochbau) bei entsprechenden Fachhochschulstudiengängen		
	Master of Arts – M.A.	— Hochschule Bremen – University of applied Sciences, Fakultät Architektur, Bau und Umwelt – School of Architecture Bremen		2003/2004
		— Fachhochschule Münster (University of Applied Sciences) – Muenster School of Architecture		2000/2001
		— Georg-Simon-Ohm-Hochschule Nürnberg Fakultät Architektur		2005/2006
		— Hochschule Anhalt (University of Applied Sciences) Fachbereich Architektur, Facility Management und Geoinformation		2010/2011

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		— Hochschule Regensburg (University of Applied Sciences), Fakultät für Architektur — Technische Universität München, Fakultät für Architektur — Hochschule Lausitz, Studiengang Architektur, Fakultät für Bauen »seit Juli 2013: Brandenburgische Technische Universität Cottbus-Senftenberg« — Fachhochschule Lübeck, University of Applied Sciences, Fachbereich Bauwesen — Fachhochschule für Technik und Wirtschaft Dresden, Fakultät Bauingenieurwesen/Architektur — Fachhochschule Erfurt/University of Applied Sciences — Hochschule Augsburg/Augsburg University of Applied Sciences — Hochschule Koblenz, Fachbereich Bauwesen — Hochschule München/Fakultät für Architektur — Hochschule für Technik Stuttgart, Fakultät Architektur und Gestaltung — SRH Hochschule Heidelberg — Staatliche Akademie der Bildenden Künste Stuttgart, Fachbereich Architektur — Hochschule Konstanz Technik, Wirtschaft und Gestaltung (HTWG)		2007/2008 2009/2010 2009/2010 2004/2005 2005/2006 2006/2007 2005/2006 2004/2005 2005/2006 2005/2006 2013/2014 2006/2007 2014/2015
	Master of Arts (in Kombination mit einem Bachelorabschluss in Architektur)	Hochschule Trier Fachbereich Gestaltung – Fachrichtung Architektur		2007/2008
	Master of Engineering (in Kombination mit einem Bachelorabschluss in Engineering)	Technische Hochschule Mittelhessen (University of Applied Sciences) Fachbereich Bauwesen		2010/2011
	Bachelor of Arts – B.A.	— Hochschule Anhalt (University of Applied Sciences) Fachbereich Architektur, Facility Management und Geoinformation		2010/2011

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		— Technische Universität München, Fakultät für Architektur — Alanus Hochschule für Kunst und Gesellschaft, Bonn — Hochschule Konstanz Technik, Wirtschaft und Gestaltung (HTWG)		2009/2010
	Bachelor of Sciences (B.Sc.)	Hochschule Bochum, Fachbereich Architektur		2007/2008
		— Universität Stuttgart, Fakultät 1: Architektur und Stadtplanung		2014/2015
	Master of Science	— Leibniz Universität Hannover, Fakultät für Architektur und Landschaft		2003/2004
		— Fachhochschule Aachen, Fachbereich Architektur		2009/2010
	Master of Science (M.Sc.) in Kombination mit dem Bachelor of Science (B.Sc.)	— Bauhaus-Universität Weimar		2005/2006
		— Bauhaus-Universität Weimar, Fakultät Architektur		2008/2009
		— Bauhaus-Universität Weimar, Fakultät Architektur und Urbanistik		2013/2014
Eesti	Arhitektuurimagister	Eesti Kunstiakadeemia		2006/2007
Ελλάς	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα – Μηχανικού	— Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ), τμήμα αρχιτεκτόνων – μηχανικών — Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), τμήμα αρχιτεκτόνων – μηχανικών της Πολυτεχνικής σχολής — Πανεπιστήμιο Πατρών, τμήμα αρχιτεκτόνων – μηχανικών της Πολυτεχνικής σχολής — Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών — Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών	Βεβαίωση που χορηγεί το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ) και η οποία επιτρέπει την άσκηση δραστηριοτήτων στον τομέα της αρχιτεκτονικής	1988/1989
				2003/2004
				1999/2000
				1999/2000
		Πολυτεχνείο Κρήτης, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών		2004/2005

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
España	Título oficial de arquitecto	Rectores de las universidades enumeradas a continuación:		1988/1989
		— Universidad politécnica de Cataluña, escuelas técnicas superiores de arquitectura de Barcelona o del Vallès		
		— Universidad politécnica de Madrid, escuela técnica superior de arquitectura de Madrid		
		— Escuela de Arquitectura de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria		
		— Universidad politécnica de Valencia, escuela técnica superior de arquitectura de Valencia		
		— Universidad de Sevilla, escuela técnica superior de arquitectura de Sevilla		
		— Universidad de Valladolid, escuela técnica superior de arquitectura de Valladolid		
		— Universidad de Santiago de Compostela, escuela técnica superior de arquitectura de La Coruña		
		— Universidad del País Vasco, escuela técnica superior de arquitectura de San Sebastián		
		— Universidad de Navarra, escuela técnica superior de arquitectura de Pamplona		
		— Universidad de A Coruña		1991/1992
		— Universidad de Granada, Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Granada.		1994/1995
		— Universidad de Alicante, escuela politécnica superior de Alicante		1997/1998
		— Universidad Europea de Madrid		1998/1999
		— Universidad Ramón Llull, escuela técnica superior de arquitectura de La Salle		
		— Universidad politécnica de Cataluña, escuela técnica superior de arquitectura de Barcelona		1999/2000

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		— Universidad Alfonso X El Sabio, centro politécnico superior de Villanueva de la Cañada — Universidad de Alcalá (Escuela de Arquitectura) — Universidad Internacional de Cataluña, Escuela Técnica Superior de Arquitectura — Universidad S.E.K. de Segovia, centro de estudios integrados de arquitectura de Segovia — Universidad Camilo José Cela de Madrid — Universidad San Pablo CEU — Universidad CEU Cardenal Herrera, Valencia-Escuela Superior de Enseñanzas Técnicas — Universidad Rovira i Virgili — Universidad de Málaga. Escuela Técnica Superior de Arquitectura — Universidad de Girona. Escuela Politécnica Superior — Universidad Pontificia de Salamanca — Universidad Francisco de Vitoria — IE Universidad. Escuela Técnica Superior de Estudios Integrados de Arquitectura — IE Universidad, Escuela Técnica Superior de Estudios Integrados de Arquitectura — Universidad de Zaragoza. Escuela de Ingeniería y Arquitectura — Universidad Europea de Madrid — Universitat Internacional de Catalunya — Universidad San Jorge (Zaragoza) — Universidad de Navarra — Universidad de Girona. Escuela Politécnica Superior — Universitat Ramon Llull, la Salle		2000/2001 2001/2002 2002/2003 2005/2006 2006/2007 2009/2010 2008/2009 2009/2010
	Título de Graduado/a en Arquitectura			

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		— Universidad San Pablo CEU – Madrid — Universitat Politècnica de València — Universidad de A Coruña. Escuela Técnica Superior de Arquitectura de A Coruña — Universidad Rovira i Virgili — Universidad Cardenal Herrera CEU — Universidad Francisco de Vitoria — Universidad de Málaga. Escuela Técnica Superior de Arquitectura — Universidad de Las Palmas de Gran Canaria. Escuela de Arquitectura — Universidad de Castilla La Mancha. Escuela de Arquitectura — Universidad Camilo José Cela de Madrid — Universidad de Alicante, escuela politécnica superior de Alicante — Universidad de Sevilla, escuela técnica superior de arquitectura de Sevilla — Universitat Politècnica de Catalunya		2010/2011
	Graduado en fundamentos de la arquitectura + Máster en Arquitectura	— Universidad Politécnica de Madrid. Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Madrid — Universidad Antonio de Nebrija — Universidad de Zaragoza, Escuela de Ingeniería y Arquitectura — Escuela Técnica Superior de Arquitectura – Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea — Universidad Europea de Madrid — Universidad Politécnica de Valencia. Escuela Técnica Superior de Arquitectura — Universidad de Alicante, escuela politécnica superior de Alicante		2010/2011 2011/2012 2014/2015

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		— Universidad de Alcalá de Henares. Escuela Politécnica de Alcalá de Henares — Universidad de A Coruña. Escuela Técnica Superior de Arquitectura de A Coruña — Universidad Cardenal Herrera CEU — Universidad Europea de Valencia — Universidad Europea de Canarias		2015/2016 2016/2017 2013/2014 2012/2013
France	1. Diplôme d'architecte DPLG, y compris dans le cadre de la formation professionnelle continue et de la promotion sociale. 2. Diplôme d'architecte ESA 3. Diplôme d'architecte ENSAIS 4. Diplôme d'Etat d'architecte (DEA)	1. Le ministre chargé de l'architecture 2. Ecole spéciale d'architecture de Paris 3. Ecole nationale supérieure des arts et industries de Strasbourg, section architecture 4. Ecole Nationale Supérieure d'Architecture et de Paysage de Bordeaux (Ministère chargé de l'architecture et Ministère chargé de l'enseignement supérieur) Ecole Nationale Supérieure d'Architecture de Bretagne (Ministère chargé de l'architecture et Ministère chargé de l'enseignement supérieur) Ecole nationale supérieure d'architecture de Clermont-Ferrand (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur) Ecole nationale supérieure d'architecture de Grenoble (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur) Ecole nationale supérieure d'architecture et de paysage de Lille (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)	Habilitation de l'architecte diplômé d'Etat à l'exercice de la maîtrise d'œuvre en son nom propre (HMONP) (Ministère chargé de l'architecture)	1988/1989 2005/2006 2005/2006 2004/2005 2004/2005 2004/2005

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Lyon (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Marne La Vallée (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Marseille (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005/2006
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Montpellier (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Nancy (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Nantes (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005/2006
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Normandie (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Paris-Belleville (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005/2006
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Paris-La Villette (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Paris Malaquais (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005/2006

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Paris Val-de-Seine (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Saint-Etienne (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Strasbourg (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005/2006
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Toulouse (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Versailles (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
	Diplôme d'Etat d'architecte (DEA), dans le cadre de la formation professionnelle continue	Ecole nationale supérieure d'architecture de Lyon (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Marseille (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Montpellier (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Nantes (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Strasbourg (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
	5. Diplôme d'études de l'école spéciale d'architecture Grade 2 équivalent au diplôme d'Etat d'architecte	5. Ecole spéciale d'architecture (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)	Diplôme d'architecte de l'ESA habilitant à exercer la maîtrise d'œuvre en son nom propre, équivalent à l'habilitation de l'architecte diplômé d'Etat à l'exercice de la maîtrise d'œuvre en son nom propre, reconnu par le Ministère chargé de l'architecture	2006/2007
	6. Diplôme d'architecte INSA de Strasbourg équivalent au diplôme d'Etat d'architecte conférant le grade de master (parcours architecte)	6. Institut national des sciences appliquées de Strasbourg (INSA) (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)	Habilitation de l'architecte de l'INSA à exercer la maîtrise d'œuvre en son nom propre équivalent à l'HMONP, reconnue par le ministère chargé de l'architecture	2005/2006
	Diplôme d'architecte INSA de Strasbourg équivalent au diplôme d'Etat d'architecte conférant le grade de master (parcours d'architecte pour ingénieur)	Institut national des sciences appliquées de Strasbourg (INSA) (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)	Habilitation de l'architecte de l'INSA à exercer la maîtrise d'œuvre en son nom propre équivalent à l'HMONP, délivrée par le ministère chargé de l'architecture	2005/2006
Hrvatska	Magistar/Magistrice inženjer/inženjerka arhitekture i urbanizma	Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet	Diploma; Dopunska isprava o studiju; Potvrda HKA da podnositelj zahtjeva ispunjava kvalifikacijske uvjete	2005/2006
	Magistar/magistra inženjer/inženjerka arhitekture	Sveučilišteu Splitu – Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije	Potvrda Hrvatske komore arhitekata da podnositelj zahtjeva zadovoljava uvjete za upis u komoru.	2016/2017
Ireland	1. Degree of Bachelor of Architecture (B.Arch. NUI)	1. National University of Ireland to architecture graduates of University College Dublin	Certificate of fulfilment of qualifications requirements for professional recognition as an architect in Ireland issued by the Royal Institute of Architects of Ireland (RIAI)	1988/1989
	2. Degree of Bachelor of Architecture (B.Arch.) (Previously, until 2002 – Degree standard diploma in architecture (Dip. Arch))	2. Dublin Institute of Technology, Bolton Street, Dublin (College of Technology, Bolton Street, Dublin)		
	3. Certificate of associateship (ARIAI)	3. Royal Institute of Architects of Ireland		
	4. Certificate of membership (MRIA)	4. Royal Institute of Architects of Ireland		
	5. Degree of Bachelor of Architecture (Honours) (B.Arch. (Hons) UL)	5. University of Limerick		2005/2006
	6. Degree of Bachelor of Architecture (Honours) (B.Arch. (Hons) WIT)	6. Waterford Institute of Technology		2005/2006

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
Italia ⁽¹⁾	Laurea in architettura	— Università di Camerino — Università di Catania – Sede di Siracusa — Università di Chieti — Università di Ferrara — Università di Firenze — Università di Genova — Università di Napoli Federico II — Università di Napoli II — Università di Palermo — Università di Parma — Università di Reggio Calabria — Università di Roma »La Sapienza« — Università di Roma III — Università di Trieste — Politecnico di Bari — Politecnico di Milano — Politecnico di Torino — Istituto universitario di architettura di Venezia — Università degli Studi »Mediterranea« di Reggio Calabria	Diploma di abilitazione all'esercizio indipendente della professione che viene rilasciato dal ministero della Pubblica istruzione (ora Ministero dell'istruzione, dell'università e della ricerca) dopo che il candidato ha sostenuto con esito positivo l'esame di Stato davanti ad una commissione competente	1988/1989
	Laurea in ingegneria edile – architettura	— Università dell'Aquila — Università di Pavia — Università di Roma »La Sapienza«		2000/2001
	Laurea specialistica in ingegneria edile – architettura	— Università dell'Aquila — Università di Pavia — Università di Roma »La Sapienza« — Università di Ancona — Università di Basilicata – Potenza — Università di Pisa — Università di Bologna — Università di Catania		1998/1999

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
	Laurea magistrale in ingegneria edile – architettura	— Università di Genova		
		— Università di Palermo		
		— Università di Napoli Federico II		
		— Università di Roma – Tor Vergata		
		— Università di Trento		
		— Politecnico di Bari		
		— Politecnico di Milano		
		— Università degli studi di Brescia		2001/2002
		— Università degli Studi di Cagliari		
		— Università Politecnica delle Marche		2002/2003
		— Università degli studi della Calabria		2003/2004
		— Università degli studi di Salerno		2005/2006
		— Università dell'Aquila		2004/2005
		— Università di Pavia		
		— Università di Roma »La Sapienza«		
		— Università di Pisa		
		— Università di Bologna		
		— Università di Catania		
		— Università di Genova		
		— Università di Palermo		
		— Università di Napoli Federico II		
		— Università di Roma – Tor Vergata		
		— Università di Trento		
		— Politecnico di Bari		
		— Politecnico di Milano		
		— Università degli studi di Salerno		2010/2011
		— Università degli studi della Calabria		2004/2005

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		— Università degli studi di Brescia		2004/2005
		— Università Politecnica delle Marche		2004/2005
		— Università degli Studi di Perugia		2006/2007
		— Università degli Studi di Padova		2008/2009
		— Università degli Studi di Genova		2014/2015
	Laurea specialistica quinquennale in Architettura	— Prima Facoltà di Architettura dell'Università di Roma »La Sapienza«		1998/1999
		— Università di Ferrara		1999/2000
		— Università di Genova		
		— Università di Palermo		
		— Politecnico di Milano		
		— Politecnico di Bari		
		— Università di Firenze		2001/2002
	Laurea magistrale quinquennale in Architettura	— Prima Facoltà di Architettura dell'Università di Roma »La Sapienza«		2004/2005
		— Università di Ferrara		
		— Università di Genova		
		— Università di Palermo		
		— Politecnico di Bari		
		— Università di Firenze		
		— Politecnico di Milano		
	Laurea specialistica in architettura (Progettazione architettonica)	— Università di Roma Tre		2001/2002
		Università degli Studi di Napoli »Federico II«		2005/2006
	Laurea magistrale in architettura (Progettazione architettonica)	Università di Roma Tre		2004/2005
	Laurea specialistica in Architettura	— Università di Napoli II		2001/2002
		— Politecnico di Milano II		
		— Facoltà di architettura dell'Università degli Studi G. D'Annunzio di Chieti-Pescara		
		— Facoltà di architettura, Pianificazione e Ambiente del Politecnico di Milano		
		— Facoltà di Architettura dell'Università degli studi di Trieste		

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		— Facoltà di Architettura di Siracusa, Università di Catania — Facoltà di architettura, Università degli Studi di Parma — Facoltà di Architettura, Università di Bologna — Università IUAV di Venezia — Politecnico di Torino — Facoltà di Architettura Valle Giulia, Università degli Studi di Roma »La Sapienza« — Università degli Studi di Camerino — Università di Napoli Federico II — Università degli Studi »Mediterranea« di Reggio Calabria — Università degli Studi di Sassari — Università degli Studi »Mediterranea« di Reggio Calabria — Università di Firenze — Politecnico di Milano II — Università di Napoli II — Università di Napoli Federico II — Facoltà di architettura dell'Università degli Studi G. D'Annunzio di Chieti-Pescara — Facoltà di architettura, Pianificazione e Ambiente del Politecnico di Milano — Università IUAV di Venezia — Facoltà di Architettura, Università di Bologna — Facoltà di Architettura di Siracusa, Università di Catania — Facoltà di architettura, Università degli Studi di Parma — Facoltà di architettura dell'Università degli Studi di Trieste — Università degli Studi di Trieste — Università degli Studi di Camerino		2002/2003 2004/2005 2005/2006 2005/2006 2001/2002 2004/2005 2014/2015 2006/2007
	Laurea Specialistica in Architettura (Progettazione Urbanistica)			
	Laurea Specialistica in Progettazione dell'Architettura			
	Laurea magistrale in Architettura			

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		— Università degli Studi di Enna »Kore«		2004/2005
		— Università degli Studi di Firenze		2008/2009
		— Università degli Studi di Cagliari		
		— Università degli Studi di Udine		2009/2010
		— Università degli Studi »Mediterranea« di Reggio Calabria		
		— Università degli Studi di Sassari		2010/2011
		— Università degli Studi della Basilicata		
		— Università degli Studi di Genova		2014/2015
	Laurea specialistica in architettura -progettazione architettonica e urbana	Facoltà »Ludovico Quaroni« dell'Università degli Studi »La Sapienza« di Roma		2000/2001
	Laurea Magistrale in architettura -progettazione architettonica e urbana	Facoltà »Ludovico Quaroni« dell'Università degli Studi »La Sapienza« di Roma		2004/2005
	Laurea Specialistica in Architettura (Progettazione Urbana)	Università di Roma Tre		2001/2002
	Laurea Magistrale in Architettura (Progettazione Urbana)	Università di Roma Tre		2004/2005
	Laurea Specialistica in Architettura (Progettazione urbana e territoriale)	Politecnico di Torino		2002/2003
	Laurea Specialistica in architettura (Architettura delle costruzioni)	Politecnico di Milano (Facoltà di Architettura civile)		2001/2002
	Laurea magistrale in architettura (Architettura delle costruzioni)	Politecnico di Milano (Facoltà di Architettura civile)		2004/2005
	Laurea Specialistica Architettura delle Costruzioni	Università degli Studi di Cagliari		2005/2006
	Laurea Specialistica in Architettura (Restauro)	— Facoltà di architettura di Valle Giulia dell'Università degli Studi »La Sapienza« di Roma		2004/2005
		— Università degli Studi di Roma Tre – Facoltà di Architettura		2001/2002
		— Università degli Studi di Napoli »Federico II«		2005/2006

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
	Laurea Magistrale in Architettura (Restauro)	— Facoltà di architettura di Valle Giulia dell'Università degli Studi »La Sapienza« di Roma		2004/2005
		— Università degli Studi di Roma Tre – Facoltà di Architettura		2009/2010
		— Università degli Studi di Napoli »Federico II«		2004/2005
	Laurea Specialista in Architettura (costruzione)	Politecnico di Torino		2002/2003
	Laurea Specialistica in Architettura (Restauro e Valorizzazione)	Politecnico di Torino		2005/2006
	Laurea Specialistica in Architettura (Ambiente e Paesaggio)	Politecnico di Torino		2005/2006
	Laurea Specialistica in Architettura (Nuove Qualità delle Costruzioni e dei Contesti)	Università degli Studi della Campania »Luigi Vanvitelli« (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2007/2008
	Laurea Magistrale in Architettura e Ingegneria Edile	Università degli Studi della Campania »Luigi Vanvitelli« (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2009/2010
	Laurea Magistrale in Architettura e Progetto dell'Ambiente Urbano	Università degli Studi della Campania »Luigi Vanvitelli« (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2009/2010
	Laurea Magistrale in Architettura – Progettazione degli Interni e per l'Autonomia	Università degli Studi della Campania »Luigi Vanvitelli« (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2011/2012
	Laurea Magistrale in Architettura – Progettazione architettonica	Università degli Studi di Napoli »Federico II«		2004/2005
		— Politecnico di Torino		2013/2014
	Laurea Magistrale in Architettura e Città, Valutazione e progetto	Università degli Studi di Napoli »Federico II«		2004/2005
	Laurea Specialistica in Architettura e Città, Valutazione e progetto	Università degli Studi di Napoli »Federico II«		2007/2008
	Laurea Magistrale in Architettura – Arredamento e Progetto	Università degli Studi di Napoli »Federico II«		2008/2009

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
	Laurea Magistrale in Architettura Manutenzione e Gestione	Università degli Studi di Napoli »Federico II«		2008/2009
	Laurea Magistrale in Architettura Costruzione Città	Politecnico di Torino		2010/2011
	Laurea Magistrale in Architettura per il Progetto Sostenibile	Politecnico di Torino		2010/2011
	Laurea Magistrale in Architettura per il Restauro e la Valorizzazione del Patrimonio	Politecnico di Torino		2010/2011
	Laurea Magistrale Architettura per la Sostenibilità	Politecnico di Torino		2010/2011
	Laurea Magistrale Architettura per l'Ambiente Costruito	Politecnico di Torino		2010/2011
	Laurea Magistrale in Architettura e Kultúra del Progetto	Università IUAV di Venezia		2013/2014
	Laurea Magistrale in Architettura e Innovazione	Università IUAV di Venezia		2013/2014
	Laurea Magistrale in Architettura per il Nuovo e l'Antico	Università IUAV di Venezia		2013/2014
	Laurea Magistrale in Architettura – Restauro	Università degli Studi »Mediterranea« di Reggio Calabria		2013/2014
Κύπρος	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα – Μηχανικού στην αρχιτεκτονική	— Πανεπιστήμιο Κύπρου	Βεβαίωση που εκδίδεται από το Επιστημονικό και Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου (ΕΤΕΚ) η οποία επιτρέπει την άσκηση δραστηριοτήτων στον τομέα της αρχιτεκτονικής	2005/2006
	Professional Diploma in Architecture	— University of Nicosia		2006/2007
	Δίπλωμα Αρχιτεκτονικής (5 έτη)	— Frederick University, Σχολή Αρχιτεκτονικής, Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Frederick		2008/2009
	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα Μηχανικού (5 ετούς φοίτησης)	— Frederick University, Σχολή Αρχιτεκτονικής, Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Frederick		2008/2009
	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα Μηχανικού (5 ετούς φοίτησης)	Frederick University, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Frederick		2014/2015
Latvija	Arhitekta diploms	Rīgas Tehniskā universitāte	Latvijas Arhitektu savienības sertifikācijas centra Arhitekta prakses sertifikāts	2007/2008

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
	— de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten te Amsterdam — de Hogeschool Rotterdam en omstreken te Rotterdam — de Hogeschool Katholieke Leergangen te Tilburg — de Hogeschool voor de Kunsten te Arnhem — de Rijkshogeschool Groningen te Groningen — de Hogeschool Maastricht te Maastricht			
	4. Master of Science in Architecture, Urbanism & Building Sciences variant Architecture	4. Technische Universiteit Delft Faculteit Bouwkunde		2003/2004
	— Master of Science in Architecture, Building and Planning (specialisatie: Architecture)	Technische Universiteit Eindhoven		2002/2003
	Master of Architecture	ArtEZ hogeschool voor de kunsten/ ArtEZ Academie van Bouwkunst		2003/2004
		Amsterdamse Hogeschool van de Kunsten/Academie van Bouwkunst Amsterdam		2003/2004
		Hanze Hogeschool Groningen/Academie van Bouwkunst Groningen		2003/2004
		Hogeschool Rotterdam/Rotterdamse Academie van Bouwkunst		2003/2004
		Fontys Hogeschool voor de Kunsten/ Academie voor Architectuur en Stedenbouw in Tilburg		2003/2004

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
Österreich	1. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	1. Technische Universität Graz (Erzherzog-Johann-Universität Graz)	Bescheinigung des Bundesministers für Wissenschaft, Forschung und Wirtschaft über die Erfüllung der Voraussetzung für die Eintragung in die Architektenkammer/Bescheinigung einer Bezirksverwaltungsbehörde über die Ausbildung oder Befähigung, die zur Ausübung des Baumeistergewerbes (Berechtigung für Hochbauplanung) berechtigt	1998/1999
	2. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	2. Technische Universität Wien		
	3. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	3. Universität Innsbruck (Leopold-Franzens-Universität Innsbruck)		
	4. Magister der Architektur, Magister architecturae, Mag. Arch.	4. Universität für Angewandte Kunst in Wien		
	5. Magister der Architektur, Magister architecturae, Mag. Arch.	5. Akademie der Bildenden Künste in Wien		
	6. Magister der Architektur, Magister architecturae, Mag. Arch.	6. Universität für künstlerische und industrielle Gestaltung in Linz		
	7. Bachelor of Science in Engineering (BSc) (aufgrund eines Bachelorstudiums), Diplom-Ingenieur/in (Dipl.-Ing. oder DI) für technisch-wissenschaftlich Berufe (aufgrund eines Bachelor- und eines Masterstudiums entspricht MSc)	7. Fachhochschule Kärnten		2004/2005
	8. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	8. Universität Innsbruck (Leopold-Franzens-Universität Innsbruck)		2008/2009
	9. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	9. Technische Universität Graz (Erzherzog-Johann-Universität Graz)		2008/2009
	10. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	10. Technische Universität Wien		2006/2007
	11. Master of Architecture (MArch) (aufgrund eines Bachelor- und eines Masterstudiums entspricht MSc)	11. Universität für künstlerische und industrielle Gestaltung Linz		2008/2009
		11. Akademie der bildenden Künste Wien		2008/2009
	12. Masterstudium der Architektur	12. Universität für angewandte Kunst Wien		2011/2012

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
	13. BA-Studiengang Bauplanung u. Bauwirtschaft Studienzweig Architektur u. MA-Studiengang Architektur	13. Fachhochschule Joanneum Graz		2015/2016
	14. Bachelorstudiengang »Green Building« und Masterstudiengang »Architektur – Green Building«	14. Fachhochschule Campus Wien		2016/2017
Polska	magister inżynier architekt (mgr inż. arch.)	— Politechnika Białostocka — Politechnika Gdańska — Politechnika Łódzka — Politechnika Śląska — Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie — Politechnika Warszawska — Politechnika Krakowska — Politechnika Wrocławska — Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego	Zaświadczenie o członkostwie w okręgowej izbie architektów/Zaświadczenie Krajowej Rady Izby Architektów RP potwierdzające posiadanie kwalifikacji do wykonywania zawodu architekta zgodnych z wymaganiami wynikającymi z przepisów prawa Unii Europejskiej osoby nie będącej członkiem Izby	2007/2008
	dypłom ukończenia studiów wyższych potwierdzający uzyskanie tytułu zawodowego magistra inżyniera architekta	— Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie — Politechnika Lubelska — Uniwersytet Techniczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy — Politechnika Poznańska — Uniwersytet Zielonogórski		2003/2004 2011/2012 2008/2009 2011/2012 2007/2008 2008/2009
	dypłom studiów wyższych potwierdzający uzyskanie tytułu zawodowego magistra inżyniera architekta	Politechnika Świętokrzyska		2012/2013
Portugal	Carta de curso de licenciatura em Arquitectura	— Faculdade de Arquitectura da Universidade técnica de Lisboa — Faculdade de arquitectura da Universidade do Porto — Escola Superior Artística do Porto — Faculdade de Ciências e Tecnologia da Universidade de Coimbra	Certificado de cumprimento dos pré-requisitos de qualificação para inscrição na Ordem dos Arquitectos, emitido pela competente Ordem dos Arquitectos	1988/1989

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		— Universidade Lusíada de Lisboa		1986/1987
		— Faculdade de Arquitectura e Artes da Universidade Lusíada de Vila Nova de Famalicão		1993/1994
		— Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologia		1995/1996
		— Instituto Superior Manuel Teixeira Gomes		1997/1998
		— Universidade do Minho		1997/1998
		— Instituto Superior Técnico da Universidade Técnica de Lisboa		1998/1999
		— ISCTE-Instituto Universitário de Lisboa		1998/1999
	Carta de Curso de Licenciatura em Arquitectura e Urbanismo	— Escola Superior Gallaecia		2002/2003
	Para os cursos iniciados a partir do ano académico de 1991/1992	— Faculdade de Arquitectura e Artes da Universidade Lusíada do Porto		1991/1992
	Mestrado integrado em Arquitectura	— Universidade Autónoma de Lisboa		2001/2002
		— Universidade Técnica de Lisboa (Instituto Superior Técnico)		2001/2002
	Carta de curso de Mestrado integrado em Arquitectura	— Universidade do Minho		1997/1998
		— ISCTE-Instituto Universitário de Lisboa		1999/2000
		— Universidade Lusíada de Vila Nova de Famalicão		2006/2007
		— Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias		1995/1996
		— Faculdade de Arquitectura da Universidade Técnica de Lisboa		2008/2009
		— Universidade de Évora		2007/2008
		— Escola Superior Artística do Porto (ESAP)		1988/1989 (Licenciatura) 2007/2008 (Mestrado)
		— Instituto Superior Manuel Teixeira Gomes		2006/2007
		Universidade Lusíada do Porto		2006/2007

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
	Carta de curso de Mestrado Integrado em Arquitectura e Urbanismo	— Universidade Fernando Pessoa		2006/2007
		— ESG/Escola Superior Gallaecia		2002/2003
	Diploma de Mestre em Arquitectura	— Universidade Lusíada de Lisboa		1988/1989
	Carta de Curso, Grau de Licenciado	— Universidade de Évora		2001/2002
	Carta de curso de mestre em Arquitectura	— Universidade do Porto		2003/2004
	Certidão de Licenciatura em Arquitectura	Universidade Católica Portuguesa Centro Regional das Beiras		2001/2002
	Diploma de Mestrado Integrado em Arquitectura	Universidade Católica Portuguesa Centro Regional das Beiras		2001/2002
România	Diploma de arhitect	— Universitatea de arhitectură și urbanism »ION MINCU«	Certificat de dobândire a dreptului de semnătură și de înscriere în Tabloul Național al Arhitecților	2010/2011
		— Universitatea »Politehnică« din Timișoara		2011/2012
		— Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca		2010/2011
		— Universitatea Tehnică »Gheorghe Asachi« din Iași		2007/2008
		— Universitatea Spiru Haret – Facultatea de Arhitectură		2009/2010
	Diploma de licență și master	— Universitatea de arhitectură și urbanism »ION MINCU«		2011/2012
		— Universitatea »Politehnică« din Timișoara		
		— Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca		
		— Universitatea Tehnică »Gheorghe Asachi« din Iași		
		— Universitatea Spiru Haret – Facultatea de Arhitectură		

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
Slovenija	Magister inženir arhitekture/ Magistrica inženirka arhitekture Diploma o pridobljeni magistrski izobrazbi 2. stopnje	Univerza v Ljubljani, Fakulteta za Arhitekturo Univerza v Mariboru; Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo	Potrdilo Zbornice za arhitekturo in prostor o usposobljenosti za opravljanje nalog odgovornega projektanta arhitekture	2007/2008
Slovensko	Diplom inženiera Architekta (titul Ing. arch.) Diplom magistra umení (titul Mgr. art.)	— Slovenská technická univerzita v Bratislave, Fakulta architektúry, študijný odbor 5.1.1 Architektúra a urbanizmus — Technická univerzita v Košiciach, Fakulta umení, študijný odbor 5.1.1. Architektúra a urbanizmus — Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave, študijný odbor 2.2.7 »Architektonická tvorba«	Certifikát vydaný Slovenskou komorou architektov na základe 3-ročnej praxe pod dohľadom a vykonania autorizácie skúšky	2007/2008 2004/2005 2007/2008
Suomi/Finland	Arkkitehdin tutkinto/Arkiteksamén	— Teknillinen korkeakoulu/Tekniska högskolan (Helsinki) — Tampereen teknillinen korkeakoulu/Tammerfors tekniska högskola — Oulun yliopisto/Uleåborgs universitet — Aalto-yliopisto/Aalto-universitetet — Tampereen teknillinen yliopisto/Tammerfors tekniska universitet — Oulun yliopisto — Tampereen teknillinen yliopisto — Aalto-yliopisto/Aalto-universitetet		1998/1999 2010/2011 2010/2011 2010/2011
Sverige	Arkitektexamen	— Chalmers Tekniska Högskola AB — Kungliga Tekniska Högskolan — Lunds Universitet — Umeå universitet		1998/1999 2009/2010

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
United Kingdom	1. Diplomas in architecture	1. – Universities	Certificate of architectural education, issued by the Architects Registration Board.	1988/1989
		— Colleges of Art		
		— Schools of Art		
		— Cardiff University	The diploma and degree courses in architecture of the universities, schools and colleges of art should have met the requisite threshold standards as laid down in Article 46 of this Directive and in Criteria for validation published by the Validation Panel of the Royal Institute of British Architects and the Architects Registration Board.	2006/2007
		— University for the Creative Arts		2008/2009
		— Birmingham City University		2008/2009
		— University of Nottingham		2008/2009
	2. Degrees in architecture	2. Universities		1988/1989
	3. Final examination	3. Architectural Association	EU nationals who possess the Royal Institute of British Architects Part I and Part II certificates, which are recognised by ARB as the competent authority, are eligible. Also EU nationals who do not possess the ARB-recognised Part I and Part II certificates will be eligible for the Certificate of Architectural Education if they can satisfy the Board that their standard and length of education has met the requisite threshold standards of Article 46 of this Directive and of the Criteria for validation.	2011/2012
	4. Examination in architecture	4. Royal College of Art		
	5. Examination Part II	5. Royal Institute of British Architects		
	6. Master of Architecture	6. – University of Liverpool		2006/2007
		— Cardiff University		2006/2007
		— University of Plymouth		2007/2008
		— Queens University, Belfast		2009/2010
		— Northumbria University		2009/2010
		— University of Brighton	An Architects Registration Board Part 3 Certificate of Architectural Education	2010/2011
		— Birmingham City University		2010/2011
		— University of Kent		2006/2007
		— University of Ulster		2008/2009
		— University of Edinburgh/Edinburgh School of Architecture and Landscape Architecture		2009/2010
		— Leeds Metropolitan University		2011/2012
		— Leeds Beckett University (until 2014 Leeds Metropolitan University)		2014/2015
		— University of Newcastle upon Tyne		2011/2012
		— University of Lincoln		2011/2012
		— University of Huddersfield		2012/2013
		— University of the West of England		2011/2012

Ország	Előírt képzés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képzés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
		— University of Westminster		2011/2012
		— University for the Creative Arts		2013/2014
		— University of Central Lancashire		2014/2015
	7. Graduate Diploma in Architecture	7. University College London		2006/2007
	8. Professional Diploma in Architecture	8. University of East London — Northumbria University		2007/2008 2008/2009
	9. Graduate Diploma in Architecture/MArch Architecture	9. University College London		2008/2009
	10. Postgraduate Diploma in Architecture	10. — Leeds Metropolitan University — University of Edinburgh — Sheffield Hallam University		2007/2008 2008/2009 2009/2010
	11. MArch Architecture (ARB/RIBA Part 2)	11. — University College London — University of Nottingham — University of East London		2011/2012 2013/2014 2013/2014
	12. Master of Architecture (MArch)	12. Liverpool John Moores University — De Montfort University — Arts University Bournemouth — Nottingham Trent University		2011/2012 2011/2012 2011/2012 2012/2013
	13. Postgraduate Diploma in Architecture and Architectural Conservation	13. University of Edinburgh		2008/2009
	14. Postgraduate Diploma in Architecture and Urban Design	14. University of Edinburgh		2008/2009
	15. MPhil in Environmental Design in Architecture (Option B)	15. University of Cambridge		2009/2010
	— MPhil in Architecture and Urban Design	— University of Cambridge		2013/2014
	16. Professional Diploma in Architecture: Advanced Environmental and Energy Studies	16. University of East London/Centre for Alternative Technology		2008/2009
	17. MArchD in Applied Design in Architecture	17. Oxford Brookes University		2011/2012

Ország	Előírt képesítés megszerzését tanúsító okirat	Kibocsátó szerv	A képesítés megszerzését tanúsító okiratot kísérő igazolás	Hivatkozási tanév
	18. M'Arch	18. University of Portsmouth		2011/2012
	19. Master of Architecture (International)	19. University of Huddersfield		2012/2013
	20. Master of Architecture with Honours	20. Cardiff University		2015/2016
	21. MArch (Architecture)	21. Kingston University		2013/2014
	22. MArch in Architecture	22. University of Greenwich		2013/2014
	23. The degree of Master of Architecture in the College of Humanities and Social Science	23. University of Edinburgh/Edinburgh School of Architecture and Landscape Architecture		2012/2013
	24. M.Arch	24. Sheffield Hallam University		2013/2014
	25. MArch Architecture	25. University of the Arts London is the awarding body and the MArch Architecture is offered by Central Saint Martins		2015/2016
	26. MArch: Master of Architecture	26. London South Bank University		2015/2016
	27. Master of Architecture with Urban Planning	27. University of Dundee		2015/2016
	28. MArch Architecture: Collaborative Practice	28. University of Sheffield		2015/2016

⁽¹⁾ Az »Università degli studi di (a város neve)« és az »Università di (a város neve)« egyenértékű kifejezések, amelyek ugyanazt az egyetemet jelölik.

⁽²⁾ 2016. októberben a név megváltozott, az új név: »Università degli Studi della Campania »Luigi Vanvitelli«.»

ISSN 1977-0731 (elektronikus kiadás)
ISSN 1725-5090 (nyomtatott kiadás)

Az Európai Unió Kiadóhivatala
2985 Luxembourg
LUXEMBURG

HU